

Aune Valk, Kristel Ress

RÕÕMUGA KOOLI

KODU JA KOOLI
KOOSTÖÖ
KÄSIRAAMAT

Aune Valk, Kristel Ress

.....

RÕÕMUGA KOOLI

.....

KODU JA KOOLI
KOOSTÖÖ
KÄSIRAAMAT

Tartu 2016

See raamat on välja antud projekti „Tõenduspõhine uus lähenemine – uus koolikultuur Eestis (TULUKE)“ raames, mida rahastati Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) toetuste programmi „Riskilapsed ja -noored“ taotlusvoorst „Kaasamine ja sekkumised haridussüsteemis“. Programmi viisid üheskoos ellu Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium ja Sotsiaalministeerium. Programmi rakendusüksus oli Eesti Noorsootöö Keskus (www.entk.ee/riskilapsedjanooored) ning partner Norra Kohalike Omavalitsuste ja Regionaalsete Omavalitsuste Liit.

Projekti TULUKE viis ellu Tartu Linnavalitsus.

Rõõmuga kooli. Kodu ja kooli koostöö käsiraamat

Koostajad ja toimetajad Aune Valk, Kristel Ress

Väljaandja Tartu Linnavalitsuse haridusosakond

Tartu 2016

Keeletoimetaja Kristel Ress

Korrektor Kristina Lepist

Kujundaja ja küljendaja Külli Kalmus

Kaane kujundaja Kalli Kalde

Fotode autorid Merike Jürna, Liisa-Lota Kaivo, Isabel Küttim, Priit Ladvä, Karin Länts, Jandra Mölder, Annika Pakk, Anu Põldsam, Kristel Ress, Kristjan Teedema, Killu Teras, Eva-Liis Tuvi, Kristel Vask; Tallinna 21. Kooli, Tartu Kivilinna Kooli, Tartu Waldorfgümnaasiumi ja Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

Fotodel on peamiselt Tartu Forseliuse Kooli, Tartu Karlova Kooli, Tartu Kesklinna Kooli, Tartu Kivilinna Kooli, Tartu Mart Reiniku Kooli ja Tartu Waldorfgümnaasiumi õpilased, õpetajad ja pered

Trükk: Greif

Autoriõigus: Aune Valk, Kristel Ress, Tartu Linnavalitsus ja artiklite autorid 2016

Kaane kujunduse autoriõigus: Kalli Kalde 2016

Fotode autoriõigus: fotode autorid 2016

ISBN 978-9949-9779-2-5 (trükis)

ISBN 978-9949-9779-3-2 (PDF)

SISUKORD

Eessõna <i>Aune Valk, Kristel Ress</i>	5
1. Kodu ja kool Koostöö, armastus või vaev? <i>Ene-Silvia Sarv</i>	9
2. Kodu ja kooli koostöö viis mõõdet ning mõned takistused <i>Karin Lukk</i>	39
3. Vanem ja laps Vanema osa lapse õppimise toetamises	61
3.1. Kodu ja kooli jagatud arusaam õppimise olemusest ja toetamisest <i>Kati Aus, Grete Arro</i>	63
3.2. Õpilaste ettevõtluspädevuse kujundamine koos lapsevanematega <i>Juta Hirv</i>	79
3.3. Koolivahetus ning kodu ja kooli koostöö <i>Ene-Silvia Sarv</i>	83
4. Vanem ja õpetaja Infovahetus ja suhtlus koolis	89
4.1. Lapsevanemate tagasiside Tartu koolides <i>Gerli Silm</i>	91
4.2. Kuidas elavdada kooli veebilehte? <i>Kristina Reinsalu</i>	105
4.3. Tartu Karlova Kooli kodulehe uudiste rubriik ühendab kooliperet <i>Külliki Kask</i>	111
4.4. Õpilased teevad kooli tutvustava filmi <i>Kristel Ress</i>	113
4.5. Tartu Keslinna Koolis algab koostöö koduga juba enne kooli <i>Karin Länts</i>	117
4.6. Vanemate ja õpetajate koostöö arendamise töötuba „Millised teadmised ja oskused peaksid olema 16aastasel?“ <i>Kohandanud ja tõlkinud Ene-Silvia Sarv</i>	121
5. Vanem ja kool Vanemate panustamine kooliellu ja koostöövormide mitmekesisus	127
5.1. 50 viisi, kuidas ema-isa, vanavanem ja muu pereliige saab koolis kaasa lüüa <i>Kohandanud ja tõlkinud Ene-Silvia Sarv</i>	129
5.2. Kas vanemaid huvitab, kuidas koolil läheb? <i>Kersti Kaljulaid</i>	133
5.3. Lastevanemate kaasamine kooliellu Taani näitel <i>Merike Jürna</i>	137
5.4. Aasta jagu kodu ja kooli koostöö kogemust USAst <i>Eneken Laanes</i>	145
5.5. Ühe klassipere lugu <i>Killu Teras</i>	149
5.6. Lapsevanemad õpetaja rollis Tartu Kivilinna Kooli näitel <i>Küllike Pedaste</i>	153

5.7. Ootused lapsevanemale Pärnu Vabakoolis <i>Kauni Sillat</i>	157
5.8. Advendilaat kui Tartu Waldorfgümnaasiumi aasta suurim meeskonnatööõppus <i>Liisa-Lota Kaivo</i>	163
5.9. Perepäev Tartu Karlova Koolis <i>Jandra Mölder</i>	167
6. Vanem ja vanem Vanemate organiseerumine ja sekkumisvõimalused	169
6.1. Koolivaliku plussid ja miinused <i>Triin Lauri, Kaire Pöder</i>	171
6.2. Kooli valimisest Tartu moodi: millal pole individualistlikud otsused parimad <i>Aune Valk, Kristel Ress</i>	179
6.3. Gustav Adolfi Gümnaasiumi kümneaastane vanematekogu juhatamas teed TULUKEse koolidele <i>Liisa-Lota Kaivo, Jaak-Albert Metsoja</i>	183
6.4. Tartu Kesklinna Kooli vanematekogu lendstart ja esimene kogukonnapäev <i>Jaak-Albert Metsoja, Kristel Ress</i>	189
6.5. Kolm hakkajat lapsevanemat <i>Kersti Vilson</i>	195
6.6. Vanematekogu loomine ja tegevus Tartu Mart Reiniku Koolis <i>Enn Ööpik, Kristi Terep</i>	197
6.7. Tartu Forseliuse Kooli vanematekogu esimene eluaasta <i>Andres Siiman</i>	203
6.8. Kas kool vajab lapsevanemate abi? <i>Kristina Kurm</i>	207
6.9. Hoolekogu valimise muutus Tartu Forseliuse Koolis <i>Kristi Mumm</i>	209
6.10. Vanematekogu loomise ja tegutsemise õppetunde	212
6.11. Lastevanemate foorum Tartu Kivilinna Koolis <i>Küllike Pedaste</i>	215
6.12. Lapsevanemate organisatsioonid USAs ja Ühendkuningriigis <i>Ene-Silvia Sarv</i>	217
7. Kool ja vanem Kooli panus lastevanemate harimisse ja ühine õppimine	223
7.1. Lapsevanema aabits Tartu Waldorfgümnaasiumis <i>Liisa-Lota Kaivo</i>	225
7.2. Uus-Meremaa katoliku kooli brošüür vanematele <i>Kohandanud ja tõlkinud Ene-Silvia Sarv</i>	229
7.3. Mõttepooltunnid lastevanematele Tallinna 21. Koolis <i>Juta Hirv</i>	235
7.4. HaridusSilmas on infot vanemale koolielus kaasärääkimiseks <i>Aune Valk</i>	239
Kokkuvõte ja järelused <i>Aune Valk</i>	247
Autorid	259

EESSÕNA

Aune Valk, Kristel Ress

Selle raamatu koostamise tõukejõuks said meie endi, Tartu lapsevanemate küsimused selle kohta, kas kooli peaks saama valida ja kooliellu sekkuda ning kuidas teha seda nii, et lapse ja pere huvid poleks vastuolus kogukonna huvidega.

Otsisime paar aastat tagasi – oma nooremate laste koolimineku eel – Tartu koolide kohta infot ning jõudsime järeldusele, et erinevalt erakoolidest, kus avatud uste päevad ja vanemate kaasamine on tavaks saanud, pole tavakool üks üleliia avatud paik. Paistab, et kuniks õpilasi jagub, pole kooli seisukohast vahet, kas lapsed tulevad sinna õppima kõikjalt üle linna või ka linna tagant või on piirkonnakool just selle kandi vanemate esimene eelistus. Selle poolest erinevad linnakoolid tugevasti maakoolidest, kus on sageli arvel iga laps.

Kui tihti arvatakse, et vanemad vaatavad lapse esimesse klassi minekul kooli otsides ainult riigieksamite hindet, siis meie arutasime just koolirõõmu ja koduläheduse kui oluliste kriteeriumide üle. Tahaksime, et lapses säiliks ja areneks õpihuvi, et ta oskaks luua ja hoida suhteid, et poleks kiusamist ning kool oleks salliv ja avatud erinevuste suhtes. Seda nimekirja võib jätkata.

Peamised väärtused, mis meil vanemate aruteludes esile tõusid, ei olnud need, mida õpitakse ainult matemaatika või eesti keele tunnis, vaid pigem need, mis on kirjas üldpädevuste või läbivate teemadena. Et kool annab head akadeemilised teadmised ja oskused, tundub enesestmõistetav, ent sellest ei piisa. Laps peab koolis ka terveks jääma. Ja meis süvenes veendumus, et just selle juures saavad vanemad kaasa aidata.

Selles, et meie sõpruskonna arutelu jutu tasandile ei jäänud, on „süüdi“ Kairit Peekman, kes kaasas meid TULUKEse projekti, millest ka käesolevas kogumikus sageli juttu tuleb. Sellel Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna algatatud projektil pika nimega „Tõenduspõhine uus lähenemine – uus koolikultuur Eestis“ on kolm alaprojekti ning üks neist rõhutab uut kogukonnakultuuri.

TULUKEse projekt hõivaski järgmise kahe õppeaasta jooksul meie ning nelja Tartu põhikooli töötajate ja paljude vanemate mõtted ja aja. Meie ühine eesmärk oli tõhustada kodu ja kooli koostööd, täpsemad sihid olid parem infovahetus, parem huvide esindatus ja parem kogukonnatunne. Projektis osalesid peale Tartu Forseliuse Kooli,

Tartu Karlova Kooli, Tartu Kesklinna Kooli ja Tartu Mart Reiniku Kooli veel kaks linnaosaseltsi, Karlova Selts ja Supilinna Selts. Just Karlovas ja Supilinnas meie projekti koolid asuvad, Mart Reiniku kool asub linnakaardil nende kahe vahel.

Sügisel 2014 seisimegi küsimuse ees, kust koostööd alustada. Meenutades oma lapsepõlve, tundub, et kolm põhjust, miks lapsevanemaid kooli oodati, oli koosolek, pahandus või akende pesu. Meie arvame, et suudame panustada ka muul viisil. Oleme palju arutlenud selle üle, kuidas mõistlikult ja tõhusalt sekkuda ja kooli arengule toeks olla nii, et kool ei tunneks seda rünnakuna.

Mida teha, kui vanemaid ja laiemalt kogukonda huvitab, kuidas koolil läheb? Mõtleme just kooli, mitte ainuüksi oma last ega tema klassi. Kogu kooli kasule viitab ka Kersti Kaljulaid käesolevas kogumikus. Üksnes oma lapsele mõeldes on kooliellu sekkumise asemel enamasti lihtsam hääletada jalgadega ehk valida mõni teine kool juhul, kui olemasoleva kooliga on probleeme (vt Triin Lauri ja Kaire Põdra artiklit 6. peatükis).

Et need küsimused olid meie jaoks kesksed, said siinses kogumikus suuremat tähelepanu vanemate organiseerumise viisid (ptk 6) ja võimalused panustada kooliellu (ptk 5). Mõnes mõttes üllatuslikult avanesid raamatut koostades ka need aspektid kodu ja kooli koostööst, mis räägivad sellest, et koolil on roll vanemate harimises (vt lugusid peatükis 7), ning et vahest olulisim, mida selles koostöösuhtes silmas pidada, on vanemate osalus ja oskused toetada oma lapse õppimist (vt Kati Ausi ja Grete Arro artiklit 3. peatükis).

Algusest peale oli üleval ka küsimus infovahetusest (ptk 4). Mida teab tulevane vanem kooli kohta? Aga mida ta tahaks teada? Kust ja kui palju ma saan ette teada, kes hakkavad mu last õpetama ja mida nad oma töös tähtsaks peavad? Tihti oleme TULUKEse ajalgi tõdenud, et mitmete asjadega, mille vanemad välja pakuvad, kool juba tegeleb, lihtsalt vanematele ei ole kool oma plaanidest teada andnud. Toimiv ja mõlema poole vajadusi arvestav infovahetus ei ole eesmärk omaette, kuid see on tõhusa koostöö alus.

Raamatu ülesehitus tuleneb mõttest, et kaks esimest pikemat peatükki annavad ülevaate sellest, miks ja kuidas kodu ja kooli koostöö toimib. Ene-Silvia Sarv ja Karin Lukk toetuvad oma artiklites teooriatele ning nii rahvusvahelistele kui ka Eesti uurin-gutele. Karin Lukk tutvustab oma artiklis kodu ja kooli koostöö viit moodsat, mis on aluseks ülejäänud peatükkide struktuurile. Peatükid 3–7 pakuvadki lühemaid ja pike-maid sissevaateid koostöökogemustesse. Mõni lugu räägib ka Tartu nelja nn TULU-KEse kogukonnakooli kahe viimase aasta elust.

Raamatusse on kogutud peamiselt esmaallikast, aga ka kirjanduse põhjal lugusid Uus-Meremaast kuni USAni ja alternatiivpedagoogikakoolidest tavaliste piirkonna-koolideni. Kirjutajate hulgas on võrdselt nii vanemaid kui ka õpetajaid-koolijuhte. Enamik artikleid tugineb konkreetsele kogemusele, kahes loos (Kati Ausi ja Grete Arro ning Triin Lauri ja Kaire Põdra artiklis) aga avatakse teemat laiemalt, toetudes ka uuringute tulemustele.

* * *

Täname siiralt kõiki autoreid, kes olid nõus oma kogemust, fotosid, tööd ja aega selle raamatu lugejatega jagama!

Oleme koostamise käigus mõelnud, et kui meil oleks olnud selline kogumik olemas kaks aastat tagasi, mil seisime TULUKEse alguses, siis kes teab, kaugel me kodu ja kooli koostööga neljas Tartu põhikoolis juba oleksime. Kahjuks või õnneks on Eestis aga hulk koole, kel on ses vallas veel pikk tee minna, nii ka meil. Õppida on nii vanematel, koolidel kui ka teistel kogukonna esindajatel palju. Oleme selle raamatu koostamise ajal veendunud, et siit saab selleks tuge.

TULUKEse käigus on meil olnud võimalus tutvuda ja teha koostööd paljude vaimustavate inimeste ja koolidega. Need on näiteks vanemad, kes veavad oma metsast palke kooli kaugushüppekasti ääristamiseks või tulevad peale tööd vanematekogusse arutama, mida järgmiseks ette võtta. Need on õpetajad ja koolijuhid, kes on nõus ära kuu-lama vanemate järjekordsed ideed ning tulema õhtul või nädalavahetusel koolimajja, et keeta samovariga teed või pakkuda õmblustalgulistele kohvi. Elav tõend selle kohta, et koostöö toimib, on meie enda ja teiste TULUKEse projektis kaasalööjate lapsed, kes on olnud osalised paljudes uutes algatustes, tulles koolimajja rõõmsalt ka tunnivälisel ajal. Aitäh teile kõigile! Kui teie poleks kaasa tulnud, ei julgeks me praegu öelda, et kodu ja kooli koostöö on võimalik ja vajalik.

Meie suurim tänu kuulub TULUKEse tulistele eestvedajatele Tartu Linnavalitsuse haridusosakonnas, sest just Katrin Ohakas ja Kairit Peekman algatasid, korraldasid, julgustasid, veensid jne meid minemast juttudest kaugemale. Nad aitasid meil astuda sammu kooli poole, millest on saanud mitu sammu kuni selle raamatuni. *Last but not least:* aitäh meie meestele, kes te protestiks tahate aeg-ajalt ehk luua kooliellu mittesek-kumise parteid, kuid olete ikka meie kõrval.

Nii 1950. aastail olid kui ka nüüd on kooliüritustel müügiletis lapsevanemate küpsetised.
Foto: Kristel Vask

1. KODU JA KOOL KOOSTÖÖ, ARMASTUS VÕI VAEV?

Ene-Silvia Sarv

EELLUGU MU ENDA, LASTE JA LASTELASTE KOGEMUSEST

Mu ema ega vanaema ei kõnelenud oma kooliaega meenutades otseti kokkupuudest õpetajate ega kooliga, mis ei tähenda, et neid polnud. Enim oli jutuks, et kui 1920. aastail keegi õpetajatest nägi minu keskkoolitüdrukust ema õhtul etenduse ajal Vanemuises, oli järgmisel päeval koolis kuri karjas: vanemad kooli ja koolist väljaheitemine kohe päevakorras. Koolinoor ei tohtinud teatris käia! Olnud kõvasti seletamist, et ega tüdruk teatris tükki vaatamas käinud, vaid viis isale (kes oli teatris puutöömeister) toitu järele. Pika arutamise peale jäi muidu eeskujulik õpilane kooli alles.

Oma kooliajast 1950. aastaist on mul hoopis selgem mälestus. Juba nädal-paar enne kooli käis klassijuhataja kodus, ajas kõigi kodakondsetega juttu, vaatas, kas ja kus lapsel õppimise koht on ... Ja nii kuni keskkooli lõpuni välja! Kes elas kehvemates tingimustes, neil lasti kohe avaldus kirjutada, et saaks koolis tasuta süüa ning lastevanemate komitee otsusega anti lapsele kleidiriie või mantel (klassijuhataja või mõni komitee liige käis koos vanemate või lapsega seda ostmas).

Lastevanemate komitee korraldas ka koolipidusid. Lapsed koos vanematega ja teised huvilised said osa kontserdist, kus tantsiti ning müügiletis olid lapsevanemate küpsetatud saiad-koogid. Meie kodu oli koolile lähim. Nii tuli naisteseltskond sinna juba neljapäeval kokku ja küpsetamist jagus laupäevani, kuni vanaema madrats soemüüri ääres tossama hakkas. Laupäeval pärast tunde (koolinädal oli kuuepäevane) tassisid isad hea-parema üle tee koolimajja. Koolipõlve eredaim mälestus ongi mul lastevanemate komitee tööst ühes Tartu koolis.

Eks sõja järel olid koolid kehvad nii õppematerjalide kui ka muu poolest. Paljud pered ei pidanud paljaks annetada ühte-teist oma koolile. Meie pere puusepad andsid ära koguni ühe hõõvelpingi kahest ja sõja ajal kusagilt tekkinud korraliku luukere (jumal teab, keda meie majja sõja ajal majutati). Nii sai bioloogiатunnis tuttava luukere konte ja luid üles loetud. Veel 1970. aastatelgi oli lastevanemate komitee vähemalt tasuta toidu puhul ja vajaduse korral mantliostul abiks.

Pahanduste korral tuli ikka klassijuhataja koju käima. Hea õppeedukuse eest, kooli almanahhi kirjutatu, spordipäeva võidu ja uurimistöö eest autasuks saadud raamatuid (ikka lastevanemate komitee muretsetud) on siiani oma pool meetrit riivulis – lapselastel hea uurida.

Oli see nüüd koostöö või mitte, aga nii see oli.

SISSEJUHATUS

Väikelaps on kodus. Kodu ja pere on keskkond, mis mõjutab tema arengut. Tänav, loodus ja koduõu – needki on väikelapse jaoks koduste kontrolli all. Lasteasutuses käimise ja koolieas liigub laps mitme keskkonna vahel. Eelkõige on need kodu ja lasteaed või kool, lisanduvad sporditrenn, muusika- või kunstikool, käigud sõprade juurde ning tänav, mis tähendab teekonda kodust sihtpunkti ja tagasi.

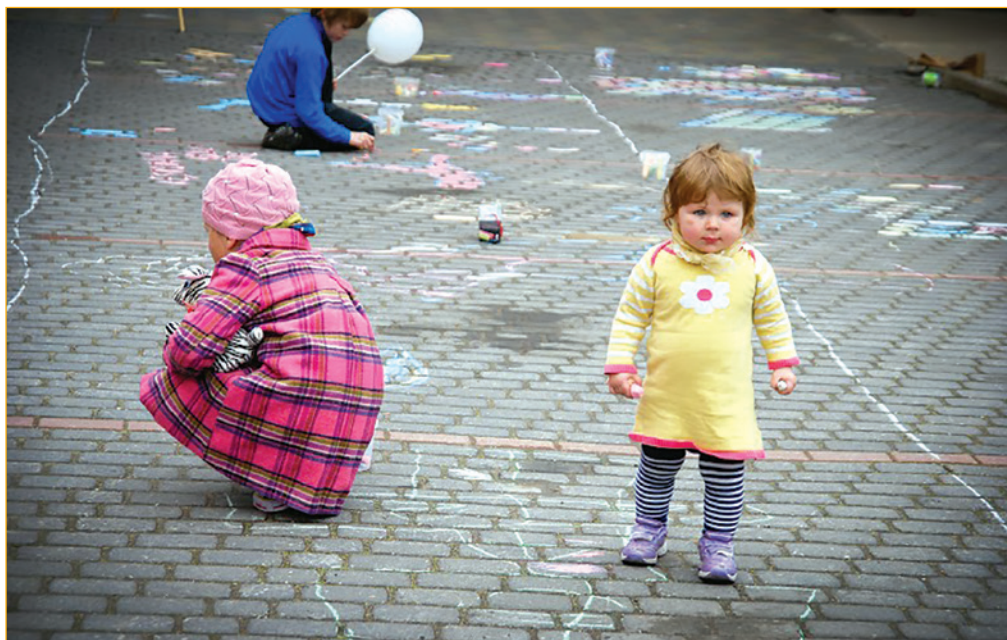

Foto: Anu Põldsam

Olulisim ja mõjukaim keskkond on kodu ja kool – neis veedetakse kõige rohkem aega, need loovad valmisoleku ja soovi õppida ning neis hinnatakse lapse toimetulekut, andes tagasisidet. Tänav (siia kuuluvad ka nt kaubanduskeskus, park, ühissõiduk) on nii arengu kui ka ohu allikas. Kui kodu, kool ja huvitegevuspaik on enamasti üsna kontrollitud-korrastatud-turvatud, siis tänav on vaba ruum oma ohtude ja juhtumistega.

Oma õpingutes ning pedagoogi-, uurija- ja õppejõutöös olen puutunud poole sajandi jooksul kokku erinevate kultuuride ja koolidega nii Eestis kui ka mujal maailmas. Kodu ja kool on lapse, õppija elukeskkonnas kõikjal põhilised. Nende koostöö laadist sõltub see, kui õnnelik on laps kodust kooli minnes ja tagasi tulles – see on pika haridusvallas tegutsemise keskne järeldus.

Vanemad peavad panema oma lapse põhikooli. Neil peaaegu ei ole võimalust valida kooli või õpetajat. Pärast põhikooli tuleb paljudel koos lastega valida ka gümnaasium või kutseõppeasutus, muusikakool vm õppeasutus. Koolil ja õpetaja(te)l on vaja kasvatada ja õpetada neid lapsi, kes nende juurde satuvad.

Koolil ja õpetaja(te)l on vaja kasvatada ja õpetada neid lapsi, kes nende juurde satuvad.

Isegi nn katsetega koolides tehakse laste hulgas valik nende akadeemiliste võimete ja arengu põhjal. Iseloom ja muud tegurid selguvad harilikult hiljem, kooliajal.

Nii on kõik kolm asjaosalist – laps, vanemad, kool – esialgu tundmatus olukorras. Kahte viimast toetab muidugi kogemus, aga seegi ei pruugi sel aastal, selles koolis, selle klassi, nende õpetajate ja nende vanemate puhul täiel määral sobida.

Lapsevanemad (laiemalt pere ja kodu) ning õpetajad tajuvad ja mõistavad kooli, klassi ja lapse haridusteed mõneti erinevalt. Ometi on neil ideaalis ühine siht: toetada parimal moel lapse arengut, elus toimetulekut ja õnnelikkust nii kooliaastatel kui ka järgnevas elus. Seda taotleb riiklik õppekava, seda peaks toetama koolikliima ja -kultuur¹.

Ühise sihi järgimisel on kodu ja kooli koostöö ning täiustumine ülitähtis. Aastatepikkune kooli, kodu ja lapse kooselu tähendab pidevat muutumist ning tegutsemist õppiva kogukonnana.

1 Kooli/klassi õhkkond, kliima – selle vaim, kooli/klassi kui sotsiaalse struktuuri omaduste kogum, mis moodustub osalt õpetajaskonna ja õpilaste eripärast ja suhetest, osalt kooli tavadest ja normidest. Selle osaks on kooli/klassi kultuur, st väärtused, töökspidamised, lood jmt. (Allikas: Sarv, E.-S. (2013). Koolikultuur, koolikliima. Mikser, R (toim.). *Eesti haridustermiнологia leksikon*, 151–157. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus).

Aastatepikkune kooli, kodu ja lapse kooselu tähendab pidevat muutumist ning tegutsemist õppiva kogukonnana.

Selle peatüki kõige üldisem eesmärk on esitada vaatenurgad, mis on olulised nii kodu kui ka kooli seisukohalt ning mille ühine, koostööine arendamine toetab last tema koolielus kõige paremini. Uuringud ja kasvatusteaduste teooriad aitavad mõista, mis ja miks toimub, pakudes tuge nii kodule kui ka koolile.

Püüan allpool anda vastuse neljale küsimusele nii üldiselt kui ka Eesti kohta.

1. Millised on lapsevanemate õigused ja kohustused ning kuidas on vanemad ühiskonnas, koolis kaasatud ja esindatud?
2. Millised on kodu ja kooli õppetööga seotud sotsiaalsed ja protseduurilised võimalused lapse arengu toetamisel ning kooli- ja elutee õnnelikuks kujundamisel?
3. Kuidas tajuvad kodu ja kooli koostööd lapsed, vanemad ja õpetajad?
4. Millised riskid lapse arengus ning kooli- ja eluteel nõuavad eritähelepanu ning iseäranis tihedat ja tarka kodu ja kooli koostööd?

Neile ja veel mõnele muule küsimusele vastamiseks olen kasutanud rahvusvahelistes teadusajakirjades avaldatud uuringute tulemusi, Eesti kasvatusteadlaste ja üliõpilaste uuringute tulemusi, Euroopa Haridusuurijate Ühenduse aastakonverentside ning koolide ja organisatsioonide veebisaitide materjale.

Iga küsimuse puhul olen püüdnud lisada vajalikud viited allikatele või lisamaterjalidele. Illustreerivat materjali ja näiteid praktikast pakuvad selle kogumiku järgnevad peatükid.

KODU JA KOOLI ROLL KOOSTÖÖS, KOOSTÖÖTASANDID

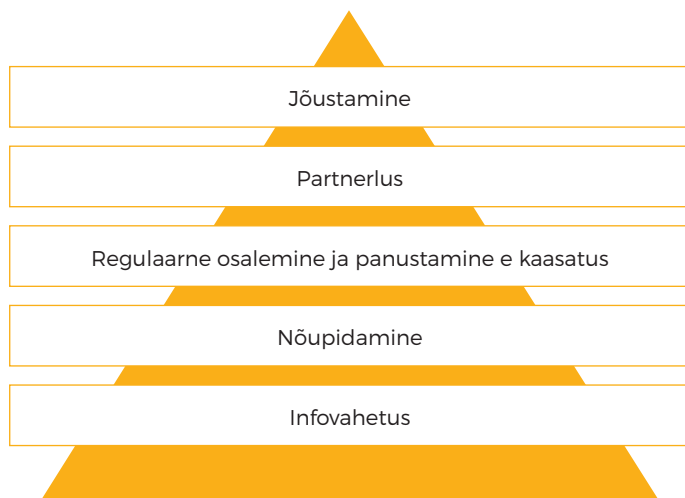
Eestikeelne *koostöö* on sisukas liitsõna. Koos töötades eeldame loomuldasa võrdset ja jõukohast tegutsemist, olgu see siis mõtte-, loome- või füüsiline töö. Koostöö sisaldab ühiseid sihte ja partneritega arvestamist, läbirääkimist, ühist otsustamist, sõnapidamist ja palju muud.

Kui vanem saab korrapäraselt teavet selle kohta, kuidas lapsel koolis läheb, saab õpetajaid teavitada lapsega seotud asjaoludest, saab teada tunniplani jne, siis on see koostöö üks tasand e **infovahetus**.

Probleemide esile kerkides või lapse arengu paremaks toetamiseks on vahel vaja omavahel nõu pidada. Sageli on see küll ühesuunaline, st õpetajalt või spetsialistilt lapsevanemale antav nõu, kuigi vastasuund on sama väärtuslik. **Nõupidamine** on koostöö teine tasand.

Kui infovahetus ja nõupidamine on pidev ja korrapärane, kui see on ühises protsessis osalemine, loominguine panustamine, saame kõneleda koostöö kolmandast tasemest e **kaasatusest**.

Koostöö kõrgemateks vormideks peetakse **partnerlust ja võimestamist** e jõustamist (ingl *empowerment*), mis tähendab suutlikkuse kujundamist ja arendamist. Partnerluse korral tegutsetakse kogu protsessi vältel võrdsetena. Jõustamise puhul on osalejatel võrdsed võimalused ja vahendid ka otsustusprotsessis osaleda.

Joonis 1.1. Kodu ja kooli koostöö tasandid

Koolis on levinud infovahetuse ja nõupidamistaseme koostöö, vahel ka panustamine (nt ekskursioonid), kuid infovahetuski pole alati tasakaalustatud ega toimu võrdsetel alustel. Näiteks e-koolist saab lapsevanem teada küll hinded, puudumised, märkused ja kodutööd, aga ise enamasti ainult kinnitab teadete lugemist ja teavitab puudumise põhjustest.

Koostöö sisaldab ühiseid sihte ja partneritega arvestamist, läbirääkimist, ühist otsustamist, sõnapidamist ja palju muud.

Kõrgemate koostöötasemetel puhul on küsimus tasakaalustatusest veelgi teravam. Näiteks saab mõelda, kas, mil määral ja kuidas võiksid vanemad mõjutada õppekava ja -meetodeid, klassi õhkkonda.

Kaasatus, partnerlus ja jõustamine on vanemate aktiivne osalus ja kohalolek kooli tegevustes.

Kaasatus, partnerlus ja jõustamine on vanemate aktiivne osalus ja kohalolek kooli tegevustes. See võib tähendada ka lapse arengu, õppetöös toimetuleku ja eduga seotud suhtumiste, uskumuste, vaadete ja käitumise muutumist.²

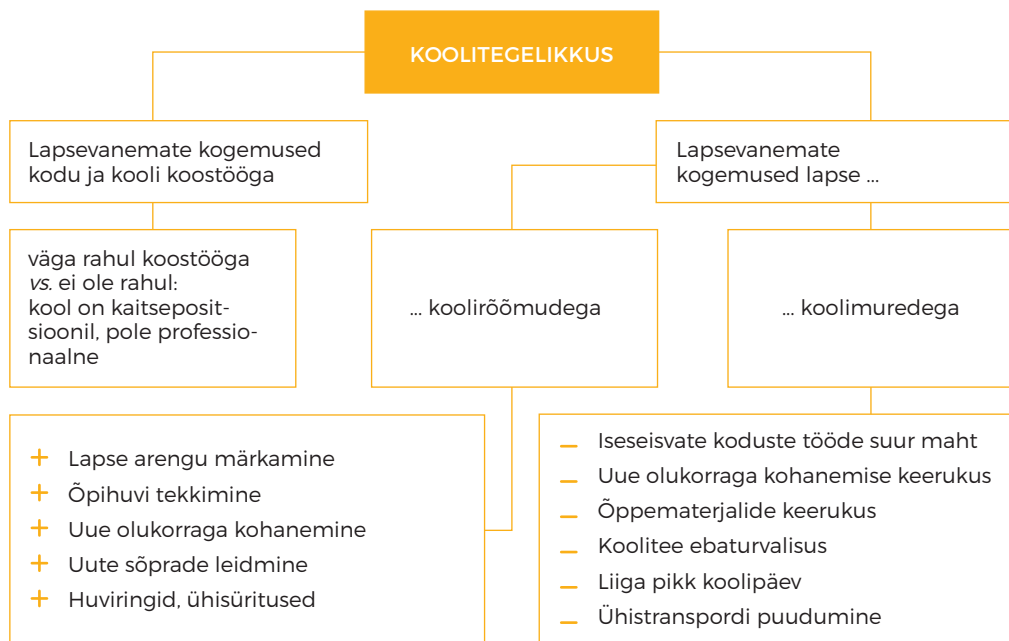

Vanemate ootusi koolile arutati Tartu Mart Reiniku Kooli mõttetalgutel 2014. a sügisel. Üks neist oli see, et probleemide korral ei tekiks ringkaitset. Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

Ootused koolile ja koolitegelikkus võivad lapsevanema jaoks suuresti erineda. Ootused kajastavad ideaali, sageli sellist, mis vanematel oma koolikogemuses vajaka jäi. Anne Kitse uuring³ nende kahe vahekorra (vt joonis 1.2) näitab selgesti lahknevusi. Ideaali

- 2 Seda on täheldatud nt Ühendkuningriigis ja Ameerika Ühendriikides just seoses vaesema, vähem haritud või vähem prestiižikatel töökohtadel töötavate vanematega. Vt nt: Brooks, Bruno ja Burns, 1997; Hampton, Mumford ja Bold, 1998. Allikas: Dickinson, E. R. (2014). Cultural capital and the family-school mesosystem: a multiple groups analysis of school-based parent involvement types and their relations with early student achievement. University of Louisville. *Electronic Theses and Dissertations*. Paper 1717; Brooks, N., Bruno, E. ja Burns, T. (1997). *Reinforcing students' motivation through parent interaction*. (Master's thesis). Retrieved from Education Resources Information Center (No. ED411074); Hampton, F. M., Mumford, D. A. ja Bold, L. (1998). Parent involvement in inner-city schools: The Project FAST extended family approach to success. *Urban Education*, 33, 410–427.
- 3 Kits, A. (2012). *Lapsevanemate eelistused ja mõjutegurid koolivalikul ning ootused koolile (Tallinna linna näitel)*. Magistritöö. Tallinna Ülikooli kasvatusteaduste instituut.

ja tegelikkust saab lähendada kõigepealt kahepoolses koostöös. Ilmnes, et osa vanemaid on koostööga väga rahul. Umbes pooled uuringus osalenud vanemad tajusid seevastu, et kool (õpetajad) on nende suhtes usaldamatu, kaitsepositsioonil või eba-professionaalne. Osa kooliga seotud muresid on lahendatavad koostöös õpetajaga (nt koduste tööde maht ja keerukus), mitmes küsimuses (nt transport) on aga vaja liikuda kodu ja kooli tasandilt edasi makrotasandile, milleks on õiguskeskkond ja kohaliku omavalitsuse tegevus. Siin ilmneb taas vajadus lapsevanemate tegusa ühenduse järele.

Joonis 1.2. Lapsevanemate kogemused seoses lapse õppima asumisega (Kits, 2012: 53, kohandatud)

Eespoolöeldust teame, et levinuimad on madalama taseme koostöövormid ehk infovahetus ja nõupidamine. Seega ei saa panna imeks, et koostöö mõistes ootavadki pered koolilt eelkõige infot.

Koostöö kodu ja kooli sõltub loomuldasa nii kohalikust kultuurist kui ka peremudelilt. Veel 1980. aastail lähtuti nii uuringutes kui ka praktilistes soovitusel valdavalt nn tuumpere mudelist (ema, isa ja lapsed). Tänapäeval võib olla tegu ka kärgperega, üksikvanema perega, hooldus- või kasuperega, lapse elus osalevate sugulaste ja teiste täiskasvanutega. Kõik need mahuvad lapsest lähtudes mõiste *kodu* alla ja nii ongi seda käesolevas peatükis kasutatud.

INFO, MIDA VANEMAD KOOLILT OOTAVAD⁴

- Lapse edenemise info
- Kiire teavitus, kui lapse toimetulek koolis halveneb
- Info selle kohta, mida laps eeloleval aastal õpib
- Koduste tööde ja hindamispoliitika
- Ülevaade õppekavast
- Ürituste ja kohtumiste ajakava
- Info õpilaste turvalisuse tagamise kohta

Ajalooliselt nähti kodu vastutavana lapse füüsiliste vajaduste ja korraliku käitumise eest, kooli aga vaimse arengu, õppimise eest.

Ajalooliselt nähti kodu vastutavana lapse füüsiliste vajaduste ja korraliku käitumise eest, kooli aga vaimse arengu, õppimise eest. Tavaliselt on tänapäeval siiski valitsev vaade, et kodu ja kooli sihid ning vastutus lapse hariduse, kasvatuse ja sotsiaalse arengu eest on paljus ühised.

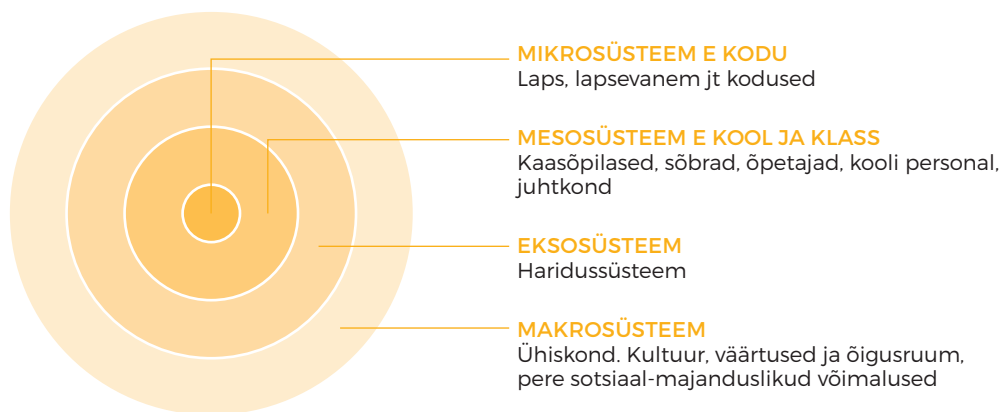
20. ja 21. sajandi vahetusel on Ameerika Ühendriikide teadlase J. Epstein⁵ käsitlesi kodu ja kooli koostööst tsiteeritud

peaaegu igas selle valdkonna uuringus. Ta toob esile, et kodu ja kool on lapse suhtes erinevad sfäärid, erinevad mikrosüsteemid (Bronfenbrenneri⁶ järgi), millel on lapse arengule oma mõju ja vastutus. Nii saab kool õpetada suures rühmas toimetulekut ja aatomifüüsikat, mida kodu teha ei saa, hoolitsemist oma väiksema õe-venna eest saab aga kogeda üksnes kodus. Joonisel 1.3 on lihtsustatult kujutatud last mõjutavaid tasandeid.

⁴ Vt: O'Brien, A. (2011). *What Parents Want in School Communication*. August 31. <http://www.edutopia.org/blog/parent-involvement-survey-anne-obrien>.

⁵ Epstein, J. (2009). *School, family, and community partnerships: your handbook for action*. Third Edition. New York: Corwin Press. Epstein toetub Uri Bronfenbrenneri klassikaliseks muutunud lapse arengu ökoloogilisele süsteemiteooriale.

⁶ Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge: Harvard University Press; Bronfenbrenner, U. (1995). *Developmental Ecology Through Space and Time: A Future Perspective*. P. Moen, G. H. Elder, Jr. ja K. Lüscher (toim.), *Examining Lives in context* (619–647). Washington, DC: American Psychological Association.

Joonis 1.3. Laps, kodu ja kool mõjutasandite süsteemis

Kujutlegem, et joonisel 1.3 kujutatud ringide ühises keskpunktis on laps. Tema heaolu ja arengut mõjutab enim kodu, st inimesed ja nende suhted, füüsiline keskkond ja koduõue loodus. See kõik kokku moodustab last vahetult mõjutava mikrosüsteemi. Kooli (samuti lasteaeda) minnes satub ta teistsugusesse süsteemi, milles on rohkem osalisi ja mõjureid: kool, klass, õpetajad jne moodustavad mesosüsteemi. Ka seda tajub laps vahetult, tema enese mõju sellele pole aga kuigi suur. Järgmised mõjutasandid – ekso- ja makrosüsteem – on lapsele vahendatud kooli ja pere kaudu. Lapse arengu toetamiseks peavad erinevatel mõjutasanditel tegutsejad tegema koostööd ja suhestuma lapse vajadustega.

See Bronfenbrenneri lapse arengu ökoloogiline süsteemiteooria on üks enim kasutatuid haridussüsteemis ja kasvatuses toimuva uurimiseks ja seletamiseks. Eestis on A. Kits selle teooria toel uurinud lastevanemate koolivaliku põhimõtteid ja ootusi koolile, R. Kalde rahulolu koolivalmidusega, A. Kukki jt õppekava eesmärkide saavutamist keelekümbeluskeskonnas⁷ jne. Ka enamik siinses artiklis viidatud uuringuid lähtub süsteemiteooriast.

7 Kits, A. (2012). *Lapsevanemate eelistused ja mõjutegurid koolivalikul ning ootused koolile* (Tallinna linna näitel). Magistritöö. Tallinna Ülikooli kasvatuseduste instituut; Kalde, R. (2015). *1. klassi õpilaste koolivalmidus tava- ja erakooli õpetajate hinnangul*. Magistritöö. Tallinna Ülikooli haridusteaduste instituut; Kukki, A., Muldma, M., Sarv, E.-S. ja Talts, L. (2012). *Varane keelekümbel: õppekava eesmärkide saavutamine lapsekeskse lähenemise aspektist*. Tallinna Ülikool.

KODU JA KOOLI KOOSTÖÖ LAPSE ARENGU ERI FAASIDES

20. ja 21. sajandil usume, et kodul, koolil ja laiemalt ühiskonnal on iga lapse ja põlvkonna kasvatamisel ühine siht – väärikas, loomevõimeline, hooliv ja aus kaaskodanik⁸.

Tänapäeva põhilised arenguteooriad jaotavad lapse arengu nagu ka kogu inimese elukaare etappideks. Need erinevad üksteisest füüsiliste, emotsionaalsete, tunnetuslike jt karakteristikute poolest, tuleb näiteks ainult võrrelda usalduslikku ja uudishimulikku viieaastast 15-aastasega.

Inimese arengut saadavad probleemid, mille puhul a) toimetulek harjunud viisil pole enam võimalik, b) seatud eesmärgid osutuvad saavutamatuks või c) üksteisele vastukäivaks. Ühest arenguetapist teise siirdumine ja probleemide ületamine käib sageli teatava murranguaja kaudu, mida võib lühidalt nimetada arengukriisiks⁹. Nendega puututakse paratamatult kokku nii kodus kui ka koolis ning see ei puuduta ainult lapsi. Täiskasvanudki peavad tulema kriisidega toime isiklikus, pere- ja tööelus. Arengukriisidele lisanduvad elus ettetulevad suure mõjuga sündmused (haigused, surmad, õnnetused, pereprobleemid jm). Need kõik mõjutavad toimetulekut ja suhteid ümbritsevate inimestega.

KODU JA KOOLI KOOSTÖÖ SEISUKOHALT ON ARENG MITMEKIHILINE PROTSESS. SELLE PEAMISED OSALISED ON JÄRGMISED

- 1. Lapse areng ja sellega kaasnevad ealised kriisid**, mis ilmnevad kodus ja koolis sageli erinevalt. Koolis haakuvad need võimalike sotsiaalsete pingetega kaaslaste ja õpetajatega ning muutustega õppetööga toimetulekus. Eriti ilmsed on 9.–10. eluaasta mitmetahuline identiteedi- ja tunnetusliku arengu kriis, samuti varase teismee (12. eluaasta paiku) ja üleminekuea (14.–16. eluaasta) kriis.
- 2. Lapse sõprusringis toimuv**, sõpruskonna ja suhete muutumine, armumine jm on lapse jaoks ülima tähtsuse ja mõjuga kriisid, ehkki täiskasvanud võivad teada ette nende möödumust.

8 1988. a sõnastati, et „üldhariduse sisuks on: eetilised väärtused (inimlikkus, sallivus, südametunnistus, au- ja häbitunne, pühadus, halastus), eneseaustus; väärtustav suhtumine haridusse ja kultuuri, valmisolek enesetäiendamiseks ja pidevhariduseks; poliitiline kultuur; arenenud esteetiline maitse, kunstihuvi“. Vt: Loik, R., Kareda, E., Kornel, V., Kreitzberg, P., Sarv, E., Vernik, E.-M. ja Vooglaid, Ü. (1988). *Eestimaa Haridusplatvorm*. Tallinn, 17. Sarnast sisu kannavad endas ka hilisemad kooliõppekavad.

9 Montada, L. (1994). Problems and Crises in Human Development. *The International Encyclopedia of Education*. Husen, T., Neiville, T. (Eds.). Postlethwaite. Elsevier Science Ltd, Oxford, 4715–4719. Sama teema taustaks on olulised Piaget' ja Eriksoni arenguteooriad, Vögotski (Vygotsky) sotsiaalse arengu teooria vmt, mis pakuvad ka juhiseid kriiside mõistmiseks ja nendega toimetulekuks.

3. **Lapsevanemate, lähisugulaste** jt lapsega kokku puutuvate, tema elus oluliste inimeste ealine eripära ja eluolulised sündmused. Lapsevanema tööpinged ei jää enamasti koduukse taha, siia kuuluvad ka lahkkelid peres, kellegi raske haigestumine jm, mis kõik mõjub lapsele.
4. **Õpetaja eneseareng** nii inimese kui ka professionaalina on samuti etapiline. Temagi elu- ja arengukriisid kajastuvad mõneti suhetes õpilaste ja kodudega.
5. Eelnevatele lisandub **koolikliima, -kultuuri ja kooli kui organisatsiooni arengus** toimuv. Ebakõladest tulvil õhkkonda õpetajate toas tajuvad sageli ka õpilased.

Ühelt poolt tuleb probleeme lahendada, kriise mõista ja lasta neil kulgeda eduka lõpuni, ent teisalt tuleb hoolitseda, et lapsega kokkupuutuvad inimesed oleksid olukorrast teadlikud, mõistaksid seda ja toetaksid last¹⁰, sama käib lapsevanema ja õpetaja kohta. Andekate noorte õpetajate kooli püsima jäämine oleneb sageli sellest, kas esimesel tööaastal tekkivates enesekehtestamiskriisides saadakse kolleegidelt, juhtkonnalt ja lapsevanematelt tuge.

*Andekate noorte õpetajate
kooli püsima jäämine
oleneb sageli sellest,
kas esimese tööaasta
enesekehtestamiskriisides
saadakse kolleegidelt,
juhtkonnalt ja
lapsevanematelt tuge.*

Pole sugugi imekspandav tõdemus, et kõik probleemid lahenevad ja kriisid kulgevad kergemalt, kui

1. teadaolevateks raskusteks valmistutakse – nt vanemate ettevalmistamine, teavitamine eesootavast lapse ealisest kriisist, soovitatavatest käitumisviisidest;
2. kasutatakse kaitsvaid-ennetavaid (psühholoogilisi, sotsiaalseid) meetmeid – psüühilise vastupidavuse treenimine, et vastu panna stressile ilma agressiivsuse ja ülemäärase erutusega, kogemuspõhise enesekindluse ja -usu loomine ja toetamine.

Lisaks on uuringud selgelt näidanud, et positiivne sotsiaalne toetus kaitseb, ent negatiivsed sotsiaalsed tegurid ja reaktsioonid (nt häbistamine, karistamine, kitsendamine) on ise riskitegurid.

Teadlikkus õpilaste peatsetest ealistest iseärasustest on äärmiselt vajalik, kui soovitakse parimat arengut lapsele ja parimat õppimiskeskonda kogu klassile. Eriti tähtis on

10 Siin on hea näide ühe kooli tegevus Estonia huku järel. Personali nõupidamisel lepitati kokku, kuidas nii klassis kui ka klassiväliselt toetada neid õpilasi, keda katastroof otseselt puudutas, ja kuidas aidata šokiga toime tulla kogu kooliperel.

Teadlikkus õpilaste peatsetest eelistest iseärasustest on äärmiselt vajalik, kui soovitakse parimat arengut lapsele ja parimat õppimiskeskonda kogu klassile.

seda silmas pidades õpilase kooliaastate suurimate muutuste ajajärgul, st varases noorukieas teismelistega koolis töötades ja neid kodus kasvatades. Seda ajajärku peavad mõnedki teadlased muutuste ulatuselt ja tähtsuselt teiseks peale varase lapsepõlve, ning õpetajad on seda nime-
tanud teiseks sündimiseks.

OLULISED KOGNITIIV-INTELLEKTUAALSED MUUTUSED, MIS ILMNEVAD TEISMELISE ARENGUS¹¹

1. Sageli on nad silmitsi otsustega, mis nõuavad keerukamaid mõtlemisoskusi.
2. Nad eelistavad õppetegevuse ajal suhelda eakaaslastega.
3. Nende mõtlemisoskused võivad nihkuda konkreetsetelt abstraktsele, sõltuvalt kontekstist.
4. Neil kasvab moraalitaju.
5. Sõprus muutub nende jaoks tähtsamaks.
6. Neil suureneb konfliktisus autoriteedi ja võimuga – eriti vanemate, aga ka õpetajate puhul.
7. Hormonaalsed muutused tekitavad neis ebakindlust.
8. Nad näitavad kasvavat huvi enese vastu ja kahanevat huvi koolis õppimise vastu.

Teismeliste jaoks on vaja võtta arutusele neile tähtsaid küsimusi ja vastata neile küsimustele: kes ma olen, kuhu ma kuulun, kui tõsiselt mind võetakse, kui võrd olen vaba?

Teismeline on veendunud, et ta on ainukordne. Teda ei tohi kritiseerida irooniliselt ega isiklikult, sest ta on väga tundlik. Keerulistele küsimustele saab vastata kaudselt, näidete ja kogemuste kaudu, mitte loengu või moraalilugemisega. Selliste küsimuste mitterajumine ja neist möödavaatamine on üldine põhjus, miks paljud teismelised muutuvad juhitamatuks, nende kodud aga võõr(an)duvad koolist. Aitamise asemel

11 Ameerika Ühendriikide Riiklik Keskkoolide Ühing / The National Middle School Association's (NMSA), *This We Believe: Successful Schools for Young Adolescents* (2003). Keskkool on Eesti süsteemi järgi 4.–8. klass.

valab kool kodu üle märkuste ja halbade hinnetega, esmajoones praegusel (õpetajale kohustuslikul) e-päeviku ajastul.

Just selles eas on sagedased ebakõlad koolis ja klassis toimuva (õppekeskonna ja -meetodite ja sisu) ning lapse arengu vahel, lisaks koduse pererutiini ja suhtlusmallide ning lapse arengu vahel. Eriti teravdavad neid vastuolusid õpet tööga toimetuleku probleemid koolis (kehvemad hinded teevad tuska nii lapsele kui ka vanematele)¹².

Seega oleks algklassides välja kujunenud kodu ja kooli koostööle vaja lisada ülimalt oluline ennetav aspekt. Ennetus tähendaks

- vanemate jt pereliikmete koolitust või nõustamist lapse eelseisvate arenguprobleemide teemal,
- n-ö profülaktiliste teemade ja õppemeetodite planeerimist õppeprotsessi, et last temaga toimuvate muutuste jaoks ette valmistada,
- isiklikke kontakte õpetajate ja lapsevanemate vahel, et märgata kriisi ilminguid võimalikult vara ja arvestada nendega lapsega suheldes.

Teismeliste jaoks on vaja võtta arutusele neile tähtsaid küsimusi: kes ma olen, kuhu ma kuulun, kui tõsiselt mind võetakse, kuivõrd olen vaba? Selliste küsimuste mittetajumine on üldine põhjus, miks paljud teismelised muutuvad juhitamatuks, nende kodud aga võõr(an)duvad koolist.

KOOSTÖÖ TÄHTSUS JA OHUD

Maaailma koolisüsteemides on kodu ja kooli koostöö protseduurid ja struktuurid väga mitmekesised¹³. Tavalisest info jagamisest ja vestlustest ei piisa just nende vanemate abistamiseks, kel tegelikult on vaja abi ja kaasamist. On kooli-

On koolisüsteeme, kus vanemad tõepoolest osalevad kooli juhtimises ja otsustusprotsessides.

12 Eccles, J. S. ja Roeser, R. W. (2011). Schools as developmental context during adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 21 (1), 225–241.

13 Kellaghan, T. (1994). Family and schooling. *The International Encyclopedia of Education*. Editors-in chief T. Husen, T. Neville Postlethwaite. Elsevier Science Ltd, Oxford, 2250–2258.

Õpetaja abistamine ja rühmatööde toetamine tunnis annab vanematele ettekujutuse koolis õppimise tegelikkusest.

Laste õppimise toetamiseks kodus kasutatakse vajaduse korral ka lepinguid õpetaja ja lapsevanema vahel.

süsteeme, kus vanemad tööpoolest osalevad kooli juhtimises ja otsustusprotsessides.

Koostöö ja osaluse radikaalsemad vormid hõlmavad näiteks õpetamise üleandmist lapsevanematele, et tugevdada kodu ja kooli sidet. Sellega kaasneb n-ö õpetamise harjutamine kodus, õpikojad, mõtetalgud, arutelurühmad jmt vanematele koolis. Õpetaja abistamine ja rühmatööde toetamine õppetunnis annab vanematele ettekujutuse koolis õppimise tegelikkusest.

Omaette valdkond on vanemate kaasamine oma laste õppimise toetamisse kodus, milleks vanematele õpetatakse vajalikke oskusi ja antakse teadmisi. Laste õppimise toetamiseks kodus kasutatakse vajaduse korral ka lepinguid õpetaja ja lapsevanema vahel. Eriti levinud on need koostöövormid riskiõpilaste puhul.

KODU JA KOOLI KOOSTÖÖST ON KASU NII LAPSELE, ÕPETAJALE KUI KA VANEMALE

- Uuringutega on tõestatud, et vanemate aktiivne ja toetav osalus laste õppimises (nii kodus kui ka koolis) suurendab **laste** enesekindlust ja motivatsiooni. Samas on vanematel sageli raskusi asjakohase, tõhusa ja õppimist toetava koostöö tegemisel¹⁴. Kooli abi selle kohta, kuidas õpetada laps õppima, on sel juhul vajalik.
- Kodu ja kooli koostöö on vajalik sellekski, et **koolil** oleks teada, milline on laps kodus ja milline on tema kodu. Argirutiinis ei taju vanemad oma võimalusi ja lapse võimeid. See tähendab, et lapse võimalik areng jääb mõnes valdkonnas soiku. Mis olnuks, kui Kelly Sildaru isa nokitsenuks näiteks kellassepatööd teha?
- Nooremad **õpetajad** võivad tunda ebakindlust, suheldes endast vanemate lapsevanematega¹⁵. Uuringutega on tõestatud, et õpetaja taju oma professionaalsusest ja enesetõhususest on seotud lapsevanemate kaasamise ja toega. See puudutab kaasalöömist nii koolis toimivas kui ka lapse koduses õppimises. Õpetaja esimesel töö-

14 Kalina, J. ja Šteha, B. (2010). Advantages and conditions for effective teacher-parent co-operation. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 4923–4927. www.sciencedirect.com.

15 Õim, O. (2008). *Algajate õpetajate professionaalne areng muutustena enesefektiivsuse tajus*. Magistritöö. Tartu Ülikooli haridusteaduskond.

aastal on tajutud toetus (koostöö kolleegide, juhendaja-mentori, lastevanematega) sageli otsustav õpetaja karjääri valikus ja edus. Olivia Õim (2008, vt viide eespool) näitas, et olulisim on seejuures õpilaste ja vanemate tugi.

- Veel üks koostöö tasand on seotud **kogukonda** kuuluvate kooliväliste organisatsioonide ja ühenduste (sh religioossete ja kultuuriliste) võrgustikuga, mis pakub programme vanematele ning millel on uuringute põhjal väga tugev soodne mõju **vanemate** suhtumisele, käitumisele ja eneseusule (Kellaghan, 1994: 2256, vt viide eespool).
- Lapsevanemad märgivad õpetajaga suhtlemise ja koostöö peamise põhjusena lapse ja õpetaja suhet, õpetajad aga lapse heaolu (Kalina ja Šteha, 2010: 4927, vt viide eespool). On tähelepanuväärne, et sageli ilmneb lahknevus vanemate ja õpetajate tajutud koostöö põhjustes ning tegelikes vajadustes.

Kodu ja kooli koostöö puhul ei kõnele uuringud mitte ainult positiivsest, vaid ka mõnest negatiivsest aspektist. Partnerluse kahjulikkuse ja probleemide kohta käivaid uuringuid on suhteliselt vähe, kuid neis ilmnenud väärib tähelepanu.

Õpetajate küsitlemine Rumeenia maa-koolides näitas, et koostöö kulges seal ühesuunaliselt – koolist liikus algatus koju. Pered olid küll nõus võtma vastu kooli (kogukonna) materiaalse toetuse laste kooliväliseks tegevuseks, kuid vältisid selle kasutamise teemadel vestlemist. Kooli koostööinitsiatiivi tõlgendasid pered sageli vaenulikkusena, oma privaatsuse rikkumisena¹⁶. Niisiis on koostöö mõnikord ühesuunaline. Selle põhjus on (kogukonna) traditsioonis (nt viidatud uuringus, kus uuriti romasid Rumeenia külades), usalduse puudumises ja/või enese tajumises alaväärsena.

*Kommunikatsiooniraskused
tulenevad näiteks ajakavade
kokkusobimatuses.*

*Tänapäeva e-kool ja
sõnumite kasutamine
suhtlusviisina ei pruugi
igapähele sobida.*

*Ebameeldivad mälestused
oma kooliajast võivad
samuti olla suhtlemisel
takistuseks.*

16 Bländul, V. C. (2012). The partnership between school and family - cooperation or conflict? *Procedia - Social and Behavioral Science*, 47, 1501–1505.

Eduka koostöö takistused jagunevad üldiselt kommunikatsiooni-, kultuuri- ja isiklike tunnete valdkonna vahel¹⁷.

Esimesed tulenevad näiteks ajakavade kokkusobimatusel (kui vanemal on vaba aeg, on õpetaja tunnis või on tema tööpäev läbi), kommunikatsiooniviiside sobimatusel, aga ka õpetaja suhtlusoskuste puudulikkusest. Tänapäeva e-kool ja sõnumite kasutamine suhtlusviisina ei pruugi igaühele sobida. Ebameeldivad mälestused oma kooliajast võivad samuti olla suhtlemisel takistuseks. Seetõttu võib mõnele vanemale olla nii (tema endine) koolimaja kui ka sealne personal (sh kunagised õpetajad) sedavõrd ebameeldiv, et ta väldib neid.

On õpetajaid, kes alahindavad lapsevanemate kaasamise ja partnerluse tähtsust, peljates, et kodus õpetatakse valesti, või et vanemate aktiveerimine on koolile tülik.

EDUKA KOOSTÖÖ TAKISTUSED JAGUNEVA KOLME RÜHMA

- Suhtlusprobleemid: ajakavade sobimatus, kommunikatsiooniviisi või -kanali sobimatus, (õpetaja) kehvad suhtlusoskused.
- Kultuurilised probleemid, sh kooli kultuurist tulenev: koostöö alahindamine, ühesuunaline ülevalt alla suhtlus, usalduse puudumine, koostöömudeli puudumine, millest tuleneb ainult aktiivsemate kaasatus.
- (Vanemate) isiklikud probleemid: ebameeldivad mälestused oma kooliajast, negatiivsed tunded seoses kooliga, enese tajumine alaväärsena, ebakindlus seoses põlvkondlike erinevustega õpetaja ja vanema vahel.

On selgesti ilmnenu, et peaaegu kõik kohtumised vanematega on õpetajate algatatud ja toimivad nende seatud tingimustel ning enamasti koolis ja klassiruumis. Õpetaja on kui patroon, asjatundja, kes juhib võhikust vanemat, selmet olla vanemale usaldusväärne ja võrdväärne partner (Payne, 1994: 5267).

Teiseks näitavad uuringud, et vanemate kaasamine õpetaja rollis – olgu koolis või kodus – võib viia selleni, et vanemad tajuvad oma oskamatus ja suutmatust kanda vastutust oma laste õpiedu eest.

Kolmandaks tingib vanemate aktiivse kaasamise poliitika seda, et juhul, kui ei hoolitseta kõigi kodude kaasamise eest, suurenevad lõhed vanemate vahel: domineeriva rühma teadmised, arvamused ja väärtused hakkavadki domineerima, niigi ebasoodsa-

17 Payne, M. A. (1994). School-Parent relationships. *The International Encyclopedia of Education*. Editors-in chief T. Husen, T. Neville Postlethwaite. Elsevier Science Ltd, Oxford, 5264–5268.

mates tingimustes olevad vanemad ning nende mõtted ja soovid surutakse tagaplaanile. Sel viisil toetavad koolid sotsiaalse ebavõrdsuse taastootmist.

VANEMATE TÜÜBID, VEIDI MUHELEMISI

Uuringud ja praktiline koolikogemus näitavad, et nagu õpetajaid, nii on ka vanemaid päris mitut „sorti“. Kuigi muigamisi, on koolil kasulik pidada neid vanemate tüüpe¹⁸ silmas koostöö kavandamisel. Lapsevanemal seevastu oleks hea endalt küsida: kes ma olen?

Suhtes õpetajate ja kooliga võib niisiis esile tuua nelja tüüpi lapsevanemaid.

1. Aktivistid

- Energilised, füüsiliselt aktiivsed, sageli ka pretensioonikad ja agressiivsed, kes on keskendunud kitsalt teemale „mina ja minu laps“;
- enamasti võitlevad üksi ja elimineeritakse üsna kiiresti.

2. Mõtisklejad

- Teavad, kuidas olukorda parendada, valmis osalema, kuid sageli jääb puudu julgusest, ambitsioonikusest ja teadmistest;
- nende mõtteid arutatakse harilikult ainult sõprade ringis või väljaannetes, artiklites.

3. Uinujad

- Enamus; ei taha kooliasjadega tegeleda („Me usaldame kooli“);
- neid pole vaja segada, nad vajavad regulaarset teavitust ja ahvatlemist, kuni nad ärkavad ja on valmis osalema.

4. Negatiivsed

- Neid pole vaja segada, neile pole vaja tähelepanu pöörata.

Oma uuringute põhjal pean tõdema, et siit puudub olulisim tüüp: heatahtlik, toetav, aktiivselt panustav vanem, kes on abiks nii ekskursiooni korraldamisel, spordiplatsil, veebi meisterdamisel kui ka koolitunnis kaasõpetajana¹⁹. Neid jagub!

18 Mauriņa, I. ja Pavziniuka, I. (2014). *Creative Approaches in Child's Career Development - Collaboration between Parents and the School*. NGO „Latvian parent movement“. International Teachers' Conference On The Establishment Of Student Training Companies (STC), June 12th - 13th.

19 Sarv, E.-S. (2008). *Õpetaja ja kool õpilase arengu toetajana. Õpetaja enesest ja koolist*. Toim. L. Pallas, K.-E. Kont. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus (raamat ja CD, statistilised lisad: L. Pallas).

KODU JA KOOLI KOOSTÖÖ ERI AEGADEL

Kodu ja kooli koostöö on omal moel olnud oluline alati ja seda on peetud vajalikuks. 19. sajandi ja 20. sajandi esimese poole koolis oli õpetaja kui kirjatundja vaieldamatu autoriteet ja võim. Tema andis teada, kuidas õpilane õpib, olgu suusõnaliselt või kirjalapandud hindega. Vanemal polnud õieti midagi kaasa rääkida – õpetajat usaldati. Koolmeister oli kohalike elanike hulgas enim haritud ja seega loomupärane autoriteet, kellega ei sobinudki talumehel või pudupoe pidajal vaielda.

Tänapäeval, mil ligikaudu pool või rohkem lapsevanematest on samasuguse või kõrgema haridustasemega kui õpetaja, on õpetaja loomulik autoriteet habras. Ühelt poolt tajub lapsevanem oma haridusest tulenevat võrdset õigust koolielus kaasa kõnelda, teisalt on tal oma harituse pinnalt võimalus ja isegi moraalne kohustus haridusega seonduvasse asjakohaselt panustada.

Haridustaseme tõusu ja demokraatia ideede leviku mõjul hakkas lapsevanemate roll suurenema. Tänapäeva püüdlus on kodu ja kooli partnerlus, seda eelkõige lääneriikides.

Otsustajad on harva kohustatud vanemaid kaasama ja sama käib õppijate kohta, mis tähendab, et Euroopa on veel kaugel kooli osalusjuhtimisest.

Euroopa Liidu lapsevanemaid ühendav ja esindav Euroopa Lastevanemate Liit (European Parents' Association, EPA)²⁰ nentis oma 30. tegevusaastat tähistades, et „pilt vanemate kaasatusest haridusotustuste tegemisse on üsna tume“. EPA ülevaateuuringu kokkuvõttes näeme, et otsustajad on siiani harva kohustatud vanemaid kaasama ja sama käib õppijate kohta, mis tähendab, et Euroopa on

veel kaugel kooli osalusjuhtimisest. Võib öelda, et vanemate esindajate jõustamine on (häda)vajalik, sest üldine kaasamine on sageli ainult formaalsus ja pole enamikus riikides sisuline²¹. Lapsevanemate õigused ja kohustused on sõnastatud Euroopa lapsevanemate manifestis²², mis kirjeldab Euroopa laste tulevikku 21. sajandil.

20 EPA on asutatud 1985. a Itaalias Milanos ühendamaks lapsevanemaid ja peresid kogu Euroopast ning on 31 riigi vanemate katusorganisatsioon (<http://euparents.eu>). Eesti osaleb selles projekti „Baltic Open Parents Alliance“ kaudu, mis loodi 2014. a eesmärgiga harida lapsevanemaid ja toetada nende koostegevust eelkõige koolitamise teel. Vt: http://www.openparents.eu/wp-content/uploads/2014/07/guidelines_support_system_ENG.pdf.

21 Vt: http://euparents.eu/Parents_Rights_Charter.

22 Vt: *Manifesto 2015 of European Parents for a European future of our children in the 21st century*. http://euparents.eu/Manifesto_2015.

VÄLJAVÕTE EUROOPA LASTEVANEMATE LIIDU VANEMATE ÕIGUSTE HARTAST

- Vanematel on õigus valida haridus, mis on kõige lähemal neile veendumustele ja väärtustele, mida nad hindavad kõrgelt oma laste kasvatamisel, ning vabadus valida haridusasutus, austades demokraatlikke põhimõtteid.
- Vanematel on kohustus teha informeeritud ja südametunnistuse kohaseid valikuid oma laste hariduse kohta.
- Vanematel on õigus tagada oma lastele haridus ja nende õpetamine kooskõlas oma usuliste, filosoofiliste ja pedagoogiliste veendumustega. Formaalaridussüsteem austab laste vaimset ja kultuuritausta.
- Vanematel on kohustus kasvatada oma lapsi austama ja aktsepteerima teisi inimesi ja nende veendumusi.
- Vanematel on õigus avaliku sektori materiaalsele abile, et vältida rahalisi takistusi hariduse kättesaadavusele. See hõlmab õigust tasuta kohustuslikule haridusele.
- Vanematel on õigus avaldada mõju tegevustele nende laste koolis.
- Vanemad on kohustatud pühenduma oma laste koolile kui kohaliku kogukonna olulisele osale.
- Vanematel ja nende ühendustel on õigus rääkida aktiivselt kaasa riigi- ja omavalitsusasutuste kõigi haridustasemetega hariduspoliitikas.
- Vanematel on kohustus hoida kõigil tasanditel käigus demokraatlikke esindusorganisatsioone oma huvide esindamiseks.
- Vanematel on õigus nõuda kvaliteetset hariduskorraldust vastutavatelt riigi- ja omavalitsusasutustelt.
- Vanematel on kohustus üksteist aidata, et parandada oma oskusi laste esmaste kasvatajatena ja partneritena kodu ja kooli suhetes.

Ülaltoodu viitab võimalustele, kuidas saaksid pere, kool ja ühiskond tõhusalt koos tegutseda kõigil tasanditel alates info edastamisest kuni partnerluse ja jõustamiseni.

KODU JA KOOLI TÕHUSA KOOSTÖÖ SOOVITUSED KOOLIJUHILE

Siinsed soovitused põhinevad 41 hartakooli uuringul²³. Need on USA ja Kanada eraõiguslikud, kuid avalikul rahastusel põhinevad koolid, kes tegutsevad omavalitsuse või riigiga sõlmitud lepingu alusel. Nende hulgas on näiteks Montessori kool jt nn alternatiivkoolid. Uuringust ilmnas, et kodu²⁴ kaasamisest kooliellu on kasu nii õpilastele, peredele kui ka koolidele (vt joonis 1.4).

Joonis 1.4. Kodu suurema kaasamise üldine kasu

23 Smith, J., Kuzin, C. A., De Pedro, K. ja Wohlstetter, P. *Family Engagement in Education. Seven Principles for Success*. National Resource Center on Charter School. <https://www.usc.edu/dept/education/cegov/focus/charter-schools/publications/books-chapters/Family%20Engagement%20in%20Education.pdf>; Briggs, K. L. ja Wohlstetter, A. (2003). *School Effectiveness and School Improvement*, 14 (3), Key Elements of a Successful School-based Management Strategy. (14/3), 351–372.

24 Inglisekeelses tekstis on termin *pere* (ingl *family*). Eesti kultuuris *kodu* ja *pere* mõiste mõneti kattuvad, sest laps elab oma kodus, kus elavad tavaliselt ka pereliikmed. Tänapäeval võib osa perest (nt vanavanemad) elada mujal, mitte lapse kodus. Siinses tekstis peaks kodu mõistma laiemalt, kogu peret hõlmavana.

Kooli poolt vaadates on perede kaasamine kooliellu oluline õpilase, pere ja kooli kui terviku jaoks.

Õpilastel paranevad hinded, õppes osavõtt ja koolitöösse suhtumine, koduste tööde tegemine, riigiteadete tulemused, eneseregulatsioon ja -valitsemine ning sotsiaalsed oskused, vähenevad õigusrikkumised ja eripedagoogilise abi vajadus.

Pered muutuvad tugevamaks, tajuvad ja kasutavad oma võimalusi lapse kasvatamisel ja õppe toetamisel, väheneb vanemate vastumeelsus kooli ja õpetajatega suhelda ning abi küsida.

Koolides paraneb suhtlus peredega, koostöö ja probleemide lahendamise võime ning personali moraal. Vähem on vaja otsida koolivälist abi ja mis kõige olulisem, väheneb või kaob meie-teie vastandus.

UURINGUST ILMNES SEITSE KAASAMISE PÕHIMÕTET, MIDA KOOLID PEAVAD ERITI OLULISEKS

1. Olla valmis

- Huvituda laste ja perede tegemistest ja soovidest.
- Arvestada keeleraskusi. Vanemate emakeel ei pruugi olla koolis kasutatav keel ja seega on vaja aidata neil osaleda ühistegevustes ja mõista edastatavat teavet.
- Võimaldada peredele ressursse ja tuge (nii materiaalseid kui ka vaimseid).
- Kasutada perekoordinaatori, -nõustaja abi. See on vabatahtlik kogukonnaliige või kooli palgaline töötaja, kes täidab seda rolli oma põhitöö kõrvalt.

2. Olla lugupidav

- Kasutada avatud uste poliitikat. Pereliikmed on kokkuleppel klassi- või aineõpetajaga teretulnud tundidesse vaatlejaks ja kaasõpetajaks.
- Jõuda suurte vajadustega peredeni. Isiklikud kontaktid pereliikmetega ja kodukülastused aitavad mõista pere olukorda ning näidata pereliikmetele, et nad on koolile olulised, omad.
- Hinnata ja väärtustada perede kultuuritausta. Nii kodule kui ka koolile on kasulik pereliikmete kaasamine vabatahtlike keele- või mõne aine koduõpetajatenä²⁵ (nt tugiõpe seda vajavatele lastele mõnes aines, valdkonnas), nõustajatena.

25 Koduõpetaja all mõistetakse siin oma pere või mõne teise pere lapsi abistavat-õpetavat vabatahtlikku. Näiteks Ameerika Ühendriikide ja Kanada lapsevanemad käivad mehhiklaste või põhja rahvaste lastele abiks, et need omandaksid inglise keele kergemini.

- Kasutada perede panust. Tõhusad on näiteks korrapäraselt tegutsevad vanemate rühmad kooli vajadustele vastamiseks, sh tööks õpilasrühmade ja õpilasmavalitsusega.

3. Olla konkreetne, spetsiifiline

- Lisada perede kaasamine kooli missiooni ja arengukavasse. Tegutsemine koos õppiva kogukonnana, vastastikune abi on olulised nii kooli lähema kui ka pikema arenguperspektiivina.
- Pakkuda peredele osalemise suundi. Siin on oluline kooli filosoofia ja missiooni selgitamine kooliastujate vanematele, õppekavast tulenevate ja õppetööga mitte-seotud (nt huvihariduslike) küsimuste läbiarutamine ja nõustavate perede abi kasutamise selgitamine.
- Sõlmida vanemalepinguid. See on kokkulepe vanematega lapse õppimise ja arengu toetamiseks, osaluseks kooli tegemistes jm.

4. Olla ettevaatav, strateegiline

- Kavandada piisavalt ette, et tagada suurim osalus. Pikemat planeerimist vajavad näiteks vanemate ja õpetajate koosolekud ning muud ühisüritused, nt perede ja personali koostegevused. Nii saavad pereliikmed oma ajakava kooli ettevõtmistega kohandada.
- Pakkuda pereliikmetele õpet. Selle sisuks võib olla näiteks mõne õppevaldkonna tutvustamine, lapse õppimise toetamine, osalemine otsuste tegemisel ja tehniliste vahendite kasutamine. Tavalistele loengutele ja õpitubadele lisaks on teretulnud vanemate õpiöö jm ebatavalised üritused.

5. Olla paindlik

- Pakkuda peredele mitmekesiseid osalusvõimalusi. Koolides tavaks olevate nõutavate tundide²⁶ arvestusse võivad minna koolilõunad lastega, nädalavahetuse üritused koolis ja selle ümbruses, kogu pere või sugulaste-sõprade kaasamine jm.
- Anda peredele erinevaid võimalusi osalusvajaduse ja -nõude täitmiseks. Paindlik ajakava ja paindlikud tegevused, ka kaugemate sugulaste kaasamine ning vanemate võimete ja huvide arvestamine on otstarbekad.
- Lisada vanemate osalemise nõuetesse mänguruumi. Mõnikord kasutatakse rahalisi vm annetusi vabatahtliku tegevuse tundide asemel.

26 Ameerika Ühendriikide ja Kanada era-, harta- ja sageli ka tavakoolides peavad vanemad õppeaasta jooksul panustama teatud arvu (töö)tunde. See arv on mõnes koolis traditsiooniline, teistes lepitakse igal aastal kokku kas klasside kaupa või ülekoolliselt juhtkonna ja lapsevanemate esinduse vahel.

6. Olla loov

- Anda koolis vanemate ühiskasutusse kindel ruum koosolekuteks, info saamiseks, kohtumiseks õpetaja või perekoordinaatoriga, mõnusaks koosolemiseks.
- Innustada osalema. Leida stiimuleid, eelkõige vähehuvitatud või pelglike perede jaoks.
- Anda vastutus üle peredele. Vanemate hoole all võiks olla paar laste jaoks olulist asja, näiteks ohutus koolilähedase ristmiku ületamisel, kunstinäitus koolis ja ruumide kujundus.
- Kasutada tehnikat. Vanematega sidepidamiseks, nende kaasamiseks on hea kasutada e-kirju, kooli veebisaiti jm.

7. Olla koostööaldis

- Kaasata kooliväliseid organisatsioone. Õppeprotsessi või vanemate koolitusse on teretulnud majandusküsimuste asjatundjad, vabaühenduste liikmed ja mõne valdkonna asutuste töötajad.
- Pakkuda vanematele kooli otsustusprotsessis osalemise võimalust. Oluline on vanematest koosneva nõuandekogu osalemine otsuste ettevalmistamisel, perede rahulolu-uuringud, pereliikmete osalus hoolekogus, õppenõukogus ja kooli juhatuses jm delegeeritud liikmetega kogudes.

Üks koostöö hõlbustaja on uuringu järgi perekoordinaator või -nõustaja, kes oleks hea lahendus meilgi. See võiks osakoorumusega rakendusena sobida õpetajale, psühholoogile või sotsiaalvaldkonna töötajale. Samuti võiks kaaluda igaks kooliaastaks klassi lapsevanemate seast sellise vabatahtliku valimist (või kokkuleppimist), kes abistab vajaduse korral näiteks hommikul rõivistus, sööklas toidu jagamisel ja ekskursioonil.

Koolijuht: „Minu meelest on vaja ka seada ootused ja püüdlused kogu oma personalile selle kohta, kuidas kaasata vanemaid.“

Uuringu kokkuvõttes ütleb üks koolijuht: „Ma arvan, et alustada tuleb tõesti väikesest asjadest, seada paar realistlikku eesmärki. Alustada tuleks vanemate kaasamisest, sidudes selle õppeprogrammiga ... Minu meelest on vaja ka seada ootused ja püüdlused kogu oma personalile selle kohta, kuidas kaasata vanemaid. Seejärel tuleb töötada, et säilitada teatav järjepidevus ning toetada õpetajaid, sest paljud õpetajad ei

Perede ja õpetajate, kodude ja kooli kokkukasvatamine on pikaajaline ja keeruline protsess.

hoida ja muutuva keskkonnaga kohandada. Teistes koolides tuleb juhtkonnal ja pedagoogidel ning teistelgi töötajatel sihikindlalt luua kaasavat koolikultuuri.

KOOSTÖÖ EESTIS. KOGUKONNA- JA ALTERNATIIVKOOID

Lapsevanemate kaasamine kooliellu on seotud lapsevanemate positsiooniga ühiskonnas tervikuna.

saa aru, kuidas töötada vanematega niimoodi, et see oleks toetav ja edasiviiv.”²⁷

Perede ja õpetajate, kodude ja kooli kokkukasvatamine on pikaajaline ja keeruline protsess. Mõnes pikkade traditsioonidega koolis on meie-tunne koolikultuuri osa, mida tuleb vaid hoolega elus

Lapsevanemate kaasamine kooliellu on seotud lapsevanemate positsiooniga ühiskonnas tervikuna.

Eestis esindab vanemaid riigi tasandil 1998. aastal loodud Eesti Lastevanemate Liit (ELVL). Selle mittetulundusühingu eesmärk on väärtustada ühiskonnas lapsi, nende kasvatamist ja lap-

sevanemaid²⁸. Põhitegevuseks on saanud koolitused vanematele aktuaalsetel teemadel (nt kujundav hindamine, kodused tööd). Eesti lapsevanema õigused ja kohustused on seotud enim perekonna ja hoolekandega²⁹. Perekonnaseadus ütleb hariduse kohta järgmist: „Hariduse andmise asjades arvestavad vanemad ennekõike lapse võimeid ja kalduvusi. Vajaduse korral küsivad vanemad nõu õpetajalt või muult asjatundlikult isikult.”³⁰

27 Smith, J., Kuzin, C. A., De Pedro, K. ja Wohlstetter, P. (2009). *Family Engagement in Education. Seven Principles for Success. National Resource Center on Charter School*. <http://www.uscrossier.org/ceg/wp-content/uploads/publications/Family-Engagement-in-Education.pdf>.

28 <http://www.laps.ee>.

29 <http://lasteombudsman.ee/et/noor/lapsevanema-oigused-ja-kohustused>.

30 <https://www.riigiteataja.ee/akt/13330603>.

Uuendatava haridusseaduse eelnõus nähakse vanemate vastutusena õppija toetamist ja õppimiseks soodsate tingimuste loomist. Samuti on vanem kohustatud võimaldama ja soodustama oma lapse koolikohustuse täitmist. Vanemaid on mainitud ka õppeasutuse juhtimisega seoses. Eelnõus öeldakse: „Õppeasutuses, mille õppijatest vähemalt pool on alaealised, kaasatakse kollegiaalsesse juhtorganisellaste vanemate esindajad“. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse 4. peatükk („Õpilased ja vanemad“) on pühendatud vanemate teavitamisele ning tugi- ja mõjutusmeetmete rakendamisele õpilase suhtes, veidi puudutab vanemaid ka 3. peatükk, kus on juttu hoolekogust.

Vanemate osalus koolielus on koolis esitatud peamiselt õiguste ja kohustuste loendina kodukorras või muus dokumendis. Vanema õigus on küll aktiivne osalus koolielus, ent kuidas, milliste võimalustega, seda ei ole sätestatud. Küllap on need õigused-kohustused tulem koolielu traditsioonilisest reguleerimisest selles koolis ja kogemuste põhjal sellisena asjakohased. Ometi tekib küsimus, millise märgi suhtumisest kodusse ning kooli enda kultuurist see annab ning mil määral kutsub see vanemaid koolielus tegelikult osalema. Vanemate aktiivse kaasamise raskustest ja väikestest võitudest sel teel räägivad käesoleva raamatu 3.–7. peatüki lood.

Kuigi vanemate aktiivsuse kasvu võib täheldada kogu Eesti haridussüsteemis, on koostöö ilmselgelt eriti vilgas seal, kus vanemad on olnud ise kooli loomise juures. Sellest kirjutavad käesolevas raamatus ka Triin Lauri ja Kaire Pöder. Seetõttu on siinsesse kogumikku koondatud lugude hulgas ka erakoolide näiteid. Alljärgnevalt esitan lühikäikvaate neist koostöövõimalustest, mis on mulle viimase paarikümne aasta jooksul Eestis kõige rohkem silma hakanud.

Uuendatava haridusseaduse eelnõus nähakse vanemate vastutusena õppija toetamist ja õppimiseks soodsate tingimuste loomist.

Vanemaid on mainitud ka õppeasutuse juhtimisega seoses.

Kuigi vanemate aktiivsuse kasvu võib täheldada kogu Eesti haridussüsteemis, on koostöö ilmselgelt eriti vilgas seal, kus vanemad on olnud ise kooli loomise juures.

Vanemate kaasatus on Waldorfi koolides koolikultuuri osa ning sisult ja vormilt on see väga mitmekesine. Pildil kohvik Tartu Waldorfgümnaasiumi laadal. Foto: Liisa-Lota Kaivo

- Kooli loomine lapsevanemate algatusel või nendega koostöös (vanemad ja õpetajad, sageli ka kohalik omavalitsus ja/või kohalik kogukond). See oli eriti märkimisväärne 1990. aastate algul ja kerkis uuesti esile viimasel kümnendil. Nii tekkisid esimesed Steineri e Waldorfi koolid ja lasteaiad (Tallinnas Mai tänaval, hiljem Lasnamäel, Arukülas, Rosmal, Tartus, Viljandis, Rakveres, Lohusalus, klass Narvas). Uus selliste koolide tekkimise laine on viimasel aastakümnel toonud esile nt Lätte-kooli. On loomulik, et sellisel juhul on vanemate omavaheline koostöö ja koostöö kooliga pikka aega väga tihe. Tavaliselt täheldatavat koolist võõrandumist teises-kolmandas kooliastmes nende vanemate puhul ei toimu. Sama võib tõdeda teiste kogukonnakoolide kohta.
- Kooli ja lapsevanemate koostöö tihenemine torkab silma ka siis, kui kooli eksistentsi või mõnd elutähtsat külge ohustab mõni välistegur. Näiteks 2015. sügisel koondusid erakoolide, esmajoones Waldorfi koolide vanemad plaanitava koolide rahastamise mudeli muudatuste aruteluks. Nad asutasid veebisaidi avalikultharidusest.ee, kus kajastatakse nii vanemate hulgas tehtavat uuringut, ühisarutelude ja petitsiooni jmt koostamist kui ka asjade käiku üldiselt. Kooli tasandil on sedalaadi aktiivsus omamoodi osa koolikogukonna ja koolikultuuri arengust (vt ka infokasti „avalikultharidusest.ee“).

- Kooli mured sunnivad sageli vanemaid ja kooliperet, eriti õpetajaid midagi ette võtma. Hea näide on Lätte-kooli kooliköögi lugu. Kui ettevõtte aasta lõpus selle pisikese kooli toitlustamisest loobus, panid lapsevanemad pead kokku ja käed külge ning kuu ajaga oli kooliköök loodud, vanemad seda pidamas ja kõik kiitsid maitsvat toitu.
- Vanemad on oma valdkonna asjatundjad. Sellisena on nad väärtuslik ressurss igale koolile. Et saada see ressurss oma partneriks, tuleb seda tunda. Koolis tehtud uuringud (nt fookusrühma intervjuu, sotsiogramm, rahuloluküsitlus) on üks kaasamise ja koostöö vorm, ehkki ainult juhul, kui uuringu tulemused läbi arutatakse. Samal ajal tuleks teha uuring selle kohta, kuidas on lapsed kooliga rahul, millised on nende probleemid jmt.

Et alternatiivpedagoogika- ja kogukonnakoolid on loodud enamasti vanemate ja õpetajate ühisalgatusel, on koostöö saanud seal loomulikuks juba enne kooli avamist. See on koolikultuuri osa ning sisult ja vormilt väga mitmekesine. Enamasti on need väiksemad koolid.

Muidugi on kooliti erinevusi. Näiteks Waldorfi koolide juhtorgan on tavaliselt seltsi eestseisus (seltsi kuuluvad vanemad, õpetajad ja teised, kes toetavad seltsi eesmärke) ja õpetajatest koosnev pedagoogiline kolleegium³¹. Riiklikus õppekavas nenditud vanemate kaasamise vajadus realiseeritakse neis koolides (nende õppekava alusel) regulaarsete ühisüritustena (igakuised ühispeod, kus õpilased esitlevad vahepeal õpitut, pühade tähistamised, laadad, matkad, mille korraldamisel osalevad vanemad, jm) ning vanemate koolitustena, sest kool eeldab nende teadlikkust lapse arengust ja kooli õppekavast (*Ibid.*).

Leinus³² tõdeb, et üldiselt on Waldorfi koolide vilistlased, lapsevanemad ja õpetajad kooli õhkkonnaga ja seal valitsevate suhetega rahul ning õpilased tunnevad end koolis enamasti hästi. Ta selgitab, et neil koolidel on võrreldes tavakoolidega hulk erijooni, mille hulgas on ka korrapärased ühisüritused vanematega, konkurentsivabam ja vähem õpitulemustele suunatud õhkkond. Kooli valiku põhjusena tõi enamik nende koolide õpilasi esile, et 1) vanemad pooldavad Waldorfi pedagoogikat, 2) seal õpib õde-vend või käivad sugulased-sõbrad, 3) nad ise tahtsid selles koolis õppida või 4) eelmises koolis ei meeldinud. Nii võime tõdeda, et kogukonna- või alternatiivkooli valik on suuresti vanemate teadlik soov, seega on nende tahe koostööks kooliga loomuldasas olemas.

31 Valgepea, M. ja Sügis, M. (2010). *Uuring „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“*. <http://www.hm.ee/index.php?popup=download&cid=10154>; Valgepea, M. ja Sügis, M. (2012). *Uuring „Eesti waldorfkoolide vilistlaste hinnang haridusele“*. <http://waldorf.ee/failid/vilistlaste-uuring-aprill2012.pdf>.

32 Leinus, I. (2014). *Õpilaste hinnangud kooli kliimale, enda heaolule ja toimetulekule waldorfi- ja tavakoolide võrdluses*. Magistritöö. Tartu Ülikooli haridusteaduste instituut, 26–27.

AVALIKULTHARIDUSEST.EE

Lapsevanemate algatusel erakoolide rahastamise mudeli muutmise ärahoidmiseks loodud veebisait selgitab kogukonnakoolide rolli vanemate ja kooli koostöö edendamisel.

Eraalgatuslikud kogukonnakoolid täidavad Eesti haridus- ja ühiskondlikus elus olulisi rolle.

■ Muudavad lapsevanemate rahuolematuse rahuloluks.

Valikuvõimaluse puudumine tähendab sunnitud valikut, mis iseenesest on stressi allikas. Lapsevanemate kaasamine kooliellu ja avatud juhtimine võib sageli olla põhjus, miks munitsipaalkoolide rahulolematud lapsevanemad erakoolides lähendusi otsides rahulikuma meele leiavad. Suurem pühendumine lapse tundmaõppimisele ja lapsevanema kaasamine on tulemusliku õppe- ja kasvatusgevuse eeldus. Rahulolematute õpilaste ja vanemate liikumine erakoolidesse teeb munitsipaalkoolide haldamise lihtsamaks.

■ Kaasavad lapsevanemate algatuse kooli püsimiseks.

Peale selle, et lapsevanemad otsivad parimat õpikäsitlust, panustavad nad sageli vabatahtliku tegevusena kooli juhtimisse ja kõrvaltegevustesse (huviringide korraldamine, remonditöödel osalemine jne). See võimaldab vähendada kooli tegevuskulusid.

■ Arendavad kogukondlikku tegevust.

Kui erakool koondab sarnase maailmavaate ja usulise tõekspidamisega lapsevanemaid, siis on suur tõenäosus, et nende suhtlus areneb hariduspõhisest suhtlusest edasi teistesse eluvaldkondadesse ning sellest kasvab välja laiapõhjalisem kogukondlik tegevus ka õpilaste hulgas pärast kooli lõpetamist. See loob eeldused sidusama ühiskonna tekkeks.

■ On uuenduste katselavaks.

Erakoolid on olnud uute haridusideede katselavad. Neist on alguse saanud ning õppekavades ja üldhariduse toimimisel iseenesestmõistetavaks muutunud e-kool, arenguveestlused vanemate ja lastega, kujundav hindamine, lõimitud õpe ja palju muud.

KOKKUVÕTE

Kodu ja kooli suhet võib analüüsida eri tasanditel, kuid lõppude lõpuks on see suhtlus inimeste vahel ja inimlikul tasandil. Nii lapsevanem kui ka õpetaja ja teised koolis töötavad inimesed toetavad südame sunnil või ametist lähtuvalt lapse arengut parimal neile omasel viisil.

Erich Fromm kõneleb oma raamatus „Armastuse kunst“³³ ema- ehk vanemlikust armastusest ja pedagoogilisest armastusest. Tema järgi on armastus „selline liit, mille puhul säilib inimese terviklikkus“ ja vennaarm on „kõige tähtsamat tüüpi armastus ning sellel põhinevad kõik teised armastused“. Seda võib kirjeldada empaatiavõimena. See on ühtlasi vastutustunne, hoolitsus ja armastus ümbritseva maailma vastu. See on kunst, mille eeldus on enesedistsipliin, keskendumisvõime, püsivus ja huvitatus. Need omadused on samad, mis peavad olema õpetajal³⁴, ja samad, mida kannab eneses lapsevanem.

Niisiis on vanemlik ja pedagoogiline armastus lapse toetajaks ja innustajaks. Mõlema armastuse egoistlik aspekt (lapse ja tema poolehoiu „omamine“) rikub soodsat arengukliimat, omakaspüüdmatu aspekt seevastu loob hea aluse koostööks: „pedagoogiline armastus ei ole müüt, irratsionaalne sentimentaalsus või tahtejõuetu järgimine, vaid pigem oluline mõjutaja ja töömeetod, mis hõlmab püsivat motivatsiooni, huvi, refleksiooni, usaldust, uskumist ja visadust, toetamaks õpilaste arengut“³⁵.

Pedagoogiline armastus ei ole müüt, vaid pigem oluline töömeetod, mis hõlmab püsivat motivatsiooni, huvi, refleksiooni, usaldust, uskumist ja visadust, toetamaks õpilaste arengut.

Loomulikult ei saa oodata igalt õpetajalt täielikku pühendumust ja armastust. Inimesed on erinevad, nende armastusvõime on erinev ja nende elu on erinev. Professionaalsus asub armastuse kõrvale või kohale, eriti vanemate klasside õpetajatel. Seda enam võib iga lapsevanem olla tänulik õpetaja pühendumuse eest ja õnnelik, kui tema

33 Fromm, E. (2006). *Armastuse kunst*. 2., parandatud ja täiendatud trükk. Tallinn.

34 Juuse, K., Kanarbik, G., Niitenberg, A., Tults, J., Wilde, J. ja Sadam, R. (2007). *Fragmente Frommist ja kasvatuses*. Tallinna Ülikooli kasvatuseduste instituut, 12–15 (autori valduses).

35 Palmiste, T. ja Kuk, A. (2015). Pedagoogiline armastus õpetaja igapäevatoos – sisekaemus või oluline mõjutaja rahulolu ja enesarengu suunamisel? *Algõpetuse aktuaalseid probleeme XI: üliõpilaselt õpetajale*. Koost A. Kuk. E-raamat. Tallinna Ülikool, 12–22.

vanemaarmastus kohtub pedagoogilise armastusega. Sama käib kooli ja õpetaja kohta: lapsevanema ja lapsest hooliva inimese armastus on parim garantii mis tahes probleemidega toimetulekuks.

On iseenesestmõistetav, et kui kodul ja koolil on sarnane vaade haridusele ja kasvatusele, ühised sihid, jagatud teave lapse kohta, siis annavad ühised ja mõlema poole pingutused lapse arengu toetamisel lapsele nii vajaliku turvalisuse ja innustuse edukaks õppimiseks.

KOOLI KAKS PÕHIROLLI KOOSTÖÖS ON

- 1) anda vanematele juurdepääs infole ja oskused, et toetada oma laste haridust,
- 2) tunnustada vanemate õigust ja pädevust osaleda otsustamises.

Kooli ülim ideaal on tegutseda nii, et laps ootaks iga koolipäeva algust ja iga koolivaheaja lõppu, ning et lapsevanem ootaks kohtumisi koolirahva ja teiste vanematega. Kooli eesmärk on tegutseda nii, et vanemlik ja pedagoogiline armastus toetaksid iga last ja noort tema ainukordsel arenguteel.

Plakat TULUKese mõttetalgutel 2014. a sügisel Tartus. Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

2. KODU JA KOOLI KOOSTÖÖ VIIS MÕÕDET NING MÕNED TAKISTUSED

Karin Lukk

Huvi suurenemine kodu ja kooli suhte vastu on üks rõõmustavamaid arengusuundi viimaste aastate jooksul. Palju on räägitud sellest, kuidas tänapäeva maailm on muutunud ja varasemad kogemused uues kontekstis enam ei kehti. Kodu ja kooli koostöö on selles osas ehk üks eredamaid näiteid. Mudelid, mis toimisid siis, kui praegused lapsevanemad ise õpilased olid, on oma aja ära elanud. Missugune oli peamine põhimõte, millest lapsevanemad omal ajal kooliga seoses lähtusid? Suures osas oli aluseks teadmine, et mida vähem tuleb vanematel kooli või õpetajatega suhelda, seda paremini kulgeb lapse koolitee. Olematu või vähene suhtlemine oli justkui hea õpilase indikaator. Loodetavasti on selline suhtlusmudel nüüdseks jäämas sinna, kus on selle kõige parem koht – ajalooraamatu lehekülgedele, ehkki nagu allpool näha, siis pole see veel alati nii.

Mudelid, mis toimisid siis, kui praegused lapsevanemad ise õpilased olid, on oma aja ära elanud.

Varem arvati, et mida vähem tuleb vanematel kooli või õpetajatega suhelda, seda paremini kulgeb lapse koolitee.

Praegusajal väärtustame hoopis teistsuguseid kogemusi. Kuigi lapsevanemate õigus ja kohustus on ikka seesama – kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest, nagu on kirjas põhiseaduse §-s 27 –, on edu kriteeriumiks pigem see, kui palju on vanem valmis teadlikult kõndima kaasa oma lapse haridustee³⁶. Kui varem oli koostöö suuresti ühesuunaline ning kool jagas lapsevanemale suuniseid ja juhtnööre, siis nüüd keskendutakse pigem protsessile ehk ühistegevusele. Kõige paremini iseloomustab sel-

36 Eesti Vabariigi põhiseadus. Riigi Teataja, 1992, 26, 349. <https://www.riigiteataja.ee/akt/633949>.

list koostöövormi sõna *partnerlus*, mille sisu võib kirjeldada kui toimivat suhet, mida iseloomustavad ühine eesmärgitunnetus, vastastikune austus ja valmisolek edasiviivaks kommunikatsiooniks³⁷.

LAPSE JAOKS ON TÄHTIS TERVIKLIK VÕRGUSTIK

Kindlasti soovivad kõik vanemad, et nende lapse koolitee oleks edukas, ja tahavad oma last toetada, kuid võib juhtuda, et mitte kõik ei tea, kuidas seda teha³⁸, eriti meie suhteliselt kiire elutempo juures, mille puhul ei jäta ühiskonna probleemid kedagi puutumata. Kõik see, mis toimub meie ümber, peegeldub tahes-tahtmata ka meie perekon-

Kindlasti soovivad kõik vanemad, et nende lapse koolitee oleks edukas, ja tahavad oma last toetada, kuid võib juhtuda, et mitte kõik ei tea, kuidas seda teha.

dades. Vaimsest kurnatusest tingituna osalevad vanemad vähe oma laste kasvatamises, sellest tuleneb ka pinnapealsus ja hooletus. Probleemsed suhted pere liikmete vahel põhjustavad selle, et lapsed ei tunne ennast turvaliselt ega hoolitsetult. Liigagi sageli kuuleme vanemaid tunnistamas, et nad ei ole teadlikud oma laste elus toimuvatest muutustest väljaspool kodu, laste ees seisvatest

ohtudest ja riskidest, ning et nende jaoks on keeruline täita oma vanemarolli.

Kuid laste kasvatamine ei ole kunagi ühe osapoole juhitud protsess – mõju avaldab kogu keskkond, milles laps iga päev tegutseb. Vanemate napp kaasatus lapse koolihariduse omandamisse loob olukorra, kus lapse arengut mõjutavatel osapooltel ei ole ühesugune pilt, nad ei tegutse sarnase eesmärgi nimel, vaid pigem juhib igaüks last selles suunas, mida arvab ise õige olevat. Seetõttu ei teki lapse jaoks terviklikku arusaama sellest, mida ta peab tegema. Ta tajub eri täiskasvanute arvamustes vastuolusid ja tagajärjeks võib olla ebaühtlane edasijõudmine õpingutes, mille üks tõendus on suhteliselt suur põhjusega puudujate ja ka koolist väljalangenute arv³⁹. Soodne areng on tagatud

37 Godber, Y. E. (2002). School climate: Understanding parent perspectives to strengthen family–school relationships. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, 63 (6). US: Minnesota.

38 Hill, N. E. ja Craft, S. A. (2003). Parent school involvement and school performance: Mediated pathways among socioeconomically comparable African American and Euro-American families. *Journal of Educational Psychology*, 95 (1), 74–83.

39 Poliitikauuringute Keskus Praxis, AS Regio. (2005). *Üldhariduskoolide võrgu korraldamine*. <http://www.praxis.ee/tood/uuring-koolikohustuse-mittetaitmise-ning-haridustee-pikenemise-pohjustest-eesis/>.

ainult juhul, kui lapse arenguprotsessiga on seotud suurem võrgustik, mis moodustub nii üksikindiviididest kui ka institutsioonidest.

Võrgustikupõhine lähenemine on vajalik, sest aitab näha protsessi tervikuna, milles eeldatakse, et kõik eksisteerib suhete, seoste ja erinevate tähenduste kontekstis⁴⁰. Et tagada tervikliku hariduse põhimõtte rakendamine kooli tasandil, tuleb kaasata kõik asjaosalised: õpilased, õpetajad, lapsevanemad ja ka juhtkond. Lapsevanemate kaasamist on mitmes haridusstrateegias nimetatud üheks muutuste elluviimise peamiseks jõuks⁴¹.

*Vanemate napp kaasatus
lapse koolihariduse
omandamisse loob
olukorra, kus lapse arengut
mõjutavatel osapooltel ei ole
ühesugune pilt.*

40 Miller, R. (2000). What is Holistic Education? <http://www.creatinglearningcommunities.org/book/roots/miller5.htm>; Schreiner, P., Banev, E. ja Simon, O. (Eds.). (2005). *Holistic education resource book. Learning and teaching in an ecumenical context*. Münster: Waxmann.

41 Fager, J. ja Brewster, C. (1999). *Parent partners: using parents to enhance education*. Portland, Oregon: Northwest Regional Education Laboratory; Fantuzzo, J. ja Greenfield, D. (1999). Introduction to the special issue: Beginning school ready to learn: Parental involvement and effective educational programs. *School Psychology Review*, 28 (3), 335–337; García-Bacete, F.-J. (2003). The School-family relationships: An Educational Challenge / Las relaciones escuela-familia: un reto educativo. *Infancia y Aprendizaje*, 26 (4), 425–437. Hill, N. E. ja Craft, S. A. (2003). Parent school involvement and school performance: Mediated pathways among socioeconomically comparable African American and Euro-American families. *Journal of Educational Psychology*, 95 (1), 74–83; Peraita, C. ja Pastor, M. (2000). The primary school dropout in Spain: The influence of family background and labor market conditions. *Education Economics*, 8 (2), 157–169; T. Tulva ja S. Väljataga (toim.) (1999). *Kooliprobleemid: sotsiaalne taust ja võrgustikutöö. Laps maailmas ja maailm lapses* 42–49. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.

Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

Lapsevanemate kaasamist on mitmes haridusstrateegias nimetatud üheks muutuste elluviimise peamiseks jõuks.

Tulemused näitavad selget positiivset seost vanemate osaluse suurenemise ning laste moraali, hoiakute ja õpitulemuste paranemise vahel.

Kodu ja kooli tugev koostöövõrgustik toetab soodsalt õpikeskkonna kujunemist ning lapse iseloomu arendamist. Mitmes uuringus⁴² on vaadeldud lapsevanemate kaasamise määra seost laste koolis toimetulekuga ning tulemused näitavad selget positiivset seost vanemate osaluse suurenemise ning laste moraali, hoiakute ja õpitulemuste paranemise vahel. Peale selle on kindlaks tehtud, et lapsevanema aktiivsuse suurenemine partnerluses kooliga vähendab tunduvalt lapse koolist väljalangevuse riski. Võrreldes kodu ja kooli koostöö mõju laste käitumise muutuse ja õpitulemuste paranemisega, võib oletada, et õpitulemuste puhul on seos natuke nõrgem. Märki-

misväärselt tugevam on lastevanemate kaasamise seos laste käitumuslike väljundite puhul: mida paremad on lapsevanema suhted kooliga, seda väiksem on lapse destruktiiivse käitumise tõenäosus⁴³.

Õpitulemuste kohta on uuringutega saadud teatud määral vasturääkivaid tulemusi. Nii näiteks on täheldatud vanemate kaasamise ja laste akadeemilise edukuse vahelist negatiivset seost kõrge sotsiaal-majandusliku staatusega laste puhul⁴⁴, ning on ka uuringuid, mille tegijad ei ole täheldanud tugevat seost lastevanemate kaasamise ja lapse õppeedukuse vahel⁴⁵.

Erinevused uurimistulemustes on juhtinud teadlased kodu-kooli koostöö kvalitatiivsete uuringute juurde ja lapsevanemate kaasamist on vaadeldud sotsiaalse kapitali kon-

42 Cordy, S. ja Wilson, J. D. (2004). Parents as First Teacher. *Education*, 125, 1. Retrieved from Academic Search Premier. [Oct 20, 2005]; Hill, N. E. ja Craft, S. A. (2003). Parent school involvement and school performance: Mediated pathways among socioeconomically comparable African American and Euro-American families. *Journal of Educational Psychology*, 95 (1), 74–83; McNeal, R. B. (1999). Parental Involvement as Social Capital: Differential Effectiveness on Science Achievement, Truancy and Dropping Out. *Social Forces*, 78 (1), 117–145; Peraita, C. ja Pastor, M. (2000). The primary school dropout in Spain: The influence of family background and labor market conditions. *Education Economics*, 8 (2), 157–169; Stern, J. (2003). *Involving parents*. London, New York: Continuum.

43 Cordy, S. ja Wilson, J. D. (2004). Parents as First Teacher. *Education*, 125, 1. Retrieved from Academic Search Premier. [Oct 20, 2005].

44 Peraita, C. ja Pastor, M. (2000). The primary school dropout in Spain: The influence of family background and labor market conditions. *Education Economics*, 8 (2), 157–169.

45 McNeal, R. B. (1999). Parental Involvement as Social Capital: Differential Effectiveness on Science Achievement, Truancy and Dropping Out. *Social Forces*, 78 (1), 117–145.

tekstis⁴⁶. Sellised süvitsi minevad uuringud ongi näidanud, et päris üksühest mõju kodu-kooli koostöö ja õpitulemuste vahel ei saa selgelt esile tuua, sest üldjuhul on selles protsessis päris mitu mõjutegurit, sealhulgas lapse sotsiaalne rühm (näiteks perekonna struktuur) või sotsiaalne staatus ja veel mitu tegurit. See kõik rõhutab, kui oluline on kooli jaoks tunda last ja teda ümbritsevat keskkonda – esmajoonelapse kõige lähemat keskkonda ehk perekonda ja kodu. Uurijad, kes on vaadelnud perekonna mikrosüsteemi⁴⁷, väidavad, et perekond (ja eelkõige lapsevanemad selles) on see üksus, mille kaudu laps tõlgendab ja töötleb ümbritseva keskkonna mõjusid.

KODU JA KOOLI KOOSTÖÖ VIIS MÕÕDET

Varem rõhutati kodu ja kooli suhetes distsipliini ja käitumist ning õpetaja roll oli ennekõike vahendada teadmisi ja rakendada vajalikke muutusi. Uue mõtteviisi kohaselt nähakse kodu ja kooli koostööd kui väga mitmekülgset protsessi, mille lõplik kuju valmib osapoolte koostöös. Uue mõtteviisi tutvustamine on aga haridustöötajate ülesanne. Nii mõnegi vanema kohta võib koolis ekslikult kujuneda arvamus, et ta ei ole koostööst kooliga huvitatud või on selle suhtes hoolimatu, kuid põhjus võib peituda hoopis teadmatuses või oskamatuses teha koostööd uue lähenemise kohaselt. Seepärast peavad koolid esmalt vanematele tutvustama, missuguse rolli täitmist kool neilt lapse hariduse omandamise toetamisel ootab⁴⁸.

Varem rõhutati kodu ja kooli suhetes distsipliini ja käitumist.

Uue mõtteviisi kohaselt nähakse kodu ja kooli koostööd kui väga mitmekülgset protsessi.

Uue mõtteviisi tutvustamine on haridustöötajate ülesanne.

46 Ibid.

47 Bronfenbrenner, U. (2000). Ecological systems theory. *Encyclopedia of Psychology*, 3. Washington: American Psychological Association, 129–133.

48 Carlisle, E., Stanley, L. ja Kemple, K. M. (2005). Opening Doors: Understanding School and Family Influences on Family Involvement. *Early Childhood Education Journal*, 33 (3), 155–162.

Hästi toimiva koostöö alus on iga partneri vajaduste ja väärtuste tundmine ja tunnustamine. See eeldab vastastikust avatust ja usaldust. Avatuse loomisel on väga oluline see, et koostöö algaks enne, kui tekivad probleemid⁴⁹. See tähendab süsteemset kodu ja kooli koostööd kohe lapse koolitee alguses: hea on alustada olukorras, kus on piisavalt aega üksteist tundma õppida ja ei pea otseselt tulekahju kustutama ehk tekkinud mureküsimesi lahendama. Vabas õhkkonnas saab pühendada aega nii vanemate kui ka kooli ootuste ja vajaduste tundmaõppimisele ning rääkida lapse tulevikust.

Usaldust luua ei ole lihtne ja seda ei ole võimalik saavutada lühikese ajaga. See on kompleksne protsess, mis hõlmab kahte peamist aspekti: ühised väärtused, mis moodustavad protsessi tuuma, ning kommunikatsioon kui vahend selleni jõudmiseks. Usalduse loomiseks ei ole võimalik anda ette kindlat universaalset reeglit, sest protsessi osalised – õpetajad ja vanemad – on kõik omaette inividid ja erinevad igal konkreetsel juhul⁵⁰. Kuid tingimata tuleks tõsta suhtlemise kvaliteedi taset, et saavutada ühiste väärtuste eesmärk.

Foto: Kristel Vask

49 Kõnnusaar, A. (2012). *Lapsevanem ja õpetaja, jagatud koostöö*.
http://www.sinamina.ee/ee/uudiskiri/lapsevanem-ja-opetaja-jagatud-koostoo/?c_tpl=1114.

50 Carlisle, E., Stanley, L. ja Kemple, K. M. (2005). Opening Doors: Understanding School and Family Influences on Family Involvement. *Early Childhood Education Journal*, 33 (3), 155–162.

Lapsevanema osalemist oma lapse hariduselus võib seega vaadelda mitmemõõtmelise⁵¹, lisaks uurime järgnevalt, kuidas kool ja vanemad ühiselt õpivad. Iga koostöömõõtmekohta on selles raamatus lugusid nii Eesti kui ka muu maailma kogemustest.

KODU JA KOOLI KOOSTÖÖ PUHUL SAAB ERISTADA VIIT MÕÕDET:

- 1) vanem ja laps: vanema osa lapse õppimise toetamises,
- 2) vanem ja õpetaja: infovahetus ja suhtlus kooliga,
- 3) vanem ja kool: vanemate panustamine kooliellu ja koostöövormide mitmekesisus,
- 4) vanem ja vanem: vanemate organiseerumine ja sekkumisvõimalused,
- 5) kool ja vanem: kooli panus lastevanemate harimisse ja ühine õppimine.

Vanem ja laps. Vanema osa lapse õppimise toetamises

Perekond mängib lapse arengus esmast rolli. Lähedased suhted perekonnas tagavad hea aluse, millele rajada edasisi samme. Sellised suhted tekivad suhtlemise, hoolivuse ja hoolitsuse tulemusel, tänu ühistele eesmärkidele ja väärtustele. Eestis tehtud laiaulatuslik kooliuuring⁵² tõi esile, et lapsed ei tunneta hoolivust peres nii tugevalt, nagu vanemad seda arvavad. Kuigi pooled lastest leidsid, et nende peres hoolitakse üksteisest, oli üle 20% lapsi vastupidisel arvamusel. Uuringust selgus ka, et 10% lastest on hiljuti kodus kogenud vägivalda, samas kui vanematest tunnistas vägivalla esinemist kodus 5%.

Kui süveneda tõsiasi, miks lapsed ei tunneta peres hoolivust, selgub, et enamik laste esitatud põhjendustest taandub sellele, et nende vanematel on liiga palju muresid. Mis siis teeb meie peredele muret? Kõige sagedamini on need just suhted peres: uuringu kohaselt mureseb selle pärast 19% vanematest. See kehtib rohkem suurtes linnades elavate perede kohta, võrreldes näiteks maaperedega. Üks põhjusi võib olla linna stressirohkem elukeskkond.

51 Cassel, R. N. (2003). A High School Drop-out Prevention Program for the At-Risk Sophomore Students. *Education*, 123 (4), 649–659; Eddy, R. M. (2004). Effects of school size on student achievement. *UMI Dissertation Order Number AAI3103774*. Retrieved from ERIC. [Oct 15, 2005]; Epstein, J. (1996). Advances in family, community and social partnerships. *New School, New Communities*, 12 (3), 5–13; Hill, N. E. ja Craft, S. A. (2003). Parent school involvement and school performance: Mediated pathways among socioeconomically comparable African American and Euro-American families. *Journal of Educational Psychology*, 95 (1), 74–83; Shepard, J. ja Carlson, J. S. (2003). An empirical evaluation of school-based prevention programs that involve parents. *Psychology in the School*, 40 (6), 641–656.

52 Siin ja edaspidi on kasutatud Tallinna Ülikooli kasvatusteaduskonna sihtfinantseeritava teadusteema „Kool kui arengukeskkond ja õpilase toimetulek“ (reg-kood 0132495s03) raames tehtud uuringu tulemusi. Uuringus osales 2004.–2007. aastal 65 Eesti kooli.

Peredes on muresid ka kooliga seoses ja neist on esikohal nõutavate õpitulemuste saavutamine.

Iga neljas lapsevanem muretsseb lapse suhete pärast õpetajate või klassikaaslastega.

Peredes on muresid ka kooliga seoses (tabel 2.1). Neist on esikohal laste õppimisküsimused: nõutavate õpitulemuste saavutamine on probleem peaaegu poolte (44,7%) vanemate arvates ja teisele kohale paigutub laste liiga suur õppekoormus. See on kooli jaoks tähtis info, sest kindlasti on vaja õpetajatel teada, missuguse lapse jaoks on õppekoormus liiga suur või isegi üle jõu käiv. Selle põhjal saab võimaluse korral planeerida vajalikke arendustegevusi nii selle lapse jaoks kui ka võib-olla kooli üldises töökorralduses. Iga neljas lapsevanem muretsseb lisaks lapse suhete pärast õpetajate või klassikaaslastega.

Foto: Kristel Vask

Tabel 2.1. Kooliga seotud murevaldkonnad Eesti lapsevanemate hinnangul

VALDKOND	%
Õppimine	44,8
Liiga suur õppekoormus	38,2
Koolitoit	37,1
Tervis	36,2
Liiga suured õppekulud	32,2
Suhted õpetajatega	26,7
Suhted klassikaaslastega	19,7
Suhted perekonnas	19,4
Suhted sõpradega	14,4
Suitsetamine	10,1
Seksuaalsuhted	9,4
Alkoholi tarvitamine	8,3
Narkootikumide tarvitamine	5,8

Märkused: Vastajaid 2386. Allikas: Lukk, Sakk, Veisson (2008)⁵³

Selle mõõtme alla kuuluvad suures osas kõik lapsevanema vestlused lapsega kooli teemal, eelkõige huvi tundmine tema õpingute vastu. Siinkohal on oluline rõhutada, et kõige tähtsam on rääkida lapsega sellest, mida ta koolis õppis, st keskenduda tasub õpingute sisule, mitte hinnetele. Positiivset seost lapsevanema vestluste ja lapse õppimise edenemise vahel on täheldatud just nendes peredes, kus vanem regulaarselt arutleb lapsega koolis õpitu üle, mitte ei uuri üksnes, mis hindeid laps sai.

Samuti kuulub siia lapsevanema ja lapse koos õppimine, seejuures on muidugi väga suur mõju sellel, kuidas see toimub. Kas vanemal jätkub kannatlikkust oodata, kuni laps aru saab? Kiusatus lapse eest lihtsalt midagi ära teha või ärritumine lapse saamatuse pärast on suhteliselt kerge tulema. Kõik see, kuidas me lapsega koos õpime, õpetab talle palju rohkem kui ükskõik missugune kodune ülesanne, mida koos tehakse. Lapsevanema eeskuju järgi õpib laps seda, kas teadmised ja haridus on miski, mis tuleb kellegi teise (näiteks õpetaja) jaoks nii-öelda õigesti ära teha, või hoopis midagi niisugust, mis tuleb eelkõige endale selgeks teha, ükskõik kui palju see nõuab aega või järjepidevat tööd.

⁵³ Lukk, K., Sakk, M. ja Veisson, M. (2008). Parents' Beliefs about Home-School Partnership: Rethinking the Parental Involvement Paradigm. J. Mikk, M. Veisson ja P. Luik (toim.). *Reforms and Innovations in Estonian Education* (43–59). Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag. (Baltische Studien zur Erziehungs- und Sozialwissenschaft: Herausgegeben von Gerd-Bodo von Carlsburg, Algirdas Gaizutis und Airi Liimets; Band 16).

*Lapsevanema ühine
tegutsemine lapsega kooli
teemadel edastab lapsele
väga võimsa sõnumi:
haridus ja seega ka kool on
oluline.*

Lapsevanema ühine tegutsemine lapsega kooli teemadel (kas või vestlused autos koolipäeval õpitu teemal või koos õppimine õhtul) edastab lapsele väga võimsa sõnumi: HARIDUS ja seega ka kool ON OLULINE. Seda ei pea eraldi sõnades välja ütlemagi. Lapsevanem on lapse jaoks tähtis täiskasvanu, tema arvamus on lapse jaoks kaalukas ja ühistegevuste kaudu õpib laps väärtustama sama, mida see täiskasvanu väärtustab.

Nende ühistegevuste mõju on seda tugevam, mida varem nendega alustada. Lapse nooremas eas on lapsevanem tema jaoks autoriteet, samas kui teismeeas omandab sõprade roll märkimisväärselt suurema tähtsuse. Selles vanuses tekkivaid probleeme (nt koolist puudumine, vähene huvi õppimise vastu) aitab teatud määral ära hoida või vähemalt leevendada see, kui nooremast east on lapsel olemas hariduse kui väärtuse tunnetus. Selles osas saavad kaasa aidata ennekõike lapsevanemad kui lapse elus olulised täiskasvanud. Vanemate rollist kodutöodes räägib täpsemalt peatükk 3.

Vanem ja õpetaja. Infovahetus ja suhtlus kooliga

Lapse arengut toetavate õpetajate jaoks on vaja tunda iga last ja tema perekonda, et selgitada välja nii lapse kui ka pere tugevad küljed ning seada nendest lähtuvalt fookused, mille alusel korraldada vanemate kaasamist kooliellu. Selleks sobivad kõik tunni- ja koostöövormid: klassi lastevanemate koosolekutel osalemine, suhtlus õpetajatega, arenguvestlused ja näiteks tundide külastamine (viimast kasutatakse Eesti koolides üsna vähe).

Põhirõhk on vanemate ja õpetajate suhtlusel, sest selle kaudu tunnetavad vanemad, et nad on koolis oodatud ja neid hinnatakse seal. Lapsevanemate tõhusa kaasamise üks alus on õpetajate valmidus pühendada neile aega ja tähelepanu. E-kooli tulek on seda tugevalt toetanud, sest võimaldab suhteliselt kiiresti vastastikku infot vahetada. Kuid ka tänapäevaste suhtlusvahendite juures võib tekkida olukord, kus omavaheline koostöö ei toimi. Kooliuuringu kohaselt kinnitas 55% vanematest, et õpetajatel on nende jaoks aega, ent 37% leidis, et õpetajad on liiga hõivatud nendega suhtlemiseks. 16% vanematest tunneb isegi, et õpetajad ei hooli nende lastest. See näitab, et meil on õpetajate ja lapsevanemate suhtluse tõhustamisel palju arenguruumi.

Üle tasuks rääkida seegi, millistel teemadel õpetaja arutleb vanemaga arenguvestlusel või muul kokusaamisel. Võrreldes teemade pingeridu, millest lapsevanemad tahaksid õpetajatega vestelda ja millest õpetajad tegelikult räägivad, on märgata selget erinevust (tabel 2.2). Lapsevanemate peamised mured ja soovitud vestlusteemad on lapse turvalisus koolis, tema areng ja tulevik, ent õpetajad kipuvad suures osas rääkima eeskätt hinnetest ja lapse käitumisest koolis. Lapse areng ja tulevik on vestluse sisuks tunduvalt harvem.

37% vanematest leidis, et õpetajad on liiga hõivatud nendega suhtlemiseks.

Lapsevanemate peamised mured on lapse turvalisus koolis, tema areng ja tulevik, ent õpetajad kipuvad suures osas rääkima eeskätt hinnetest ja lapse käitumisest.

Vanemate jaoks on oluline laste turvalisus koolis.

Foto: Kristjan Teedema

Tabel 2.2. Lapsevanema soovitud ja õpetaja/klassijuhataja seatud tegelikud vestlusteemad

LAPSEVANEMA SOOV	TEGELIK OLUKORD
1. Lapse turvalisus	1. Lapse hinded
2. Lapse areng ja tulevik	2. Lapse käitumine ja moraal
3. Lapse hinded	3. Konkreetsed pahandused
4. Lapse tervis ja toit	4. Lapse turvalisus
5. Lapse käitumine ja moraal	5. Lapse tervis ja toit
6. Koolikiusamine	6. Lapse areng ja tulevik
7. Lastevaheline sõprus	7. Koolikiusamine
8. Konkreetsed pahandused	8. Lastevaheline sõprus
9. Õppevahendid	9. Klassi- ja kooliväline tegevus
10. Klassi- ja kooliväline tegevus	10. Õppevahendid

Allikas: Lukk, 2006⁵⁴

A. Faber, E. Mazlish, L. Nyberg jt⁵⁵ on oma raamatus esitanud lapsevanema ja õpetaja vestluse meelespea. Neid lihtsaid tõdesid on kasulik aeg-ajalt endale meelde tuletada.

TÕHUSA VESTLUSE MEELESPEA ÕPETAJALE

- Alustage sellest, et ütlete lapse kohta midagi head.
- Puuduste loetlemise asemel rääkige sellest, mida laps peaks rohkem tegema.
- Nõuandmise asemel kirjeldage, mis on koolis hästi toiminud.
- Lootusetu hoiaku asemel koostage koos plaan, kuidas last toetada.
- Olge järjekindel plaani elluviimisel.
- Hoidke konfidentsiaalsust ehk ärge rääkige õpetajate toas lapse eraelust.

⁵⁴ Lukk, Karin (2006). Kodu ja kooli koostöö lapse toimetuleku toetajana. *Kool kui arengukeskkond ja õpilaste toimetulek: konverents 5.-6. oktoober 2006 Tallinna Ülikooli Tallinna saalis*. Toim. Ots, Loone. Tallinna Ülikool, 23.

⁵⁵ Faber, A., Mazlish, E., Nyberg, L. ja Templeton, R. A. (2011). *Kuidas rääkida lastega nii, et nad õpiksid kodus ja koolis*. Tallinn: Ersen.

TÕHUSA VESTLUSE MEELESPEA LAPSEVANEMALE

- Alustage sellest, mis on koolis hästi.
- Õpetaja süüdistamise asemel kirjeldage oma lapse vajadusi.
- Varjamise asemel jagage asjakohast infot (kodune olukord).
- Nõuandmise asemel kirjeldage, mis kodus hästi töötab.
- Aidake koostada plaan lapse toetamiseks.
- Olge järjekindel plaani elluviimisel.

Allikas: Faber, A., Mazlish, E., Nyberg, L. ja Templeton, R. A. (2011). *Kuidas rääkida lastega nii, et nad õpiksid kodus ja koolis*. Tallinn: Ersen.

Suhtluse eesmärk on luua keskkond, kus kõik perekonnad tunnetaksid oma vajalikkust ja seda, et neid hinnatakse. Vanemate ja õpetaja suhted võivad muutuda võistlevaks ning vastanduda juhul, kui neid ei suunata otseselt partnerluse ja empaatia saavutamisele⁵⁶. Õpetaja üks ülesanne on saavutada tasakaal konkreetse õpilase ja kogu klassikogukonna vajaduste vahel⁵⁷. Õpetajate ja vanemate vahelisest infovahetusest, suhtlusest ja vastastikustest ootustest räägivad artiklid peatükis 4. Samuti on seal näide tagasiside küsimisest.

Vanem ja kool. Vanemate panustamine kooliellu ja koostöövormide mitmekesisus

Selle mõõtme puhul on uuendused koolides olnud kõige märgatavamad. Üha rohkem leitakse vorme, kuidas kool ja kodu saavad ühiselt kooli arengu nimel tegutseda.

Eesti koolides on kasutusel traditsioonilisi koostöövorme, näiteks lastevanemate koosolekud ja lahtiste uste päevad. Lapsekesksest vaatest lähtudes on sisse seatud arenguvestlused lapse ja tema vanema(te)ga ning loodud e-kooli keskkond. Samuti korraldatakse koolides ühisüritusi lapsevanematega. Mõne kooli juurde on loodud teatud tüüpi lastevanemate ühendused, mis täiendavad traditsiooniliste vormide rida.

Kodu ja kooli koostöö vormide mitmekesisuse puhul peab siiski arvestama, et konkreetse perekonnaga töötamiseks ei ole kunagi võimalik anda ette ideaalselt sobivat

56 Driessen, G., Smit, F. ja Slegers, P. (2005). Parental Involvement and Educational Achievement. *British Educational Research Journal*, 31 (4), 509–532.

57 Walker, J. M. T., Wilkins, A. S., Dallaire, J. R., Sander, H. M. ja Hoover-Dempsey, K. V. (2005). Parental Involvement: Model Revision through Scale Development. *Elementary School Journal*, 106 (2), 85–104.

Lastevanemate osaluse määr on kõrgem koolides, kus kodu ja kooli koostöövormide variatiivsus on suurem.

suurem. Üldjuhul on koostöö algataja kool ja õpetaja, kuid ka lastevanemate algatus ja huvi võib olla koostöökultuuri loomisel oluline osis⁵⁹.

Lapsevanemad hindavad kodu-kooli koostöö erinevate vormide vajalikkust kõrgelt (joonis 2.1): ligikaudu 84% neist peab vajalikuks koosolekuid ja pisut vähem kui pooled (44,3%) leiavad, et vanemate organisatsioonides osalemine on vajalik. See

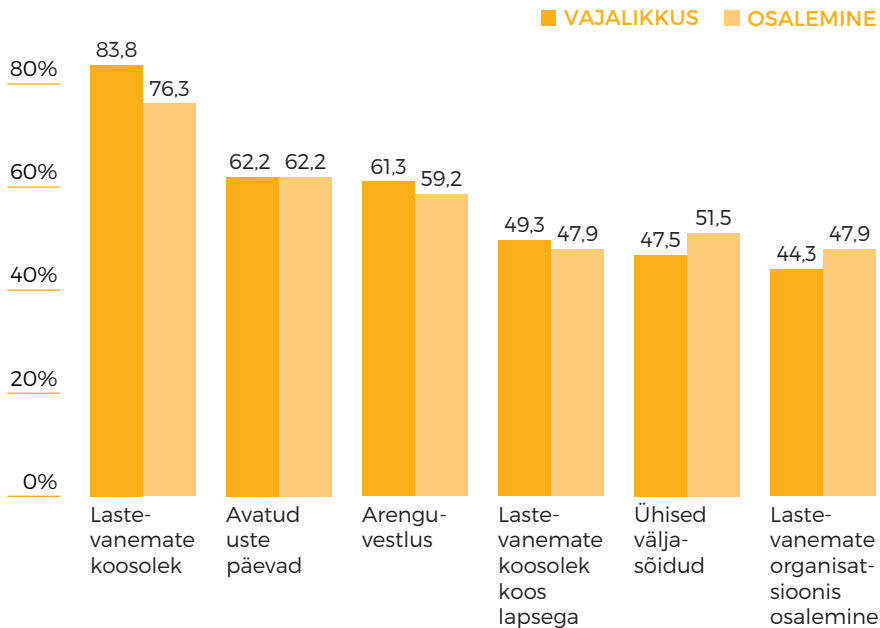
Lastevanemate ühendustes osalemine (peale hoolekogu) on Eesti koolikultuuris suhteliselt uus nähtus.

mudelit. Teisalt võimaldab nende vormide varieerimine leida igale perele sobiva variandi⁵⁸. Lisaks toetab koostöövormide mitmekesisus suurema hulga vanemate kaasamist. Ka Eesti koolide uuringust selgus, et lastevanemate osaluse määr on kõrgem koolides, kus kodu ja kooli koostöövormide variatiivsus on suurem. Üldjuhul on koostöö algataja kool ja õpetaja, kuid ka lastevanemate algatus ja huvi võib olla koostöökultuuri loomisel oluline osis⁵⁹.
on suur samm edasi ja näitab head tahet ühiselt tegutsemiseks. Lastevanemate ühendustes osalemine (peale hoolekogu) on Eesti koolikultuuris suhteliselt uus nähtus, mistõttu nende vastuste väiksem protsent võib olla tingitud ka sellest, et vanemad ei tea täpselt, millega on tegu, ning ei oska seetõttu selle koostöövormi vajalikkust hinnata.

Võrreldes joonisel 2.1 esitatud hinnanguid vajalikkusele tegeliku olukorraga koolis märkame, et üldjuhul peavad vanemad vajalikumaks neid koostöövorme, milles nad on ise osalenud ja neil on seetõttu olemas kogemus, mille põhjal hinnangut anda. Osalemise protsent teatud koostöövormide osas on aga üsna mõtlemapanev: 40,8% vanematest ei ole kunagi osalenud arengustluse, rohkem kui kolmandik ei ole kunagi külastanud avatud uste päevi ning peaaegu pooled lapsevanemad ei ole osalenud ühistel väljasõitudel ega lapsevanemate organisatsioonides. Sellest teemast rääkivad kogemuslood on peatükis 5.

58 Driessen, G., Smit, F. ja Sleegers, P. (2005). Parental Involvement and Educational Achievement. *British Educational Research Journal*, 31 (4), 509–532; Evertson, C. M. ja Weinstein, C. S. (2006). *Handbook of Classroom Management: Research, Practice, and Contemporary Issues*. Philadelphia: Lawrence Erlbaum Associates.

59 Kõnnusaar, A. (2012). *Lapsevanem ja õpetaja, jagatud koostöö*. http://www.sinamina.ee/ee/uudiskiri/lapsevanem-ja-opetaja-jagatud-koostoo/?c_tpl=1114.

Joonis 2.1. Lastevanemate hinnang koostöövormide vajalikkusele ja nendes osalemise määr

Vanem ja vanem. Vanemate organiseerumine ja sekkumisvõimalused

Eesti koolides on vanemate organiseerumine seni suures osas tähendanud hoolekogu töös osalemist. Siiski on aktiivsed lapsevanemad asunud nüüd moodustama mitmesuguseid ühendusi (mittetulundusühinguid või mitteformaalseid vanematekogusid), mis aitavad koos kooliga kohalikku hariduselu rikastada.

Üha rohkem vanemaid on mõistnud oma tähtsust nii lapse kui ka kooli arengu jaoks ning soovivad aktiivselt osaleda kooli arengut puudutavate põhiküsimuste aruteludes⁶⁰. See võib toimuda suuliselt näiteks lastevanemate foorumites või kirjalikult näiteks rahuloluküsitluste kaudu. Juba juurdunud sisehindamissüsteem on siin koolidele toeks,

Kui lapsevanem on kooliga rohkem seotud, tunneb ta end teatud määral rohkem vastutavana oma lapse käekäigu eest koolis ja suhtub kooli paremini.

60 Lukk, K. (2005). Parental involvement in the framework of holistic education. *Journal of Teacher Education and Training*, 5, 90–100.

kuid kasu, mida koolid saavad koostööst vanematega, sõltub suuresti koolist endast. Igal juhul on kindel see, et kui lapsevanem on kooliga rohkem seotud, tunneb ta end teatud määral rohkem vastutavana oma lapse käekäigu eest koolis ja suhtub kooli paremini.

Hea suhtumine kooli ongi kodu ja kooli koostöö üheks põhialuseks. Veel mängib rolli usaldus õpetajate vastu ja rahulolu kooli sammudega lapsevanemate kaasamisel tähtsamate otsuste tegemisse.

Eesti koolide uuringust selgus, et vanemate üldine hinnang koolile on keskmisest kõrgem: sellele anti kuuepalliskaalal hinnang 4,15 (seejuures oli 75% vastanute hinnang vahemikus 4–6). Kooli ja kodu suhtlemist hinnatakse samal skaalal hindega

Uuringu järgi on Eestis soodne pinnas koostöök olemas, sest vanemate hinnang koolile ja üldine usaldus kooli vastu on suhteliselt hea.

3,81. Näitaja, mis iseloomustab lastevanemate usaldust õpetajate suhtes, oli veidi parem: keskmine hinnang oli 4,35. Kõige madalamalt hinnati lastevanemate otsustusõigust: keskmine hinnang oli 3,1. Rõõmustav oli asjaolu, et vanemad soovivad kooli arengu jaoks oluliste küsimuste otsustamises kaasa rääkida. Nii siis on soodne pinnas koostöök olemas, sest vanemate hinnang koolile ja üldine usaldus kooli vastu on suhteliselt hea.

KOLM PÕHITEGURIT, MIS MÄÄRAVAD ÄRA VANEMATE ÜLDISE HINNANGU KOOLILE:

- 1) esikohal on lapsevanemate usaldus õpetajate vastu,
- 2) teisel kohal on vanemate hinnang kodu ja kooli suhtele,
- 3) kolmandal kohal on lapse soov kooli minna.

Peatükis 6 on lugusid nii vanemate ametlikest kui ka mitteametlikest koostöövormidest ning sellestki, kuidas need muutuvad.

Kool ja vanem. Kooli panus lastevanemate harimisse ja ühine õppimine

Vanemad, kes seisavad silmitsi isiklikust koolikogemusest erineva haridus- ja õpikeskkonnaga, tunnevad end ebakindlalt, mistõttu ei oska nad oma lapsi raskustes aidata. See seab koolile peale laste harimise ka lastevanemate koolitamise ülesande. Algatus peaks üldjuhul tulema koolilt ning selle eesmärk on toetada, julgustada ja aidata vanemaid laste kasvatamises. Õppekursuste kaudu ühtlustatakse eesmärgid, mis loob lapsele selgemalt piiritletud ja mõistetavama kasvukeskkonna ning aitab kaasa sellele, et laps mõistab ja tajub maailma paremini.

Me kõik õpime ning ka kodu ja kooli koostöö peab olema eeskujulik näide elukestvast õppest. Koostööprotsessi juurde kuulub niisiis avatud ja teist poolt tunnustav hoiak ning oma vigade tunnistamine ja nendest õppimine. Mõistagi aitab kaasa see, kui nii kool kui ka lapsevanem sõnastavad konkreetset oma vajadused. Rõhuasetus peab igal juhul olema lahendustel.

Mingil juhul ei tohi kumbki pool unustada, et ka teine osapool on oma valdkonna asjatundja: õpetaja ja kool võivad olla kasvatuse ja õpetuse eksperdid, kuid vanemal on oma lapsega koosolemise kogemus tunduvalt suurem. Samuti tuleb vältida hoiakut, et üks pool hakkab teisele ütleva, mida teine peaks teisiti tegema⁶¹. Kui muutusi on vaja, peab see olema ühiselt läbi arutatud plaan lapse arengu toetamiseks. Paljud probleemid tekivad oskamatusel, mitte niivõrd hoolimatusest. Seega on hea koostöö üks eeldusi paratamatult vajalike eelteadmiste andmine, st nii lapsevanemate koolitamine kooli poolt kui vajadusel ka lapsevanemate kaasamine koolitajana⁶². Lood kooli ootustest vanematele ning vanemate ja kooli ühisest õppimisest on peatükis 7.

Me kõik õpime ning ka kodu ja kooli koostöö peab olema eeskujulik näide elukestvast õppest.

Mingil juhul ei tohi kumbki pool unustada, et ka teine osapool on oma valdkonna asjatundja.

Paljud probleemid tekivad oskamatusel, mitte niivõrd hoolimatusest.

61 Kõnnusaar, A. (2012). *Lapsevanem ja õpetaja, jagatud koostöö*. http://www.sinamina.ee/ee/uudiskiri/lapsevanem-ja-opetaja-jagatud-koostoo/?c_tpl=1114.

62 Fager, J. ja Brewster, C. (1999). *Parent partners: using parents to enhance education*. Portland, Oregon: Northwest Regional Education Laboratory; Hutchinson, S. (2007). Parenting for Potential. *Independent School*, 3, 66. Retrieved from Academic Search Premier. [Feb 22, 2008].

A horizontal row of small orange dots used as a decorative separator.

Samas tekib ikkagi olukordi, kus eri põhjustel tekib vanemate ja kooli vastasseis. Eesti lapsevanemate selgitused selle kohta, miks nad ei tee kooliga koostööd, võib üldistatult jaotada nelja põhirühma (sulgudes on osakaalud, st see, kuidas põhjused rühmade vahel jaotuvad).

**Mis kasu saab
kool vanemate
kaasamisest?**

MIS TAKISTAB VANEMATE HINNANGUL NENDE KOOSTÖÖD KOOLIGA?

- **Isiklik tõrge** (17% põhjustest). Siia rühma kuuluvad põhjused, mis on seotud vanema isikliku halva kogemusega, näiteks on tekkinud konflikt õpetajaga või on ta mingil muul põhjusel kogenud, et teatud vajadus või ootus on jäänud rahuldamata.
- **Argielu probleemid** (23%). Selle rühma põhjused on suures osas väljaspool kooli, st probleemid tööl ja kodus, sageli ajapuudus ja muud eluprobleemid, mille kõrval laps ja tema kooliga seonduv tundub vähemtähtsana. Nende vanemate puhul ei ole niisiis vähene koostöö tingitud kooliga seotud teguritest. Vanemad küll rõhutavad, et nad teavad, et peaksid kooliga rohkem suhtlema, aga nad ei suuda oma elu nii korraldada, et seda oma igapäevaellu mahutada.
- **Mõttetuse tunnetamine** (35%). Seda rühma iseloomustavad põhjused, mis tulenevad lapsevanema kogemusest, et tema senisest tegevusest koolis ei ole olnud midagi kasu. Vanemad ütlevad, et on varem osalenud koosolekutel ja üldjuhul teinud ära selle, mis vaja, aga ei ole näinud sellest tulenevalt mingit konkreetset soodsat mõju lapsele. Seepärast nad ei usu, et kui nad hakkaksid aktiivsemalt tegutsema, läheks midagi nende lapse jaoks otseselt paremaks. Põhiargumendina rõhutavad vanemad, et kool teeb nagunii seda, mida heaks arvab, pealegi võib liiga tihe koostöö kooliga lapsele isegi halvasti mõjuda.
- **Distantseerumine** (25%). See rühm hõlmab põhjuseid, mis näitavad lapsevanema huvi puudumist koolis toimuva vastu või püüdu end lapse kooliprobleemidest eemal hoida. Üldjuhul need vanemad isegi väga ei juurdle selle üle, kas nad peaksid kooliga rohkem suhtlema. Peamiselt lähtuvad nad asjaolust, et nemad said omal ajal ise kõigega hakkama, küll saab ka laps – üks elu kasvatab.

Õpetajad on samuti tunnistanud, et nende jaoks ei ole keeruline teha koostööd nii-öelda Tootsi-tüüpi laste vanematega – nende puhul on see peaaegu et pidev. Pigem tunnetavad nad raskust just tublide laste vanematega suhtlemisel, sest õpetajad ei oska sellise lapse puhul vahel lapse jaoks vajalikku infot esile tuua. See võibki tekitada vanemale tunde, et kui ta olulist infot juurde ei saa, siis miks üldse raisata aega kooliga suhtlemisele.

Õpetajad tunnetavad raskust just tublide laste vanematega suhtlemisel.

Siin aitaks kindlasti kaasa see, kui mõlemad pooled sõnastaksid oma ootused ja vajadused. Kui vanem ütleks konkreetselt, mis teda huvitab, oleks õpetaja küllap valmis aitama. Teisalt võib ka olla, et vanem ei oska ka ise midagi küsida. See tähendab, et õpetajaid tuleb harida teemal, kuidas selgemalt tuua esile iga lapse arengus toimunud muutused ja eesmärgid edaspidiseks ning ühtlasi lapsevanema roll nendes. Selline vestlus annab lapsevanemale võimaluse näha, missugune täpselt on tema osa lapse kooliskäimise edukuses, ning aitab tal mõista kodu ja kooli koostöö vajalikkust.

Hea on tõdeda, et kõige vähem takistavad kodu ja kooli koostööd isikliku ebameeldiva kogemusega seotud põhjused. Nagu juba nimetatud, vajame kõik senisest rohkem teadmisi edasiviiva suhtlemise aluste kohta, samuti rohkem probleemi lahendamise oskusi. Loomulikult peab selleski olema aktiivsem pool õpetajaskond ja kool, ent mõlemad mainitud oskused kuuluvad ära ka igale lapsevanemale. Omamoodi abikäe on selles küsimuses ulatanud mõne kooli juures tegutsev perekool (näiteks Gordoni perekool), kus kogunevad regulaarselt lapsevanemate rühmad, et üheskoos neid oskusi õppida.

*Kooliga koostööst end
distantseerivad vanemad
võivad seda vabandada
mitmesuguste põhjustega,
kuid tegelik põhjus võib olla
koolivälistes tegurites.*

Mõningal määral kumab põhjustest läbi vanemate kartus, et nende liiga aktiivne sekkumine võib põhjustada kaaslaste ja/või õpetajate halvaks panu ning nii võivad nende head kavatsused kasu asemel hoopis kahju tuua. Samuti rõhutavad vanemad sageli, et nende lapsed ei vaja enam abi, nad saavad ise hakkama. Teatud määral võib see nii olla, aga teisalt on selles hinnangus oma osa igapäevastel argimuredel. End kooliga koos-

tööst distantseerivad vanemad võivad seda vabandada mitmesuguste juba mainitud põhjustega, kuid tahes-tahtmata tuleb tunnistada, et tegelik põhjus võib olla koolivälistes tegurites. Meie elustiil on muutunud väga pingeliseks ning vanematel tõepoolest napib aega muuks peale elatise teenimise. Kool taandub sellises olukorras sageli väärtuste pingereas tahapoole.

KOKKUVÕTE

Kuidas siis ikkagi korraldada kodu ja kooli koostööd nii, et see kaasaks võimalikult suurt hulka lapsevanemaid? Kõige paremini aitab see, kui kool pakub välja võimalikult erinevaid koostöövorme. Tingimata peavad teatud määral säilima juba tavaks saanud vormid (klassikoosolekud, arenguestlused, ühisüritused lapsevanematega) ja nende kõrval võiksid olla ka muud võimalused: perekool, vanemate koolitused, vanemate vestlusringid (nt paralleelklasside kaupa), vanemate foorumid, kus arutatakse kooli üldise arenguga seotud küsimusi, ja vanemate ühendused. Ei tohi unustada neidki vorme, mis ei eelda kooli kohale tulemist: rahuloluküsitlused ja teised kirjalikud arvamuse avaldamise viisid toetavad samuti teatud määral kodu ja kooli ühist tegutsemist. Vanematele tuleb selgitada, et lisaks otsesele kooliga koos tegutsemisele toetab kooli-kodu koostööd ka vanema ja lapse omavaheline suhtlemine kooli ning õppimise teemadel. Mida mitmekesisemad on koostöövormid, seda tõenäolisemalt leiab iga vanem enda jaoks sobiva.

Vanematele tuleb selgitada, et peale otsese kooliga koos tegutsemise on vajalik ka abi vanema ja lapse suhtluse kohta seoses kooli ja õppimisega.

Hariduse ees seisvad katsumused on keerulised, neile ei jaksaks ei kool ega lapsevanemad üksi vastu minna, vaid nad vajavad teineteise tuge. Kui nad töötavad koos kui partnerid, õpivad lapsed rohkem ja naudivad nii kooliskäimist kui ka õppimist. Meie ühine eesmärk suurendada laste koolirõõmu muutub tänu sellele realselt saavutatavaks.

.....

3. VANEM JA LAPS

VANEMA OSA LAPSE

ÕPPIMISE TOETAMISES

.....

3.1. KODU JA KOOLI JAGATUD ARUSAAM ÕPPIMISE OLEMUSEST JA TOETAMISEST

Kati Aus, Grete Arro

Selles artiklis on juttu ühest kodu ja kooli koostöö vähe tähelepanu saavast, kuid õpitulemuste seisukohalt tõenäoliselt kõige olulisemast aspektist. Nimelt kujundab viis, kuidas vanemad laste õppimist kodus toetavad, laste arusaama nii oma võimetest kui ka nende arendamise võimalusest. See annab (või ei anna) neile eneseusku ja motivatsiooni õppida. Vanemad ei pruugi sellest teadlikud olla ning võivad nii panna tahtmatult – kahjulike uskumuste ja hinnete ületähtsustamise tõttu – laste arengupotentsiaalile piiri ette. Seetõttu on koolil kaalukas ülesanne mitte üksnes õpetada lapsi, vaid selgitada ka vanematele õppimise olemust ja koduse julgustuse tähtsust laste motiveerimisel. Samuti saab kool õpetada vanemaid kasutama lastega kodus sobilikke õpistrateegiaid.

KODU JA KOOLI KOOSTÖÖ VÕI SELLE PUUDUMINE AVALDUB VÄGA ERINEVATEL TASANDITEL

Üks võimalus sellest ülevaate saamiseks on kasutada Joyce L. Epstein'i ja tema kolleegide tüpoloogiat (1995)⁶³. Selle kohaselt peetakse oluliseks järgmisi koostöövorme:

- 1) lapsevanema kasvatus-tegevused, sealhulgas tema põhivastutus kooliedu tagamiseks selleks vajalike positiivsete koduste tingimuste loomisel;
- 2) kooli õppeprogrammi ja lapse edenemist puudutava info vaba liikumine kooli ja kodu vahel;
- 3) vanemate kaasamine kooli algatuste ja tegevuste toetamisse;
- 4) vanemate kodune tugi kodustes õppetegevustes koolist saadava info alusel;
- 5) vanemate aktiivne kaasamine kooli tegutsemist ja arengusuundi puudutavate otsuste tegemisse;
- 6) kooli ja vanemate koostöö kogukonnaga.

63 Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnerships – Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 76(9), 701–712.

Ehkki kooli aktiivsust ja valmisolekut kaasata vanemaid kodusesse õppimisse peavad uurijad oluliseks nii lapse kooliedukuse toetamiseks kui ka vanemate üldise kaasatuse suurendamiseks (Patrikakou jt, 2005⁶⁴), ei ole see teema kodu ja kooli koostööle mõeldes siiski tavaliselt esimesena tähelepanu all. Pigem tuuakse esile probleeme ennetavaid kasvatustegevusi, sellealast infovahetust ning vanemate panustamist kooliellu ja ühisüritustesse (Papsejeva, 2007⁶⁵).

Vanemad on laste kodus õppimise toetamisega seotud peaaegu iga päev, eriti algklassides.

Määrav pole mitte niivõrd aeg, mille vanem veedab kodutöid tegeva lapse kõrval, kuivõrd see, mida vanem sel ajal teeb.

sel ajal teeb. Selle aja sees tehtaval võib olla oluline roll lapse õpihoiakute kujunemises. Seega on tegemist teemaga, mille puhul on mõistlik teadlikult panustada kooli ja kodu ühtse arusaama kujundamisse. Tarvis on otsida ühiselt vastust küsimusele, milline vanema kaasatus toetab õppimist ja milline mitte.

Ometi on vanemad laste koduse õppimise toetamisega seotud peaaegu iga päev, eriti algklassides. Nii näiteks ilmnas Tallinna Ülikooli hiljutisest uurimusest⁶⁶, et üle poole küsitluses osalenud teise klassi laste vanematest abistas oma last koolitöodes iga päev ja ligikaudu veerand kord nädalas. Uurimuses osalenud seitsmendate klasside lapsevanemate hulgas oli levinuim abistamissagedus kord nädalas. Need andmed viitavad sellele, et vanemad on lapse sisulise õppetööga tihedalt seotud ja sellel on kindlasti arvestatav mõju, seda enam, et on teada, et määrav pole mitte niivõrd aeg, mille vanem veedab kodutöid tegeva lapse kõrval, kuivõrd see, mida vanem

64 Patrikakou, E. N., Weissberg, R. P., Redding, S. ja Walberg, H. J. (2005). School-family partnerships: Enhancing the academic, social, and emotional learning of children. *School-family partnerships for children's success*, 1–17.

65 Papsejeva, K. (2007). *Kodu ja kooli koostöö ning koostööd mõjutavad tegurid*. Magistritöö. Tallinna Ülikool. Kasvatusteaduste teaduskond.

66 Mõõtmisinstrumentide väljatöötamine Eesti põhikooliõpilaste koolivälise õpikoormuse hindamiseks, 2013–2015 (projekt nr RU/7514). Uuringu eesmärk oli uurida põhikooliõpilaste enesejuhitud õppimise ja õpioskustega seotud tegureid seostatuna õpilaste arengukeskkonnaga. Valimi moodustasid 2. (= 224) ja 7. (= 271) klasside õpilased, nende õpetajad ja vanemad. Uuringu rakendati mitmesuguseid hindamisvahendeid (testid, probleemülesanded, küsimustikud, vaatlus, koduse tööga seotud tegurite hindamine reaalajas mobiilirakenduse abil). Uuringu tegid Tallinna Ülikooli psühholoogia- ja kasvatusteadlased. Vt uuringu aruannet: <http://oppekava.innove.ee/eesti-pohikooliopilaste-koduse-opikoormuse-uuring-2013-2015/>.

VANEMATE USKUMUSED ÕPPIMISE JA VÕIMEKUSE KOHTA

Teadlased kinnitavad peaaegu üksmeelselt, et lapse edenemisele koolis aitab kaasa vanema abistav käitumine, mis on lapse autonoomsust ehk isemääramisvõimet toetav (mitte kontrolliv), keskendub protsessile (mitte tulemusele, sooritusele), on laetud positiivsetest emotsioonidest ja väljendab usku lapse arenguvõimesse (vt nt Pomerantz jt, 2007⁶⁷). Kuidas selleni jõuda?

On teada, et lapsed peavad koduseid töid üheks tõsiseks pingevallikaks oma suhetes vanematega. Äsja viidatud koduse õpikoormuse uuringust ilmnes, et ka vanemad tajuvad kodutöödega kaasnevaid pingeid, kuigi need sõltuvad olulisel määral koolilapse vanusest. Eriti teravalt on meie uurimuse põhjal sellised pinged päevakorral algklassilaste peredes.

Eriti teravalt on koduste töödega seotud pinged päevakorral algklassilaste peredes.

Nii teise kui ka seitsmenda klassi puhul ilmnes, et enim tajuvad koduste koolitöödega seotud stressi need vanemad, kes väärtustavad väga häid hindeid. Ehkki kõrged ootused õppetööle on teretulnud, võib vanemate ärevus seoses lapse edasijõudmisega ja keskendumine välistele motivaatoritele (hinded, naerunäod jm hinnangu andmiseks kasutatavad objektid) ilma nende rolli õppimisel sügavamalt lahti mõtestamata pingestada koduste tööde tegemise õhkkonda. Samuti võib see suunata vanemaid pigem kontrolliva ja äreva kui sisulist õppimist ja autonoomsust toetava kasvatustiili poole (Grolnick jt, 2002⁶⁸).

Teisisõnu, vanema kõrged ootused, mida toetab emotsionaalselt soe ja lapse autonoomsust soosiv abistamiskäitumine, mõjutavad lapse arengut sootuks teisiti kui kõrged ootused, mida saadab vanema enda sooritusärevusest, hinnanguhirmust ja kannatamatusest tingitud ülemäära kontrolliv käitumine.

67 Pomerantz, E. M. ja Kempner, S. G. (2013). Mothers' daily person and process praise: Implications for children's theory of intelligence and motivation. *Developmental Psychology*, 49 (11), 2040–2046.

68 Grolnick, W. S., Gurland, S. T., DeCoursey, W. ja Jacob, K. (2002). Antecedents and consequences of mothers' autonomy support: an experimental investigation. *Developmental Psychology*, 38(1), 143–155.

Kindlasti on koolil siin suur vastutus hindamismeetodite ja -põhimõtete lahtirääkimisel ning vanematel selle kohta info nõutamisel. Ei tasu hetkekski arvata, et see on kõrvalise tähtsusega teema, ega eeldada, et vanemad ja lapsed mõtestavad hindamist samamoodi kui õpetaja.

Samuti oli meie uuringu järgi mõlemas vanuseastmes pingeid kõige rohkem kehvematemaatikaoskustega õpilaste peredes. Sellist seost ei ilmnenud ei lapse üldvõimekuse ega ka funktsionaalse lugemisoskuse puhul. See tulemus viitab osaliselt sellele, et matemaatikaoskust peetakse oluliseks ja väärtuslikuks, ehk isegi olulise-

Matemaatikaoskust peetakse oluliseks ja väärtuslikuks.

maks ja väärtuslikumaks kui hakkama saamist muudes valdkondades. Samuti osutab see asjaolule, et just matemaatikaga seostub palju raskusi, mis tekitavad sageli teadmatusest tingitud ja seega ebavajalikku ärevust nii lastes kui ka vanemates.

Selline tendents ei iseloomusta mitte ainult Eestit, vaid on levinud ka mujal maailmas, kus head matemaatikaoskust kiputakse pidama millekski sünnipäraseks (vt nt Boaler, 2014⁶⁹).

69 Boaler, J. (2014). *How to Learn Math: For Students*. Stanfordi ülikooli MOOC-kursus. <https://lagunita.stanford.edu/courses/Education/EDUC115-S/Spring2014/about>.

Foto: Kristel Vask

Matemaatika on kindlasti valdkond, mille õppimine ja õpetamine vajab kooli ja kodu teadlikku koostööd. See julgustaks vanemaid ja aitaks neil mõista, et matemaatiline mõtlemine pole üksnes valitute privileeg, vaid on kõigile kättesaadav. Nii saaksid vanemad aru, et matemaatika näilise keerukuse põhjustab sageli vaid liigne kiirustamine, puudulikud õpistrateegiad, õpetamise meetod ja matemaatika olemusega seotud kahjulikud uskumused, ning et matemaatikaga seotud ärevust on võimalik vältida (Geist, 2010; Singley ja Bunge, 2014; Stern, 2005⁷⁰).

Samuti ilmnes meie uurimuses osalenud teise klassi õpilaste puhul selgelt, et kõige tugevamalt kaldusid pingeid tajuma need vanemad, kes ei tundnud end last koolitöodes abistades kuigi pädevana, ja vanemad, kes kippusid uskuma, et õppimisvõime on kaasasündinud. Oluline on märkida, et sarnane trend ilmnes ühtmoodi nii võimekamate kui ka vähem võimekate laste peredes.

Võib arvata, et vanemad, kes ei usu, et võimed on arendatavad, ja pole teadlikud strateegiatest, mis aitavad lapse õpivõimet parandada, on teistest rohkem häiritud ja mures, kui märkavad, et lapsel koolitöödega raskusi tekib. Kui vanem ei tõlgenda lapse vigu ja eksimusi mitte mõtlemise arengu loomuliku ja sügavamat õppimist soodustava vajaliku osana, vaid kui tunnistust sellest, et laps ei ole rohkemaks võimeline, tekitab see omakorda lisapingeid ja vajadust üha enam kontrolliva käitumise järele. Sellisel puhul annab vanem lapsele pigem kritiseerivat ja hinnangulist kui toetavat-julgustavat tagasisidet. Ka õppimise käigus lapsele antavad selgitused ja täpsustused on siis võimalikult lihtsustatud ja ainult hädapärased. Sedasorti tagasiside mõjutab lapse arusaama oma õppimisvõimest ning võib viia väljakutsete vältimise, õpimotivatsiooni langemise ja enesekindluse kadumiseni.

Vanemad, kes ei usu, et võimed on arendatavad, ja pole teadlikud strateegiatest, mis aitavad lapse õpivõimet parandada, on teistest rohkem häiritud ja mures.

70 Geist, E. (2010). The anti-anxiety curriculum: Combating math anxiety in the classroom. *Journal of Instructional Psychology*, 37 (1), 24; Singley, A. T. M. ja Bunge, S. A. (2014). Neurodevelopment of relational reasoning: Implications for mathematical pedagogy. *Trends in Neuroscience and Education*, 3(2), 33–37; Stern, E. (2005). Knowledge restructuring as a powerful mechanism of cognitive development: how to lay an early foundation for conceptual understanding in science and mathematics. *Pedagogy-Learning for Teaching. The British Psychological Society, BJEP Monograph Series II*, 3, 155–170.

*Kritiseeriv ja hinnanguline
(mitte toetav ja julgustav)
tagasiside mõjutab
lapse arusaama oma
õppimisvõimest ning võib
põhjustada õpitahte ja
enesekindluse vähenemist.*

Kui aga vanemad usuvad, et lapse potentsiaali avaldamiseks on tarvis lihtsalt leida õiged strateegiad ja võtted, annavad nad talle tagasisidet ja selgitusi, mis lähevad piisavast alati sammukese kaugemale. Sellega annavad vanemad märku, et neil on usku lapse mõtlemisvõimesse, ning seega julgustavad nad last otsima, katsetama ja vigadest õppima (vt nt Mueller ja Dweck, 1998; Pomerantz jt, 2006; Pomerantz jt, 2007⁷¹).

Selline hoiak eeldab teadmisi ja valmisolekut, mida vanemal ei pruugi oma kogemustele tuginedes olla. Just see muudab eriti tähtsaks kooli toe ja teadliku abikäe ulatamise nii harivate loengute-seminaride kaudu kui ka õpetajate igapäevaste märguannete abil. Näiteks saab õpetaja kirjeldada e-koolis koduseid töid ja seatud õpieesmärke, mõeldes muu hulgas vanemate suunamisele.

MIDA ÕPPIMINE ENDAST KUJUTAB?

Õpetajate ja vanemate ühine arutlemine teemal, mida õppimine endast kujutab ja kuidas see kognitiivse protsessina toimub, tundub ilmselt ootamatu. Eeldatakse, et igaüks on elus õppinud ja õpib ka täiskasvanuna, see pole ju ometi mingi salateadus! Kuid teadmised näiteks sellest, kuidas töötleb aju eksimusi, kuidas mõjutab stress uute asjade omandamise protsessi ja kuidas soodustada numbritaju kujunemist nii algklassides kui ka gümnaasiumis, pole tegelikult iseenesestmõistetavad.

Kui paljud õppimise kohta käivatest arvamustest aga tõele vastavad ja kas üldse? Kust peaks vanem teadma, milliseid sõnumeid lapsele edastada ja millist mõju avaldavad need sageli teadvustamata edastatud sõnumid lapse õpihoiakute ja -käitumise kujunemisele?

71 Mueller, C. M. ja Dweck, C. S. (1998). Praise for intelligence can undermine children's motivation and performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75 (1), 33–52; Pomerantz, E. M., Ng, F. F. Y. ja Wang, Q. (2006). Mothers' mastery-oriented involvement in children's homework: Implications for the well-being of children with negative perceptions of competence. *Journal of Educational Psychology*, 98(1), 99–111; Pomerantz, E. M., Moorman, E. A. ja Litwack, S. D. (2007). The how, whom, and why of parents' involvement in children's academic lives: More is not always better. *Review of Educational Research*, 77(3), 373–410.

On teada, et inimesed näevad õppimist kui protsessi väga erinevalt.

- On neid, kes on veendunud, et õppimiseks tuleb lihtsalt vaeva näha.
- Esineb arvamust, et osa meist on matemaatikainimesed, teistele sobivad aga humanitaarained. Kui mõni aine igaühel ei edene, ei ole sinna midagi parata. Inimestel on erinevad tugevad küljed, mis tuleb võimalikult varakult avastada.
- Leitakse ka, et käbi ei kuku kannust kaugele.
- Usutakse, et poisid õpivad rohkem tegutsedes, tüdrukud pigem kuulates jne.

Õppimise tulemuslikkus sõltub palju rohkem õppija võimekususkumustest kui tema soost. Foto: Kristjan Teedema

Stanfordi ülikooli psühholoogiaprofessor Carol Dweck on suure osa oma teadlasekarjäärist pühendanud selle uurimisele, kuidas mõjutavad ilmsüütuna näivad sõnumid, mis meile maast madalast osaks saavad, meie hoiakuid kogu eluks. Need kujundavad meis kas juurdekasvu- või jäävususkumusi. Jäävususkumusi iseloomustab arusaam, et mingi omadus, oskus või võime on kaasasündinud ja õppimisega suhteliselt muudetamatu. Juurdekasvuuskumused seevastu kannavad endas teadmist, et omadused, oskused või võimed on alati arendatavad.

Kui laps ütleb, et mõni õppeaine on tema jaoks talumatult igav, võib tema lause tegelikult tähendada hoopis „Ma ei julge proovida“.

püsivaks ja sünnipäraseks, millekski, mis tal on või mida tal ei ole. See toetab arusaama, et võimekuse olemasolu tuleb heakskiidu saavutamiseks järjepidevalt demonstreerida või selle puudumist kiivalt varjata näiteks spikerdamise, popitegemise, äreva vältimiskäitumise või huvipuuduse teesklemisega. Kui laps ütleb, et mõni õppeaine on tema jaoks talumatult igav, võib tema lause tegelikult tähendada hoopis „Ma ei julge proovida“ või „Ma kardan, et ma ei saaks sellest kunagi aru“ (Dweck, 2015a⁷²).

Õppimine on alati ajus toimuvate muutuste protsess.

Järvususkumused on küll levinud ja intuiitiivselt mõistetavad, ent need ei lähe üldse kokku sellega, mida endast tegelikult kujutab õppimine kui ajus toimuvate muutuste protsess – ja õppimine on ALATI ajus toimuvate muutuste protsess. Õppimise kui kognitiivse protsessi kohta on teada palju sellist, mis räägib selgelt vastu järvususkumustele. Näiteks on muu hulgas teada järgmised tõsiasiad.

- **Teadmiste süsteemi ümberkorraldamine (õppimine), nagu ka harjutamine, nõuab aega ja keskendumist.** Keerukaid asju ei pruugi lennult õppida isegi mitte väga andekad.
- **Vead ja segadusesattumine on õppimise alus** ja sageli just see, mis toob kaasa süvitsiminevate arusaamade kujunemise (aine pealiskaudse omandamise asemel). Vigu, pusimist ja raskusi tuleb tervitada ning nendest tulebki lähtuda. Nii käituvad kõige kogenumad ja oma tööd sisuliselt tegevad õpetajad. Nad teavad, et segaduse ja esialgsete väärarusaamade üle arutlemine aitab ajul õppida. Nad teavad, et ühe õpilase julgus tunnistada oma mittemõistmist aitab suure tõenäosusega jõuda asjade olemuse sügavama mõistmiseni ka neil õpilastel, kes arvasid end – ekslikult – kõigest hetkega aru saavat. Ka oma valdkonna asjatundjad tunnistavad, et kui neile näib, et mõne keeruka teksti või mõtte mõistmine läheb liiga kergesti, on tõenäoliselt asi selles, et tegelik mõte

Väga mitmel tasandil on ohtlikud õpikeskkonnad, milles oodatakse kiireid tulemusi, halvustatakse vigu, lohutatakse stiilis „sinust, Mari, ei saa kunagi täpsuslaskjat või matemaatikas viielist ja sellest pole midagi, sest inimesed ongi erinevad“. Sellised sõnumid suunavad last järvususkumuste suunas. Need suunavad last pidama võimekust millekski

Järvususkumused on küll levinud ja intuiitiivselt mõistetavad, ent need ei lähe üldse kokku sellega, mida endast tegelikult kujutab õppimine kui ajus toimuvate

72 Dweck, C. (2015a). *RSA ANIMATE: How To Help Every Child Fulfil Their Potential*. <https://www.youtube.com/watch?v=YI9TVbAal5s>.

on jäänud mõistmata (kuula nt Vaigu ja Olesk, 2016⁷³). Eriti tõhusalt kasutab eksimusi ja segadusesattumist ära selliste õppijate aju, kel on kujunenud ettekujutus võimekusest kui pidevalt arendatavast omadusest, kes evivad arusaama, et kus iganes sa oma arusaamadega ka parasjagu ei oleks, alati on võimalik saada targemaks, osavamaks ja oskuslikumaks (vt nt Mangels jt, 2006; Moser jt, 2011⁷⁴).

Vigu, pusimist ja raskusi tuleb tervitada ning nendest tulebki lähtuda. Nii käituvad kõige kogenumad ja oma tööd sisuliselt tegevad õpetajad.

- **Liiga lihtsad ülesanded ei võimalda õppida.** Carol Dweck on jõudnud – toetudes oma pikaajalisele võimekususkumusi lahkavale uurimistööle – lausa nii kaugele, et soovitab täiskasvanul lapse ees vabandada, kui ta on andnud lapsele ülesandeid, mille käigus ei teki mõttepausigi; need ülesanded ei soodusta midagi muud peale omandatud oskuste-teadmiste veatu ja pingutuseta näitamise: „Vabanda, et raikasin su aega ülesannetega, mis ei aidanud sul edasi areneda“ (vt Dweck, 2015b⁷⁵). Igapäevakogemus, millega vast enamik lapsevanemaid on kokku puutunud, näitab aga seda, et kui nad tahavad kodus lapsega kontrolltöös tehtud vigade üle arutleda, on lapse esmane reaktsioon tõrges: „Ma sain ju viie, see üks viga ei ole oluline!“. See on märk sellest, et lapses on kujunemas arusaam, et õppimine on oskuste demonstreerimine, mitte protsess, milles eksimused on normaalsed ja oodatud võimalused minna süvitsi ja areneda. Loomulikult saab selline avatud vaade otsimisele, katsetamisele ja eksimisele toimida üksnes emotsionaalselt toetavas keskkonnas, kus ka täiskasvanu ei pea paljuks oma eksimusi tunnistada. Vastasel juhul on tegu lapse minapilti kahjustava norimisega.
- Pole ühtegi oskust või teadmist, mis peaks jääma kellelegi kättesaamatuks – ei matemaatiline loogika humanitaarsete huvidega inimesele ega sõnaseadmis- oskus füüsikule. **Mõtlemise ja oskuste areng sõltub igas valdkonnas alati sellest, millisel tasemel ja kui pühendunult on teemaga tegeletud.**

73 Vaigu, A. ja Olesk, A. (2016). Saade „Puust ja punaseks“. Raadio 2, 18. märts. <http://r2.err.ee/v/puustjapunaseks/archive/1f5f696c-690f-4e39-a6fb-909ef7ced521/puust-ja-punaseks>.

74 Mangels, J. A., Butterfield, B., Lamb, J., Good, C. ja Dweck, C. S. (2006). Why do beliefs about intelligence influence learning success? A social cognitive neuroscience model. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 1 (2), 75–86; Moser, J. S., Schroder, H. S., Heeter, C., Moran, T. P. ja Lee, Y. H. (2011). Mind Your Errors: Evidence for a Neural Mechanism Linking Growth Mind-Set to Adaptive Posterror Adjustments. *Psychological Science*, 22 (12), 1484–1489.

75 Dweck, C. (2015b). Growth Mindset, Revisited. *Education Week*, 15. detsember. <http://www.edweek.org/ew/articles/2015/09/23/carol-dweck-revisits-the-growth-mindset.html>.

KUIDAS ÕPPIDA?

Kuidas nii, et kõiki ja kõike on võimalik arendada? Mingid piirid ju ikkagi on? Sel moel on paljud inimesed aegu ja aegu arvanud. Elu on pakkunud selle kohta ohtralt

Kuidas nii, et kõiki ja kõike on võimalik arendada? Mingid piirid ju ikkagi on?

kinnitusi: mõnel inimesel on vahel keeruline ühest või teisest teemast aru saada või ei tule trennis välja mõni liigutuste-seeria, tee või tina. Ühte klassi võivad õppima sattuda ja sageli satuvadki nii sellised lapsed, kelle jaoks tundub mingi aine lihtne, kui ka need, kes on sellega kimpus.

Selle pinnalt ei saa ega tohi teha järeldusi nende laste võimekuse ja tulevikuväljavaade kohta. On võimalik, et need lapsed on oma seniste kooli- ja kooliväliste kogemuste toimele selle ainevaldkonnaga väga erineval määral ja tasemel kokku puutunud ning neil on kujunenud erinevad eelteadmised ja mõtlemismustrid. Kas see on märk sellest, et selle valdkonnaga pole mõtet edasi tegeleda? Kindlasti mitte. See on täiesti

Mida rohkem ja enamatel viisidel ühte teadmist harjutatakse, läbi tantsitakse ja väikevennale seletatakse, seda tugevamaks muutuvad närviühendused.

selge uuringutest, mis jälgivad, mida aju õppides teeb.

Esiteks muudab õppimine pidevalt meie aju: selles tekivad uued närviühendused e sünapsid, mis väga lihtsustatult öeldes ongi õppimine (teadmiste, oskuste ja hoiakute omandamine). Mida rohkem ja enamatel viisidel ühte teadmist harjutatakse, selle üle mõeldakse, seda teiste teadmistega seostatakse ja läbi tantsitakse ning väikevennale seletatakse,

sed tugevamaks muutuvad närviühendused, mis seda teadmist või oskust toetavad. Iga õpikogemus muudab õpilase võimekust.

Õppimise kui pideva harjutamise metafooriks võib tuua talvehommikusi külavahe-teid, kust on varastel tundidel läbi sõitnud ainult üks auto ja vaevumärgatavad jäljed kattuvad peagi taas langeva lumega. Kui autosid sõidab teel rohkem ja kõikvõimalikes suundades, muutuvad autojäljed tugevamaks ja teed on kõrval asuvast põllulapist üha

lihtsam eristada. Esimene sõitja pidi teel püsimiseks tõsist vaeva nägema, kuid pärast-lõunased sõidud kulgevad juba erilise pingutuseta, võimaldades juhil ka autoaknast avanevat vaadet imetleda.

Ajukeeles võib öelda, et aja ja harjutamisega kujunevad välja automatismid, mis jätavad ajuressurssi vabaks ka muudeks tegevusteks ja keerulisemateks ülesanneteks. Seega ongi õppimise esimene trikk selles, et „autod“ – st stimulatsioon ajule – tuleb „teedele“ sõitma lasta, sest ajule peab andma soovitud närviühendusi soodustavaid tegevusi. Mida vähem tegeleb aju näiteks matemaatilist mõtlemist soodustavate tegevustega, seda vähem luuakse ka selleks tegevuseks vajalikke sünapse.

Mida enamatel viisidel ühte teadmist läbi tantsitakse, seda tugevamaks närviühendused muutuvad.

Foto: Kristel Vask

Teine ja sama oluline äratundmine on see, et ainult harjutamisest või pingutamisest ei pruugi piisata, tarvis on leida ka õiged strateegiad. Selles on täiskasvanu või mis tahes juhendava eksperdi roll ülioluline. Esmajoones õppimise algusjärgus, aga ka hiljem on õpetaja või juhendaja võimuses tunda ära ühe või teise teema või oskuse arendamiseks esmavajalikud osaoskused, mõistesüsteemid või liigutused, mis kõik tuleb tööle saada. Erinevate õppeainete või osaoskuste õppimisel tuleb enamasti kasutada erinevaid strateegiaid ja mõtlemisvõtteid. Õpilane ning sageli ka lapsevanem (kes võib samuti olla vastavas valdkonnas algaja) ei tunne neid aga ilma õpetaja suunamiseta enamasti ära.

Seega pole juhendaja (valdkonnaekspert õpetaja, lapsevanema, treeneri) vastutada mitte lihtsalt aine või oskuse edasiandmine, vaid suuremate õpiecesmärkide saavutamiseks vajalike osaoskuste äratundmine ning soovitamine, millised strateegiad juhivad õpilase arengut õiges suunas. Niisiis vajab närviühenduste kujunemine nii teemakohaseid proovikive kui ka sobilikke strateegiaid. Need ei saa tekkida iseenesest ja tühjale kohale, ehkki just seda tundub eeldavat näiteks inimeste lahterdamine reaals- ja humaanitaarala inimesteks.

USKUMUSTE ROLL ÕPPIMISES

Seda, mida kellegi aju teeb ja milliseid närviühendusi loob, üksüheselt väljastpoolt mõjutada ei saa, kuid kaudselt – keskkonda kujundades – on see siiski võimalik. Õpetajad ja teised täiskasvanud saavad luua keskkondi, mis pakuvad õppija ajule väljakutseid, mida mingi oskuse arendamine vajab. Samuti on just ümbritsevalt maailmalt saadud sageli ebateadlikult pillatud märkused need, mis mõjutavad seda, kas laps lukustab oma aju teatud teadmiste-oskuste arendamiseks vajalike närviühenduste aktiivseks loomiseks või mitte.

Kompliment stiilis „Teie Mari on nii andekas!“ võib teha lapsele hoopis karuteene, kujundades arusaama, et selle valdkonna võimekus on püsiv ja selle nimel pole vaja pingutada.

Nii on korduvalt näidatud, et õppijail, keda on pahaaimamatult ja heast tahtest järjepidevalt tunnustatud intelligentsuse või andekuse eest, kujuneb arusaam seda valdkonda puudutavast võimekusest kui millestki püsivast ja kaasasündinust. Selle nimel pingutamine tõendaks, et inimene on teisi alt vedanud ja tema „andekuse“ kuvand võib kõikuma lüüa. Seega võivad komplimendid stiilis „Teie Mari on nii andekas!“, „Ta lihtsalt on meil kohe loomu poolest selline taibukas!“ ja „Sina, Mati, ei ole küll eriline sõnaseadja, aga matemaatikas Sul see-eest nupp nokib!“ teha lapsele hoopis karuteene.

Nii katseliselt kui ka elulisi olukordi vaadeldes on korduvalt tõestatud, et sellisele pingele reageerib õppija enamasti minapildi kaitsmisega. Ta hakkab vältima ülesandeid, mis tal võivad ebaõnnestuda, valides enamasti ainult neid olukordi, mis aitavad tagada

positiivse minapildi säilimise, kuid ei aita edasi areneda (Smiley ja Dweck, 1994; Dweck, Chiu ja Hong, 1995; Molden ja Dweck, 2006⁷⁶).

Samuti saavad õppijad iga päev õpiülesannete valiku ning kontrolli- ja hindamismeetodite kaudu signaale selle kohta, mida peetakse õppimiseks ja arenguks (vt nt Boaler, 1998⁷⁷). Mida rohkem kasutada näiteks matemaatikas kiiret reageerimist ja lennult vastuste tulistamist eeldavaid ülesandeid või teadmiste kontrolle, seda kindlamalt kujuneb lapses ettekujutus, et matemaatiline mõtlemine eeldab loomupärast andekust, kiiret reageerimist ja päheõppimist. Need signaalid loovad kogu ühiskonnas levivat pettekujutelma matemaatikast ja soodustavad matemaatika-alase ärevuse levikut. Ärevus omakorda „lukustab“ aju, muutes matemaatilise mõtlemise aluseks vajalike baasoskuste omandamise ebainimlikult raskeks, rääkimata keerulismatest operatsioonidest (Ashcraft, 2002; Geist, 2010⁷⁸).

Ka meie uurimused tõendavad, et nii vanemate kui ka õpetajate võimekusumused ja arusaamad on otseselt seotud lastes kujunevate uskumustega. Nii näiteks oleme leidnud, et kui vanemad kalduvad arvama, et õpitavast arusaamine peaks toimuma kiiresti ja et eksimine annab tunnistust vähesest võimekusest, millega pole eriti midagi peale hakata, kipuvad sama uskuma ka nende lapsed⁷⁹.

*Õppija saab iga päev
õpiülesannete valiku
ning kontrolli- ja
hindamismeetodite kaudu
märke selle kohta, mida
peetakse õppimiseks ja
arenguks.*

*Nii vanemate kui ka
õpetajate võimekus-
uskumused ja arusaamad
on otseselt seotud lastes
kujunevate uskumustega.*

- 76 Smiley, P. A. ja Dweck, C. S. (1994). Individual differences in achievement goals among young children. *Child Development*, 65 (6), 1723–1743; Dweck, C. S., Chiu, C. Y. ja Hong, Y. Y. (1995). Implicit theories and their role in judgments and reactions: A word from two perspectives. *Psychological Inquiry*, 6 (4), 267–285; Molden, D. C. ja Dweck, C. S. (2006). Finding „meaning“ in psychology: a lay theories approach to self-regulation, social perception, and social development. *American Psychologist*, 61 (3), 192–203.
- 77 Boaler, J. (1998). Open and closed mathematics: Student experiences and understandings. *Journal for Research in Mathematics Education*, 29, 41–62.
- 78 Ashcraft, M. H. (2002). Math anxiety: Personal, educational, and cognitive consequences. *Current Directions in Psychological Science*, 11 (5), 181–185; Geist, E. (2010). The anti-anxiety curriculum: Combating math anxiety in the classroom. *Journal of Instructional Psychology*, 37 (1), 24.
- 79 Mõõtmisinstrumentide väljatöötamine Eesti põhikooliõpilaste koolivälise õpikoormuse hindamiseks, 2013–2015; projekti nr RU/7514; Üldpädevused ja nende hindamine, 2011–2014, projekti nr S10012.

Õpetajad, kes väljendavad suuremat usku õpilaste õppimisvõimesse ja võtavad vastu oma rolli eest arengut soodustavate õpetamismeetodite valikul ning selle kaudu õpilaste arengu suunamisel, suudavad aga oma klassis tagada õpilaste matemaatika-teadmiste optimaalseima arengu (Jõgi, Aus ja Kikas, 2014⁸⁰).

Vääruskumuste nõiaringist väljamurdmiseks on tarvis õpetajate ja lapsevanemate teadlikku koostööd ühise arusaama kujundamiseks sellest, mida õppimine endast kujutab.

Kuna õppiija uskumusi ja õpihoiakuid mõjutavad tugevalt keskkonnas valitsevad arusaamad ja neist tingitud signaalid, on uskumuste ja õpikäitumise teadvustamatuse nõiaringist väljamurdmiseks tarvis õpetajate ja lapsevanemate teadlikku koostööd. Ainult nii kujuneb neil ühine arusaam sellest, mida õppimine endast kujutab, mis tingib õppimist kahjustavate uskumuste kujunemist ja kuidas neid vältida (vt ka Aus ja Arro, 2015⁸¹).

Tahame seejuures rõhutada, et täiskasvanute arusaamad ja sageli teadvustamata uskumused on kujunenud pika aja jooksul ning kinnitanud väga erinevate õpikogemuste toimet sügavalt kanda. Üksnes ühe loengu või infokirja abil ei ole võimalik kogu koolikogukonna mõttemustreid muuta, kuid kui see on võetud eesmärgiks, saab tasapisi ja koostöiselt liikuda selle poole, et jäävususkumusi ei surutaks mitte alla, vaid teadvustataks.

Üksnes ühe loengu või infokirja abil ei ole võimalik kogu koolikogukonna mõttemustreid muuta. Tasapisi ja koostöiselt saab siiski liikuda selle poole, et jäävususkumusi ei surutaks mitte alla, vaid teadvustataks.

Nagu rõhutab Carol Dweck oma 2015. a artiklis (Dweck, 2015b, vt viide ülal), ei ole abiks see, kui hakkame heroiseerima teaduspõhiselt „õigeid“ mõttemustreid ja häbenema teisi. Sügavama arutelu rikastamata ja pelgalt jutu tasemele jäävad tõdemused stiilis „Meie koolis teatakse, et kõik on võimelised õppima

80 Jõgi, A.-L., Aus, K. ja Kikas, E. (2014). Esimese klassi õpilaste matemaatikateadmiste arengu seosed klassiõpetajate võimekususkumuste ja tulemusootuste profiiliga. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 2, 50–66.

81 Aus, K. ja Arro, G. (2015). Õppimise hästi hoitud saladused. *Õpetajate Leht*, 11. detsember.

ning aju on kui muskel, mida tuleb treenida“ võivad tuua kaasa ainult sobimatute mõttemustrite ja ebakindluse varjamise, ent sellest pole palju abi.

Nii jäävus- kui ka juurdekasvuuskumused on iga inimese lahutamatu osa. Kui soovitakse ka tegelikult muuta nii õpetajaskonna, lapsevanemate kui ka õpilaste uskumusi ning neist lähtuvaid reaktsioone ja õpikäitumist, tuleb õppida märkama olukordi, milles jäävususkumusi iseloomustavad mõtted, hirmud ja käitumised on eriti varmad tekkima. Jäävususkumusi tuleb tunnistada, sest alles siis on võimalik liikuda edasi ühtse arusaamani, mille puhul ei küsita enam *kas*, vaid alati *kuidas* üht või teist last on võimalik toetada.

Foto: Kristel Vask

Paljud ettevõtlusprogrammi teemad on seotud lapsevanemate kaasamisega.
Foto: Tallinna 21. Kooli fotoarhiiv

3.2. ÕPILASTE ETTEVÕTLUS- PÄDEVUSE KUJUNDAMINE KOOS LAPSEVANEMATEGA

Juta Hirv

Oleme Tallinna 21. Koolis esiplaanile tõstnud Eesti elukestva õppe strateegias rõhutatud väärtusi, milleks on muu hulgas iga õppija individuaalse arengu toetamine, õpi- ja koostööoskuste, loovuse ning ettevõtlikkust toetava õpikäsituse rakendamine. 2015/2016. õppeaastaks uuendasime kooli õppekava, et teises kooliastmes kujundada ettevõtluspädevust ja arendada läbivat teemat „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“.

Selleks algatasime 5. klasside õpilastele eksperimentaalse ja Eestis uudse programmi „Väike ettevõtja“. Programmi viieme ellu tihedas seoses igapäevaeluga – suur osa õppeaine mahust kulub praktilisele tegevusele ja loovuse arendamisele. Õppetöö käigus kogutakse teavet erinevate elukutsete ja selleks vajalike oskuste kohta, tutvutakse töötaja ja ettevõtja (tööandja) rollidega, õpitakse hindama oma oskusi ja soove, arenguvajadusi ja -võimalusi. Õpilased saavad ülevaate ettevõtte toimimisest ja ettevõtluse tähtsusest ühiskonnas. Samuti omandavad nad juhtimise ja meeskonnatöö kogemuse, luues klassikaaslastega õpiettevõtte – miniminifirma.

Paljud ettevõtlusprogrammi teemad, õpitegevused ja kodutööd on seotud lapsevanemate kaasamisega ning eeldavad nende kogemusi ja nõuandeid. Näideteks on sellised teemad nagu „Minu vanemate töö ja ettevõtte“, „Elukaar ja karjäär“, miniminifirmade laada ettevalmistus, uurimisretked kauplustesse tarbijaõiguste selgitamiseks, isikliku ja pere-eelarve koostamine, heategevus jne.

Paljud ettevõtlusprogrammi teemad, õpitegevused ja kodutööd on seotud lapsevanemate kaasamisega ning eeldavad nende kogemusi ja nõuandeid.

Ettevõtlusprogrammi kodutööd, millesse on kindlasti vaja kaasata lapsevanemad, on järgmised.

1. Eelarve ja kulude jaotus – ülesanne paneb koos mõtlema ja arutlema ning tekitab arusaama küttekuludest, elektri ja vee säästlikust tarbimisest ning suurendab üldist teadlikkust.
2. Taara (klaas, plastik, papp jm), elektroonikaseadmete ja riiete taaskasutus – kuidas toimida targalt?
3. Heategevus – raamatute, mänguasjade, CD- ja DVD-plaatide jms otstarbekas jagamine ja vahetamine. Koolis on õppeaastas kaks heategevuslikku ettevõtmist (joulude ajal ja emakeelepäeva nädalal), kus annetatakse või vahetatakse suur kogus kodus mittekasutatavaid raamatuid kaasõpilastele ja ka raamatukogu fondi.
4. Lisaks toimub igal aastal heategevuskontsert, mille tulu annetame abivajavate perede toetuseks.
5. Tervislike jookide valmistamine – omaloodud retseptide koostamine, katsetamine ja täiustamine.

Lapsevanem on koostööpartner ja toetaja ning heas mõttes kriitiline sõber. Tänuväär on nende toetus laste äritegevusele ja abi laatade korraldamisel.

*Lapsevanem on
koostööpartner ja toetaja
ning heas mõttes kriitiline
sõber.*

Sel õppeaastal loodi 5. klasside neljas paralleelklassis 24 miniminifirmat. Õpilased on saanud tugeva meeskonnatöö kogemuse, pidanud leidma kompromisse erinevate soovide ja arvamuste vahel, töötanud välja oma tooted ja turunduskampaaniad müügipäevadeks koolis ning saanud ka esimesed müü-

gikogemused kooli heategevuskontserdi eelselt müügilt ja jõululaadalt. Kevadel on tulemas ülelinnaline müügipäev Rotermanni keskuses.

Esimene tagasisideküsitlus näitas, et õpilastele ettevõtlustunnid meeldivad. Vastanuist oli üle 77% nendega väga rahul. Põhjendusena märkisid nad, et majandusteadmisi on eluks vaja, tunnid on huvitavad ja teistmoodi, valmistavad ette eluks, panevad mõtlema tuleviku ja karjäärivõimaluste üle. Õpilastele meeldisid rühmaõpe ja praktilised tegevused. Teemadest peeti tähtsateks eelkõige laste töö ja palga teemat, oma tuleviku ja karjäärivõimaluste selgitamist ning ettevõtte ja miniminifirmade loomist.

Kõige toredamaks kogemuseks pidasid õpilased jõululaata ja heategevusmüüki, sest selle käigus sai tegutseda sõpradega samas meeskonnas, kasutada lastevanemate näpunäiteid ja luua oma firma. Õpilased pidasid müügikogemust toredaks: see oli nende sõnul nagu päris töö, nad said teenida oma elu esimese tasu ning neile meeldis ostjate kiitus ja tunnustus. Ouline oli õpilastele ka see, et tegeldi heategevusega – müügist saadud rahast tehti annetust abivajavale suurperele.

Õpilaste küsitlusest selgus, et majandus- ja ettevõtlustundides saadud teadmiskogemusi peaks veelgi rohkem arutama lastevanematega. Õpilased soovisid, et vanemad leiaksid rohkem aega tegeleda nende ja sellega, mis neil koolis teoksil, sest nii jõuavad eluks vajalikud ja olulised tarkused kõigi pereliikmeteni.

Õpilased soovisid, et vanemad leiaksid rohkem aega tegeleda nende ja sellega, mis koolis teoksil, sest nii jõuavad eluks vajalikud ja olulised tarkused kõigi pereliikmeteni.

Müügikogemus koolilaadal toetab õpilastes ettevõtliku eluhoiaku kujunemist.

Foto: Tallinna 21. Kooli fotoarhiiv

3.3. KOOLIVAHETUS NING KODU JA KOOLI KOOSTÖÖ

Ene-Silvia Sarv

Koolivahetus võib olla tingitud eluolu muutustest, mõnikord on see aga soovitatav siis, kui lapsel pole oma koolis või klassis kujunenud sobivat arengukeskkonda (mõne vääniku puhul on ka ajutine võõrasse kooli-klassi minek n-ö kaineastav). Praegune Eesti koolisüsteem näeb paljude laste jaoks koolivahetuse ette põhikooli järel: osa läheb edasi gümnaasiumi, osa mõnda kutseõppeasutusse või mujale.

Mida peaksid vanemad ja õpetajad koolivahetuse puhul silmas pidama? Millised on selle protsessi sisulised erinevused vanemate ja õpetajate jaoks? Neil küsimustel on mitu külge ning üleminekut mõjutavad tegurid saab jagada vähemalt kolme rühma.

1. **Õppega seotud aspektid** – kuidas koolivahetust tajuvad, mõistavad ja toetavad õpetajad ja teised kooli töötajad? Millised on vanemate mured koolivahetusega seoses? Mida elab läbi, ootab, loodab ja kardab laps?
2. **Sotsiaalsed aspektid** – kuidas valmistab kool lapsi koolivahetuseks ette? Millised on vanemate mured seoses koolivahetusega ja eelkõige sellega kaasnevate sotsiaalsete muutustega?
3. **Korralduslikud aspektid** – kuidas kool ja õpetaja(d) aitavad lastel tulla toime korralduslike muutustega uues koolis (nt valikud, tunniplaaniga seonduv jm, vahel ka koolibussi ja/või ühiselamu või korteriga seotu)? Kuidas suhtuvad vanemad ees seisvatesse muutustesse ja uutesse olukordadesse ning kuidas nad oma ootusi ja muresid lastega jagavad, lapsi ette valmistavad või lastele hirmu tekitavad?

Barbara McKeon⁸² uuris küll eri- ja erakoolide laste üleminekut (suurde) keskkooli, kuid üldjoontes on probleemid samad mis kodukoolist teise kooli üleminekuga. Viimase on Eestis sunnitud ette võtma enamik 9. klassi lõpetajaid. On muidugi teatav vahe, kas tulla kokku kooli, mis on uus kõigi tulijate jaoks, või peab tulija loimuma varem koos õppinud klassi tuumikuga.

82 McKeon, B. (2014). *Middle School Transition: faculty and parent perceptions of the academic, procedural, and social changes that occur between elementary and middle school*. Seton Hall University Dissertations and Theses (ETDs). Paper 1931. <http://scholarship.shu.edu/dissertations>.

Tavaliselt on esimese ja teise kooliastme lastel kokkupuude ühe või paari õpetaja nõudmistega ja õpetusstiiliga ning klassis ollakse koos samade kaaslastega. Kolmandas kooliastmes on õpetajaid hoopis rohkem ning gümnaasiumiastmes lisandub õpetajate paljususele veel vajadus koostada ise oma õppekava (valida ained-kursused, milles mõnikord vahetuvad ka kaasõpilased).

Samalaadne on olukord vanemate jaoks. Üleminek klassiõpetajalt paljudele õpetajatele ja kindlalt õppekavalt valikutele tingib kodu ja kooli vaheliste suhete nõrgenemise ning ebakindluse selles suhtes, kellega ühe või teise asjaga seoses nõu pidada. Ei tohi unustada ka laste iseseisvumispüüdu, mis võib vanema koostöötahet takistada.

Eriti keerulised on varasemad koolivahetused. Uuringud (nagu ka õpetajate kogemused) on näidanud, et 10.–13. eluaasta on selline aeg, mil põhiosa õpilasi on silmitsi

On hea, et Eesti koolides on klassiõpetaja 6. klassini – nii on lapse arengu keerulisim ajajärk seotud stabiilsemate välistingimustega

korraga väga erinevate probleemidega (Letrello ja Miles, 2003: 212 jj). Koolivahetus raskendab veelgi sellises vanuses lapse toimetulekut. On hea, et Eesti koolides on klassiõpetajad – nii on lapse arengu keerulisim ajajärk seotud stabiilsemate välistingimustega. Klassiõpetaja ja vähe aineõpetajaid kuni 6. klassini tähendab vähem erinevaid nõudmistekomplekte. Seejuures on eriti tähtis, et

kodu ja klassiõpetaja vahel on koostegevuse suhted kujunenud mitme aasta vältel, üks-teist teatakse-tuntakse ja enamasti suudetakse tänu sellele ka (lapse) arenguraskustest üle olla.

Kolmanda kooliastme ja gümnaasiumiastme õppetegevus on klassiõpetaja ajaga võrreldes keerulisem. Valikute arv suureneb, nagu ka õpetajate arv koos nende erinevate nõudmistega ja ootustega õppestiiliga. Hinded muutuvad tähtsamaks ja ka laste enda ambitsioonid kasvavad⁸³. Kodu peaks suutma nende muutustega kaasa minna ja last toetada. Samas toimuvad need õppetöö-, keskkonna- ja sotsiaalsed muutused ajal, mil vanemad kogevad, et nende kaasatus lapse ellu muutub tohutult. Teismeiga heidab väljakutse vanema (ja kooli) suutlikkusele tulla suhetes lapsega toime tema iseseisvumise seotud muutustega ning temaga läbi rääkida ja neid muutusi aktsepteerida⁸⁴.

83 TOIME uuringus nentis u 90% õpilasi (7., 9., 12. klassist), et „tahaksin milleski olla esimene, parim“. Vt nt Sarv, E.-S. (2008). *Õpetaja ja kool õpilase arengu toetajana. Õpetaja enesest ja koolist*. L. Pallas ja K.-E. Kont (toim.). Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus (raamat + CD, statistilised lisad: L Pallas).

84 Vt nt Carter, E. W., Clark, N., Cushing, L. ja Kennedy, C. H. (2005). Moving from elementary to middle school: Supporting a smooth transition for students with severe disabilities. *Teaching Exceptional Children*, 37, 8–14.

Odegaard ja Heath (1992)⁸⁵ leidsid, et üleminek lasteaiast (põhi)kooli, sealt edasi gümnaasiumi pole suur muutus mitte ainult õpilaste, vaid ka nende vanemate jaoks. Sama tõdes Kaisa Kütt⁸⁶, kes uuris lapsevanemate ja õpetajate hinnanguid laste koolivalmidusele ja edukusele esimeses klassis. Õpetajatele oli suureks abiks sisukas koolivalmiduskaart. Küllap tasuks seda laadi üleminekukaarti kasutada ka teiste üleminekute puhul nii vanematele kui ka uue kooli pedagoogidele või uuele koolile mõeldes. Loomulikult kerkivad siin teatavad eetilised-pedagoogilised probleemid: kui lapsel oli eelmises koolis raskusi, millest vabanemisele võiks koolivahetus kaasa aidata, on sageli oluline, et uue kooli õpetajate jaoks alustaks laps n-ö puhta lehenä, ilma varasemate probleemide taga.

Õpetajatele oli suureks abiks sisukas koolivalmiduskaart

Otstarbekaks on osutunud tugiprogrammide loomine ja kasutamine seoses koolivahetusega. Enamasti küll kasutatakse seda (kättesaadava kirjanduse⁸⁷ andmetel) erivajadustega laste puhul (nt USAs, Ühendkuningriigis). Leitakse, et sellise toeta kaasnevad koolivahetusega märkimisväärsed raskused nii laste kui ka vanemate jaoks, sh õpiedu vähenemine, esmajoones siis, kui kooli vahetatakse teise ja kolmanda või kolmanda ja neljanda kooliastme vahel. Iseäranis vajalik on tugi teismelistele, kelle koolivahetus langeb ajale, mil nad on oma ealise arengu tõttu niigi keerulises olukorras (õppe-, käitumuslikud ja füüsilised muutused). Veel selgus, et õpilaste väljalangevus gümnaasiumist oli suurem nende õpilaste seas, kes olid vahetanud põhikooli jooksul kooli rohkem kui üks kord.

Peame meeles pidama, et (varane) teismeiga on kriitiline pöördepunkt ning üks viimaseid tegelikke võimalusi mõjutada hariduslikku ja individuaalset trajektoori, nendivad MacIver ja Epstein⁸⁸. Erivajadustega õpilase jaoks lisanduvad muutuste puhul riskitegurina just sotsiaalsed aspektid, sh tema sotsiaalsed võimed.

85 Odegaard, S. L. ja Heath, J. A. (1992). Assisting the elementary school student in the transition to a middle level school. *Middle School Journal*, 24 (2), 21–25.

86 Kütt, K. (2015). *Koolivalmidus lastevanemate ja klassiõpetajate arusaamades, ühe Pärnu kooli näitel*. Magistritöö. Tallinna Ülikooli haridusteaduste instituut.

87 Nt Letrello, T. M. ja Miles, D. D. (2003). The Transition from middle to high school: Students with and without learning disabilities share their perceptions. *The Clearing House*, 76(4), 212–214; Chung, H., Elias, M., Schneider, K. (1998). Patterns of individual adjustment changes during middle school transition. *Journal of School Psychology*, 36, 83–101; Alspaugh, J. W. (1998). Achievement loss associated with the transition to middle school and high school. *Journal of Educational Research*, 92, 20–25.

88 MacIver, D. J. ja Epstein, J. L. (1993). Middle grades research: Not yet mature, but no longer a child. *The Elementary School Journal*, 93, 519–533.

Iga koolivahetus oli tõesti keeruline, kohanemine uute õpetajatega võttis aega aasta jagu päevi.

uute õpetajatega võttis aega aasta jagu päevi. Uues klassis omaks saamine ei pruukinud keskkoolieas korda minnagi. Sõpru leiab, aga vanadele oma olla ei õnnestu ...

Eesti kooli traditsioonis on koolivahetus pigem lapse ja vanemate eraasi. Siin oleks koolide suurem kaasatus väga soovitatav, arvestades sedagi, et põhikooli ja gümnaasiumi eraldamine ning riigigümnaasiumide teke sunnib koolivahetuse peale enamikule põhikooli lõpetajatele. Koolivahetus tähendab nii laste, nende perede kui ka kooli personali jaoks segu erutusest, murest, hirmust ja uudishimust⁸⁹.

- Mõne õpilase puhul ilmneb koos koolivahetusega negatiivne muutus suhtumises, huvides, motivatsioonis ja õppetulemustes.
- Teiste õpilaste puhul on koolivahetus iseseisvuse ja täiskasvanuks saamise märk.
- Koolivahetusega seotud muutused võivad olla ka füüsilise ja emotsionaalse ter-
vise, motivatsiooni, eduka toimetuleku ja isiklike suhete lagunemise põhjuseks
või „seemneks“⁹⁰.

Koolivahetus takistab mitme olulise vajaduse täitmist, millest peamisi on kuuluvus-
tunne – see võib asenduda isoleerituse tundega ja mitte ainult laste, vaid ka perede
jaoks⁹¹. Seetõttu peaks vana kool lapsi ja peret hoolikalt toetama, saatma⁹². Abiks
on koolikliima, mis soodustab ühtekuuluvustunde kiiret teket, hoolivuse tajumist,
hea-soovlikke ootusi ja positiivsust uute õpilaste toimetuleku suhtes õppetöös. Kasuks

89 Akos, P. ja Galassi, J. (2004). Middle and high school transitions as viewed by students, parents, and teachers. *Professional School Counseling*, 7 (4), 212–221. Hanewald, R. (2013). Transition Between Primary and Secondary School: Why it is Important and How it can be Supported. *Australian Journal of Teacher Education*, 38(1). <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2013v38n1.7>

90 Carnegie Council. (1995). *Great transitions: Preparing adolescents for a new century*. New York: The Carnegie Council on Adolescent Development.

91 Carter, E. W., Clark, N., Cushing L. ja Kennedy, C. H. (2005). Moving from elementary to middle school: Supporting a smooth transition for students with severe disabilities. *Teaching Exceptional Children*, 37, 8–14.

92 *Turning Points: Preparing American Youth for the 21st Century*, a seminal report on middle school published by the Carnegie Task Force on Education (1989).

tuleksid näiteks õpilaste, vanemate ja õpetajate ühised aruteluringid või isegi keerulisemad koostöövormid⁹³.

Uuringud näitavad, et vajalike muutuste, sealhulgas koolivahetuse omaksvõtt võib kesta umbes pool aastat. Kui täiendada vanemate teadmisi ja suurendada kooli teadlikkust laste hirmude ja ealiste iseärasuste teemal, vähendab see tunduvalt koolivahetusega seonduvaid riske, õppeedukuse halvenemist ja koolist väljalangemist⁹⁴.

Vanemate mureks seoses koolivahetusega on vähesem kaasatus ja mõju oma lapse koolis. Nad ei usu, et uues koolis õnnestub luua õpetajatega piisavalt tööine suhe, mitte pelgalt infovahetus. Et see tegelikult nii ongi, on tõendanud paljud uuringud⁹⁵, sh Eestis.

Koolis oleks vaja õpetajate, psühholoogide, vanemate, koolijuhtide jt koostöökogu, mis töötab klassideüleselt ja haaraks kompleksselt kõiki õpilaste probleeme, sh õppekava ja koolivahetust. See ei peaks piirduma koolivahetusega. Kooliülene kõikehaarav koostöö kooli- ja õppekavaarenduses loob õpetajate, koolikaaslaste ja vanemate vahel kontakte ning toetab üldpädevuste arendamist nii koolis kui ka kodus.

*Abiks on koolikliima,
mis soodustab
ühtekuuluvustunde kiiret
teket, hoolivuse tajumist,
heasoovlikke ootusi ja
positiivsust uute õpilaste
toimetuleku suhtes.*

*Kui täiendada vanemate
teadmisi ja suurendada kooli
teadlikkust laste hirmude
ja ealiste iseärasuste teemal,
vähendab see tunduvalt
koolivahetusega seonduvaid
riske.*

93 Tulusad oleksid ühised mõttetalgud kooli eel või algul, nt pedagoogiliste ootuste kerilaud vm. Vt Talgud, <http://www.talgutaru.com>.

94 Mizelle, N. B. (2005). Moving out of middle school. *Educational Leadership*, 62 (7), 56–60.

95 Hoover-Dempsey, K. V. ja Sandler, H. M. (1997). Why do parents become involved in their children's educations? *Review of Educational Research*, 67 (1), 3–42.

4

1. Kool peab sobima "veregrupiga"
2. Hea positiivne hoiak on aluseks headele suhtele
3. Hea klassiduhatus! - kes on kooli maine kujundaja
4. Oluline on õppimise korvale eelarvamused
5. Oluline on kooli sisekliima - koolikultuur
6. Lastest hoolimine
7. Õpetaja töö ei peaks lõppema klassi ukse juures
8. Õpetajad peavad märkama kiitumist
9. Õpetajad ei tohi olla üksikisese
10. Koolil peavad olema kindistatud väärtused, mida taotatakse igapäevase suhtlemise käigus
11. Väärtusi peab ardepideldavalt pöörduma
12. Lapsed peavad olema kaasatud väärtuste arutamise
13. Kool peab valdama probleemi lahendamise meetodeid
14. Ühtsed reeglid peavad olema alates 1. klassist
15. Ühtne klass tuleb, siis, kui juba 1. kl hakkavad lapsed, vanemad ja õpetaja koos tegutsema
16. Paralleelklassidele peaks olema ühtsed reeglid
17. Lapsed tuleb kaasata kooliga seotud asutustesse ja otsustamisse
18. Lastele tuleb anda rohkem vastutust ja kaasatavust

.....

4. VANEM JA ÕPETAJA INFOVAHETUS JA SUHTLUS KOOLIS

.....

4.1. LAPSEVANEMATE TAGASISIDE TARTU KOOLIDES

Gerli Silm

Mitmes uuringus⁹⁶ on osutatud, et lapsevanemate vahetu kaasamine kooliellu mõjub hästi nii laste motivatsioonile ja rahulolule kui ka õppeedukusele. Kaasatus eeldab vanemate ja kooli suhtlust suuremal ja sisulisemal määral kui pelgalt infovahetus.

Lapsevanemad saavad mõjutada seda, mis koolis toimub, ja olla kaasatud kooli tegevusse erinevatel viisidel. Nad saavad oma lapsi koolitöös toetada, peavad oluliseks koolist saadavat tagasisidet tema kohta ja kooli ootuste kohta. Paljud koolid korraldavad nende teemadega tegelemiseks vanemate küsitlusi, aga kahjuks ei ole need enamasti omavahel võrreldavad.

Projekti „Tõendus põhine uus lähenemine – uus koolikultuur Eestis (TULUKE)“ ajal küsiti Tartu lapsevanematelt, kuidas nad hindavad koostööd kodu ja kooli vahel ning millisel määral ja kuidas on nad kaasatud laste kooliellu. Selles peatükis anname ülevaate nii sellest, kuidas tagasisidet küsiti, kui ka lühidalt sellest, millist tagasisidet saadi.

Lapsevanemate vahetu kaasamine kooliellu mõjub hästi nii laste motivatsioonile ja rahulolule kui ka õppeedukusele.

TULUKEse raames küsiti lapsevanematelt, kuidas nad hindavad koostööd kodu ja kooli vahel ning millisel määral ja kuidas on nad kaasatud laste kooliellu.

96 Nt Hattie, J. (2008). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge; Epstein, J. L. ja Sanders, M. G. (2000). Connecting home, school, and community. *Handbook of the sociology of education*. Springer US, 285–306.

LAPSEVANEMATE ARVAMUST KÜSITI 2015. AASTA ALGUSES SEITSMES TARTU KOOLIS:

- Tartu Kivilinna Koolis 339 vastajat;
- Tartu Hansa Koolis 287 vastajat;
- Tartu Kesklinna Koolis 201 vastajat;
- Annelinna Gümnaasiumis 610 vastajat;
- Tartu Mart Reiniku Koolis 454 vastajat;
- Tartu Forseliuse Koolis 124 vastajat;
- Tartu Karlova Koolis 211 vastajat.

Palve täita e-keskkonnas küsimustik edastas lapsevanematele kool. Küsitlusele vastas 2268 esimese kuni üheksanda klassi õpilaste vanemat e 47,9% lapsevanematest, kellele palve edastati. Küsimustik põhines Norra haridusteadlaste koostatud sarnasel mõõtmisvahendil.

Küsimustiku sissejuhatavas osas uuriti muu hulgas seda, kumb lapsevanem teeb kooliga rohkem koostööd ja kui tihti on neil kohtumisi oma lapse klassijuhatajaga. Vastus-

Vähe oli juhuseid, kus lapse isa oli see, kes tegi kooliga koostööd suuremal määral.

test ilmnes, et enamasti teevad kooliga koostööd laste emad. Suhteliselt palju vastati ka, et ema-isa on koostöösse kooliga kaasatud sarnasel määral. Vähe oli juhuseid, kus lapse isa oli see, kes tegi kooliga koostööd suuremal määral.

Enamik vanematest kohtub oma lapse klassijuhatajaga korra-kaks aastas. Palju on ka selliseid vanemaid, kes klassijuhatajaga üldse ei kohtu.

Enamik vanematest kohtub oma lapse klassijuhatajaga korra-kaks aastas. Palju on ka selliseid vanemaid, kes klassijuhatajaga üldse ei kohtu, ja vähe neid, kes kohtuvad üle kolme korra. Enamasti ei tee vanem ise ettepanekut klassijuhatajaga kohtuda.

Sissejuhatavale osale järgnes 51 küsimust, millele sai vastata neljapunktilis-kaalal, kus 1 – „täiesti nõus“ ja 4 – „ei nõustu üldse“. Küsimustik oli jagatud kolmeks teemaploki: toetus koolitöös, koostöö kooliga ja info kooli kohta, klassi lapsevanemate omavaheline suhtlemine.

TOETUS KOOLITÖÖS

Uuringu esimeses teemaplokis „Toetus koolitöös“ (kümme väidet) uuriti, millisel määral võtavad vanemad oma lapse õppetööst osa, kui palju nad arutavad lapsega koolis toimunut, kui oluline on lapsevanemale, et tema laps oleks kooliskäimises edukas ja kui olulisena tunnevad nad oma rolli lapse õppeedukuses. Ploki lõpus oli vastajal võimalik vabas vormis arvamust avaldada.

KÜSIMUSED JAOTUSID FAKTORANALÜÜSI TULEMUSENA KOLME RÜHMA:

- 1) kooli ja õppimise tähtsus,
- 2) rahulolematust kooliga,
- 3) abistamine ja toetamine kodutöös.

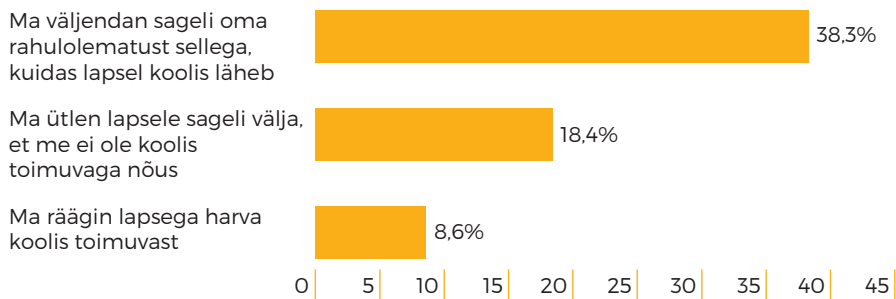
Kõigi koolis käimise tähtsust puudutavate väidete kohta andsid peaaegu kõik (üle 99%) lapsevanemad nõustuva või pigem nõustuva vastuse. Vanemate jaoks on tähtis, et nende laps oleks õppetöös edukas, ja nad innustavad teda koolis tubli olema. Harvem väljendavad vanemad rahulolematust sellega, kuidas lapsel koolis läheb, ja koolis toimuvaga.

Vanemate jaoks on tähtis, et nende laps oleks õppetöös edukas, ja nad innustavad teda koolis tubli olema.

Siiski väljendab ligikaudu 40% vanemaid sageli pahameelt seoses lapse õppimisega ja ligikaudu 20% ütleb lapsele, et pole koolis toimuvaga nõus (vt joonis 4.1.1). Enamik vanemaid vastas, et nad küsivad lapselt, mis on koju õppida antud. Veidi vähemal määral kontrollivad vanemad, et laps oma kodused ülesanded ära teeks, ja omakorda veel väiksem osa aitab neid töid teha.

Kõiki väiteid ja väidetega nõustujate osakaalu alateemade järgi saab vaadata artikli lõpust tabelist 4.1. Valikulised tulemused on esitatud joonistel.

RAHULOLEMATUS KOOLIGA

Joonis 4.1.1. Vanemate tagasiside. Alaskaala „Rahulolematust kooliga”, väidetega nõustujate osakaal %

Vabades vastustes avaldas põhiosa vanematest arvamust, et laste kodutööde koormus on väga suur. Keeruliseks teeb see lapse elu eriti siis, kui ta käib ka huviringides või trennides. Vanemad leiavad, et koduste tööde andmist võiks vähendada või vältida.

Vanemad leiavad, et koduste tööde andmist võiks vähendada või vältida.

Vähemalt ei peaks neid andma esmaspäevaks, kuna tihtilugu kulub lapse nädalavahetus järgmiseks nädalaks õppimisele ja koolinädalast puhata ei jõutagi.

Nooremate klasside laste vanemad muretsevad laste liiga raskete koolikot-

tide pärast. Samuti soovitakse tihedamaid arenguvestlusi ja individuaalsemat lähene- mist õpilastele. Paljud vanemad tõid esile, et õpetajate põhitähelepanu läheb õpiras- kustega lastele: neil õpilastel, kellel probleeme ei ole või kes saavad õppetööga väga hästi hakkama, pole tundide ajal seetõttu piisavalt tegevust.

Vaadates tulemusi kooliti, on näha, et kooli ja õppimise tähtsust on kõige kõrgemalt hinnanud Annelinna Gümnaasiumi lapsevanemad. Teistest koolidest veidi madalam on see hinnang Tartu Kesklinna Koolis.

Kõige rahulolevamad on Tartu Mart Reiniku, Karlova, Kesklinna ja Hansa Kooli vanemad, ent kõige vähem on rahul Annelinna Gümnaasiumi vanemad. Last abis- tavad koolitöös rohkem samuti Annelinna Gümnaasiumi lapsevanemad. Selle kooli eristumine võib osaliselt olla tingitud asjaolust, et paljud vastanud vanemad on vene rahvusest, mis tähendab, et vastamises võib peegelduda kultuurilist vastamise eripära. Teisest küljest tõid selle gümnaasiumi lapsevanemad esile probleeme, mida teistes koo- lides ei esinenud, ja need seondusid kooli õppekeelega. Nimetati, et eestikeelne õpe käib vene keelt emakeelena kõnelevatele lastele tihti üle jõu ning vanemad tunnevad, et ei nemad ega õpetajad ei suuda lapsi selles piisavalt toetada.

INFO KOOLI KOHTA JA KOOSTÖÖ KOOLIGA

Teises teemaplokis „Info kooli kohta ja koostöö kooliga“ (25 väidet) uuriti, milliseks hindavad vastajad infovahetust kooli ja kodu vahel ning kontakti oma lapse õpetajatega. Lisaks sooviti teada, kuivõrd tunnevad lapsevanemad end koolielusse kaasatuna ning kas nad saavad enda hinnangul koolis ja klassis toimuvat mõjutada.

KÜSIMUSED JAOTUSID FAKTORANALÜÜSI TULEMUSENA VIIDE RÜHMA:

- 1) distants kooliga,
- 2) rahulolu kooli infoga,
- 3) võimalused koolis toimuvat mõjutada,
- 4) teadmised koolikorraldusest,
- 5) üksmeel kooli ja kodu vahel.

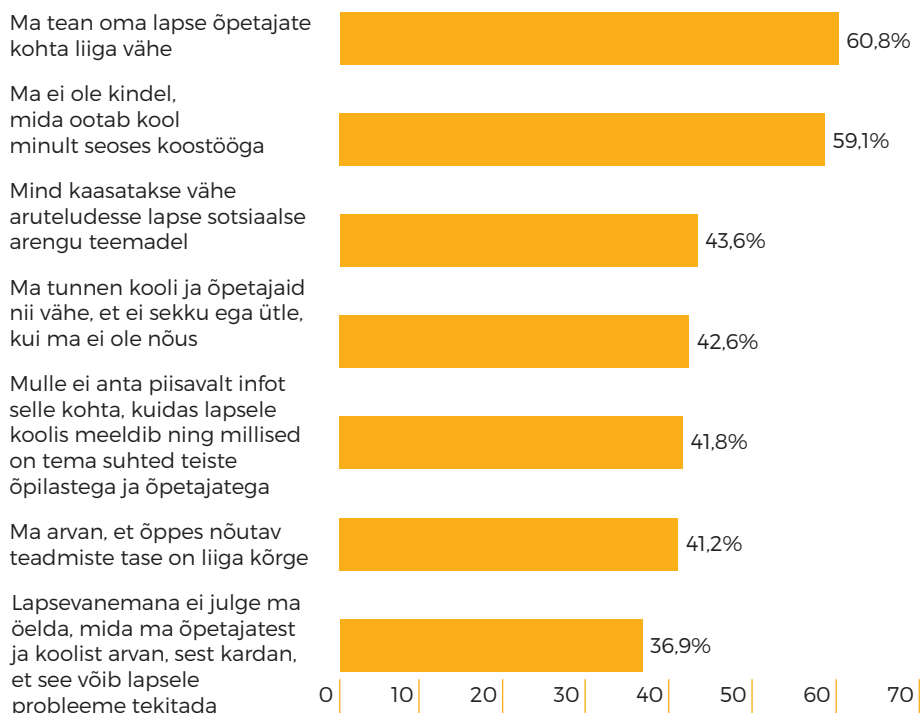

TULUKEse mõttetalgutel arutati palju infovahetuse parandamise üle. Mõttetalgut Tartu Forseliuse Koolis 2014. a sügisel. Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

60% vanemaid ei ole kindlad, mida kool neilt seoses koostööga ootab.

liiga vähe ja sama palju on neid, kes ei ole kindlad, mida kool neilt seoses koostööga ootab (vt joonis 4.1.2). 40% vanematest ei sekku kooliellu, sest ei tea sellest piisavalt.

DISTANTS KOOLIGA

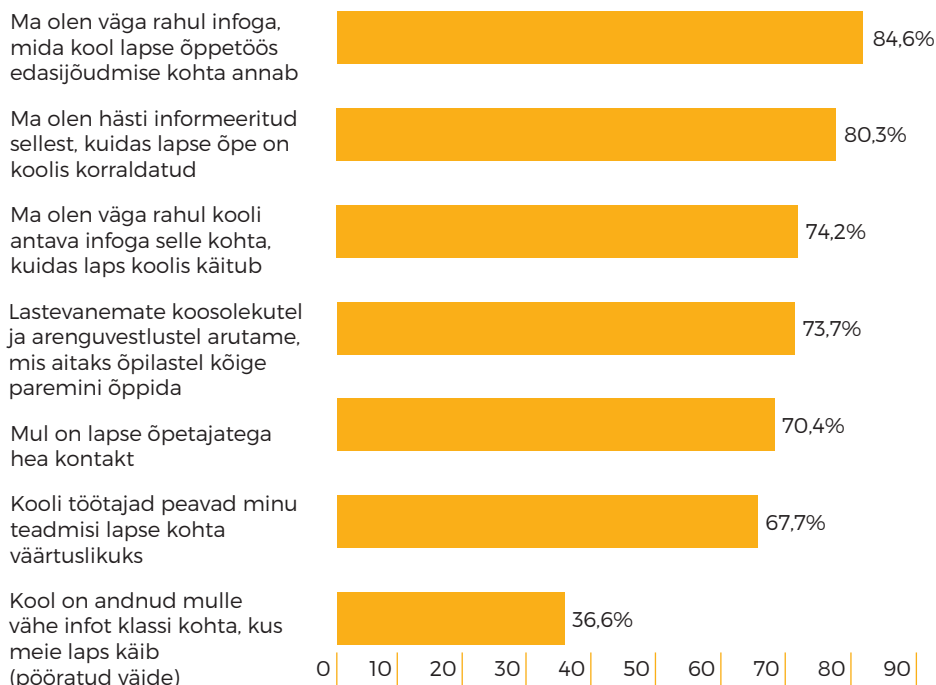
Joonis 4.1.2. Vanemate tagasiside. Alaskaala „Distsants kooliga“, väidetest nõustujate osakaal %

Siinse kogumiku kontekstis võiks öelda, et arenguruumi nii üksteise tundmaõppimises kui ka koostöö ja ootuste selgitamises on rohkesti.

Õpetajatega peab kontakti heaks veidi üle kahe kolmandiku vanematest.

Kooli infoga on vanemad üldiselt rahul ning leiavad, et kooli ja kodu vahel valitseb üksmeel. Õpetajatega peab kontakti heaks veidi üle kahe kolmandiku vanematest. Kõige rohkem ollakse rahul infoga lapse koolis edasijõudmise kohta (vt joonis 4.1.3).

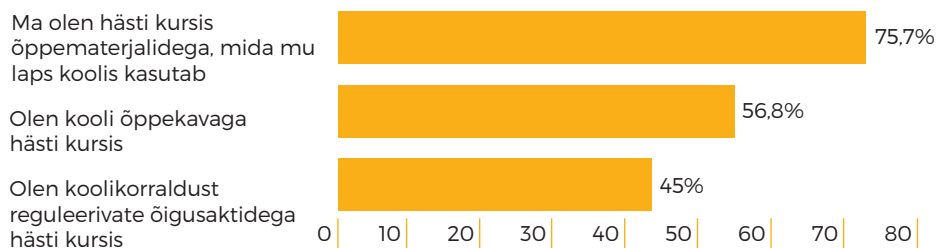
RAHULOLU KOOLI INFOGA

Joonis 4.1.3. Vanemate tagasiside. Alaskaala „Rahulolu kooli infoga“, väidetega nõustujate osakaal %

Vastustest koolikorralduse kohta selgus, et kõige paremini on lapsevanemad kursis õppematerjalidega, mida laps koolis kasutab (vt joonis 4.1.4). Koolikorraldust reguleerivate õigusaktidega ja kooli õppekavaga nii suurel määral kursis ei olda: umbes pooled vanemad ei tea neist piisavalt.

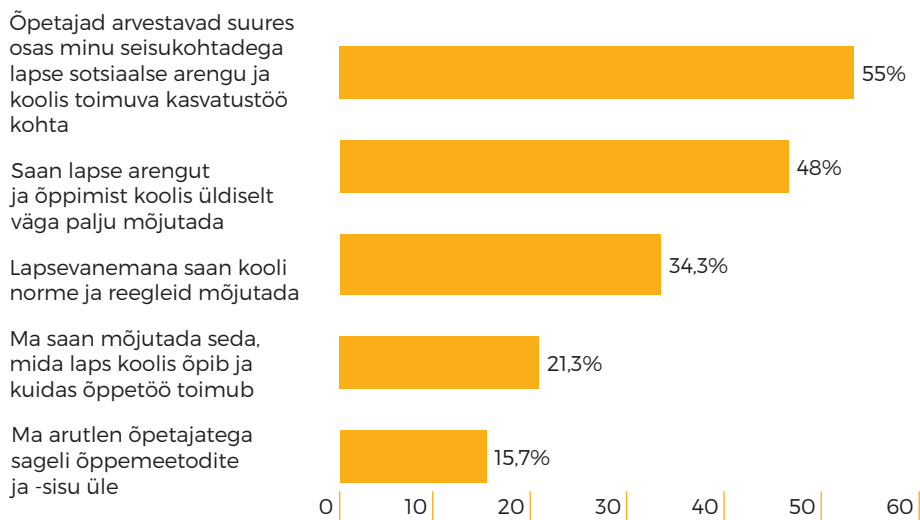
TEADMISED KOOLIKORRALDUSEST

Joonis 4.1.4. Vanemate tagasiside. Alaskaala „Teadmised koolikorraldusest“, väidetega nõustujate osakaal %

Tihti ei tunne lapsevanemad, et neil on võimalusi koolis ja klassis toimuvat mõjutada.

VÕIMALUSED KOOLIS TOIMUVAT MÕJUTADA

Joonis 4.1.5. Vanemate tagasiside. Alaskaala „Võimalused koolis toimuvat mõjutada“, väidetega nõustujate osakaal %

Vabadest vastustest ilmnes, et põhilise infojagajana kooli ja kodu suhtluses näevad vanemad klassijuhatajaid, kes teeb seda peamiselt e-kanalite kaudu. Teatud roll suhtluses on ka lapsevanemate koosolekutel, kuid neid toimub vastajate arvates enamasti liiga vähe. Kuigi kontakti klassijuhatajaga peetakse üldjoontes heaks, leiavad vanemad,

Lapsevanemate koosolekuid toimub vastajate arvates enamasti liiga vähe.

Tuntakse puudust kontaktist aineõpetajatega, eriti ainetes, kus lapsel on probleeme.

Selles plokis olid vanemad kriitilisemad küsimuses, kuidas nad saavad koolis toimuvat mõjutada. Koolielu, õppetööd ning kooli norme ja reegleid arvab end suutvat mõjutada 20–34% vanematest ning oma lapse õppimist umbes pooled vanemad (vt joonis 4.1.5).

et koostöö võiks olla veel parem. Nagu eelmises plokis, nimetasid paljud lapsevanemad ka siin, et tunnevad puudust arenguestlustest ja individuaalsemast tagasisidest, seda eelkõige põhikooli lõpuklassides, mil suhtlemist kooliga on vähem. Veel tuntakse puudust kontaktist aineõpetajatega, eriti ainetes, kus lapsel on probleeme. Samas ütlesid lapsevanemad, et suhtlemisel õpetajatega on tähtis ka vanemate enda aktiivsus.

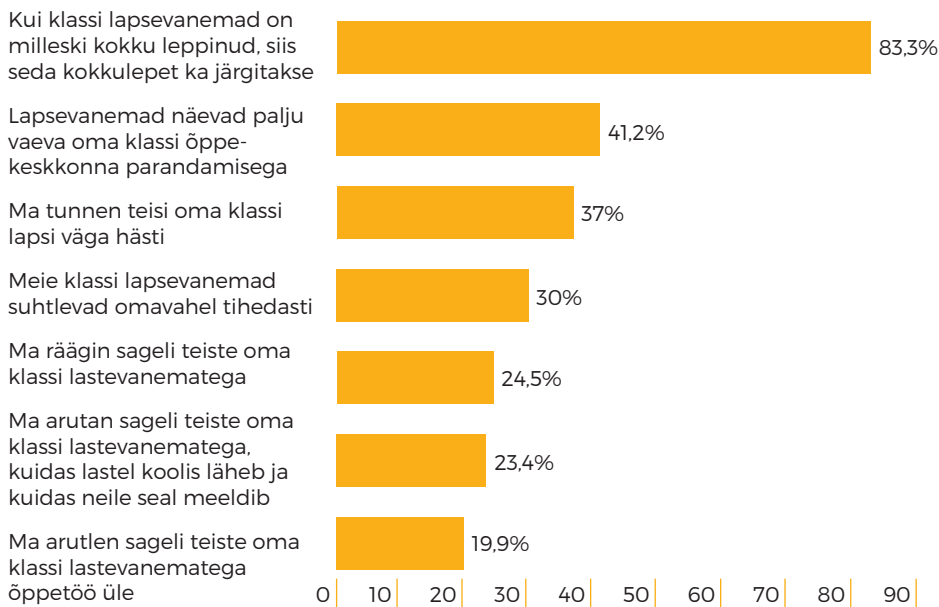
Kui vaadata tulemusi koolide võrdluses, siis enamik hinnanguid kooliti väga tugevalt ei erine. Tunnetatud distantis kooliga on kõige väiksem Tartu Kesklinna Koolis ja kõige suurem Annelinna Gümnaasiumis. Kooli infoga ollakse kõige rohkem rahul Annelinna Gümnaasiumis ja kõige vähem Tartu Hansa Koolis. Kuigi oma võimet koolis toimuvat mõjutada hinnatakse üldiselt väheseks, on mõnevõrra kõrgemad hinnangud Annelinna Gümnaasiumis, Forseliuse Koolis ja Tartu Kesklinna Koolis.

KLASSI LAPSEVANEMATE OMAVAHELINE SUHTLUS

Kolmandas teemaplokis „Klassi lapsevanemate omavaheline suhtlus“ (7 väidet) sooviti saada teada, kui palju klassi lapsevanemad omavahel suhtlevad. Vastustest ilmnes, et üldjuhul ei ole klassi lapsevanemate suhtlus eriti tihe ning teiste lapsevanematega õppetöö ega muu kooliga seonduva üle harilikult ei arutleta (vt joonis 4.1.6). Kõige sagedamini nõustuti väitega, et kui lapsevanemad on milleski kokku leppinud, siis seda kokkulepet ka järgitakse.

Faktoranalüüsi kohaselt kuuluvad kolmanda teemaploki väited kõik ühte faktorisse.

LAPSEVANEMATE OMAVAHELINE SUHTLUS

Joonis 4.1.6. Vanemate tagasiside. Alaskaala „Lapsevanemate omavaheline suhtlus“, väidetega nõustujate osakaal %

Paljud vanemad leiavad, et suhtlust võiks rohkem olla, kuid on ka neid vanemaid, kes rohkem suhtlust ei soovigi, arvates, et pole põhjust väga palju kooliellu sekkuda.

arutelu ei toimu. Vanemate sõnul suhtlevad nad omavahel rohkem algklassides ja vähem vanemates klassides. Nad leidsid, et suhtlusele saaks aluse panna algklassides ja et selles on suur roll klassijuhatajal, kes võiks vanemaid omavahel tutvustada näiteks ühisüritusi korraldades. Paljud vanemad vastasid, et suhtlust võiks rohkem olla, kuid on ka neid vanemaid, kes rohkem suhtlust ei soovigi, arvates, et pole põhjust väga palju kooliellu sekkuda.

Vaadates hinnanguid vanemate omavahelise koostöö tihedusele kooliti, eristub positiivsemate hinnangutega taas Annelinna Gümnaasium. Ülejäänud vanemate hinnangud on väga sarnased.

Teemaploki lõpus antud avatud vastustest selgus, et peaaegu kõik lapsevanemad peavad omavahelist suhtlust väga napiks, eriti põhikooli lõpuklassides. Omavahel suhtlevad need vanemad, kes tundsid üksteist juba enne lapse kooliminekut (nt oma laste lasteaiaaast), ja laste lähimate sõprade vanemad.

Enamasti on loodud klassile meililist, kus saab suhelda, aga tihti seal sisulist

Mõttetalgud tõid kindlasti kokku ka neid vanemaid ja koolitöötajaid, kes arvasid, et suhtlust võiks rohkem olla. Pildil mõttetalgud Tartu Forseliuse Koolis 2014. a sügisel. Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

VÕIMALIKUD PROBLEEMID LAPSEVANEMATE TAGASISIDEGA

Lapsevanemate tagasiside küsimisel nii käesoleval juhul kui ka mujal on suurim probleem vastajate vähene arv, mis tähendab, et paljude vanemate arvamus jääb meile teadmata. Ligikaudu 50% osalust käesolevas uuringus võib siiski pidada väga heaks tulemuseks. Küsimustikule vastajate hulgas on selge ülekaal emadel.

Konkreetselt küsimustiku puhul häiris vastajaid tihti neljapunktskaala, sest neil ei olnud võimalust vastata „nii ja naa“ või „ei tea“. Õeldi, et osale väidetele ei olnud nende kogemuse põhjal võimalik vastust anda, aga küsimustik neutraalset vastust ei võimaldanud. Veel tundus osa küsimuste sõnastus vanematele mitmeti mõistetav ja nad oleksid soovinud võimalust lisada kommentaari iga küsimuse juurde.

KOKKUVÕTE

Seitsmes Tartu koolis tehtud lapsevanemate uuringust selgus, et eri koolides on neil tihti suhteliselt sarnased mured ja rõõmud. Nende hinnangud ei sõltu niivõrd koolist, kus laps käib, kuivõrd lapse vanusest.

Mida vanemas klassis laps käib, seda ...

- ... vähem rõhutavad vanemad talle kooli ja õppimise tähtsust,
- ... vähem väljendavad vanemad rahulolematust kooliga,
- ... vähem abistavad ja toetavad vanemad last koolitöös,
- ... vähem tunnetavad vanemad kooliga distantsti,
- ... vähem on vanemad rahul kooli pakutava infoga,
- ... vähem tunnetavad vanemad võimalusi koolis toimuvat mõjutada,
- ... väiksemad on vanemate teadmised koolikorraldusest,
- ... vähem klassi vanemad omavahel suhtlevad.

Ootuspäraselt paistab, et lapsevanemad on kooliellu kaasatud enim siis, kui laps on alles väike ja käib algklassides. Ka erinevaid probleeme tuuakse lapse sellest vanusest teravamalt esile. Ometi soovivad pered saada ka oma vanemates klassides käiva lapse kohta koolilt rohkem infot ja tagasisidet, ehkki vanemad ei ole siis kooliellu enam nii tugevalt kaasatud.

Kokkuvõtteks võiks tähelepanu nõudvate teemadena esile tuua järgmisi.

- 1) Küsimustikule vastanud tõenäoliselt pigem aktiivsem osa lapsevanematest kohtub oma lapse klassijuhatajaga ainult korra-kaks aastas, ent paljud soovivad, et (ennekõike individuaalseid) kohtumisi, samuti klassikoosolekuid oleks rohkem.
- 2) Üle poole vanematest teab oma lapse õpetajate kohta liiga vähe ega tea, mida kool neilt seoses koostööga ootab.
- 3) Vanemad ei tunne, et neil on võimalusi koolis ja klassis toimuvat mõjutada.
- 4) Vanemate omavaheline suhtlus on väga napp. Sellele saaks nende hinnangul aluse panna algklassides ja nad näevad selles suurt rolli klassijuhatajal.

Tabel 4.1.1. Seitsme Tartu kooli vanemate tagasiside. Nõustujate veerus on esitatud vastuse „Nõus” või „Täiesti nõus” andnud vastajate osakaal kõigist vastanuist

VÄIDE	NÕUSTUJATE OSAKAAL %
TOETUS KOOLITÖÖS	
KOOLI JA ÕPPIMISE TÄHTSUS	
Mulle on oluline, et laps mõistaks kooliskäimise ja õppimise tähtsust	99,8
Mulle on oluline, et meie laps oleks õppetöös edukas	99,6
Ma räägin lapsega sageli sellest, kuidas tal koolis läheb ja kuidas talle seal meeldib	99,5
Ma innustan last sageli koolis tubli olema	98,5
RAHULOLEMATUS KOOLIGA	
Ma väljendan sageli oma rahulolematust sellega, kuidas lapsel koolis läheb	38,3
Ma ütlen lapsele sageli välja, et me ei ole koolis toimuvaga nõus	18,4
Ma räägin lapsega harva koolis toimuvast	8,6
ABISTAMINE JA TOETAMINE KODUTÖÖS	
Ma küsin lapselt sageli, mida talle koju õppida on antud	90,5
Ma jälgin, et laps teeks oma kodused ülesanded ära	87,9
Ma aitan lapsel sageli koduseid ülesandeid teha	61,2
INFO KOOLI KOHTA JA KOOSTÖÖ KOOLIGA	
DISTANTS KOOLIGA	
Ma tean oma lapse õpetajate kohta liiga vähe	60,8
Ma ei ole kindel, mida ootab kool minult seoses koostööga	59,1
Mind kaasatakse vähe aruteludesse lapse sotsiaalse arengu teemadel	43,6
Ma tunnen kooli ja õpetajaid nii vähe, et ei sekku ega ütle, kui ma ei ole nõus	42,6
Mulle ei anta piisavalt infot selle kohta, kuidas lapsele koolis meeldib ning millised on tema suhted teiste õpilastega ja õpetajatega	41,8
Ma arvan, et õppes nõutav teadmiste tase on liiga kõrge	41,2
Lapsevanemana ei julge ma öelda, mida ma õpetajatest ja koolist arvan, sest kardan, et see võib lapsele probleeme põhjustada	36,9

VÄIDE	NÕUSTUJATE OSAKAAL %
INFO KOOLI KOHTA JA KOOSTÖÖ KOOLIGA	
RAHULOLU KOOLI INFOGA	
Ma olen väga rahul infoga, mida kool lapse õppetöös edasijõudmise kohta annab	84,6
Ma olen hästi informeeritud sellest, kuidas lapse õpe on koolis korraldatud	80,3
Ma olen väga rahul kooli antava infoga selle kohta, kuidas laps koolis käitub	74,2
Lastevanemate koosolekutel ja arenguvestlustel arutame, mis aitaks õpilastel kõige paremini õppida	73,7
Mul on lapse õpetajatega hea kontakt	70,4
Kooli töötajad peavad minu teadmisi lapse kohta väärtuslikuks	67,7
Kool on andnud mulle vähe infot klassi kohta, kus meie laps käib	36,6
VÕIMALUSED KOOLIS TOIMUVAT MÕJUTADA	
Õpetajad arvestavad suures osas minu seisukohtadega lapse sotsiaalse arengu ja koolis toimuva kasvatustöö kohta	55,0
Saan lapse arengut ja õppimist koolis üldiselt väga palju mõjutada	48,0
Lapsevanemana saan kooli norme ja reegleid mõjutada	34,3
Ma saan mõjutada seda, mida laps koolis õpib ja kuidas õppetöö toimub	21,3
Ma arutlen õpetajatega sageli õppemeetodite ja -sisu üle	15,7
TEADMISED KOOLIKORRALDUSEST	
Ma olen õpetajatega ühel meelel koolis ja klassis kehtivate normide ja reeglite suhtes	91,0
Kooli ja klassi reeglid ja normid vastavad meie kodus kehtivatele reeglitele ja normidele	87,9
Minu lapsel on koolitöös infotehnoloogiast palju kasu	76,6
Ma olen hästi kursis õppematerjalidega, mida mu laps koolis kasutab	75,7
Olen kooli õppekavaga hästi kursis	56,8
Olen koolikorraldust reguleerivate õigusaktidega hästi kursis	45,0
ÜKSMEEL KOOLI JA KODU VAHEL	
KLASSI LAPSEVANEMATE OMAVAHELINE SUHTLUS	
Kui klassi lapsevanemad on milleski kokku leppinud, siis seda kokkulepet ka järgitakse	83,3
Lapsevanemad näevad palju vaeva oma klassi õppekeskkonna parandamisega	41,2
Ma tunnen teisi oma klassi lapsi väga hästi	37,0
Meie klassi lapsevanemad suhtlevad tihedasti omavahel	30,0
Ma räägin sageli teiste oma klassi lastevanematega	24,5
Ma arutan sageli teiste oma klassi lastevanematega, kuidas lastel koolis läheb ja kuidas neile seal meeldib	23,4
Ma arutlen sageli teiste oma klassi lastevanematega õppetöö üle	19,9

Tartu

Mart Reiniku

Kool

Valguskiir läbi sajandi

UUDISED

KONTAKT

AVALK TÄEVE

KOOLI LUGU

ÕPPETOÕ

TUGISÜSTEEM

HUVITEGEVUS

TOITLUSTAMINE

LINGID

Uudised

KALENDER

MRK II OLÜMPIAMÄNGUD

LAHTISTE USTE NÄDAL

KOOLI VIDEO

KOOLIGA TUTVUMINE UUTELE 1. KL. LASTELE JA VANEMATELE

KORVPALLIS III KOHT

Meie kooli korvpallivõistkond saavutas linna koolidevahelistel võistlustel kolmanda koha. Läbi teisipäevase alagrupi pääsesime nelja parema huika, kus kaotasime poolfinaalis tasavägise mängu järel hilisemale võitjale Kesklinna Koolile. Kolmanda koha mängus alistasime juba kindlamalt Tamme Põhikooli.

Võistkonda kuulusid Kristen Loot, Kristjan Paade, Martin Kalmus, Joonas Anton Jürgeinstein, Timo Timmi, Richard Õts, Aron Sinilill, Mark-Olav Sepp ja Tim Jürgeen Tamm.

Õnnittemet!

25.04.2016

TARTU LINNA 4. KL. ÕPIOSKUSTE OLÜMPIAAD

Kolmapäeval, 20. aprillil toimus Variku Koolis Tartu linna 4. klasside õpilaste õpioskuste olümpiaad. Võistlejatel eeldati laia silmaringi ning oskust leida teatmetest ja internetist vajalikku informatsiooni. Meie kooli võistkond saavutas VI koha. MRK 5-likmelise võistkonda kuulusid Kreet

Allikas: <https://www.reiniku.edu.ee/>

TARTU KESKLINNA KOOL

OTS

MEIE KOOL

Personal/kontaktid/majajuhit

Meie kooli lugu

Meie väärtused

Kooli laud

Tunnustamine

Aasta Tegu

Aasta Õpetaja

Hea kolleeg

Vabad ametikohad

Järelevalve

Pildigalerii

STUUDIUM

ÕPPETOÕ

KOOLI VASTUVÕTT

DOKUMENDID

TOITLUSTAMINE

SÜNDMUSED

KOOLIRINGID

ÕPILASKOGU

VANEMATEKOGU

HOOLEKOGU

"TULUKE"

KOOLILEHED

KUUKIRJAD

Fotod kooli sisehoov. Autor: Karin Lääts, mai 2016.a

kooli tutvustav video: [KÜLDSIHIMU \(2015\)](#) Video autorid: autorid meeskond "Helikopter". Elise Alop, Triinu Kanep, Mattias Jakob Põksa, Joonas Eess, Holger Tiitmus, Kaarup Olevi (5.a), Johendaja, Kristjan Pitsap.

Allikas: <http://kesklk.tartu.ee/>

104

4.2. KUIDAS ELAVDADA KOOLI VEEBILEHTE?

Kristina Reinsalu

Kui palju kasutavad infoallikana oma kooli veebilehte õpetajad? Aga lapsevanemad? Minu kogemus ütleb, et lapsevanemad teevad seda pigem juhuslikult või viimases hädas. Õppetöösse puutuv info jõuab praegu kodudesse lapse, eKooli või Stuudiumi kaudu. Kooliürituste info levib seevastu hajusamalt, sõltudes rohkem koolijütsi enda tähelepanelikkusest või klassijuhataja suhtlussoovist ja -oskustest. Kui selles on vajakajäämisi, haarab lapsevanem näiteks telefoni, kirjutab õpetajale e-kirja või proovib saada lisainfot mõnelt teiselt lapsevanemalt.

Õppetöösse puutuv info jõuab praegu kodudesse lapse, eKooli või Stuudiumi kaudu.

Kindlasti on ka erandeid, kuid minu puhul kehtis veel viimase ajani just selline info hankimise skeem. Nimelt kehtis, sest aegamisi on hakanud harjumused muutuma. Olen avastanud end järjest tihedamini oma laste kooli, Tartu Mart Reiniku Kooli veebilehelt, ja seda isegi ilma otsese infosoovita. Lihtsalt on põnev – ei midagi revolutsioonilist, midagi jalustrabavalt innovaatilist ega isegi mitte interaktiivset, aga kooli uus veebileht on märksa parem kui vana.

Mida on võrreldes vana lehega muudetud? Esiteks on loobutud liiga keerulisest infoliigendusest ja lõpututest väikeses kirjas linkidest, mille hulgast õige leidmiseks tuli hiirega ekraanil teksti meetreid allapoole kerida. Üleval menüüribal on üheksa teemat, millel klõpsates avaneb vastava teema rippmenüü ja ka siin ei lämmatata infoga. Kõik oluline – vähemalt mulle lapsevanemana – on siiski olemas. Leian hõlpsasti info õppetöö sisulise ja vormilise korralduse, ürituste, õpiabi ja toitlustuse kohta. See võib tunduda pelgalt vormilise peenhäälestamisena, kuid kahtlemata on veebi uuendades peetud silmas just lehe peamise kasutaja, lapsevanema ootusi.

Veebilehel on kõik oluline – vähemalt mulle lapsevanemana – olemas.

*Kes on kooli veebilehe
põhikülastaja? Eks ikka
lapsevanem.*

kes samal või järgmisel aastal oma lapse sellesse kooli panna kavatseb. Lapsed veedavad oma päevast suurema osa koolis ja on juba infovoos, seepärast on oluline teavitada vanemat.

Mida vanem teada tahab? Peale formaalse info näiteks selle kohta, millal algavad vahetunnid või millal on trimestri lõpp, huvitab enamikku vanemaid kindlasti see, milliseid põnevaid ettevõtmisi lapsed selles koolis teevad ning kuidas neil läheb mitmesugustel võistlustel.

*Tore ongi just asjaolu,
et ei väärtustata mitte
ainult kõrgeid kohti
aineolümpiaadidel, vaid
nimetatakse ka pisemaid
saavutusi.*

Mart Reiniku kooli uuest veebilehest innustatuna tegin väikese rännaku mööda TULUKEse kogukonnakoolide projektiga liitunud Tartu koolide veebilehti. Just need koolid – peale Mart Reiniku kooli ka Forseliuse, Karlova ja Kesklinna kool – on viimasel paaril aastal tegelenud oma identiteedi otsimise ning kogukonnale lähemale tulekuga. Mind huvitaski, kas ja kuidas see peegeldub nende veebis. Rännates püüdsin panna ennast just selle kooli lapsevanema kingadesse.

*Puudub ühtne lähenemine,
kuhu pannakse üles info
õpetajate kohta.*

saada, sest nende meiliaadressid on avalikud, mitmel puhul on üleval ka vastuvõtuajad ja -kohad.

Igasuguse kommunikatsiooni põhireegel on määrata, kellele esmajoones sa pead oma sõnumi edastama. Kes on kooli veebilehe põhikülastaja? Eks ikka lapsevanem, täpsemalt enamasti see, kelle laps selles koolis juba käib, kuid ka tulevane,

Ka see on minu laste kooli uue veebilehe puhul vahva, et seal avaneb esimese asjana värvikas uudisvoog õpilaste väga erinevatest saavutustest. Tore ongi just asjaolu, et ei väärtustata mitte ainult kõrgeid kohti aineolümpiaadidel, vaid nimetatakse ka pisemaid saavutusi näiteks koolisisestel joonistus- ja etlusvõistlustel ning tublit osalust ka koolivälistes tegevustes.

Esimene, mis silma torkab, on tõsiasi, et puudub ühtne lähenemine, kuhu pannakse üles info õpetajate kohta. Mõnel koolil asub see teave „Õppetöö“ ja mõnel „Töötajate“ rubriigis. Teisalt ei saa kurta, et õpetajatega oleks raske ühendust

Ent mõnevõrra hämmastav on see, et ajal, kui muud asutused (sh riigiasutused) muutuvad üha avatumaks ja sellega kaasneb ka oma töötajate vabamas vormis esitlemine, on õpetajad üks väga salapärane seltskond. See, kes on lapse õpetajad, huvitab aga lapsevanemaid alati. Reiniku vanematekogu õppetöö tööühmas tõstatasid vanemad ühena esimestest soovi tutvuda õpetajatega. Klassijuhatajat teatakse, aga kui pärast algklasside läbimist lisanduvad aineõpetajad, puudub vanematel neist pahatihti iga-sugune ettekujutus peale nime kooli veebilehel. Tunnistan, et ka mina olen guugeldanud oma laste uusi õpetajaid – mitte huvist nende eraelu vastu, vaid inimlikust soovist nendega paremini suhestada. Soovin näha nime taga inimest, kes puutub aastaid mu lapsega päevast päeva kokku. Muidugi on alati parem näost näkku suhtlus, aga vanemadena anname endale aru, et õpetajad on väga koormatud. Üks lihtne lahendus olekski see, et iga õpetaja nimele lisanduks veebis foto ja lühike enesetutvustus.

Üks lihtne lahendus olekski see, et iga õpetaja nimele lisanduks veebis foto ja lühike enesetutvustus.

Kui Reiniku kooli uus veebileht väärib kiitust seepärast, et seal on saadud jagu infomürast ehk liigsest teabest, siis paari teise vaadeldud kooli veebilehel kriibib silma ja kärbib kasutusmugavust just liigne pudipadi. Lugeja tähelepanu pärast konkureerivaid veerge on sageli palju ning ebaoluline on olulisest kehvalt eristatud.

Veel soovitaksin koolidel tähelepanu pöörata sellele, et nad võiksid olla kursis, milline vaste on esimene, kui toksida kooli nimi Google'i otsinguaknasse. Kui see viib netiavarustes telefonirakendusele või kinnisele Stuudiumi-lehele, ei pruugi see info otsijat innustada. Forseliuse kooli puhul näiteks oleks pingutus seda väärt: kui huvi-line lõpuks õigele lehele maandub, saab ta seal liikuda lihtsasti ja loogiliselt ning eraldi esiletõstmist väärib kena visuaalne pale.

Milline vaste on esimene, kui kooli nimi Google'i otsinguaknasse toksida?

Lihtne nipp kooli veebilehe kasutajasõbralikkuse testimiseks on paluda õpilasi, et nad laseksid kodus oma vanematel sealt midagi otsida. Selleks tuleks pakkuda välja info, mida vanem kindlasti võiks vajada, ning vanem võiks kirjeldada, kuidas ta selle infoni jõudis ja kuidas ta hindab info leitavust. See annab tegijatele hea ülevaate, millise loogikaga veebilehe peamine sihtrühm lehte kasutab, ning kas see langeb kokku lehe koostajate loogikaga.

Lihtne nipp kooli veebilehe kasutajasõbralikkuse testimiseks on paluda õpilasi, et nad laseks vanematel sealt midagi otsida.

sevanematel kui kõrvalseisjatel aimugi, mis koolis parasjagu aktuaalne on ning millised üritused on omavahel seotud näiteks sel viisil, et need on algatanud või nende korraldamises osalevad vanemad. Häid tegusid ja ka plaane ei tasu maha vaikida.

Tundub, et seda kõigile tänapäeval kättesaadavat infokanalit ei kasutata ikkagi piisavalt, et kogukonda kooli ümber koondada. Veebilehel võiks olla roll ka laste loomingu paremal eksponeerimisel.

Tundub, et seda kõigile tänapäeval kättesaadavat infokanalit ei kasutata ikkagi piisavalt, et kogukonda kooli ümber koondada.

Soovitan kasutada aktiivseid noori sisuloomes. See aitaks kaasa ainetundide atraktiivsemaks muutmisele ja tulemus oleks rohkem laste nägu.

„näöraamatuga“ konkureerida ei suuda ja mida kasutame viimases hädas siis, kui ükski muu infokanal enam ei toimi. Sellest on saanud innustav keskkond, kuhu tahaksin isegi panustada.

Et vaadeldud koolid on viimasel kahel õppeaastal püüelnud just kogukondlikkuse edendamise poole, võiksid ka veebilehed sellega seotud algatusi rohkem kajastada. Raske on eeldada, et vanemad löövad entusiastlikult vanematekogus kaasa, kui veebis selle kohta info puudub. Peale selle ei ole tulevastel laps-

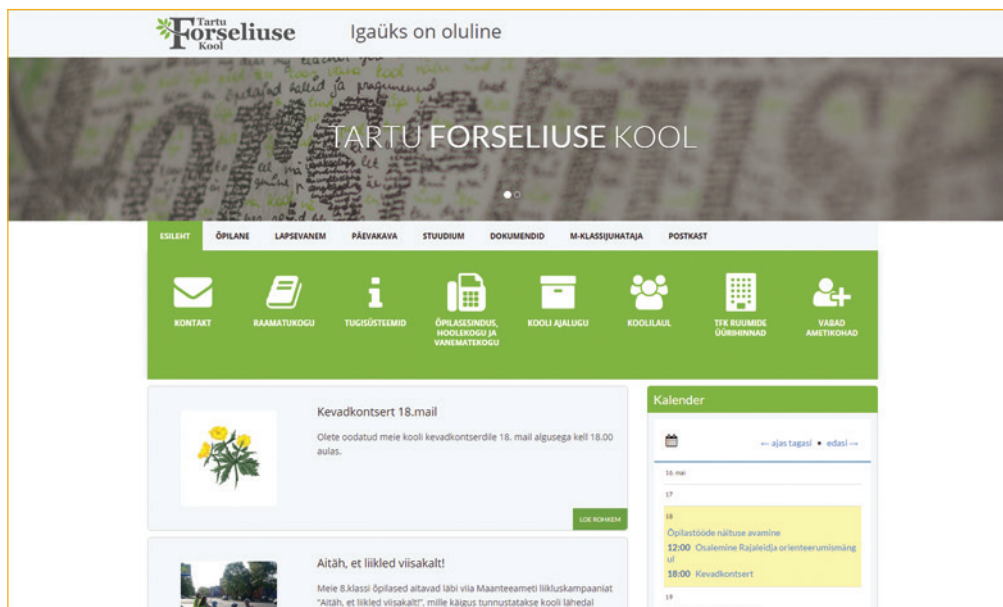
Soovitan kasutada sisuloomes oma kooli aktiivseid noori. See aitaks kaasa ainetundide atraktiivsemaks muutmisele ja tulemus oleks rohkem õpilaste nägu. Näiteks eesti keele ja kirjanduse tunnis saaks koostada eri žanrides tekste, kunstitunnis neid kujundada, arvutiõpetuses veebi sisestada jne. Sellele teemale võib läheneda veelgi mängulisemalt: näiteks ühel kuul sisustab üks põhikooli klass veebilehe (või selle ühe rubriigi) ja teisel kuul teine. Praegused veebilehed ei ole valminud ühisloomes õpilastega.

Igal juhul tasub kooli veebi sisusse ja vormi panustada. Olen täheldanud, et mu lapsedki sattuvad nüüd oma kooli veebilehele sagedamini, vana versiooni puhul seda ei juhtunud. Enam ei ole see surmigav ja muutumatu paik internetis, mis

*Olgu mainitud, et mul puudub vähimigi kokkupuude Tartu Mart Reiniku Kooli veebilehe uuendamise ja teiste viidatud koolide veebilehtede koostamise ja haldamisega. Kirjapandu on ainult neutraalse vaatluse tulemus.

Allikas: <https://www.karlova.tartu.ee/>

Allikas: <http://www.tfk.tartu.ee/>

4.3. TARTU KARLOVA KOOLI KODULEHE UUDISTE RUBRIIK ÜHENDAB KOOLIPERET

Külliki Kask

2014/2015. õppeaasta alguseks olime Tartu Karlova Kooli veebisaiti tugevasti uuendanud. See lõi parema võimaluse kooli, kodu ja vilistlaste koostööks, hakates pakkuma kooli kohta sõnalist ja pildilist infot.

Info oma lapse igapäevase koolielu kohta jõuab vanemateni otse lapse kaudu ja Stuudiumi vahendusel. Veebisaidil lühisõnumitena esitatud uudiste voog on aga asendamatu laiemale ülevaate saamiseks sellest, mida põnevad õpilased koolis ja väljaspool seda ette võtavad.

Karlova kooli mõttetalgutel kerkis eelmisel sügisel ühe suure teemana üles õppetöö mitmekesistamine. Vanemad tegid palju ettepanekuid, kuidas muuta koolielu põnevamaks ja reaalse eluga seotumaks, et tuua elu kooli ja viia lapsed kooliseinte vahelt rohkem välja. Ettepanekute arutelu käigus selgus, et suur osa neist on juba teostamisel – kui mitte igas, siis mõnes klassis on hea kogemus olemas.

Võistlused, külastused, õppekäigud, esinemised, mängud, laagrid, talgud jne jne on ainult valik tegevustest viimase kümne uudisnupu hulgas kooli veebisaidil. Kõik see on enamasti aktiivsete õpetajate, aga ka õpilaste ja vanemate igapäevasele miinimumile lisaks tehtud töö tulemus ning panus sellesse, et õppimine oleks huvitavam ja mitmekesisem, et koolirõõmu ja -põnevust oleks rohkem. Selle nähtavale toomine on peaaegu sama oluline kui need tegevused ise. See on sõnum ennekõike praegustele ja tulevastele vanematele sellest, et kool on aktiivne, uuenduslik ja avatud.

Veebisaidil lühisõnumitena esitatud uudiste voog on aga asendamatu laiemale ülevaate saamiseks sellest, mida põnevad õpilased koolis ja väljaspool seda ette võtavad.

Loodetavasti innustab selline infovoog ka neid õpetajaid ja vanemaid, kes pole jaksanud seni nii tegusad olla, ning tekitab mõneski küsimuse, äkki võiksime ka oma klassiga midagi sarnast ette võtta. Head mõtted tõmbavad ju kaasa.

Kui eelmise õppeaasta alguses plaanisime uudiste voo loomist, leidsid ka pessimiste, kes arvasid, et sellest ei tule niikuinii midagi välja, sest pole millegi huvitava tegijaid ega sellest kirjutajaid. Õnneks selgus peagi, et nad eksisid.

Kui septembris 2014 ilmus kolm uudist, siis oktoobris juba 16 ja õppeaasta lõpuks oli veebivalgust näinud 127 lugu. See on rohkem kui üks lugu iga päeva kohta! Peamised autorid olid õpetajad, aga kirjutasiid ka lapsed. Vanemad aitasid vajaduse korral ilmes-tada lugusid fotodega. Kodulehe uudiste rubriigi vahendusel on antud infot koolis toimunud ürituste ja selle kohta, kuidas meie õpilased on kooli esindanud väljaspool seda. Ilmunud on ka mitu portreelugu (nt tantsutalent, džuudopois).

Käesolev õppeaasta on näidanud, et uudiste edastamisel on kooli, lapsevanemate ja vilistlaste koostöö aina tihenunud, sest märtsi lõpuks 2016 on autorite hulka lisandunud neli lapsevanemat ja kaks vilistlast. Uudiste edastamine jätkub sama tempoga, lugu päevas. Kui eelmisel õppeaastal oli alguses probleeme lugusid ilmestavate fotode saamisega, siis sel õppeaastal on nii õpetajad ise kui ka õpilased ja vanemad olnud hoolsad sünd-musi jäädvustama ning oma fotodega veebilehte rikastama. Iga foto räägib sama palju kui sada sõna, ütleb ajakirjandustarkus.

Õppeaasta lõpuks oli veebivalgust näinud 127 lugu. See on rohkem kui üks lugu iga päeva kohta!

■ Karlova kooli veebisait: **www.karlova.tartu.ee**

4.4. ÕPILASED TEEVAD KOOLI TUTVUSTAVA FILMI

Kristel Ress

Märts 2016, laupäeva keskpäev. Tartu nelja põhikooli 22 õpilast ootab „Eesti laulu“ finaalkontserdi peaproovi algust Tallinnas Saku suurhallis. Ümberringi askeldavad Eesti Televisiooni kaameramehed ja saatejuhid ning aeg-ajalt on näha ka võistlusel esinejaid. Melu saalis on lastele hästi näha, sest nad istuvad otse teleülekande peaproovi *green room*’is ehk esinejate alas, mis asub seekord suurhalli saali keskel. Õpilastega on kaasas paar koolitöötajat ja lapsevanemat.

Paar tundi hiljem on kuhjaga, millest sõpradele rääkida: kes uudistas otsesaate tegemise masinavärki, kes sai anda intervjuu Märt Avandile või Ott Sepale, kes koos oma koolikaaslastega lava peal käia, sest sattus istuma hääletuse „võitnud“ esineja boksis ja võitjal tuleb ju ometi lavale minna, kõik aga said istuda kõrvuti mõne laval käinud esinejaga. Kui ülesanne on täita kaamerameeste jaoks „Eesti laulu“ esinejate kohti *green room*’is, tuleb ette nii mõndagi.

Kuidas õpilased sinna sattusid? Lühike vastus on see, et iial ei või teada, mis milleni välja viib, kindel on ainult see, et kes teeb, see jõuab. Aktiivsele tegutsejale võib elus avaneda huvitavaid võimalusi ja nii oli ka nende õpilastega. Pikk vastus räägib sellest, et ETV otseülekande peaproovi külastus oli neile õpilastele auhind⁹⁷ äsja vändatud filmi eest, mille põhieesmärk oli tutvustada oma kooli tulevastele lapsevanematele.

Jaanuaris 2015 ilmusid nimelt TULUKEse kogukonnakoolide projekti käigus nelja Tartu põhikooli kuulutused, mis kutsusid üles osalema oma koolile video tegemise võistluses. Oli tekkinud plaan anda kooli kohta video kaudu infot neile vanematele, kes alles kaaluvad, milline kool oma lapsele valida, ja ka neile, kes tahaksid lihtsalt oma lapse praegusest või tulevasest koolist rohkem teada. Lühifilm on hea võimalus kiigata otse kooli argi- ja pidupäevadesse ning näha ka kooliperet oma loomulikus keskkonnas tegutsemas.

Iga uus mõte tahab aega harjumiseks ja nii andis end võistluseks üles viis õpilasmeeskonda Tartu Forseliuse Koolist, Tartu Karlova Koolist, Tartu Kesklinna Koolist ja

97 Auhinna juurde kuulus ka ekskursioon Eesti Televisiooni stuudiosse. Selle kõige eest on võistluse korraldajad ETV-le eesotsas Tiit Kimmeliga südamest tänulikud.

Tartu Mart Reiniku Koolist. Neil tuli leida endale täiskasvanust juhendaja. Paar meeskonda sai kokkuleppele lapsevanema või lähisugulasega ja paar õpetaja või huvijuhiga. Võistlust koordineeris samuti lapsevanem. Filmi tegemiseks anti aega peaaegu aasta ja selle sisse mahtus ka lühike koolitus.

Et anda noortele filmitegijatele asjatundlikku tagasisidet, oli jaanuaris 2016 filmide suurelt ekraanilt vaatamiseks broneeritud Elektriteatri-nimelise kino saal, kus filme kommenteerisid filmimees Lauri Nagel ja Tartu Ülikooli sotsiaalmeedia lektor Maria Murumaa-Mengel. Arutelust õpilastega jäi kõlama see, et aastane filmi tegemise protsess oli eelkõige tõsine meeskonnatöö kogemus⁹⁸ ja aitas harjutada aega planeerima. Mõnigi õpilane mainis, et plaanib tulevikus filmikaamera taas kätte võtta. Koolijuhid lubasid teha videod kooli veebisaidi avalehel kättesaadavaks. Protsessis osalenud lapsevanematele oli see huvitav võimalus saada lähemalt tuttavaks lapse koolikaaslaste ja kooli endaga ning koolitöötajad tõstsid esile ka võrgustumist teiste koolidega.

Jaanuaris 2016 vaadati äsja valminud koolivideoid Tartu Elektriteatri-nimelise kino suurelt ekraanilt ja kuulati soovitusi tulevikuks. Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

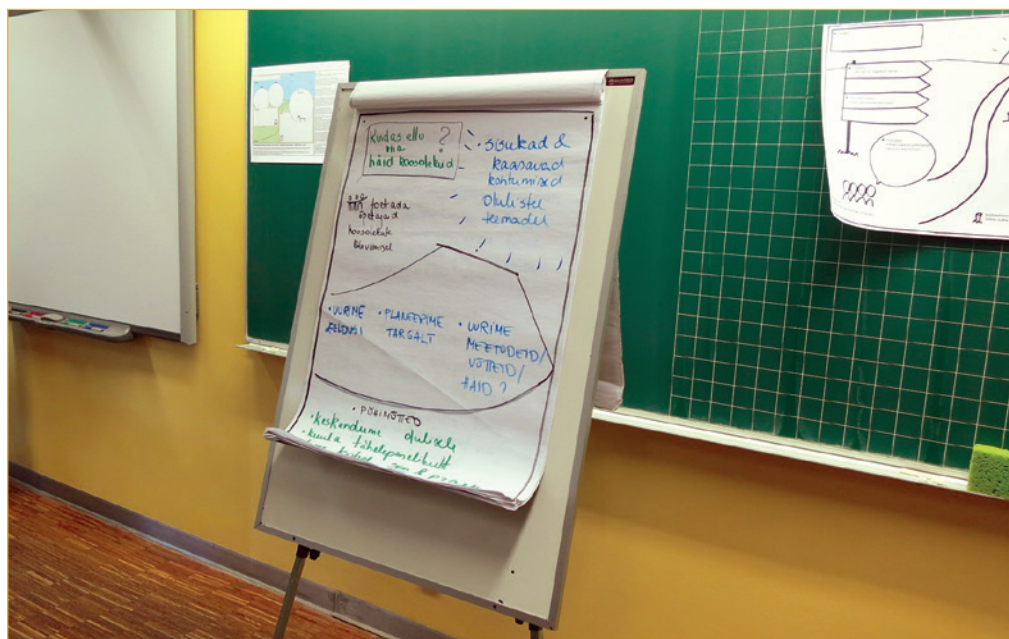
98 Vt ka Aime Jõgi kajastusi Tartu Postimehes: <http://tartu.postimees.ee/3484827/hoogne-filmilugu-opetas-lastele-tiimitood>, <http://tartu.postimees.ee/3484099/opilased-filmisid-videlood-mis-meelitavad-lapsevanemat>.

Kool on elav organism, kus tuleb iga päev ja igal õppeaastal ette midagi uut. Seepärast ei kajasta ka 2016. a talvel valminud videod mõne aja pärast enam mitte nii palju kooli hetkemeeleolusid, kui on väärtuslikud ajaloodokumentidena. Oleks hea, kui iga kool ise algataks aasta-paari pärast uute videote tegemise. Soovitame otsida lapsevanemate ja õpilaste hulgast üles mõne, kes teab filmimisest rohkem kui teised, ja paluda anda õpilastele koolitusel esmased teadmised. Edasi on vaja esmajoones aega, kannatust, rääkida läbi auhinnasponsoritega ja valida välja esilinastuspäev. Koolile video tegemine on kõigile osapooltele (õpilased, kogukond ja kool) väärt võimalus teha koostööd.

- Tartu Forseliuse Kooli video: <https://vimeo.com/153950009>
- Tartu Karlova Kooli video: <https://vimeo.com/153036535>
- Tartu Kesklinna Kooli videod: <https://vimeo.com/153013917> ja <https://vimeo.com/151689396>
- Tartu Mart Reiniku Kooli video: <https://vimeo.com/153013414>

Tartu koolidele video teinud õpilased auhinnaüritusel Saku suures saalis märtsis 2016. Foto: Kristel Ress

Klassijuhatajate inspiratsiooniseminar Tartu Kesklinna Koolis.

Fotod: Karin Lääts

4.5. TARTU KESKLINNA KOOLIS ALGAB KOOSTÖÖ KODUGA JUBA ENNE KOOLI

Karin Länts

Lapsed tulevad kooli erinevatest kodudest, teisalt pannakse koolile suured ootused iga lapse arendamisel. Tegelikult on mõlemal osapoolel lapse arengus väga suur roll. Ideaalis on kodu ja kool meeskond, kes teeb ühist tööd, et tagada lapsele turvaline, toetav ja innustav õpikeskkond. Selles keskkonnas arvestatakse ja väärtustatakse iga lapse individuaalsust ning toetatakse mitmekülgset tema arengut. Sellise eakohase õpetamise ja eduelamuste tulemuseks on lapse koolirõõm.

Eduka koostöö aluseks on hea kontakt, avatus ja usaldus. Esmane usaldusisik kooliga suhtlemisel on klassijuhataja. Koostöö vanematega ei ole pelk infovahetus, vaid dialoog, arutelu, lähenduste otsimine, ühine otsustamine ja osalus. Koostöö pole vajalik mitte siis, kui olukord on käest libisemas, vaid see on väärtus iseenesest.

Koostöö tegemiseks on tänapäeval palju erinevaid võimalusi. Üldjuhul algatab koostöö ja hoiab seda ülal kool, kuid viljaka koostöö oluline osis on ka vanemate huvi ja algatus.

Koostöö vanematega algab juba enne kooli. Iga aasta maikuus korraldame koolieelikute õhtu. See algab lühikese näidendi või lustliku kontserdiga kooli

Eduka koostöö aluseks on hea kontakt, avatus ja usaldus.

Koostöö pole vajalik mitte siis, kui olukord on käest libisemas, vaid see on väärtus iseenesest.

Üldjuhul algatab koostöö ja hoiab seda ülal kool.

Iga aasta maikuus korraldame koolieelikute õhtu.

Õpetajad jagavad lastevanematele nõuandeid teemadel, millele tasuks veel kevadel ja suvel tähelepanu pöörata.

Augustikuisel kokkusaamisel arutatakse klassireeglite üle ning lepatakse kokku esimese ühisürituse (piknik, väljasõit) aeg ja koht.

muude kokkulepete teemadel ning lepatakse kokku esimese ühisürituse (piknik, väljasõit) aeg ja koht.

Väga tähtis on infovahetus. Selleks on loodud klassi lastevanemate meililist, suheldakse ka Stuudiumis ja eriti operatiivse teabe edastavad klassijuhatajad vanematele SMSiga ehk m-klassijuhataja teenust kasutades. Vähemalt kord aastas toimub iga lapsega arenguestlus.

Et täiendada ja parandada klassi koosolekute korraldamise oskust, osalesid klassijuhatajad inspiratsiooniseminaril.

aulas. Edasi liiguvad lapsed koos tulevaste klassijuhatajatega klassidesse, kus nad omavahel tuttavaks saavad, perepilte joonistavad ja tahvlile kriidiga oma nime kirjutavad.

Samal ajal jagavad õpetajad lastevanematele aulas nõuandeid ja näpunäiteid teemadel, millele tasuks veel kevadel ja suvel tähelepanu pöörata. Nende hulgas on näiteks kingapaela sidumise ja söögilauas eneseteeninduse oskuse parandamine, ootamatu olukorraga hakkamasaamise harjutamine ning koolitee turvaline läbimine. Peale pooltunnist eemalolekut liiguvad vanemad klassidesse laste juurde, kus lepatakse kokku augustikuine kohtumine.

Augustis saavad esimesse klassi astuvate laste vanemad uuesti kokku, veel enne kooli. Seekord palutakse lapsed koju jätta, sest klassijuhataja jagab palju olulist infot, arutatakse klassireeglite ja

Vähemalt kord poolaastas peetakse klassides lastevanemate koosolek. Et täiendada ja parandada koosolekute korraldamise oskust, osalesid klassijuhatajad 2015. a sügisel inspiratsiooniseminaril, mille käigus Piret Jeedas tutvustas põhimõtteid, kuidas viia ellu häid koosole-

kuid. Seminarilt jäi kõlama, et väga tähtis on rääkida selles „keeles“, mida vanem mõistab, ja pidada silmas, millise tundega ta koolist lahkub.

Kesklinna kooli vanemad on alati tere-
tulnud klassi ja kooli ühisüritustele. Jul-
gustame neid küsima, kui midagi on
jäänud ebaselgeks, avaldama oma tähele-
panekuid ja tegema ettepanekuid, jagama meiega oma muresid, et neid koos arutada
ning püüda leida võimalikke ja häid lahendusi. Samuti palume vanematel kooliga
jagada oma rahulolu ja rõõmu.

*Julgustame vanemaid
jagama meiega oma
muresid, samuti palume
neil jagada oma rahulolu ja
rõõmu.*

Idealis on kodu ja kool meeskond ... Lauamängumeeskond Tartu Kesklinna Kooli kogukonnapäeval aprillis 2016.

Foto: Kristel Ress

„Tunneb vastutust ülesande täitmise eest ja teostab selle.“ Talgud Tartu Forseliuse Koolis.

Foto: Kristel Vask

4.6. VANEMATE JA ÕPETAJATE KOOSTÖÖ ARENDAMISE TÖÖTUBA „MILLISED TEADMISED JA OSKUSED PEAKSID OLEMA 16AASTASEL?“

Kohandanud ja tõlkinud Ene-Silvia Sarv

Selle vanemate ja õpetajate koostöö arendamise töötoa on välja töötanud Taani riiklik lastevanemate liit Kool ja Lapsevanemad⁹⁹ (Skole og forældre). Töötuba soovitab Euroopa Lastevanemate Ühing¹⁰⁰ (European Parents' Association) kõigile oma vanemate ühendustele.

Sujuv koostöö pere ja kooli vahel kujuneb välja siis, kui vanemad ja õpetajad töötavad erinevusi austades koos ühise hariduseesmärgi nimel. Eesmärk on enne kokku lepitud avatuse, võrduse, usalduse, lugupidamise ja vastutuse õhkkonnas.

Koostöö edendab osalejate seas dialoogi järgmistes valdkondades:

- teadmised ja oskused, mis peaksid lastel olema,
- laste hoiakud,
- kodu ja kooli koostöö,
- kodu ja kooli vastastikused ootused.

99 Vt ka skole-foraelldre.dk.

100 Vt ka euparents.eu ja parentsparticipation.eu/en/man-observatory/why-it-important-involve-parents-schools.

Töötuba korraldamise eesmärgid:

- kutsuda vanemaid osalema arutelus laste hariduse teemal (rääkida, kuulata ja õppida);
- aidata suurendada teadlikkust sellest, mida saame teha teiste heaks;
- vältida lõplike vastuste pakkumist ja võitjate-kaotajate määramist.

Töötuba on soovitatav korraldada ühe klassi vanematega. Kõige parem on teha seda kooliaasta alguses esimesel lastevanemate kohtumisel koolis. Ettevalmistus pole vajalik. Töötuba kestab umbes 40 minutit.

TÖÖTOA ÜLESEHITUS

1. Küsi vanematelt, millised teadmised ja oskused peaksid olema 16aastasel õpilasel. Selleks on kasutada loend 40 oskuse ja teadmise, et neid kaaluda.
2. Jaotage koosolekul osalejatele paberilehed. Paluge neil moodustada viie-kuueliikmelised rühmad ja määrata igas rühmas esindaja.
3. Paluge igal rühmal loend läbi arutada ning jagada 40 teadmist ja oskust kolme kategooriasse, st teadmised ja oskused
 - mis õpilastel peavad olema,
 - mis pole õpilastele hädavajalikud,
 - mida õpilased ei vaja.

Töötuba juhendaja kirjutab rühmade arvamuse tahvlile.

4. Paluge igal rühmal märkida ära, millised teadmised ja oskused nende arvates õpilastel peavad olema ning kes on kõige õigem selleks, et aidata neid omandada (kool, kodu või mõlemad).

Töötuba juhendaja kirjutab rühmade arvamuse tahvlile.

5. Lõpuks paluge vanematel valida viis teadmist ja oskust, mida nad peavad oma laste jaoks kõige tähtsamaks. Kirjutage arvamused tahvlile ja mõelge koos nende üle järele. Tavaliselt ilmub esimesse viide veergu arvamus *vastutab nii kool kui ka kodu*, mis avaldab vanematele tugevat muljet.

TEADMISED, OSKUSED JA VÕIMED, MIS PEAKSID OLEMA 16AASTASEL

Iga teadmist, oskust ja võimet tuleb hinnata kahest küsimusest lähtudes:

- 1) kas seda on vaja? (variandid: peab olema, pole hädavajalik, pole vaja);
- 2) kes vastutab selle arendamise eest? (variandid: kool, kodu, nii kool kui ka kodu).

„Teab, kuidas töötab elektrijaam“. Tartu Mart Reiniku Kooli õpilased. Foto: Isabel Küttim

TEADMINE, OSKUS, VÕIME
1. Teab alkoholi kuritarvitamise tagajärgi
2. Teab riigi sissetulekute ja kulude taset
3. Teab osoonikihi rolli
4. Mõistab märgiseid kaubasiltidel
5. Teab peast piibli viit hümni
6. Teab, kuidas hooldada taimi
7. Tunneb elustamismeetodeid ja oskab teha suust suhu hingamist
8. Teab, kuidas töötab elektrijaam
9. Tunneb Euroopa Liidu eesistumise ja koosolekute juhtimise põhitõdesid
10. On võimeline kaitsma enda ja teiste õigusi
11. Tunnustab enamuse otsust
12. Naudib loodust
13. Teab, kuidas käituda konfliktiolukorras ja lahendab konflikti poolte kokkuleppel
14. On valmis abistama vanurit
15. Tunneb vastutust ülesande täitmise eest ja teostab selle
16. Teab Aafrika riikide pealinnade nimesid
17. Oskab hästi klaverit mängida
18. Teab, mis on Amnesty International
19. Suudab lugeda võõrkeelset ajalehte
20. Suudab selgitada, mis on relatiivsusteooria
21. Tal on hea korratunnetus
22. Oskab rääkida kellestki kiitvalt
23. Vastutab ise oma õppimise eest
24. On valmis aitama oma nooremat õde-venda
25. On esteetiliselt tundlik
26. Tunneb kristluse ja eetika põhitõdesid
27. Tunneb islami ja juudi religiooni põhitõdesid
28. Suudab jääda oma arvamuse juurde ka siis, kui ülejäänud mõtlevad teisiti
29. Teab, kes olid Picasso ja Matisse
30. Teab üht-teist Pompei hävimisest
31. Suudab taotleda töökohta oma CVga
32. On käinud impressionistliku kunsti näitusel
33. Suudab luua Exceli arvutustabeli
34. Teab üht-teist inimese emotsioonidest
35. On võimeline internetis vastutustundlikult surfama
36. Teab üht-teist aidsist
37. Oskab rääkida Nelson Mandelast
38. Suudab ujuda 200 meetrit
39. On võimeline malet mängima
40. On võimeline üksi mõnda Euroopa linna reisima

Kas 16aastased peavad teadma, kuidas taimi hooldada? Tartu Karlova Kooli 8aastased pistikuid tegemas.

Foto: Killu Teras

„On võimeline malet mängima.“ Perepäev Tartu Karlova Koolis. *Foto: Jandra Mölder*

Fotod: Aune Valk, Jandra Mölder, Kristel Vask, Annika Pakk, Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

.....

5. VANEM JA KOOL

VANEMATE PANUSTAMINE

KOOLIELLU JA

KOOSTÖÖVORMIDE

MITMEKESISUS

.....

„Jaga teavet oma hobide kohta...”

Tartu Karlova Kooli perepäeval korraldavad vanemad oma hobide ja töökogemuse põhjal töötubasid.

Foto: Killu Teras

5.1. 50 VIISI, KUIDAS EMA-ISA, VANAVANEM JA MUU PERELIIGE SAAB KOOLIS KAASA LÜÜA

Kohandanud ja tõlkinud Ene-Silvia Sarv

Siinsed soovitused on valitud Ameerika Ühendriikide hartakoolide soovitusnimekirjast¹⁰¹ (Joe Nathan, Center for School Change, Humphrey Institute, University of Minnesota).

Kindlasti saab igaüks – olgu lapsevanem, asjahuviline või koolitöötaja – seda loendit kohandada ja täiendada Eesti e-osalemisvõimalustele ja muudele oludele kohaseks, aga paljutki saab üle võtta.

1. Jaga teavet oma hobide kohta mõnede õpilaste või kogu klassiga.
2. Jaga teavet karjäärivõimaluste kohta mõnede õpilaste või kogu klassiga.
3. Jaga õpilastega infot välisriikide kohta, kus sa oled käinud või elanud.
4. Õpeta mõnele lapsele või väikesele õpilasrühmale lugemist, matemaatikat või muud.
5. Aita spordimeeskonna treenerit.
6. Aita kontrollida õpilaste kirjalikke töid.
7. Aita koostada ja levitada kooli või klassi uudiskirja.
8. Aita ömmelda või värvida plakatit või stendi.
9. Aita midagi kooli või klassi jaoks ehitada.
10. Aita õpilastel teha lõputööd või -näitust.
11. Aita vastata kooli telefonile tulevatele kõnedele.
12. Aita kavandada kooli uut mänguväljakut.

101 Nathan, J. 50 Ways Families Can Help Schools. In: Smith, J., Kuzin, C. A., De Pedro, K., Wohlstetter, P. *Family Engagement in Education. Seven Principles for Success*. National Resource Center on Charter School, 40-41. <https://www.usc.edu/dept/education/cegov/focus/charter-schools/publications/books-chapters/Family%20Engagement%20in%20Education.pdf>.

13. Aita kavandada esitlust õpilastele.
14. Aita esitada õpilastele mingi teema programmi.
15. Näita õpilastele mõne riigi, rahva või kultuuri toiduvalmistamise viise.
16. Jaga oma teadmisi õpetajatega.
17. Aita õpilastel kavandada ja välja ehitada aed või midagi muud kooliümbruse kaunistamiseks.
18. Aita koolitada õpilasi olümpiaadideks ja teisteks sellisteks võistlusteks.
19. Aita tuua vanemaid inimesi kooli õpilaste tehtut vaatama.
20. Laienda õppimist, aidates korraldada õpivõimalusi kogukonnas.
21. Aita korraldada õpilastele oma ettevõttes, organisatsioonis või asutuses tööpraktika.
22. Võta ühepäevane töövari ja tutvusta nii õpilasele oma tööd.
23. Mine kaasa kohalikule õppekäigule.
24. Mine kaasa pikemale õppekäigule.
25. Võta ühendust kohaliku ettevõtte või organisatsiooniga, et korraldada koostööd kooliga.
26. Aita luua looduslik ala väljaspool koolimaja, kus õpilased saaksid õppida.
27. Osale kooli nõuandvas või otsustuskogus.
28. Osale ülekoolilises vanematekogus.
29. Osale kooli hoolekogus.
30. Osale ametnikuna kooli õpetajate-vanemate ühenduses.
31. Aita luua vanemate organisatsiooni.
32. Aita koostada vanemate ja/või õpilaste küsitlust kooli kohta.
33. Aita korraldada vanemate küsitlust ja/või sisestada ja töödelda selle andmeid.
34. Esinda ja populariseeri kooli.
35. Aita kiiresti levitada teavet.
36. Kirjuta seadusandjale kiri seoses kooliga.
37. Mine teise kooli, et anda teavet oma kooli kohta.
38. Aita kujundada kooli brošüüri või voldikut.
39. Aita tõlkida kooli teavet teistesse keeltesse.
40. Aita tõlkida lastevanemate-õpetajate konverentsil või koosolekul.
41. Abista transpordiga vanemaid, kes seda vajavad, et osaleda mõnel kooliga seotud üritusel.

42. Kirjuta kooli tegevusest artikkel mõne ajakirja jaoks.
43. Aita korraldada poliitiku vm esineja külaskäik kooli.
44. Aita koguda koolile raha jm vahendeid.
45. Aita koostada rahataotlus, mis tooks kooli uusi vahendeid.
46. Kingi koolile vajalikke materjale.
47. Korralda mõne organisatsiooni materjalide annetamine koolile.
48. Aita teistel vanematel arendada oma vanemlikke oskusi.
49. Aita õpetada vanemaid olema tugevamad vanemad.
50. Aita kirjutada, avaldada või levitada kasvatusnõuandeid.

„Aita midagi kooli või klassi jaoks ehitada.“
Tartu Kesklinna Kooli õpilased ja vanemad aprillis 2016 kooli aulasse lava ehitamas. Foto: Annika Pakk

KALLIS ISSI!
HEAD ISADEPÄEVA!

SOOVIB

09.11.2014

Tartu Karlova Koolis annavad isadepäeval tunde isad.
Foto: Killu Teras

5.2. KAS VANEMAIK HUVITAB, KUIDAS KOOLIL LÄHEB?

Kersti Kaljulaid

Autori ja väljaandja loal kohandatud versioon artiklist, mis ilmus pealkirja all „Kuidas innustada avalikkust aitama kooli huvitavamaks muuta?“ Õpetajate Lehes 17. jaanuaril 2014.

Huvitava Kooli mõttekoja liikmena juurdlen viimasel ajal koolikorralduse üle peaaegu iga päev. Küsin selle kohta teisteltki, kel lapsed koolis käivad, eriti neilt, kelle lapsed on käinud koolis nii Eestis kui ka mujal. Minu jaoks on väga huvitav küsimus, kellele õigupoolest peab kool huvitav olema ja kes selle koolielu huvitavaks peavad elama. Ja mis on üldse koolielu? Kitsalt liikumine piki tunniplaani?

Kümme aastat tagasi olin ma ise selline lapsevanem, kellele kool tähendas just seda – laps läheb etteantud rada pidi kooli ja teeb seal seda, mida tunniplaan ette näeb. Kui õpetaja midagi lisaks organiseeris, olin tänulik. Nüüdseks olen näinud ja armastama hakanud teistsugust lähenemist ning selles ka osalenud. Kontrollisin teiste sama teed käinud lapsevanemate peal – ma ei ole ainuke, kellel sellised tunded on.

Alates 2004. aastast on mul võrdluseks kõrval keskeuroopalik arusaam koolis käiva lapse vanema rollist. Torkab silma, et Kesk-Euroopas osalevad vanemad palju rohkem igapäevases koolielus kui Eestis.

Minu jaoks on väga huvitav küsimus, kellele õigupoolest peab kool huvitav olema ja kes selle koolielu huvitavaks peavad elama.

Kesk-Euroopas osalevad vanemad palju rohkem igapäevases koolielus kui Eestis.

Laias laastus igal nädalal on lapsevanemaid klassile ja koolile appi vaja. Algklassides on selleks raamatukogu- ja ujulatunnid, näituste, teatrite jne külastamised. Lisanduvad trennid, mida annavad lapsevanemad, ringid, laadad ja kontserdid, mida korraldavad lapsevanemad jne. Ma pole Eesti kooli lapsevanemana pidanud nii palju küpsetama igat sorti kooliüritusteks kui siin, seisma leti taga ja midagi müüma, jõululaadal saapapuhastajaid koordineerima või tulema appi, kui kooli tuuakse pimedate juhtkoerad ja eelkooli õpilased saavad neid näha vaid siis, kui viie lapse kohta on üks täiskasvanu ... Ei saa jätta ka märkimata, et koolibussiliiklust korraldabki lapsevanemate liit (vabatahtlike, mitte palgalistena).

Jah, tuleb meeles pidada, et siinkandis oli veel 15 aastat tagasi kooliteed alustanute hulgas ainult üksikuid lapsi, kelle mõlemad vanemad täiskohaga töötasid. Nüüd on olukord muutunud, enamasti käivad mõlemad tööl, kuid positiivne sebumine kooli ümber on säilinud: kooli ümber elab ja toimetab pidevalt lapsevanemate kogukond.

Enamasti käivad tööl mõlemad vanemad, kuid positiivne sebumine kooli ümber on säilinud.

Eemal seisma harjunud eesti päritolu vanemat hakkab südametunnistus kiiresti piinama.

Hoolekogudes on vaid pisike hulk suure südamega lapsevanemaid, kes võimaldavad teistel nende entusiasmile toetudes oma aktiivse rolli ära delegeerida.

Seda peetakse normiks ja see ongi lapsevanemaks olemise elementaarne osa: näiteks võtad sa enda peale (koos teiste vanematega muidugi) terveks aastaks algklasside raamatukogu koostamise ja korrastamise. Eemal seisma harjunud eesti päritolu vanemat hakkab südametunnistus kiiresti piinama, kui pidevalt saabuvad postkasti kutsed osaleda. Ei kõlba ju seanahka vedada, kui kõik teised on usinasti asja kallal.

Ma arvan, et ka Eestis tasub mõelda selle peale, kuidas kujundada kaasavamaid hoiakuid. Kindlasti on Eestis koole, kus on algatatud sarnased vahvad vanemate tugitegevused, eriti käib see kogukonna enda loodud koolide kohta, aga mulle tundub, et enamikus koolides see nii pole. Kindlasti on koolidele toeks hoolekogud, ent seal on siiski vaid pisike hulk suure südamega lapsevanemaid ja vilistlasi, kes võimaldavad teistel nende entusiasmile toetudes oma aktiivse rolli ära delegeerida.

Kas vanematel saaks olla senisest suurem roll selles, et kool oleks huvitav, et see oleks vähem lapse töökoht ja rohkem ühine kogemus? Kool on põnevam ja vähem hirmutav, kui pisikesest peale on kool ka emme ja issi, mitte ainult õpetajate ja laste vaheline asi, mille peamist kokkupuutepunkti väljendab lapsevanema raske ohe, kui laps ulatab talle lastevanemate koosoleku kutse.

Muidugi huvitab ka Eestis vanemat see, kuidas lapsel koolis läheb. Vahe on selles, et Kesk-Euroopas huvitab minu meelest vanemaid seegi, kuidas koolil läheb, ja kõikvõimalike ürituste kaudu annab kool vanematele vastu – üksjagu seltsielu, mis lubab suhelda just sama vanade laste vanematega. Kõik kooli algatatud üritused ei ole nii väga lastele mõeldud, leidub ka ainult suurtele suunatud. See loob mõnusa peretunde, sest vanemad kasvavad samamoodi kokku kui lapsed.

Minu arvates on sellesuunalisel kultuurimuutusel – mis on pealegi juba alanud – vaja otsida välja eredad näited teistele innustuseks ja mõelda välja, kuidas aidata kujuneda uuel normaalsusel. See on meie head haridust kindlustav roll, mis ühtlasi pehmemdaks koolisüsteemi rangemaid näojooni.

Sellest tekib palju väärt tagasisidet õpetajatele: kes ei hakkaks senisest rohkem lugu pidama õpetaja tööst, rollist ja vastutusest, kui ta on teinud just ise läbi oma selle nädala ainukese tunni 30 ülielava kaheksa-aastasega, kes on vaja saada ujulasse, ujumispükstesse, vette ja sealt uuesti tagurpidi kooli tagasi? Eemalt võib ju öelda, et see on ainult õpetaja töö ja mina ei pea nägema selles suurt kange-

Muidugi huvitab ka Eestis vanemat see, kuidas lapsel koolis läheb. Vahe on selles, et Kesk-Euroopas huvitab minu meelest vanemaid seegi, kuidas koolil läheb.

Kõik kooli algatatud üritused ei ole nii väga lastele, leidub ka ainult suurtele suunatud.

Koostöökultuuri muutusel on meie head haridust kindlustav roll, mis ühtlasi pehmemdaks koolisüsteemi rangemaid näojooni.

Kes ei hakkaks senisest rohkem lugu pidama õpetaja tööst, kui ta on teinud just ise läbi tunni 30 ülielava kaheksa-aastasega.

lastegu, aga lähedalt vaadates ... Kasulikku tagasisidet saavad ka lapsed, sest kõik klassi lapsed saavad tuttavaks tema vanematega, mis süvendab koosolemistunnet.

Negatiivset nagu polegi peale selle, et tööpäev läheb osaliselt tuksi.

Lapsevanem näeb, kuidas toimivad suhted lapse kollektiivis ja kuidas laps ise seal toime tuleb – negatiivset nagu polegi peale selle, et tööpäev läheb osaliselt tuksi. Jah, ma mõõnan, see on Eestis oluline probleem – meie tööandja elab ju tihti raskesti üle sedagi, kui ema on

haige lapsega kodus, mis siis veel niisugusest lustist rääkida! Aga energialaengu saanud lapsevanem liigub ju linnutiivil, ju on tööandjalgi võimalik sellest kasu saada.

Meie ühiskond ei oska veel hästi luua ega kasutada pehmeid väärtusi, mida ei saa ühekski kõvaks vääringuks ümber defineerida ega arvele võtta. Kooli ümber toimetades on vast päris hea seda asja õppida.

Tartu Karlova Kooli mõttetalgutele kogunenud huvitas väga, kuidas koolil läheb. Sügis 2014.

Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

5.3. LASTEVANEMATE KAASAMINE KOOLIELLU TAANI NÄITEL

Merike Jürna

Jagan oma kogemusi seitsmest aastast koolilapse vanemana Taanis. Mu laps käis Kopenhaagenis kodu lähedal asuvas munitsipaalkoolis Christianshavns Skole ja sinna juurde kuuluvas *fritidshjem*'is (tõlkes 'vabaajakodu') nimega Philip de Langes Hus.

Taanis lähevad lapsed kooli sel kalendriaastal, mil nad saavad kuueaastaseks. Nad alustavad nullklassis, mis on alates 2009. aastast kohustuslik. Varem oli iga pere enda otsustada – enamasti koostöös lasteaias pedagoogidega –, kas laps on kooliks valmis või oleks talle hea veel üks aasta lasteaias käia ja siis kohe esimesse klassi minna (valdav osa peresid valis nullklassi).

Nullklassi eesmärk on eelkõige harjutada last kooliskäimise kui sellisega – väga suurt tähelepanu pööratakse just sotsiaalse kooliküpsuse arendamisele. Nii käibki seal õppimine üsna mängulisel moel. Ainetundidest on tunniplaanis taani keel, matemaatika, sport ja muusika. Igal nädalal on ka nn klassi oma tund, kus räägitakse hetkel olulistest asjadest, ühtlasi on see puhke- või mängutund. Sellesse tundi toob igal nädalal üks õpilane kaasa midagi head põske pistmiseks. Taanis on nimelt kollektiivides väga levinud nn koogikorraldus: lepatakse kokku, kes millisel päeval midagi maitsvat ja magusat (ka nt puuvilju) kaasa võtab. „Koogikorraldus“ on osa Taanis väga oluliseks peetavast nn mõnusast olemisest (tn *hygge*). Kui rääkida sellest vanemate kooliellu kaasamise võtmes, siis on kook vanema panus „klassi oma tunni“ *hygge*'le kaasaaitamisse.

Meie koolis oli hulk ettevõtmisi, mille ettevalmistamise ja teostamise eest vastutavad lapsevanemad. Nende kaasamine on kooliaasta kulgu sisse kavandatud ja sellisena on see koolielu iseenesestmõistetav osa. Millised vanemad milliseid üritusi alanud õppeaastal korraldavad, lepatakse kokku sügisesel klassi lastevanemate koosolekul, kus ongi üks päevakorrapunkt iga-aastased üritused. Vanemad saavad pakkuda end välja endale sobiva ürituse korraldajaks. Iga üritusega on seotud mitu lapsevanemat, kelle seast nad valivad ühe koordinaatoriks. Tema ülesanne on asjad õigel ajal käima lükata.

Vanemate kaasamine on kooliaasta kulgu sisse kavandatud ja sellisena on see koolielu iseenesestmõisteta osa.

Iga kooliaasta algab ja lõpeb ühise hommikusöögiga klassis, kus osalevad nii lapsed kui ka vanemad.

Taanis kestab suvevaheaeg kuus nädalat: juuni viimasest nädalast kuni augusti keskpaigani. Augustis, kui kool on juba paar nädalat kestnud, korraldatakse kooli hoovis heategevuslik laadapäev. Iga klassi müügitulust läheb 15% kooli ühisesse laagrifondi klasside õppelaagrite ja väljasõitude jaoks ning ülejäänud 85% klassikassasse. Laad on täielikult lastevanemate vedada, aga lapsed osalevad muidugi ka. Õpetajad on sel üritusel külastaja ja toetaja rollis. Iga klass valib ise, kas soovib pakkuda süüa-juua, korraldada sportlikke või lõbusaid võistlusi, õnneloosi või kirbuturu või mitu asja korraga.

Igal kevadel käivad kooli kõik õpetajad koos koolituspäeval ja sel päeval annavad tunde lapsevanemad.

reisimuljeid, põimisid meeskonnatööoskusi harjutavaid tegevusi võistlusmängudesse ja meisterdasid lastega koos päikesesüsteemi mudeli, mis klassis veel pikalt lae all huvi

Iga kooliaasta algab ja lõpeb ühise hommikusöögiga klassis, kus osalevad nii lapsed kui ka vanemad. Ehkki see on vanemate tööajal, peetakse seda nii tähtsaks, et üks vanem tuleb kindlasti kohale. Iga pere toob midagi lauale ja selleks koostatakse enne nimekiri. Tavaliselt oli hommikulaua mahl, kohv ja tee ning värskelt küpsetatud sai pagari juurest, mille peale sai panna võid, juustu, moosi või šokolaadi. Hommikusöök on vabas vormis üritus, kus pered saavad üksteisele uue õppeaasta alguses tere öelda ja selle lõpus head suve soovida. Õpetaja jagab ka infot, kui seda on vaja teha, aga põhirõhk on koosolemisel. Klassi jõulupeod olid samuti lastevanemate õlul.

Igal kevadel käivad kooli kõik õpetajad koos koolituspäeval ja sel päeval annavad tunde lapsevanemad. Milliseks iga klassi päev kujuneb, on vanemate teha. Ainus tingimus on see, et õppetöö toimuks kooli territooriumil. See on mõnevõrra lühem kui tavaline koolipäev ja eelistatavalt tegeleb iga klassiga mitu lapsevanemat. Meie klassis tutvustasid vanemad muu hulgas oma hobi või tööd, jagasid

pakkus. See on kõigile hea vaheldus tavalisest kooliargipäevast ning seepärast ka mängulisem, võimaldades palju liikumist. Mulle meeldis lapsevanemana sellel päeval osaleda, sest sain kogeda klassi tervikuna selle igapäevases koolikeskkonnas. Pealegi on teiste vanematega koos lihtsalt tore selle päeva sisustamist ette valmistada ja ellu viia.

Sotsiaalsusele klassis pöörati kohe algusest peale väga suurt tähelepanu, sest igapäevase aineõpetuse kõrval oli kooli jaoks sama tähtis see, et klass tervikuna hästi toimiks. Lastevanemate koosolekul räägiti peale õppimise alati sellest, millised meeleolud klassis parasjagu valitsevad ja milline on laste omavaheline läbisaamine. Hoolitseti selle eest, et keegi ei tunneks end väljajäetuna.

Nii näiteks lepitati juba nullklassis kokku, et kui klassist kutsutakse kedagi sünnipäevale, siis kas terve klass korraga või kõik poisid või kõik tüdrukud korraga. Minu lapse klassis oli umbes 20 õpilast ning taani keele ja matemaatika õpetaja olid mõlemad vastutavad klassiõpetajad (Taanis võib klassis olla kuni 28 õpilast). Sünnipäevade pidamine toimus väga hästi. Kel oli selleks toas või õues ruumi, kutsus klassi koju külla. Paljudes Taani kortermajades on ühis kasutuseks mõeldud peoruumid, mida saab oma ürituse tarvis kasutada. Vahel peeti sünnipäeva piknikuna mänguväljakul. Keskmiselt kestsid peod umbes kolm tundi. Esmajoones pandi rõhku sellele, et oleks aega ja ruumi mängida, mitte söögile, aga kooki ootasid lapsed alati! Peale koogi pakuti eelkõige sellist toitu, mida ei pea ilmtingimata laua taga istudes sööma, vaid mida lapsed saaksid mängupausi ajal haugata, näiteks pirukaid, pitsat, juurviljanäkse ja puuvilju.

*Mulle meeldis
lapsevanemana sellel päeval
osaleda, sest sain kogeda
klassi tervikuna selle
igapäevases koolikeskkonnas
ja teiste vanematega koos
oli lihtsalt tore päeva ette
valmistada.*

*Koosolekul räägiti peale
õppimise alati sellest,
millised meeleolud klassis
parasjagu valitsevad ja
milline on laste omavaheline
läbisaamine.*

*Kui klassist kutsutakse
kedagi sünnipäevale, siis kas
terve klass korraga või kõik
poisid või kõik tüdrukud
korraga.*

Et lapsed õpiksid kõiki klassikaaslasti lähemalt tundma ja suhtlema ka teistega kui ainult oma parimate sõpradega, panid klassiõpetajad algklassides kokku nelja-viieliikmelisi mängurühmi.

tajale parasjagu otstarbekas tundus.

Suures vahetunnis pidid lapsed mängima oma mängurühma lastega, kõigil teistel vahetundidel võis ise seltskonda valida. Kuna mängurühmas oli neli-viis last, jagus igale lapsele nädalas üks päev, mil tema sai otsustada, mida sel päeval tehakse. Tihti mängiti koos mõne teise mängurühmaga, aga igast rühmast pidid ikkagi kõik lapsed kaasatud olema, kedagi ei tohtinud välja jätta. Tegevused mängurühmas olid väga erinevad, enamasti igasugused palli- ja liikumismängud. Meie koolis pidid õpilased igal vahetunnil ka õues käima ja nii iga ilmaga, kui parasjagu just paduvihma või tormi

Lapsevanemaid julgustati ja innustati mängurühma lapsi koolivälisel ajal külla kutsuma.

Klassi jõulupeod olid samuti lastevanemate korraldada.

kui ka mu lapse kogemuse põhjal koolielu igati loomulik osa.

Taani kooli juurde kuulub ka vabaajakodu – see on otsetõlge taanikeelsest sõnast *fritidshjem*, millele Eestis ulatub kõige lähemale ilmselt pikapäevarühm. Need on iseisvad asutused, mis teevad tihedat koostööd kooliga selleks, et sisustada õpilaste

Et lapsed õpiksid kõiki klassikaaslasti lähemalt tundma ja suhtlema ka teistega kui ainult oma parimate sõpradega, panid klassiõpetajad algklassides kokku nelja-viieliikmelisi mängurühmi, mille koosseisu teatud aja järel vahetati. Neid moodustasid nad lähtuvalt oma hinnangust selle kohta, milliseid suhteid just sel ajal oli vaja edendada või parandada, aga ka laste soove arvestades. Mängurühmas olid kas poisid ja tüdrukud või ainult poisid või ainult tüdrukud, kuidas õpe-

ei olnud. Peresid julgustati mängurühma lapsi koolivälisel ajal külla kutsuma või mujal kokku saama. Mulle kui lapsevanemale oli see võimalus teha oma lapse klassikaaslastega lähemalt tutvust.

Seega oli vanematel hulk võimalusi osaleda koos teiste vanematega aktiivselt oma klassi tegemistes. See oli vabatahtlik, ent vajalik selleks, et sellised üritused nagu laul või õpetajate ühine koolituspäev saaksid toimuda. Vanemate osalus kooli ettevõtmistes oli nii minu

vaba aega pärast kooli alates nullklassist kuni kolmanda klassini. *Fritidshjem* on avatud tavaliselt õhtul kella viieni ja ka hommikul umbes tund aega enne kooli algust. Rõhk on siin sõnal *vaba aja* kodu, sest erinevalt koolist, kus on kindlad tegevused kindlal kellaajal, saavad lapsed *fritidshjem*'is pakutava hulgast ise oma tegevusi valida ja oma ajakasutuse üle otsustada. Nii omandavad nad märkamatult selle kõige juures rohkem või vähem olulisi sotsiaalseid oskusi.

Vanemate osalus kooli ettevõtmistes oli koolielu igati loomulik osa.

Tegevusi on *fritidshjem*'is valida palju ja millised need just on, oleneb paljuski seal töötavate täiskasvanute huvidest ja oskustest. Meie *fritidshjem* oli 104 lapsega neljast meie kooli juurde kuuluvast *fritidshjem*'ist suurim. Seal on puutöökoda, õmblus- ja meisterdusruum, Legodega mängimise ruum, osaleda sai jooga- ja flamenkotunnis. Oli ka *playstation*, lauatenis, lauamängud ja väike patjadega ruum vaikseks olemiseks. Ühele toredale vanaisaliku olemisega töötajale meeldis raamatuid ette lugeda, mida lapsed armastasid eriti hilistel pärastlõunatel. Suurel õuealal oli mänguplats ja jalgpalliplats, menukad olid madalad kolme- või neljarattalised jalgrattad. Aeg-ajalt korraldati üritusi ka majast väljas, näiteks mindi teatrisse, kinno, loomaaeda, näitusele või mõnele teisele mänguplatsile.

Isade iga-aastane jalgpalliturniir *fritidshjem*'i suvepeol. Foto: Merike Järna

Vanematele pakuti iga kuu esimese kolmapäeva pärastlõunal kohvi ja küpsetisi, mis olid sealsamas *fritidshjem*'is valmistatud. Nägin, et selle eesmärk oli pakkuda vanematele võimalust lapsele järele tulles korra aeg maha võtta ning teiste vanemate ja töötajatega juttu ajada, samuti saada veidi osa sealsest elust ja melust. Koolihariduse eest Taanis õppemaksu ei küsita, kui pole tegu erakooliga, aga *fritidshjem*'i eest tuleb maksta kuutasu. See sisaldab kõiki tegevusi, sh linnas üritustel käimist.

Christianshavni Kooliga on seotud neli *fritidshjem*'i. Meie oma, Philip de Langes Hus, asub algkooli majaga samas hoovis, nii et minu lapsel tarvitses ainult minna pärast tunde ühest majast välja ja astuda üle hoovi teise sisse. Teised *fritidshjem*'id meie linnas osas asusid koolimajast veidi eemal, seepärast tulid *fritidshjem*'i töötajad lastele peale kooli vastu.

Taanis on vähemalt suures linnas kombeks, et algklassilaps saadetakse hommikul kooli või klassi ukseni ja õhtul minnakse talle *fritidshjem*'i vastu. Mulle meeldis selline korraldus, sest nii sain hoida sidet nende täiskasvanutega, kes mu lapsega iga päev kokku puutuvad, rääkida nendega sellest, kuidas mu lapsel sel päeval läks, ja ka *fritidshjem*'is

Paljudel Kopenhaageni mänguväljakutel on n-ö liikuvaid mänguasju alustades liivakastiludest ja suurtest õuemalenuppudest kuni jalgratasteni. Mänguväljakul koos lasteaiarühma kaaslasega lapse sünnipäeva tähistamas.

Foto: Merike Jürna

toimuvale kaasa elada. Just *fritidshjem*'i personaliga tundsin lähedasemat sidet, kuigi seal otseselt vanemaid tegevuste korraldamisse ei kaasatud nagu koolis. Seal olid kõik alati teretulnud ning suhtlemine töötajate ja vanemate vahel oli väga vahetu ja soe, tõepoolest just nagu kodus. Nii minu kui ka mu lapse jaoks oli *fritidshjem* lahutamatu koolielu osa.

Neljandast klassist alates saavad lapsed käia vabaajaklubis (*fritidsklubben*) ja kuni seitsmenda klassi lõpuni noorteklubis (*juniorklubben*). Ka nende eesmärk on pakkuda lastele eakohaseid võimalusi vaba aja sisustamiseks. Raamid on klubides vabamad kui *fritidshjem*is ja klubid on õhtuti tund aega kauem avatud. Mõlemas on kooliaasta lõpus suvepidu lastele ja vanematele, mis tähendab ühist söömaega, niisama lobisemist, sportmänge ja võib-olla ka esinemisi.

Taanis on lapsevanemate kaasamine kooliellu selle loomulik ja iseenesestmõistetav osa, millel on ajalooliselt pikad traditsioonid. Oma kogemuste põhjal näen, et mu lapsed peavad tähtsaks ja hindavad seda, kui ma lapsevanemana nende koolieluga seotud tegemistes osalen.

Foto: Merike Jürna

5.4. AASTA JAGU KODU JA KOOLI KOOSTÖÖ KOGEMUST USAst

Eneken Laanes

Meie tütar õppis ühe aasta Ameerika Ühendriikides New Haveni linna Worthington Hookeri põhikooli 8. klassis (Eesti 7. klass), sest läksime tööle sealsesse ülikooli. See on riiklik kool, kuhu sai kandideerida elukohajärgselt alates 1. juulist. Et see eeldas füüsilist kohalolekut, aga meie jõudsime USAse alles augusti lõpus, saime end kooli registreerida kõigest paar päeva enne kooli algust. Sellest hoolimata leidis selles linna parimas põhikoolis¹⁰² meile koht, mille saamiseks olime küll targu üürinud korteri kooli teeninduspiirkonnas.

Registreerimisel tehti lapsele inglise keele test, mille põhjal määrati kindlaks tema inglise keele abiõppe tase (olenevalt sellest, kas ta pidi edaspidi inglise keele omandama emakeelega võrdsel tasemel või võõrkeelena). Tegelikult ta abiõpet peaaegu ei vajanud.

Kooliaasta eel toimus kogu kooli lastevanemate koosolek, kus ei tutvustatud mitte niivõrd praktilisi nõudmisi, kui-võrd kooli kasvatuspõhimõtteid ja väärtusi. Koosolekul saime ka mahuka A4-ümbriku, mis sisaldas kooli tutvustavat raamatut (u 100 lk) ja blankette kõikvõimaliku info kogumiseks (kontaktandmed, tervisetõend, vaktsineerimised jne). Raamatus oli infot nii koolisüsteemi, riiklike nõudmiste kui ka kooli väärtuspõhimõtete kohta, käitumisjuhiseid jne.

Koolikoha saamiseks linna parimas põhikoolis olime targu üürinud korteri kooli teeninduspiirkonnas.

Kooliaasta eel toimus kogu kooli lastevanemate koosolek, kus ei tutvustatud mitte niivõrd praktilisi nõudmisi, kui-võrd kooli kasvatuspõhimõtteid ja väärtusi.

¹⁰² Ameerikas on kõigile koolidele arvatatud reiting, see kool oli linna kõrgeima reitinguga.

Raamatus oli infot nii koolisüsteemi, riiklike nõudmiste kui ka kooli väärtuspõhimõtete kohta, käitumisjuhiseid jne.

Info vahetamiseks kasutati kooli veebisaiti ja e-kooli, kus saime jälgida hindet. Tihti saadeti koju infolehed, vahel pöördusid aineõpetajad vanemate poole ka e-kirja teel.

tead“ („Ära lepi sädemega, süüta hoopis lõke“).

Kord õppeveerandi jooksul toimus lapsevanemate koosolek, kus saime oma lapse kohta igalt aineõpetajalt individuaalselt tagasisidet. Õpetajad istusid klassis laudade taga ja lapsevanemad käisid nende juures järgemööda, st iga õpetaja rääkis iga lapsevanemaga eraldi. Tagasisides vaadati lapse kohanemisele ja arengule väga terviklikult – keskmes ei olnud sugugi mitte

Kord veerandis toimus lapsevanemate koosolek, kus saime oma lapse kohta igalt aineõpetajalt individuaalselt tagasisidet. Selles vaadati lapse kohanemisele ja arengule terviklikult – keskmes ei olnud hindet.

Kooli ja vanemate koostöö oli selles koolis tihe. Info vahetamiseks kasutati veebisaiti ja e-kooli, kus saime jälgida hindet. Tihti saadeti koju infolehed jooksvate teadetega koolis toimuvate sündmuste kohta. Vahel pöördusid aineõpetajad lastevanemate poole ka e-kirja teel. Seda võimalust kasutas eelkõige muusikaõpetaja.

Koolis oli orkester, kus mängisid pea-aegu kõik õpilased. Ka meie laps, kes Eestis muusikaga ei tegelenud, õppis seal paari kuuga flööti mängima ja esines jõulukontserdil koos orkestriga. Muusikaõpetaja pöördus vanemate poole tihti selleks, et paluda neil pöörata enne kontserti kodus tähelepanu lapse harjutamisele. Tema kiri lõppes alati motoga „Don't settle for a spark, light a fire instead“ („Ära lepi sädemega, süüta hoopis lõke“).

hinded, vaid üldine seis. Meie laps sai näiteks kiita selle eest, et oli uude kooli tulles tõsise suhtumisega ja suutis õppega kiiresti kohaneda. Kuna kool asub elurajoonis, kohtasime õpetajaid tihti ka tänaval ja linnaosaüritustel ning saime selgi viisil tagasisidet.

Koolil on oma hoolekogu, mille õlul on täielikult pikapäevärühma ja õppekavavälise võõrkeeleõppe korraldamine

tasu eest. Programmi võõrkeeleeõpe selles koolis peaaegu ei kuulu. Kuna mitme aine (iseäranis matemaatika) õpe on klassisisesele eristatud, tegid vanemad kooliga koostööd ka selleks, et pakkuda tugevamatele lisaõpet ühe New Havenis asuva Ameerika kõige kuulsama erakooli juures (hommikuti enne tundide algust). Rühm ei olnud suur, seepärast korraldasid lapsevanemad transpordi vaheldumisi oma autoga.

Lisaks olid vanemad moodustanud tööühmi. Nägin lähemalt aiandustöörühma tegevust. Koos lastega rajati kooli haljasalale söödavate ja ilutaimede peenraid, et lapsed saaksid taimedega tutvuda.

Ameerika on suure erakoolivõrguga maa ja seepärast on vanemad harjunud rahaliselt panustama oma lapse haridusse ka riiklikus koolis. Palju asju tehakse ära sihtannetustega, mille puhul on annetussumma alati rangelt vabatahtlik. Igaüks panustab niipalju, kui saab – ebavõrdset panustamist peetakse loomulikuks. Ameerikas tunnevad rikkamad inimesed kohustust rohkem panustada. Eriti märkasime seda oma noorema lapse eralasteaias, kus rahaline panus õpetaja kingitustesse vms võis erineva isegi kuus-seitse korda.

Meie pere tegi kooliga kõige rohkem koostööd klassiekskursiooni korraldamisel. Põhikooli lõpuklassina oli neil plaanis üpriski kallis reis Disney Worldi Floridas ning selle rahastamiseks korraldasime kogu aasta jooksul väga erinevaid korjandusüritusi. Näiteks tegime mitu laata lastevanemate koosolekute ja kontsertide ajal. Tänuühade eel käisid lapsed majast majja ja kogusid koogitellimusi. Koogid hankis tänuühade ajaks kool ning lapsed toimetasid tellimused kätte nii, et osa koogi hinnast läks reisifondi.

Kooli hoolekogu õlul on täielikult pikapäevarühma ja õppekavavälise võõrkeeleeõppe korraldamine.

Lähemalt nägin aiandustöörühma tegevust. Koos lastega rajasid vanemad kooli haljasalale peenraid.

Annetussumma on alati rangelt vabatahtlik. Igaüks panustab niipalju, kui ta saab – ebavõrdset panustamist peetakse loomulikuks.

Reisi rahastamiseks korraldasime kogu aasta jooksul väga erinevaid korjandusüritusi.

Meile oli uus ka õpetajate suhtumine, kui nad tänasid meid tihti selle eest, et oleme oma lapse nende kätte usaldanud.

Kõiki korjandusüritusi korraldasid suures osas lapsevanemad ja lapsed, kuid nende tööd koordineeris üks õpetaja. Raha õnnestus koguda siiski piiratud hulgal ja puuduv osa tuli juurde maksta.

Meie laps tundis end selles koolis väga hästi. Talle meeldis, et õpetajad ei kohelnud lapsi mitte rühmana, vaid indiviididena. Meile sümpatiseeris see, et õppimise kõrval pani kool suurt rõhku kodanikuks kasvamisele: lapsi õpetati austama teisi inimesi ja nende põhimõtteid. Koolis käis lapsi rohkem kui 30 rahvusest ja tänu sellele olid esindatud

kõik usundid. Usutaustaga pühi koolis peaaegu ei tähistatud.

Kui lastel tekkis konflikt, jäeti tunnis mõnikord õppimine pooleli ja lahendati see arutelu teel. Meile oli uus ka õpetajate suhtumine, kui nad tänasid meid tihti selle eest, et oleme oma lapse nende kätte usaldanud.

Tänapühade eel käisid lapsed majast majja ja kogusid koogitellimusi.

Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

5.5. ÜHE KLASSIPERE LUGU

Killu Teras

Kui mõtlen koolielule, siis arvan, et igal klassil on jutustada oma lugu.

2014. aasta 1. septembril, kui kogunemise peale aktust minu praeguse 2.a (tollase 1.a) laste ja vanematega klassiruumi, rääkis Timo Parvela raamatu „Kiigelaud“ peategelasest Piist, kes otsis kiigesõpra. Pii ütleb raamatus: „Kiikumisest ei tule midagi välja, kui kiige teises otsas pole kedagi.“ Minu soov oli, et meist lastega võiksid saada kiigesõbrad, et kiigelaual teises otsas oleks alati keegi, kes märkab, ja et kutsuksime ka vanemad koos meiega kiikuma.

„Kiikumisest ei tule midagi välja, kui kiige teises otsas pole kedagi.“

Kui mõelda, missugused sõnad võiksid meie klassi loos kõlada kõige sagedamini, siis üks neist oleks kindlasti *koos*. Arvan, et see sõna ongi koolielus kesksel kohal: *koostöö, koostöövalmidus, koos olemine, koos tegutsemine ja koos toimimine*. Meie klassis on olnud koostööst ja koos tegutsemisest rõõmu nii lastel kui ka vanematel. Omavahelisse suhtluse on tulnud sõna *klassipere*, mida esimesena kasutas üks lapsevanem.

Omavahelisse suhtluse on tulnud sõna klassipere, mida esmalt kasutas üks lapsevanem.

Mis on pannud meie klassis toimima koostöö vanematega ja lastega? Mis on meist teinud klassipere?

Soodne pinnas toimiva koostöö kujunemisele on olnud üksteise tundmaõppimine ja kontakti loomine, koostöövalmidus, vanemate positiivne ja toetav hoiak ning soov koolielus kaasa rääkida ja teha. Mind rõõmustab, et juba esimestel kuudel saime lastega kätte ühise rütmi koos toimimiseks.

Üksteise tundmaõppimise ja koos tegutsemise kõrval on olnud tähtis õppida üksteist kuulama, innustama, märkama, andeks paluma ja üksteise tegemistele kaasa elama. Heaks tavaks on saanud vahetada iga kuu alguses pinginaabrit – see annab võima-

Oma töös juhindun mõttest „Igaüks on tähtis“. Minu klassi lapsed teavad seda ja ma olen näinud, et eeskuju nakkab.

on iga päev meie klassi jaoks tähtsal kohal. Nii saavad vanemad toetada klassi koos toimimist.

luse klassikaaslasi veel paremini tundma õppida ja harjutada ka koostööd. Nii käivad õppimine ja suhtlemine käsikäes.

Oma töös juhindun mõttest „Igaüks on tähtis“. Minu klassi lapsed teavad seda ja ma olen näinud, et eeskuju nakkab. Leian, et oluline on ka vanematega jagada seda, mis on need asjad, mis

Isadepäev Tartu Karlova Kooli 1.a klassis.

Foto: Killu Teras

Kui kohtusime enne esimese kooliaasta algust esimest korda vanemate ja lastega kevadisel tutvumispäeval, panid ühed meie klassi lapsevanemad minus idanema mõtte, et võiksime kohe sügisel korraldada ühise kokkusaamise lastele ja vanematele. See mõte meeldis mulle. Mõtte arenemist toetas seegi, et mul oli varasemast hea kogemus oma põhikooli-klassi õpilaste ja vanemate ühistest kevadistest piknikutest.

Nii toimuski meie klassi esimene ühine ettevõtmine esimese klassi teisel koolinädalal ühe meie klassi pere aias. Lapsed said koos mängida ja täiskasvanud vahetada esimesi koolimuljeid. Meil oli võimalus jagada rõõme ja muresid ning rääkida oma ootustest ja arusaamadest.

Oluline on ka vanematega jagada seda, mis on need asjad, mis on igapäevaselt meie klassi jaoks tähtsal kohal. Nii saavad vanemad toetada klassi koos toimimist.

Meie klassi esimene ühine ettevõtmine toimus esimese klassi teisel koolinädalal ühe meie klassi pere aias. Lapsed said koos mängida ja täiskasvanud vahetada esimesi koolimuljeid.

Emadepäev Tartu Karlova Kooli 1.a klassis.
Foto: Killu Teras

*Arenguestlused andsid
võimaluse üksteist
isiklikumalt tundma õppida.*

*Meie tavaks on kujunenud
vanemate antavad
tunnid nii isade- kui ka
emadepäeva nädalal.*

Olulisel kohal koostöö kujunemises olid ka samal sügisel toimunud arenguestlused, kus osalesid nii laps kui ka lapsevanem(ad). Need andsid võimaluse üksteist isiklikumalt tundma õppida. Klassiperega tulime taas kokku Eesti vabariigi sünnipäeva paiku. Saime vanematega arutada koolielu küsimusi ja mõtteid vahetada ning lapsed võtsid osa põnevast seiklusmängust.

Nüüdseks võime sügisest ja talvist kokusaamist lugeda juba oma klassi tavaks: ka selle õppeaasta sügisel kogunesime

aiapiknikule ning talvel korraldasime perede ühisürituse Tartu Ülikooli loodusmuuseumis. Sel õppeaastal tuleme klassiperega kokku ka kevadel kooliaasta lõpus, kui teeme kahepäevase väljasõidu Võrumaale. Laste ja vanemate ühisürituste eestvõtjad ja korraldajad on olnud lapsevanemad, mina olen saanud olla toetav jõud.

Meie teiseks tavaks on kujunenud vanemate antavad tunnid nii isade- kui ka emadepäeva nädalal. Lapsevanemad on aktiivselt kasutanud võimalust tunde andes osa saada meie klassi igapäevaelust ja oma andeid rakendada. Nad on valinud tunni teema ise ja muu hulgas saanud oma lapse klassiga veel paremini tuttavaks. Selliste tundide teemad on olnud mitmekesised ja tunnid laste jaoks põnevad.

Timo Parvela raamatus leidis Pii endale kiigesõbra. Mul on hea meel, et nii on läinud ka meie klassis. Rõõmustan, et ka vanemad on kutse vastu võtnud ja tulnud koos meiega kiikuma. Kui mõtlen oma klassi lastele ja vanematele, võin julgelt öelda Pii sõnadega: „Kiikuda on lihtne, kui saad teise peale kindel olla, nagu kuu päikesele.“

See on üks osa meie klassipere loost, mis jätkub. See on osa loost, milles on kesksel kohal koostöövalmidus, üksteise tundmaõppimine koos olles, toimides ja tegutsedes, üksteise märkamine ja toetamine – koos oma kiigesõpradega kiikumine.

5.6. LAPSEVANEMAD ÕPETAJA ROLLIS TARTU KIVILINNA KOOLI NÄITEL

Küllike Pedaste

Tartu Kivilinna Kooli õpilaste vanemad soovivad oma tegemisi kooliga jagada ja olla õpetaja rollis, panustades sel viisi laste terviklikuma maailmapildi kujunemisse. Aastate jooksul on kooli külastanud paljud emad-isad, aga ka vanaemad-vanaised või hoopis tädid ja onud. Nad on käinud tutvustamas oma ametit, rääkinud õpilastele oma hobi-dest ja jaganud teadmisi valdkonnas, mida nad oluliseks peavad. Tuleb tõdeda, et õppimine ei käi ainult koolimajas: väljaspool kooliruumi saab samuti edukalt õppida ja sedagi võimalust on meie lapsevanemad kasutanud.

Üle kümmeaasta aasta on üks meie spordilembene lapsevanem korraldanud igal õppeaastal kogu kooli õpilastele (1.–9. kl) orienteerumispäeva Tartu linna erinevates kohtades. See isa on kaasanud kogu koolipere, nii õpilased kui ka õpetajad. Enne orienteerumisraja minekut on õpetajad koolis õpilastele meelde tuletanud, kuidas

Orienteerumismängu mängimas. Foto: Tartu Kivilinna Kooli fotoarhiiv

*Üle kümmeaasta
on üks meie spordilembene
lapsevanem korraldanud
igal õppeaastal kogu
kooli õpilastele (1.–9. kl)
orienteerumispäeva.*

meie kooli traditsioonidest ja me oleme talle sellise aktiivsuse eest väga tänulikud.

Üks Tartu Ülikoolis töötav lapsevanem kutsus sealsesse haridusuuenduskeskusse külla oma laste klassid, sisustades neil terve õppepäeva. Haridusuuenduskeskus toetab muutunud õpikäsituse rakendumist Eesti koolides. Aktiivne isa oli sel päeval nii loodusõpetuse, ajaloo-, matemaatika-, infotehnoloogia-, kunsti- kui ka muude ainete õpetaja rollis. Õpilased said aktiivselt tegutseda, kasutades õppimiseks uusi infotehnoloogilisi lahendusi ja haridusuuenduskeskuse teisi võimalusi. Nende õppepäevade kohta on olnud koolis kuulda ainult head. Hiljem on sama keskust külastanud veel väga paljud klassid, veetes sealsete töötajate ja oma õpetajate koostöös nii ühe koolipäeva.

*Aktiivne isa oli sel päeval
nii loodusõpetuse,
ajaloo-, matemaatika-,
infotehnoloogia-, kunsti- kui
ka muude ainete õpetaja
rollis.*

kaarti lugeda. Koostöös aineõpetajatega on mitmel korral valminud põnevad töölehed, mida õpilased on saanud orienteerudes täita. Nii on sportlik liikumine saanud juurde ainetevahelise lõimingu aspekti. Lapsevanem on kutsunud õpilasi endale appi kohtunikeks, neid mõistagi enne põhjalikult juhendades, kuidas seda tööd teha. Selline ettevõtmine, mille eestvedaja on lapsevanem, on osa

Meil on hulk häid näiteid sellegi kohta, kuidas lapsevanemad annavad tunde koolimajas. Õpilastele on tutvustatud erinevaid ameteid, näiteks on käinud koolis juuksur, meditsiiniõde, torulukksepp, hambaarst, politseinik, programmeerija, kasvataja ja kokk. Vanemad on rääkinud koolis oma hobidest, näiteks jahindusest, fotograafiast, maalimisest ja mitmesuguste esemete kogumisest.

Mõnikord on sellised kohtumised lastele lihtsalt tore kuulamine ja silmaringi laiendamine, samas on vanemad õpetajaks olles küllalt asjatundlikud. Nad kaasavad õpilasi tegevustesse, andes neile ülesandeks ise midagi uurida, mõni katse teha või osaleda rollimängus. Meenub üks tore seik, mil torulukksepast isal oli kaasas palju torusid. Õpilased said arvutada nende läbimõõtu ja pikkust ning panna torusüsteemide osi omavahel kokku. Sellised tunnid on õpilastele arendavad, näidates, et igal ametil on oma võlu, ja tõestades selle vajalikkust igapäevaelus.

Meelsasti käivad koolis ka meditsiini-valdkonnas töötavad vanemad: küll on õpitud käsi pesema, küll haava siduma, lahast panema ja nukule kunstlikku hingamist tegema. Loomulikult kuuluvad need teemad kooli õppekavva ja neid õpitakse ka tavatundides. Ometi on igapäevatoos sel alal tegutseva inimese tund huvitavam, eriti siis, kui õpetajaks on koolikaaslase ema või isa. See tekitab põnevust ja annab õppimisele hoopis emotsionaalsema värvingu.

Miks peaksid lapsevanemad tahtma olla õpetaja rollis? Põhjused on erinevad, ühest vastust sellele küsimusele pole. Meil on hea tava kutsuda vanemaid aktiivselt koolielus kaasa lööma. Näiteks on isadepäeva paiku tegusate poiste nädal, mil ootame kooli eeskätt isasid ja vanaisasid. Kutsesuunitluspäeva peame

Torulukksepast isal oli kaasas palju torusid. Õpilased said arvutada nende läbimõõtu ja pikkust ning panna torusüsteemide osi omavahel kokku.

Igapäevatoos sel alal tegutseva inimese tund on huvitavam, eriti siis, kui õpetajaks on koolikaaslase ema või isa. See tekitab põnevust ja annab õppimisele emotsionaalsema värvingu.

Lõiming loodusõpetusega sportlikul orienteerumispäeval. Foto: Tartu Kivilinna Kooli fotoarhiiv

esimese veerandi viimasel nädalal. Vanemad on sel nädalal oodatud kooli või kutsuvad nad õpilasi võimaluse korral hoopis oma töökohta külla.

Klassijuhataja ja lapsevanemate tihe koostöö toetab selliste koostöövormide elujõulisust, mille puhul vanem saab olla õpetaja rollis ja avardada selle kaudu õpilaste silmaaringi.

Külalisõpetaja tund „Tagasi kooli!“ programmi raames. Foto: Tartu Kivilinna Kooli fotoarhiiv

5.7. OOTUSED LAPSEVANEMALE PÄRNU VABAKOOLIS

Kauni Sillat

Pärnu Vabakool on kodanikualgatusena loodud, lapsevanematele kuuluv kogukondlik kool, mis alustas tegevust 1997. aastal. Meie kooli toimimine lähtub põhimõttest, et kodu ja kooli koostöö tugineb ühtsetele väärtushinnangutele ja eesmärkidele ning usaldus kodu, kooli ja iga lapse vahel on nii suur ja ehtne kui vähegi võimalik.

Vabakool on nagu maja, mille vanemad on oma lastele ja endale ise ehitanud. Kool on laste, vanemate ja koolipersonali ühine vastutus, mistõttu on vanemate aktiivne koostöö kooliga väga tähtis. Lapsevanemaks olemine vabakoolis on vastutus ja kooli teadlik toetamine nii mõtetes, sõnades kui ka tegudes.

Koostöö alla kuulub see (ja vabakool eeldab seda), et vanemad osalevad kooli kogukondlikel üritustel ja koostegemistel, sh lastevanemate koosolekutel ja arenguevestlustel. Eeldame, et nad loevad järjepidevalt kirju, mida klassi juhataja saadab, ja igareedest infokirja, et nad osalevad aktiivselt klassi hoolekogudes ja kooli arendavates tööühmades, kogu pere jõulumaa ettevalmistamises ja elluviimises, perede spordipäeval, ülekoolilistel tööpäevadel jm. Enamikku tegemistesse on kaasatud ka lapsed, nii lisandub tööpanusele kvaliteetaja veetmine oma lapsega. Selli-seid koostegemisi mäletab laps kindlasti

ka suurena, näiteks seda, kuidas ta emaga koolis seepi viltis või isaga võidu kaugust hüppas.

Koostöö alla käib, et vanemad osalevad kooli kogukondlikel üritustel ja koostegemistel.

Enamikku tegemistesse on kaasatud ka lapsed, nii lisandub tööpanusele kvaliteetaja veetmine oma lapsega.

KOHUSTUSTEGA KOGUKOND

1) Vabatahtlik tööpanus kooli arengu heaks

Kõikidel Pärnu Vabakooli Seltsi kuuluvatel peredel on rõõm kooli paremale toimimisele kaasa aidata ja panustada kooli arengusse 20 töötunniga pere kohta ühe õppeaasta jooksul.

Kõigil Pärnu Vabakooli Seltsi kuuluvatel peredel on rõõm aidata kaasa kooli paremale toimimisele ja panustada kooli arengusse 20 töötunniga pere kohta ühe õppeaasta jooksul. Kuna kooli kogukonnas on iga eriala inimesi (ehitajad, õpetajad, elektrikud, käsitöölised, torumehed, õmblejad, arhitektid, näitlejad, kokad jne), on koolil mõistlik see võimas potentsiaal ära kasutada ning kaasata vanemad kooli arengusse.

2) Lapsevanematest kontaktisikud klassides

Õppeaasta alguses valitakse igast klassist viis liiget lapsevanematest koosnevasse hoolekogusse.

Koolikogukond koosneb väiksematest klassikogukondadest ja kooli areng sõltub paljuski nende koostööoskusest. Õppeaasta alguses valitakse igast klassist viis liiget lapsevanematest koosnevasse hoolekogusse, kelle ülesanne on tugevdada kodu ja kooli koostööd oma valitud valdkonnas. Enamasti on

see kodu ja kooli ühendavate ürituste korraldamine või neile kaasaaitamine. Kõiki töörühmi juhivad Pärnu Vabakooli Seltsi juhatuse liikmed.

3) Vanema suhtlus kooli ja õpetajatega. Lahtised uksed

On üsna tavapärane näha meie vanemaid koolis midagi korraldamas, tunde asendamas või lihtsalt külas käimas.

Vabakool on avatud kool selle sõna kõige otsesemas tähenduses: kõik lapsevanemad on alati oodatud tunde külastama (õpetajat ette teavitades), õpetajatega suhtlema ja koolielust osa saama. Eriti teretulnud on nad igapäevasele hommikulaulmisele.

On üsna tavapärane näha meie vanemaid koolis midagi korraldamas, tunde asendamas või lihtsalt külas käimas. See annab nii neile endale kui ka lastele turvatunde ning nii õpitakse üksteist paremini tundma.

Lapse arengu kohta saab lapsevanem tagasisidet Stuudiumi kaudu ning alati on võimalus õpetajalt telefoni või meili teel infot juurde saada. Suhtlemise teeb lihtsaks see, et vanemad tunnevad hästi õpetajaid, sest paljudel klassi ja kooli üritustel saab nendega suhelda ning paluda oma lapse arengu ja koolielu kohta tagasisidet.

4) Arenguestlused

Kuna meil on hinneteta kool, siis tagasisidet lapse arengu kohta saab vanem Stuudiumist, õpetajalt, kujundava hindamise vormis tunnistuselt (kaks korda aastas) ja suuri ülevaate arenguestlusest. Need toimuvad kaks korda õppeaasta jooksul. Arenguestlusel räägitakse õpilase õppekavalistest oskustest, sotsiaalsest arengust, kodutööst, kodu-kooli koostöö võimalustest ja just seda õpilast puudutavatest teemadest. Vajaduse korral kaasatakse vestlusesse aineõpetajaid. Arenguestlusel käib koos lapsega vähemalt üks lapsevanem. Alati, kui selleks peaks vajadus olema, on võimalus leppida õpetajaga kokku lisavestluse aeg.

5) Ühisüritused

Kooliaasta jooksul on meil palju mitmesuguseid üritusi, näiteks pidusid, klassiõhtuid, kontserte, kohtumisi, koosolekuid, loenguid jne. Kõikidel peredel on piisavalt võimalusi oma lapse arengus kaasa lüüa ja panustada meie ühise kooli arengusse. Ootame vanematelt avatud ja mõistvat suhtumist, aktiivset osavõttu ja koostegemise lusti. Õnne jaoks on vaja kohal olla!

6) Augustikuine tööpäev koolis

Augusti teisel või kolmandal laupäeval kohtume koolimajas tööriietuses, et koolimaja ja klassiruumid õppeaastaks ette valmistada. Moodustame iga töö jaoks meeskonna, kus vanemad saavad oma oskusi arvestades koolile abikäe ulatada. Tegemist jagub lastelegi. Sööme koos talgusuppi ja tunneme isetegemisest rõõmu.

Augusti teisel või kolmandal laupäeval kohtume koolimajas tööriietuses, et koolimaja ja klassiruumid õppeaastaks ette valmistada.

Aktusel sööme emade-lastel valmistatud traditsioonilist hiigelkooki.

Müügiks tuuakse enamjaolt kodus kasvatatud head mahekraami, hoidiseid ja vanemate valmistatud hooajaküpsetisi.

Jõulumaa korralduse töörühma kuulub igast klassist vähemalt üks vanem.

7) 1. septembri avaaktus

Kooliaastat ootame alustama kõiki lapsi koos peredega. Aktusel tervitame uut 1. klassi, kuulame kontserti ja muinasjuttu, sööme emade-lastel valmistatud traditsioonilist hiigelkooki ja teeme klassipilte.

8) Sügislaat

Igal aastal korraldame septembri lõpus sügislaada, kus leti taga kauplevad lapsed ning ostjad on vanemad, õpetajad, sõbrad ja tuttavad. Kogutud raha läheb klassikassasse. Müügiks tuuakse enamjaolt kodus kasvatatud head mahekraami, hoidiseid ja vanemate valmistatud hooajaküpsetisi. Ka kohvikus on müüjateks ja teematubades toimetajateks lapsed. See on kogu pere vahva ja laste väga oodatud sügisüritus.

9) Jõulumaa

Traditsiooniline ülelinnaline kogupere-laad iseloomustab vabakooli laste, õpetajate ja pere suurepärase koostööd. Jõulumaa korralduse töörühma kuulub igast klassist vähemalt üks vanem. Ürituse ettevalmistamist alustatakse juba septembris. Müügiks ja töötubades vajaminev valmistatakse koos vanemate ja lastega töötubades, mida juhivad vanemad. Jõulumaa korraldus on üks suur kogukondlik ettevõtmine, mis seob lapsevanemaid omavahel ja tugevdab kooli sidet koduga. Joulukuu teisel laupäeval ongi nii oma kooli lastele, vanematele, sõpradele-tuttavatele kui ka kogu linna peredele avatud jõulumaa, kus esinevad meie kooli ja Pärnu huvikoolide lapsed, müüjad ja töötubades toimetajad on meie lapsevanemad ja lapsed. Üritust oleme korraldanud nii oma koolimajas kui ka Pärnu Keskuses.

10) Jõulupidu

Vabakool korraldab viimasel koolipäeval enne jõuluvaheaega kooliperele ühise jõululõuna koos südamliku kontserdiga. Külal on jõuluvana ja ei puudu ka üllatused. Jõululõunat naudib kogu koolipere.

11) Memme-taadi pidu

Vabakooli laste vanaemadele-vanaisadele mõeldud memme-taadi peo tava on sama vana kui kool ise. Vabariigi aastapäeva tähistamiseks kutsume vanavanemad osa saama südamlikust kontserdist, kus esinevad nooremate klasside õpilased. Sööme koos aastapäevakringlit ja anname vanavanematele üle väikesed üllatused. Selle ürituse sõnum on austus vanavanemate ja meie riigi vastu.

12) Muusika

Igal kevadel esietendub koolis omaloominguline muusikal, mille on kirjutanud õpilased ja õpetaja(d) ning kus astub üles kogu kool. Peaosad on jagatud lõpuklassi õpilaste ja kõrvalosad nooremate klasside õpilaste vahel. Nooremad astuvad üles laulude, tantsude ja teiste etteastetega. See on suur ja põnev üritus, mille ettevalmistusse on haaratud draama-, eesti keele, kirjanduse, muusika-, bändi-, tantsu-, kunsti- ja käsitöö-tunnid, kogu kooli lapsed ja õpetajad. Vajaduse korral löövad kaasa ka lapsevanemad. Muusikal seob ühtseks hingamiseks nii lapsed omavahel kui ka õppeained. Esietendusele Endla teatris on oodatud kõik vabakooli pered, nende sõbrad, tuttavad ja linnarahvas.

13) Perepidu

Peale kevadvaheaega esinevad pered etteastega perepeol, kus laval on nii õpilased kui ka nende pereliikmed. Ette kantakse laulud, instrumentaalpalad, näidendid, püramiidid, mustkunst ja tants.

*Peale kevadvaheaega
esinevad pered etteastega
perepeol, kus laval on nii
õpilased kui ka nende
pereliikmed.*

14) Kevadine spordipäev

Maikuus on kõik meie kooli pered oodatud sportima ja võistlema. Pika- maajooksus, sprindis, kaugushüppes, palliviskes ja üllatusaladel võtavad mõõtu lapsed, emad-isad ja õpetajad. Suurt elevust pakub lastele koos oma vanematega võistlemine ja omaenda rekordite parandamine. Vabakool on looduskool – terves kehas terve vaim!

*Suurt elevust pakub lastele
spordipäeval koos oma
vanematega võistlemine
ja omaenda rekordite
parandamine.*

15) Kevadkontsert ja ülevaatenäitus

Nii kool kui ka lapsevanemad saadavad infokirja kaudu lugemissoovitusi ja koolituskutseid, sest me peame ühist arengut väga vajalikuks.

Kooliaasta lõpetab suur kevadkontsert ja õpilastööde näitus. Viimasel koolipäeval esinevad kõik õpilased aasta jooksul õpitud tantsude, laulude, pilli- ja bändilugudega. Kunsti- ja käsitöötundides tehtu panevad välja õpetajad koos lastega. Peale kontserti tunnustatakse tublisid õpilasi, peresid ja õpetajaid. Kontserdile oodatakse kõiki peresid, nende sõpru ja tuttavaid. Sööme koos kringlit ja soovime üksteisele ilusat suvevahe-aega.

16) Reedesed infokirjad

Igal reedel tuleb lapsevanema meilipostkasti infokiri, kust saab lugeda möödunud nädala toimetustest ja uue nädala plaanidest. Kirjas on ka õppimise ja kasvamisega seotud saavutused. Infokirja toimetab kooli sekretär-raamatupidaja. Nii kool kui ka lapsevanemad saadavad infokirja kaudu lugemissoovitusi ja koolituskutseid, sest me peame ühist arengut väga vajalikuks.

Loo autor Kauni Sillat (paremal) Pärnu Vabakooli jõululaadal. Foto: erakogu.

5.8. ADVENDILAAT KUI TARTU WALDORFGÜMNAASIUMI AASTA SUURIM MEESKONNATÖÖÕPPUS

Liisa-Lota Kaivo

Advendilaat on Tartu Waldorfgümnaasiumi aasta suursündmus ja kõige tõhusam klassipere meeskonnatööõppus. Kui kooli ülejäänud sündmused on rohkem stiilis „Kool korraldab, vanemad osalevad“, siis advendilaat on pigem vastupidine: iga klassi vanemad annavad koos oma laste ja õpetajaga endast parima selle õnnestumiseks.

Klassi kaupa peetakse laadal kas müügi-letti omavalmistatud kaubaga, korraldatakse kohvikut või mõnd õpituba, seiklusparki, õues vibulaskmist ja lõkkepann-kooke. Sageli on kavas loterii, oksjon, etendused, kontserdid ja kinoseansid. Ka need aineõpetajad, kes parasjagu ei ole klassijuhatajad, valmistavad ette oma müügileti. Kauplema on kutsutud veel käsitöölised väljastpoolt kooli.

*Advendilaat on Tartu
Waldorfgümnaasiumi
aasta suursündmus ja
kõige tõhusam klassipere
meeskonnatööõppus.*

Advendilaat on külastajatele põnev, eriti oma kooli õpilastele, sest koolimaja saab täiesti uue ilme: ruumid kaunistatakse ning müügiletid ja töötoad seatakse valmis juba eelmisel päeval. Nii saab hommikul kohe hoogsalt alustada. Iga klass jagab omavahel ülesanded selliselt, et igaüks teeb midagi, aga saab ka ise laadal ringi uudistada, teistes töötubades osaleda ning kontserte ja etendusi nautida.

Laadale on oodatud peale laste, nende vanemate ja koolitöötajate ka vanaemad-vanaisad, sõbrad, tuttavad ja ülejäänud linnarahvas. Palju kohtab laadal vilistlasi, kes tulevad kohtuma oma kunagiste õpetajate ja kaasõpilastega. Advendilaat toimub alati mõnel varajasel advendilapäeval kell 10–16. Kuuetunnise ürituse ettevalmistused kestavad mitu kuud.

Sellise suurürituse korraldamine on keeruline ja mahukas töö, mis peab teenima kogu koolipere paremaks meeskonnaks kasvamise eesmärgi. Laada jätkusuutlikuks

Sellise suurürituse korraldamine on keeruline ja mahukas töö, mis peab teenima kogu koolipere paremaks meeskonnaks kasvamise eesmärgi.

toimimiseks on kool ajapikku kujundanud välja kindla süsteemi. Ürituse peakorraldaja on igal aastal 8. klass koos vanemate ja õpetajaga. Waldorfi kooli klassid tegutsevad esimesed kaheksa aastat ühe ja sama klassiõpetaja käe all ning õpilased, vanemad ja klassiõpetaja on selle aja jooksul sulanud hästi toimivaks meeskonnaks. Üldkorraldusele lisaks korraldab see klass laadaloterii ja

-oksioni ning peab alati laada kõige suuremat kohvikut kooli sööklas. Kogu loterii tulu läheb koolile, kuid oma kohviku tulu võib see klass tervenisti kasutada suvise ekskursiooni tarbeks.

8. klassi vanemad võtavad laada korraldamise päevakorda juba sügise esimesel lastevanemate koosolekul. Kõigepealt jagunetakse temarühmadesse: teavitus-reklaam, loterii, maja kaunistamine, kohvik, laadakorraldus, üldkorraldus jmt. Iga pere panustab oma võimaluste piires. Kes ei saa laadapäeval kohal olla, osaleb rohkem ettevalmistustes.

Tartu Waldorfgümnaasiumi 2015. aasta jõululaada teema oli Põhja-Ameerika. Foto: Liisa-Lota Kaivo

8. klass mõtleb välja ka laada teema, 2015. aastal oli selleks Põhja-Ameerika. Teistel klassidel palutakse saata oma laadaplaanid 8. klassile kuu aega enne laata. Iga klassi vanemad arutavad ja otsustavad selle lastevanemate koosolekul, arvestades laste soove (neid arutab lastega enne klassiõpetaja). Põhja-Ameerika teemast olid viimatisel laadal kantud näiteks kommipood, indiaanlaste seikluspark, unenäopüüdjate õpituba, Disney stiilis näomaalingute tegemine, burgerirestoran McWaldorf ja loomulikult Ameerika muusika kontsert.

Kohviku pidamisega võib kätt harjutada juba 7. klass ja tavaliselt teeb seda ka 9. klass. Nooremate klasside õpilased (koos vanematega, kui soovivad) peavad müügiletti, korraldavad töötube või teevad mõlemat. Teenitud tulust pool annetab klass koolile, teise poole võib ta jätta endale klassirahaks. Õpetajate müügilett kogub tulu Herbert Hahni fondi, mis annab välja stipendiumi kooli parimatele õppuritele. Väljastpoolt kooli tulnud kauplejad annetavad koolile kindla protsendi teenitud tulust. Seekord koguti laadatulu kooli õueala arendamiseks.

2015. aasta adventilaat oli Tartu Waldorfgümnaasiumis järjekorras 25. ja ühtlasi esimene, mis peeti pärast kooli kolimist uude suurde majja. Peakorraldajal, 8. klassil, oli seepärast leiutamist oma jagu, sest kõik oli varasemast teistmoodi. Laat tuli vägev ja koolimaja oli rõõmsast rahvast tulvil. Laada järel jäi peakorraldaja-klassi õlule lõpukoristus, õpilaste jaoks läks see sujuvalt üle koolimajas ööbimiseks. Korraldajaklass plaanis järgmise aasta 8. klassi jaoks laada korraldamise põhisoovitused kirja panna, ent pärast suurt pingutust jäi väärt mõte seekord teostamata. Tulevikus tasub seda kindlasti teha, sest Tartu Waldorfgümnaasiumi adventilaada korraldaja käsiraamat võiks olla abiks teistele koolidele, kes soovivad võtta ette sellise kogu kooliperet haarava meeskonnatööõppuse.

Ürituse peakorraldaja on igal aastal 8. klass koos vanemate ja õpetajaga. Vanemad võtavad laada korraldamise päevakorda juba sügisel. Igaüks panustab oma võimaluste piires.

Tulevikus tasub laadakorraldamise nõuanded kirja panna, sest Tartu Waldorfgümnaasiumi adventilaada korraldaja käsiraamat võiks olla abiks teistele koolidele.

Perepäeval oli valida üle 40 tegevuse.
 Fotod: Jandra Mölder

5.9. PEREPÄEV TARTU KARLOVA KOOLIS

Jandra Mölder

2015. aasta kevadel korraldasime Tartu Karlova Koolis lapsevanemate, õpilaste ja õpetajate ühisel jõul vaheldusrikka perepäeva „Igaüks on tegija!“. Selline ettepanek tuli pool aastat varem TULUKese projekti mõttetalgutelt meie koolis. Ürituse eesmärk oli äratada lastes huvi uute tegevuste vastu, kaasata kogukonda ja vanemaid koolitöösse ning jagada õpetusi ja kogemusi õpilastelt õpilastele.

Perepäeva hommikul meisterdas iga klass kooli 140. aastapäevaks küpsisetordi, mis söödi päeva lõpus ühiselt ära. Päev oli sisustatud õpitubadega, mida juhendasid lapsevanemad, vanemate klasside õpilased ja õpetajad. Õpitoad kestsid 45 kuni 90 minutit.

Valida oli üle 40 tegevuse: meisterdamine, käsitöö, sport, sõnamängud, pilliõpe, kokandus, iluhooldus ja hügieen, karjääriõpe, infotehnoloogia ja nutimaailm, filmindus jne. Kõige menukamateks töötubadeks osutusid *djembe* trummid ja kitarri-mäng, koogi küpsetamine, juuksuritöö ja meikimine, Scrabble'i mängimine, sulgpall, osavusmängud ja karate.

Õpilased jäid perepäevaga väga rahule. Ennekõike pakkus töötubades osalemine neile otsustusvabadust, vaheldust rutiinses õppetöös, uusi kogemusi ja mõtteid huviringide kohta.

2016. aasta märtsis on perepäeva teemaks „Vanemalt lapsele“. Üritusega soovime kaasata lapsevanemaid õpitegevusse, tekitada õpilastes huvi mitmesuguste vabaajategevuste vastu ning aidata anda edasi vanemate elutarkust ja kogemusi. Seegi kord on ürituse keskmes töötoad, kuid erinevalt eelmisest aastast, mil kõik lapsed said endale ise tegevuse valida, korraldame seekord töötube klas-side kaupa.

*Üritusega soovime
kaasata lapsevanemaid
õpitegevusse, tekitada
õpilastes huvi mitmesuguste
vabaajategevuste vastu ning
aidata anda edasi vanemate
elutarkust ja kogemusi.*

Kogemusi saavad õpilased erinevatest õpitubadest, näiteks on kavas „Hallitused meie elukeskkonnas“, „Aju ja tema võimalused“, „Linnaruum ja linnaplaneerimine“, pritsküpsiste valmistamine, juuksehooldus ja patsipunumine, näonaha hooldus, fotograafia, origami, pallimängud, pabertikkimine jm.

Töötubade juhendajate otsimise võttis tänavu enda peale sügisel rajatud vanematekogu. Kooli roll on sel korral ürituse korraldamine ja koordineerimine. Perepäeval valmistavad kõik klassid endale ka võileivatordi.

Kaasa loomast takistab eelkõige ürituseks planeeritud päevane aeg, sest paljudel vanematel pole võimalik töö juurest ära käia.

Sel päeval tulevad koolimajja erinevate erialade ja kogemustega lapsevanemad. Nad on olnud igati valmis kooliellu panustama ja oma kogemusi jagama. Kaasa loomast takistab eelkõige ürituseks planeeritud päevane aeg, sest paljudel pole võimalik töö juurest ära käia. Seetõttu jääb osa kavas olnud õpitube ootama järge mõnel järgmisel õppeaastal.

Perepäeval valmistavad kõik klassid endale ka võileivatordi.

Foto: Jandra Mölder

.....

6. VANEM JA VANEM VANEMATE ORGANISEERUMINE JA SEKKUMISVÕIMALUSED

.....

6.1. KOOLIVALIKU PLUSSID JA MIINUSED

Triin Lauri, Kaire Pöder

Haridusele ligipääsu võrdsust on peetud Eestis iseenesestmõistetavaks ja meie haridustulemuste vähest sõltuvust pere taustast kinnitab ka PISA uuring¹⁰³. Miks on viimasel kümnendil sellegipoolest kasvanud vanemate püüdlus panna oma laps iga hinna eest nn õigesse kooli või hääletada ennast munitsipaal-kooli-süsteemist välja? On see nüüdisaegse hariduselu paratamatu suundumus või hariduspoliitikaga mõjutatav? Kas vanemate usk ühtluskooli¹⁰⁴ headusse on löönud kõikuma poliitikakujundamise tagajärjel või otsitakse alternatiive seepärast, et otsustusvabadus ja ambitsioonikus on praegusaja hea kodaniku mõõt?

Miks on viimasel kümnendil kasvanud lastevanemate püüdlus oma laps iga hinna eest nn õigesse kooli saada?

Just sellisele kaheharulisele küsimusele me vastust otsimegi. Peale sissevaate viimase aja hariduspoliitikasse (koolivaliku alal) huvitavad meid järgmised küsimused.

- Kas vanematele peaks andma õiguse oma lapsele kool valida?
- Kui seda peaks tegema, siis kuidas tuleks koolivalik korraldada?
- Miks on need küsimused ühiskonna jaoks olulised?

Kõigile küsimustele vastame väga lühidalt, alustades viimasest.

103 Ülevaade PISA uuringust ja tulemustest eesti keeles on kättesaadav Haridus- ja Teadusministeeriumi veebisaidil aadressil hm.ee/et/tegevused/uuritud-ja-statistika/pisa OECD (2016). Vt ka viimast aruannet, mis analüüsis muu hulgas koduse tausta mõju õpitulemustele ja tõi esile, et Eestis on see üks väiksemaid maailmas: *Low-Performing Students: Why They Fall Behind and How to Help Them Succeed*, PISA, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264250246-en>.

104 „Eesti entsüklopeedia“ järgi on **ühtluskool** koolisüsteem, milles iga järgmine kooliaste tugineb vahetult eelmisele ning mis võimaldab tõrgeteta üleminekut ühest koolist teise (<http://entsyklopeedia.ee/artikkel/%C3%BChluskool1>). Seejuures on oluline rõhutada, et ei korraldata vaheeksameid, mis jagavad lapsi tulemuste põhjal eri koolidesse. Ühtluskooliks (ingl *comprehensive school*) nimetatakse tavaliselt ka kooli, kuhu laps ei valita akadeemiliste võimete alusel ning mille ülesanne on tagada igaihele võimetekohased õpivõimalused. Kõik lapsed olenemata perekonna elukohast või varanduslikust seisust õpivad sarnase õppekava alusel ja sarnastes koolides.

MIKS ON KOOLIVALIK OLULINE TEEMA?

Sotsiaalne mobiilsus ehk vanemate vähene mõju oma laste sotsiaal-majandusliku staatuse kujunemisele on õiglusriigi üks kaalukas tunnus: kõigil lastel peab olema võrdne võimalus saada hea haridus. Mida sõltumatum on laste haridustulemus vanemate taustast, seda õiglasemaks haridust peetakse.

Seega on mindud hariduse juhtimisel peamiselt nn turu mõju ravimise teed. Selle siht on hoida ära koolide konkureerimise korral sellised kaasmõjud, mis võivad kellegi haridustulemusi parandada kellegi teise arvelt. Paraku on viimast keerulisem teostada kui eesmärgina kirja panna, sest laste haridustulemusi „toodetakse“ keerulises kombinatsioonis, kus põimuvad pere ja õpetajate panus, kaasõpilaste ja õppeainete mõju, kooli ressursid jne.

Tihti on selle nn haridusliku tootmisfunktsiooni komponendid omavahel seotud või mõjutab haridustulemusi mingi kolmas tegur nn perekonnaefekti kaudu. Selliseks kolmandaks teguriks peetakse moodust, kuidas lapsed ja koolid kokku pannakse.

Teisisõnu on see, kuidas korraldatakse koolikohtade jagamine, tähtis nii laste haridustulemuste kujunemise kui ka sotsiaalsete klasside tekke (või taastootmise) seisukohalt.

Esmapilgul pelgalt bürokraatliku koolimääramisena tunduv teema on lähedalt vaadates mitmekihiline, sest seda mõjutab palju tegureid. Nendeks on koolide rahastamine (avalik ja eraraha), kooliastmete ja suundade eristamine ning sellest tulenev õpilaste valik või määramine eri vanuses, koolide iseseisvus nii vastuvõtu korraldamisel kui ka ressurside kasutamisel jms, mis mõjutab haridustulemusi.

Teisisõnu on see, kuidas korraldatakse koolikohtade jagamine, tähtis nii laste haridustulemuste kujunemise kui ka sotsiaalsete klasside tekke (või taastootmise) seisukohalt.

MILLE VAHEL VALITAKSE?

Koolid erinevad õpitulemuste ja pedagoogilise eripära poolest – esimest varianti võiks kutsuda vertikaalseks ja teist horisontaalseks mitmekesisuseks. Vertikaalset mitmekesisust illustreerib näiteks riigieksamite pingerida, horisontaalset iseloomustavad aga Eestis enamasti möödunud kümnendil tekkinud alternatiivpedagoogikal (nt Waldorfi, Gaia), kogukonnal või religioonil põhinevad koolid. Viimased on Eestis enamasti erakoolid.

Olgugi et suures pildis on meil tegu kodulähedase ühtluskooli süsteemiga, milles erakoolide roll on marginaalne, on linnapiirkondades lapsevanemate valikumenüü ja -surve suur. Näiteks Tallinnas püüdis 2012. aastal üle poole lastest mujale kui elukohajärgsesse kooli¹⁰⁵.

Tallinnas püüdis 2012. a üle poole lastest mujale kui elukohajärgsesse kooli.

Kooli eripära soositakse Euroopa riikides erineval määral ning ka erakoolide vormid ja levik on riigiti väga erinevad. On kallakuga koole ja klasse ning eriilmelisel aluspedagoogikal põhinevaid koole. On riike (nt Norra, Prantsusmaa), kes soodustavad kodulähedases koolis käimist, ning riike (nt Holland), kus seda ei peeta alates progümnaasiumi¹⁰⁶ tasemest millekski. Samuti on kuulsad Rootsi ja Hollandi haridussüsteem, mille puhul kasutatakse nn universaalset haridusosakut: hoolimata kooli omandivormist või profiilist saavad kõik koolid võrdse rahastuse, kusjuures õppemaksude või mingil muul otstarbel lisaraha korjamine on keelatud.

Kooli eripära soositakse Euroopa riikides erineval määral ning ka erakoolide vormid ja levik on riigiti väga erinevad.

Mõne riigi (nt Itaalia, Hispaania, Portugal, Prantsusmaa) mõnes piirkonnas on erakoolid suhteliselt populaarsed¹⁰⁷ ning saanud endale ligikaudu kolmandiku õpilastest

105 Vt Pöder, K. ja Lauri, T. (2013). Kui avalik sektor käitub nagu erasektor: Tallinna koolivaliku kihistav mõju. *Riigikogu toimetised*, 27, 91–104.

106 Progümnaasium on kolmas kooliaste ehk 7.–9. klass.

107 Mandri-Euroopas on erakoolide kujunemisel sageli olnud pigem ajalooline ja usulise mitmekesisuse taust, mitte niivõrd elitaarne maine, nagu näiteks Inglismaal või Ameerikas.

– Belgias ja Hollandis mõnes kooliastmes isegi rohkem, aga ka seal on haridusosakud olemas ja katavad suure osa õppemaksust. Tervikuna peetakse oluliseks, et lapsel on võrdsele riiklikule toetusele õigus sõltumata sellest, millises koolis ta käib, st kehtib põhimõte, et raha järgneb lapsele. Peredelt igasuguse lisaraha küsimine on siinkohal enamasti taunitud¹⁰⁸.

KES JA MILLAL VALIB?

Vaadates Euroopa riikide haridussüsteeme, on ilmne, et puudub üksmeel küsimuses, millises vormis ja millises õpilase vanuses peaks kooli valik või määramine toimuma.

Üks on aga Euroopas (v.a Eestis) ühine: õpilasi ei selekteerita esimestesse klassidesse ehk algkooli.

Mõnes riigis tehakse seda juba algkooli järel ehk õpilase 10–11 a vanuses. Näiteks Hollandis, Saksamaal ja Austrias valitakse õpitulemuste alusel akadeemilise ja kutsele orienteeritud haru vahel. On haridussüsteeme, kus eri harud võivad olla ühe kooli sees, ning neid, kus igal koolil on kindel suundumus (näiteks akadeemiline kool), või kus nii vormi

kui ka sisu eriilmelisus on igati soositud (nt Holland ja Rootsi). Üks on aga Euroopas (v.a Eestis) ühine: õpilasi ei selekteerita esimestesse klassidesse ehk algkooli. Paljudes riikides (sh Lätis ja Venemaal) on see lausa seadusega keelatud.

Eesti haridussüsteemi iseloomustab koolide suur iseseisvus ehk võimalus otsustada ise oma suundumuste, õppekava, õppematerjalide jm üle. Suundumuse või kallaku kujundamine pole siiski soositud, koolile on see pealegi kulukas ja ei pruugi n-ö ära tasuda. Tihti saab suundumuse kujundada juba menukas kool ja sellest saab turustamisvahend, mis võimaldab selektiivset vastuvõttu algkooli. Teisalt on Eestile omane ühtluskool, mille puhul lapsi ei määrata põhihariduse tasemel eri koolitüüpidesse (kutse vs. akadeemiline orientatsioon). Kolmandaks on meie õpilastel ja peredel suur otsustusõigus, sest koolivaliku teevad nad kõigis etappides ise.

Eesti probleem on asjaolu, et ehkki formaalselt tekib põhikooli ja gümnaasiumi lahutamise esimene selekteerimine alles laste 16 aasta vanuses, on nn torukooli-tüüpi süsteemis (sama kool 1. kuni 12. klassini) paljude perede jaoks tähtis astuda õigesse kooli

108 Musset, P. (2012). School Choice and Equity: Current Policies in OECD Countries and a Literature Review. OECD Education Working Papers, 66, OECD Publishing: <http://dx.doi.org/10.1787/5k9fq23507vc-en>.

juba esimeses klassis. Kuna põhikoolide edetabeleid Eestis ei tunta, kujuneb vanemate eelistus paljuski samanimeliste gümnaasiumiosade edetabelite põhjal.

Kooli valiku või määramise taustaks on laiemad väärtused. Kas lapsesse panustamine (näiteks suurendamaks tema võimalust saada sisse eliitkooli) on hea lapsevanema mõõt või, vastupidi, on oma last teistest kõrgemale tõsta ebaeetiline? Sama intrigeerivalt saab küsida kogukonnakooli või erakooli kasuks otsustamisel. Teisisonu võib perede visadusest ja ambitsioonikusest, mida sageli peetakse edasipüüdlikkuse märgiks, saada hariduskorralduses ebavõrdsuse taasloome peasüüdlane.

Kas lapsesse panustamine on hea lapsevanema mõõt või, vastupidi, on oma last teistest kõrgemale tõsta ebaeetiline?

KOOLIVALIK VÕI KOOLIELUS KAASA RÄÄKIMINE? CHOICE VÕI VOICE?

Nagu eeltoodust nähtub, on koolivaliku tähendus märksa laiem kui tavaliselt mõistetud lapsevanema võimalus valida oma lapsele kool. See hõlmab nii küsimust koolisüsteemi mitmekesisusest kui ka erinevate toimijate (lapsevanem, kogukond, kool, kohalik omavalitsus) iseseisvusest, sh sellest, kelle pädevuses on otsus kooli valiku või uue kooli asutamise üle.

Kaks eespool kirjeldatud tegurit (esiteks koolide mitmekesisus e erakoolide ja/või eriilmeliste koolide levik ning teiseks viis, millal ja kuidas kohti koolidesse jagatakse või valitakse) määravad ära riigi haridussüsteemi olemuse¹⁰⁹.

Viimane viib meid omakorda küsimuseni, milline kriteerium – lapse hariduslik eripära, kodulähedus, õpetaja soovitus, lapsevanema visadus – on kohaseim laste ja koolide kokkupanemiseks. Ühe või teise kriteeriumi valik sõltub sellest, mil määral eesmärgistatakse paremaid haridustulemusi, koolikorralduse majanduslikku tõhusust, kogu ühiskonna sotsiaalset võrdsust ja mobiilsust, või hoopis haridusvõimaluste eriilmelisust ja pere õigust valida.

Tavaliselt on küsimus selles, kuidas säilitada valikuvõimalused ilma lahenduseta „Võitja võtab kõik“. Laste, perede ja laiema ühiskonna huvides võiks olla see, et

109 Gingrich, J. R. (2014). Education markets in Making Markets in the Welfare State: The Politics of Varying Market Reforms. *Cambridge Studies in Comparative Politics*, 131–174.

Laste, perede ja laiema ühiskonna huvides on see, et koolide maastik on ennekõike horisontaalselt mitmekesine, et eristamine õpitulemuste põhjal ei toimuks liiga vara ega sõltuks pere rahakotist.

võrdse ligipääsu seisukohalt. Lapsevanem, kes otsustab nn tavakoolist erineva hariduse kasuks kas nn jalgadega hääletamise (ingl *exit*) või uue kooli loomise teel, on üldjuhul keskmisest informeeritum ja haritum ning panustab kooli ka muid kanaleid pidi (ingl *voice*), mida ei tohiks täiendada kooli õigusega koguda õppemaksu. Vanemad, kes jaksavad ise kooli luua ja/või selle tegemistes regulaarselt kaasa lüüa, on kultuurilise kapitali mõttes privilegeeritud rühm¹¹⁰. Kuidas aga tagada, et nende laste juurdepääs ja huvid, kelle vanemad ei kasuta oma „häält“, on säärases süsteemis tagatud ja kaitstud?

Vanemate kaasatus ei peaks olema suunatud mitte uue kooli loomisse, vaid olemasoleva kooli paremaks muutmisse.

koolimaastik on ennekõike horisontaalselt mitmekesine, et eristamine õpitulemuste põhjal ei toimuks liiga vara ega sõltuks pere rahakotist.

Paljudes riikides, kus vanemad saavad kooli valida, st koolid on omavahel õpilaste nimel võistleva pandud (ingl *choice*), käib võistlus eripära kujundamise kaudu, kusjuures koolid ise õpilaste vastuvõttu ei korralda ja õppemaksu võtta ei tohi. Viimane on oluline just

Seega on ka vanemate sisulisel kaasalöömisel oma agad. Vanemate kaasatus ei peaks olema suunatud mitte uue kooli loomisse, vaid olemasoleva kooli paremaks muutmisse. Ühtlasi peaks see olema võimalikult laiapõhjaline ja kaasama võimalikult paljusid vanemaid, arvestades igaühe panustamisvalmidust.

Üks viis ongi luua selline „haridusturg“, kus horisontaalne mitmekesisus on küll soovitud, kuid keskse kohajagamise korraldusega, mis vähendab ambitsioonikust ja sellest johtuvat ebavõrdsust ehk valik kui mitmekesisus, mitte kui võidujooks tippu.

Võib mõelda ka n-ö soomelikult, et valik on mõttekas juhul, kui koolid on erilised. Valiku tegemiseks tuleb erilised koolid ikkagi kuidagi üles rivistada, igasugune rittaajamine hakkab aga looma ebavõrdsust.

110 Wilson, D. (2009). Exit, Voice and Quality in the English Education Sector. *Social Policy and Administration*, 43(6), 571–584.

Niisiis toovad võrdseid võimalusi kaasa ainult ühtluskool ja kodulähedus ilma valikuta (väikse sotsiaalse kihistumise ühiskonnas või linnas) ning valiku kannab paremini välja ühiskond, kus suuremad ebavõrdsusprobleemid on kontrolli all. Paraku pole hiljutiste uuringute¹¹¹ valguses lootust, et näiteks Tallinnas viimane paika peaks.

Valiku kannab paremini välja ühiskond, kus suuremad ebavõrdsusprobleemid on kontrolli all.

TULUKEse mõttetalgutel tegeleti olemasolevate koolide paremaks muutmisega. Mõttetalgud Tartu Karlova Koolis.

Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

111 Vt <http://kasulik.delfi.ee/news/uudised/uuring-tallinn-on-uks-euroopa-koige-lohestunumaid-linnu?id=72857515>; Pöder, K. ja Lauri, T. (2014). Will Choice Hurt? Compared to What? A School Choice Experiment in Estonia. *Journal of School Choice: International Research and Reform*, 8 (3), 446–474.

Parem infovahetus

Parem ühtekuuluvustunne

Parem huvide esindatus

AVASTAMINE

- PROBLEEMI MÄRGATAKSE
- TUGISÜSTEEM NII ÕPILASELE KUI ÕPETAJALE
- ÕPETADA UPUB VORMILISSE TÖÖSE (BÜROKRAATIA)
- KEELERÜHMAD

UNISTAMINE

- LASTEVANEMATE JA LASTE SUUREM KAASAMINE
- SÜNERGIA, POSITIIVSUS
- SUJUVAM ÜLEMINEK KOOLI
- ÜHISED VÄÄRTUSED
- DIGIVAHENDID

idas luua klassist kogukonda?

Koolirööm ja kodulähedus olid kaks asja, mida me väga oluliseks peame.

Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

6.2. KOOLI VALIMISEST TARTU MOODI: MILLAL POLE INDIVIDUALISTLIKUD OTSUSED PARIMAD

Aune Valk, Kristel Ress

Väljaandja loal kohandatud versioon 14. oktoobril 2014 Tartu Postimehes ilmunud sama pealkirjaga artiklist.

Saime 2014. a talve lõpus kokku sõprade-tuttavatega, kel tuli valida oma sügisel esimesse klassi minevale lapsele Tartu linnas kool. Enamik meist oli Karlovast, osa Supilinnast. Õhus olid väga erinevad variandid ja võib ette öelda, et iga kooli kohta, mida mainiti, oli nii tugevaid poolt- kui ka vastuarvamusi. Mõistsime peatselt, et sageli põhinevad seisukohad üksikjuhtumitel, linnalegendidel või võivad olla ajast maha jäänud. Meil ei olnud tervikpilti ega kindlaid vastuseid.

Mõni plaanis muuta sissekirjutust ja valida töökohalähedane kool – nii on hea hommikul ühes suunas minna ja lapsel koolipäeva järel vanemaga kohtuda. Mõni kaalus Tartu Erakooli – kallis küll, aga kuuldavasti on tegu õppeasutusega, kus lastele tõesti meeldib käia ja kus on õppekavas üht-teist erinevat linnakoolist. Osa meist hindas Tartu Waldorfgümnaasiumi pehmet lähenemist lapsele.

Argument võis olla see, et noorem laps läheks samasse kooli pere vanema lapsega. Välis- tatud ei olnud Miina Härma Gümnaasiumi katsed, ehkki isegi tublimalt lugeva lapse puhul ei olnud eeskujulikud riigieksamitulemused sisuline peapõhjus. Palju polnud teada vast loodud Tartu Luterlikust Peetri Koolist, ent oma väiksuse ja erakooli teatud eelistega pakkus huvi seegi.

Kokkuvõttes näis, et ainus võimalus leida tõesti hingelähedane kool on olla selle loo- mise juures kaasotsustaja ... kui mitte kaaluda ühist piirkonnakooli minekut.

KOGUKONDLIK KOOLIVALIK

Olime kogenud, et klassikalisel piirkonnakooli mudelil on hulk eeliseid. Lapsele tekib kodu lähedale sõpru: pärast tunde veedavad koos aega sama kandi lapsed, kes on

Olime kogenud, et piirkonnakooli mudelil on hulk eeliseid. Lapsele tekib kodu lähedale sõpru: pärast tunde veedavad koos aega sama kandi lapsed, kes on leidnud ühise keele sõltumata oma kodusest taustast.

leidnud ühise keele sõltumata oma kodusest taustast. Linna teises servas elavat klassikaaslast ei saaks kutsuda otsekohe külakiigele või aeda mängima. Koolitee on vanamoodsalt lihtne ja lühike. Need tegurid aitavad kaasa nii olulisele sotsiaalsete oskuste ja suhete arenemisele ning iseseisvumisele, kuid kas see kaalub üles kõik, millega vanemad lähimas koolis rahul pole?

Kummastavalt oli iga kooli kohta kellelgi midagi halba öelda – kas oli tuttava laps sealt kiusatavana ära tulnud või polnud vanemate endi koolimälestused kiita.

Internetifoorumites ja meedias pandud hüüdnimeloendis olid näiteks *kombinaatkool*, *lollide kool*, *eliitkool* ja *peksukool*. Hakkasime tõsiselt mõtlema, mida me tegelikult oma lapse tulevase kooli kohta teame ja teada tahame. Miks meile ei võiks olla kättesaadav sisukam ja objektiivsem info, et otsustada põhjendatult?

Mida me tegelikult oma lapse tulevase kooli kohta teame ja teada tahame?

Ülalkirjeldatud koolivalikuviisid – kõik peale piirkonnakooli – on individualistlikud ja loovad ühiskonnas juurde konkurentsi. Kel on rohkem sotsiaalset kapitali, muudab sissekirjutust; kel rahalist kapitali, valib erakooli; kelle lapsel on

rohkem intellektuaalset kapitali, püüab katsetel edukas olla; kel leidub aga piisavalt pealehakkamist, teadmisi ja palju vaba aega, loob uue kooli.

Valikuid on tarvis, kuid koolivalik peaks põhinema lapse huvidel. Üleilmne arusaam on, et mida vähem sõltub lapse haridus tema vanemate taustast, seda parem. Nii saab vältida varajast kihistumist, millest on hiljem lapsel väga raske välja rabeleda. Soosides võistluslikke ja vanematest sõltuvaid haridusvalikuid, on iga üksiku lapse seisukohast tulemus ehk hea, kuid ühiskonna kui terviku seisukohast on suund väga vilets.

Koolivalik on paljudele peredele keeruline ja selle peaksime lahendama kogukonnana. Laiemalt vaadates on probleemilahenduses kolm teed: leppida olukorraga, püüda seda muuta või vältida probleemi.

Kui kodulähedane põhikool on nii-öelda probleem või kui selles on probleem, kas siis peaksin lapsevanemana sellega leppima, seda kooli vältima või hoopis püüdma kooli muuta? Jah, nüüd te ütlete, et muutmine on idealistlik. Siin tulebki mängu kogukond. Üksi seda teha ei saa ja kui kodulähedasse kooli lähevad üksnes lapsed, kelle vanematel kõik ülalnimetatud kapitaliliigid puuduvad, on kooli arengule ühiselt kaasa aidata tõesti keeruline. Tugev kogukond ja koostööaldis kool koos saavad pakkuda lastele paremat keskkonda.

Soosides võistluslikke ja vanematest sõltuvaid haridusvalikuid, on iga üksiku lapse seisukohast tulemus ehk hea, kuid ühiskonna kui terviku seisukohast on suund väga vilets.

Kui kodulähedane põhikool on nii-öelda probleem või kui selles on probleem, kas siis peaksin lapsevanemana sellega leppima, seda kooli vältima või hoopis püüdma kooli muuta?

ÜHISKOND ON VANEMATE SEKKUMISEKS VALMIS

Mõeldes, mida me peredena koolilt ootame, kerkisid pinnale nii lihtsad asjad nagu koolirõõm ja kodulähedus. Tahame, et lapsed läheksid kooli hea meelega ning et neil oleks seal turvaline ja huvitav, et nad saaksid käia koolis jala ja et nende koolisõbrad elaksid läheduses. See kõlab kokku „Huvitava kooli“, „Noored kooli“ ja mitme teise algatusega, mille kohta on ilmunud suurepäraseid artikleid, samuti peeti haridusarutelusid 2014. a suvisel arvamusfestivalil. Ka president ning haridus- ja teadusminister puudutasid 2014/2015. kooliaasta algul just neid teemasid. Aeg oli küps.

Mõeldes, mida me peredena koolilt ootame, kerkisid pinnale nii lihtsad asjad nagu koolirõõm ja kodulähedus.

Mida lapsevanemad kooli puhul tähtsaks peavad? Kuidas kool sellest teada saab? Kuidas lapsevanemate kogukonda luua? Kuidas rajada usalduslik suhe kooliga? Küsimusi oli meil rohkem kui vastuseid.

See pole mitte ainult ühe väikese sõpruskonna, vaid laiemalt ühiskonna tajus, et lapsevanemad koos teiste kogukonnaliikmetega peaksid koolielus rohkem osalema. Küsimus on eelkõige selles, mida vanemad kooli puhul tähtsaks peavad. Kuidas kool sellest teada saab? Mis võimalused on peredel peale hooldekogu, mis paljude hinnangul ei toimi hästi? Kuidas vältida seda, et lapsevanemate erinäolised soovid tirivad kooli eri suunas nagu luik, haug ja vähk? Kuidas

säilitada õpetajate vabadus ja võtta siiski kuulda lapsevanemate arvamusi? Mida kool ootab kodult? Kas lapsevanemate ühismeel on talle abiks või tülik? Kuidas lapsevanemate kogukonda luua? Kuidas rajada usalduslik suhe kooliga nii, et üldjuhul ei peaks vanemad sekkuma, aga kui nad seda teevad, siis poleks vastuseks kaitseseisund? Küsimusi oli meil rohkem kui vastuseid.

KAKS AASTAT HILJEM, APRILLIS 2016

Küsimusi oli meil tookord rohkem kui vastuseid, ent vastused on kindlasti kuskil olemas, läbi proovitud, vitsad kätte saadud ja loodetavasti nendest õpitudki. Et olime valmis õppima, kirjutasimegi peatselt koos linnavalitsuse haridusosakonnaga taotlust ning 2014. a septembris läks Tartus käima linnavalitsuse, nelja põhikooli ja kahe kogukonnaseltsi koostöös TULUKEse allprojekt, mille teema oli kogukonnakoolid.

Käesolev raamat on üks püüd leida toonastele küsimustele vastuseid ning õppida nii enda kui ka teiste kogemustest. Mitmelgi korral oleme nüüd, kaks õppeaastat hiljem seda kogumikku koostades tõdenud: oleksime seda vaid tollal teadnud!

6.3. GUSTAV ADOLFI GÜMNAASIUMI KÜMNEAASTANE VANEMATEKOGU JUHATAMAS TEED TULUKESE KOOLIDELE

Liisa-Lota Kaivo, Jaak-Albert Metsoja

Tartu Kesklinna Kooli lapsevanemate intervjuu Gustav Adolfi Gümnaasiumi juhtkonnaga

***Vastajad:** Gustav Adolfi Gümnaasiumi direktor Hendrik Agur, arendusjuht Kerli Koppel ja põhikooliosa õppejuht Tiivi Pikhof*

2015. aasta alguses olid Tartu TULUKEse projekti kaasatud nelja põhikooli lapsevanemad valmis looma vanematekogusid, sest vanemate koolielus laiema kaasalöömise vajadus ja organiseerumine oli üles kerkinud kõigi koolide 2014. aasta sügisel peetud mõttetalgutel.

Otsustasime õppida teiste kogemustest ning Jaak-Albert Metsoja algatusel sai alguse väga sisukas kirjavahetus Tallinna Gustav Adolfi Gümnaasiumi (GAG) juhtkonnaga, kus meile jagati lahkelt oma kogemusi. Kirjalik vestlus tipnes tänu heale juhusele teoks saanud vestlusingiga Tartus Emajõel asuvas Sisevete Saatkonna nimelises kohvikus, kus osalesid Tartu nelja põhikooli vanemad ja ühe kooli juhtkond ning GAG juhtkonna esindus. Siinne artikkel põhinebki sel kirjavahetusel, mida jätkasime ka 2016. aastal.

GAG vanematekogu tegutseb 2006. aastast. Selle loomise vajadus sai alguse soovist kaasata peale hoolekogu senisest rohkem ka lapsevanemaid koostöösse ja koolielu olulistesse otsustusprotsessidesse. Vanematekogu liikmed valitakse iga klassi vanemate

poolt. Vanematekogu tööd juhib esimees, kes valitakse liikmete seast. Vanematekogu igapäevane töövorm on veebipõhine. Vanematekogu ja kooli juhtkonna ühiskoosolekud toimuvad kaks korda õppeaastas, vajaduse korral kogunetakse töörühmades ka sagedamini.

Jaak-Albert Metsoja: *Kelle algatus vanematekogu loomine oli, kas lastevanemate või juhtkonnal/direktori?*

Hendrik Agur: Pean selle au endale võtma. Minu ettepanek oli luua vanematekogu. Tutvustasin ideed kooliperele ja see meeldis kohe kõigile. Kui asjasse uskuda, siis see töötab. Esiti tekkis küll küsimus, et hoolekogu on ju olemas ja eemalt vaadates peaks

kõik toimima. Kuid vanematekogu sisulise ja aktiivse kaasatuse toimimispõhimõtte oli pisut teine ning seetõttu tundus vanematekogu sellise nimetuse ja ülesannetega kõige õigem.

Direktor: „Minu ettepanek oli luua vanematekogu. Tutvustasin ideed kooliperele ja see meeldis kohe kõigile. Kui asjasse uskuda, siis see töötab.“

Jaak-Albert Metsoja: *Näen, et kogu loodi direktori käskkirjaga. Kas selline formaalne alus on ainult kooli ja vanematekogu tiheda seotuse viisakas näitaja või ka millegi muu pärast vajalik?*

Hendrik Agur: Kuidagi tuli vanematekogu toimimist reguleerida ja kirjeldada. Kõige käepärasem ja kiirem vahend oli selleks toona teha seda direktori käskkirjaga. Võib-olla tundub see liiga käskiv, aga siiski haldusaktina käsitatav ja seega juriidiliselt pädev. Imagoloogiliselt ei ole see ehk kõige parem vorm, sest tundub kooli poolt peale surutuna. Pealegi on miinuseks see, et direktor võib käskkirja igal ajal omatahtsi kehtetuks tunnistada vms. Aga kui asi on väga sisuline – eriti siis, kui vanematekogu juba reaalselt töötab –, ei peataks selle tegelikku tööd enam ükski käskkiri. Pealegi saaksid vanemad

lihtsasti luua mõne teise ühenduse, näiteks mittetulundusühingu, mille hõlma all edasi täita oma sisulist rolli.

Aga kui asi on väga sisuline – eriti siis, kui vanematekogu juba reaalselt töötab –, ei peataks selle tegelikku tööd enam ükski käskkiri.

Meie koolil on kõrval veel sihtasutus. Kuna nii vanematekogu kui ka sihtasutus on teineteist väga hästi usaldavad partnerid, ei ole probleeme näiteks pangarve kasutamisega. Sihtasutus loob vanematekogu ettepanekul hea meelega

Gustav Adolfi Gümnaasiumi juhtkond esotsas direktoriga (vasakul) kohtumas Tartu Kesklinna Kooli juhtkonnaga ning Tartu Forseliuse Kooli, Tartu Kesklinna Kooli ja Tartu Mart Reiniku Kooli lapsevanematega jaanuaris 2015.

Foto: Kristel Ress

eraldi allfondi ning puhtalt raha kogumise, ümberjagamise või investeringute tarbeks on seega olemas usaldusväärne partner.

Aga iga loodav vanematekogu võib ka ise luua näiteks mittetulundusühingu. Olen muide sellise ettepaneku meie vanematekogule teinud, kuid seda ei ole peetud vajalikuks, sest veel kord: kõige olulisem on sisuline ja motiveeritud töö, mida vanemad hea meelega ja missioonitundega vabast tahtest koolis oma enda laste hüvanguks teevad.

Kõige olulisem on sisuline ja motiveeritud töö, mida vanemad hea meelega ja missioonitundega vabast tahtest koolis oma enda laste hüvanguks teevad.

Jaak-Albert Metsoja: *Millises vormis toimub koostöö õpetajate ja juhtkonnaga? Kas nad osalevad kõigil vanematekogu koosolekudel?*

Hendrik Agur: GAG vanematekogul on kaheliikmeline juhatus, kellel on otsekontakt kooli direktori ja juhtkonnaga. Vanematekogu juhatus teatud mõttes filtreerib teemad ja valdkonnad, mida ta esitleb vanematekogu seisukohtadena ning juba selliselt, et kooli juhtkond või direktor võtab seda arvesse ja tegeleb teemaga.

Oluline on teha vahet üksikute õpilaste ja vanemate probleemidel ning teisalt kooli õpilaskonna ja vanemate probleemidel, mis on laiemad, üldisemad ja sügavamad.

Oluline on just teha vahet üksikute õpilaste ja vanemate probleemidel ning teisalt kooli õpilaskonna ja vanemate probleemidel, mis on laiemad, üldisemad ja sügavamad – sellised, mis esindavadki kooli vanemate laiemat seisukohta. Oht peitub esmapilgul selles, et klasse esindavad vanemad kippusid alguses segi ajama oma lapse esindamise ja oma lapse klassi vanemate esindamise. Seda tuleb alati rõhutada: kui klassi vanematekogu

esindus pöördub vanematekogu juhatuse poole arvamuse või ettepanekuga, peaks see olema enamuse lapsevanemate, mitte mõne üksiku vanema arvamus.

Vanematekogu korralisi koosolekuid on õppeaastas kaks ja neil osaleb kindlasti kooli juhtkond. Eraldi koosolekuid kutsutakse kokku vajaduspõhiselt või teemade järgi näiteks väiksemate töörühmade kaupa.

Meil on heaks tavaks see, et vanematekogu juhatus on kutsutud alaliselt hoolekogu ja sihtasutuse nõukogu koosolekutele. Nii on info hallatud otseallikatest ja mitmesuunaliselt.

Liisa-Lota Kaivo: *Mida GAG vanematekogu teeb?*

Kerli Koppel, Tiivi Pikhof: Aastatega on vanematekogu rolliks kujunenud koolile ja hoolekogule heaks koostööpartneriks ja nõuandjaks olemine, info vahendamine kooli ja vanemate vahel, vanemate ettepanekute ja arvamuste toomine kooli juhtkonna ette, samuti mitmesuguste projektide algatamine ja elluviimine.

Koostöös vanematekoguga on nüüd kõigi klasside tunniplaanis ujumistunnid ja välja on töötatud meie õpilaste riietumisstandard. Vanematekogu osalusel on valminud kooli viimase kümne aasta arengukavad ning õpilaste vastuvõtukord ja kodukord.

Läbi aastate on vanematekogu olnud koolile lisaväärtust pakkuvate kaalukate arendus- ja toetusprojektide eestvedaja.

Läbi aastate on vanematekogu olnud koolile lisaväärtust pakkuvate kaalukate arendus- ja toetusprojektide eestvedaja. Vanemate abil on suurendatud kooli turvalisust valvekaamerate ja õueala piirdevärava soetamisega ning kooli ajaloolisse aulasse on kingitud Estonia kontsert-

klaver. Suurimaks projektiks on kujunenud kooli arvutipargi väljavahetamine ning infotehnoloogilise varustatuse suurendamine kõikides õppe- ja arvutiklassides.

2015. aasta uus algatus on GAG Lastevanemate Akadeemia loomine. Selle eesmärk on anda vanematele teadmisi, mis aitavad luua paremat suhet oma laste ja kooliga ning olla neile igakülgset toeks. Koolitustel käsitletakse õpimotivatsiooni, lapse eduka toimetuleku toetamist, vanemana kehtestamist, digisõltuvus jm.

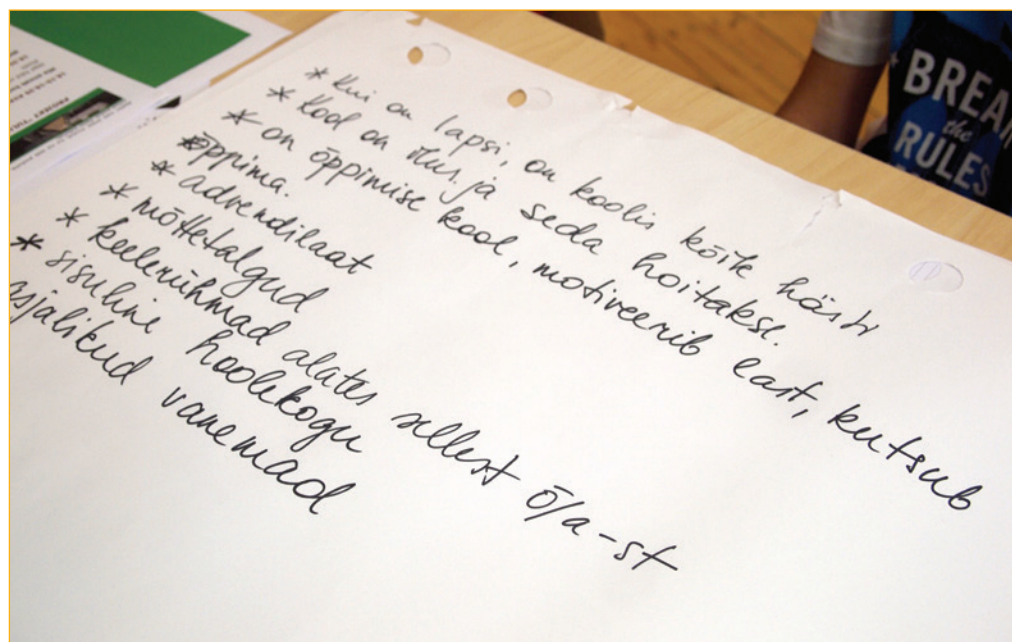
Liisa-Lota Kaivo: *Milline on hoolekogu ja vanematekogu koostöö ja liikmete jaotus?*

Kerli Koppel: Meil ei ole vanematekogu ja hoolekogu suhe kirjalikult reguleeritud, kuid on välja kujunenud hea tava, mille kohaselt osaleb vanematekogu esimees alati hoolekogu koosolekutel, olles nn laiendatud hoolekogu liige. Samuti annab ta võrdväärselt hoolekogu esimehega septembri algul vanemate üldkoosolekul ülevaate vanematekogu tööst, aktuaalsetest küsimustest ja elluviidud projektidest eelmisel õppeaastal.

Vanematekogu esimees osaleb alati hoolekogu koosolekutel, olles nn laiendatud hoolekogu liige.

Liikmete valimine hoolekogusse ja vanematekogusse ei ole omavahel otseselt seotud ning ajaliselt valitakse hoolekogu liikmed isegi enne kui vanematekogu liikmed. Tallinna Linnavalitsuse määruse järgi valitakse hoolekogu liikmed lastevanemate üldkoosolekul avaliku hääletamise teel (2015. a alates igal aastal). Ka hoolekogu liikmete arv ja huvirühmade (vilistlaste, õpetajate, õpilaste jt) esindajad on ette määratud, st meie hoolekogus on neli lapsevanemate esindajate kohta. Oleme oma koolis kokku leppinud, et igaüks neist esindab ühte kooliastet (1.–3., 4.–6., 7.–9., 10.–12. kl), ning sellest lähtuvalt oleme kandidaatide esitamise protseduuri ja avaliku hääletuse üldkoosolekul ka korraldanud.

Oma esindajad vanematekogusse (liige ja tema asetäitja) valivad iga klassi vanemad sügisel esimestel klassi vanemate koosolekutel, mis peetakse alati vahetult üldkoosoleku järel.

Mõtetalgud Tartu Kesklinna Koolis 2014. a sügisel. Alumisel fotol: mis on meie koolis juba praegu head?
Fotod: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

6.4. TARTU KESKLINNA KOOLI VANEMATEKOGU LENDSTART JA ESIMENE KOGUKONNAPÄEV

Jaak-Albert Metsoja, Kristel Ress

Nii nagu teistes Tartu TULUKese kogukonnakoolide projekti koolides korraldati ka Tartu Kesklinna Koolis 2014. a oktoobris, projekti alguses koolipere, vanemate ja laiemalt kogukonna mõttetalgud. Selle eesmärk oli selgitada välja, milline on kooli hetkeseis ning milliseid tahke peavad asjasosalised vajalikuks koolis arendada ja uuendada.

Mõttetalgute eesmärk oli selgitada välja, milline on kooli hetkeseis ning milliseid tahke peavad asjasosalised vajalikuks koolis arendada ja uuendada.

Selles, et mõttetalgutel välja käidud ideed innustavad tegutsema ka vanemaid, olid TULUKese algatajad kindlasti veendunud juba projekti kavandamise järgus. Neile, kes päris alguse juures ei olnud, oli oluline tõukejõud kaasa tulla see, et sel rahvarohkel üritusel kirja pandud ettepanekutega töötati edasi ning need ei jäänud pelgalt ühe õhtu mõtteväljatusteks.

Talguideed vaadati süstemaatiliselt läbi ja koondati kolme valdkonda, millega edasi liiguti töörühmades. Pärast jõulumelu, 7. jaanuaril 2015 kogunes õppetöö töörühm. Õppetöö on kooli puhul kõige tuumakam teema, ent vanemate kaasamise aspektist ehk mitte kõige parem valik esimeseks kohtumiseks. Siiski oli koosolek äärmiselt vajalik, sest vanemad said kooli töötajatelt mitmele oma küsimusele vastuse, samuti selgus, et mõnegi teemaga koolis juba tegeldakse, lihtsalt vanemateni ei olnud info selle kohta jõudnud.

Selgus, et mõnegi teemaga koolis juba tegeldakse, lihtsalt vanemateni ei olnud info selle kohta jõudnud.

Ära on tehtud koolisöökla ruumikasutuse analüüs ja sööklasse on lisatud sinna vaja olnud laudu-toole.

analüüs ja sööklasse on lisatud sinna vaja olnud laudu-toole, et mahuksid ära kõik klassid; kooli perepäev *kogukonnapäeva* nime all, Haridusakadeemia loengusari. Loomulikult oli koolikultuuri ja koostöö töörühma koosolekul arutelul ka mõttetalgute ettepanek luua – toonases sõnastuses, nagu eelnevadki ideed – vanemate nõukoda. Sellele aktiivseid vanemaid ühendavale kogule otsustati elluviimiseks suunata hulk ideid kolmanda, õppetöövälise tegevuse töörühma koosolekult.

AASTAGA IDEEST TEOSTUSENI

Kuidas saab tegutseda ühendus, mida pole? Mõte vanematekogust tundus kõigile mõistlik, aga millest alustada? Tundsiime vaevalt mõnda vanemat oma klassist, teisi mitte.

Mõte vanematekogust tundus kõigile mõistlik, aga millest alustada? Tundsiime vaevalt mõnda vanemat oma klassist, teisi mitte.

Otsingud internetis, suhtlemine nende üksikute koolidega, kus vanematekogu oli veebisaidi andmetel olemas, ning õnneliku juhu tahtel innustav kohtumine Gustav Adolfi Gümnaasiumi juhtkonna ja õpetajatega viisid meid uljale mõttele asutada juba 22. jaanuaril kooli vanematekogu. Veebisaidil, eKoolis ja klasside listides väljakuulutatud õhtuks

kogunes kooli lähedal Emajõel asuvasse jõekohvikusse 17 lapsevanemat, sh hoolekogu esindajad. Arutasime mitteformaalse kogu tegutsemispõhimõtteid ja püüdsime paika panna vanematekogu statuuti.

Koosoleku käigus sai siiski ruttu selgeks, et millegi loomisel on sisu kaugelt olulisem kui vorm – enne statuuti oli vaja laiemalt läbi rääkida uut liiki ühenduse mõte. Asutamiskoosolekust sai sujuvalt vanematekogu algatuskoosolek, vanematekogu algatamise poolt oli 16 kohaletulnut.

28. jaanuaril kohtusid vanematekogu algatusrühma esindajad kooli juhtkonna ja õpetajatega. Oli väga hea näha, et õpetajategi umbusk hajus, kui nad said aru, et vanematekogu võib koolile ja õpetajatele tõesti midagi pakkuda, toeks olla, mitte nõuda, et kõik koolis tehtav peab olema õpetajate algatatud ja ellu viidud.

Selleks ajaks oli vanematekogu algatusrühmal kujunenud kindel plaan võtta kooli ja kogukonna koostöö esimeseks proovikiviks suuremahuline kogukonnapäev 26. aprillil. See pühapäev on Supilinna ligi nädal aega vältaval linnaosafestivalil avatud hoovide päev, mil huvilised jalutavad linnaosas aiast aeda. Et Tartu Kesklinna Kool asub Supilinnas, oli igati loomulik kutsuma linlasi ka koolimajaga tutvuma.

Koosoleku käigus sai ruttu selgeks, et millegi loomisel on sisu kaugelt olulisem kui vorm.

Õpetajate umbusk hajus, kui nad said aru, et vanematekogu võib koolile ja õpetajatele tõesti midagi pakkuda, toeks olla.

Ürituse õnnestumise nimel tegid lapsevanemad, õpilased ja õpetajad intensiivselt koostööd. Kava koostades püüti mõelda eri vanuses ja huvidega külaliste peale, muu hulgas pakuti võimalust jätta noorimad pereliikmed mängutuppa turvalise järelevalve

Tartu Kesklinna Kooli kogukonnapäev 2015. a aprillis. Foto: Anu Põldsam

alla. Tegevused tekkisid ajakavva ka sedamööda, mida vanemad ja õpetajad ise välja pakkusid. Näiteks tuli üks Päästeametis töötav isa kooliõuele kohale koos kolleegide ja põneva päästeautoga ning vene keele õpetajad tutvustasid töötoas vene kultuuri ja pakkusid samovarist teed.

Laiema kogukonna kaasamine edenes samuti omasoodu. Supilinna Selts pakkus koolile teavitusabi, liites ürituse linnaosafestivali ajakavva ja eraldades kooliteemadele rohkesti ruumi linnaosa kord aastas ilmuvas ajalehes Supilinna Tirin¹¹². Ecoprindi trükikoda toetas üritust joonistuspaberiga ja koolilähedane kauplus Ujula Konsum toidukraamiga, millest osalt valmisid vanemate heategevuskohviku jaoks road ja joogid. Kui üritus käes, jõudis majja isegi raadioreporter.

Olime oodanud huvi ja samas mõningase murega, kui vähe või palju inimesi võtab kenal kevadisel pühapäeval jalge alla tee kogukonnapäevale, ent juba esimestest minutitest peale ei saanud me külastajate vähesuse üle kurta. Koolimaja ja selle hoov olid rõõmsaid huvilisi tulvil. Neid jagus nii õpilaste kui ka vanemate korraldatud kohvikutesse, kontserdile, töötubadesse kui ka õuetegevustele; mõnelegi ekskursioonile ei mahtunud kõik soovijad ära.

See oli esimene täielikult avalikkusele ja kogukonnale mõeldud vabaajaüritus 25-aastase kooli ajaloos.

Kogukond ei ole midagi looduse poolt ette antut, vaid seda tuleb tasapisi ja teadlikult ise kujundada.

See oli esimene täielikult avalikkusele ja kogukonnale mõeldud vabaajaüritus 25-aastase kooli ajaloos ning sama palju oli see tarvilik kooliperele endale – õpiti koostööd ja seda, et ühiselt on võimalik ära teha isegi enneolematu. Mis peamine, me mõistsime, et kogukond ei ole midagi looduse poolt ette antut, vaid seda tuleb tasapisi ja teadlikult ise kujundada. Ürituse korraldamise käigus olid omavahel tuttavaks saanud nii hulk vanemaid kui ka nemad ja kooli töötajad omavahel. Lisaks astusid ürituse ajal koolimajja sisse paljud linlased, keda ei

olnud sinna kunagi varem kutsutud. Sel viisil hakkabki kujunema kogukond ja võrgustik ümber kooli.

Ürituse õnnestumine andis korraldamises osalenutele julgust ja indu võtta midagi sarnast ette ka edaspidi. Et lapsevanemate koolielus osalemise aktiivsus tõesti raketina taevasse sööstis, võis aru saada sellestki, et veel kümme päeva enne kogukonnapäeva

112 Vt <http://files.voog.com/0000/0015/2958/files/supilinna-tirin-2015.pdf>.

jõuti koolipere, hoolekogu ja vanematekogu koostöös korraldada esimene loeng õpetajatele ja lastevanematele Haridusakadeemias. Selle koolitustesarja mõte tuli samuti 2014. a mõttetalgutel ja ühe aktiivse lapsevanema eestvedamisel viidi see ellu.

Vanematekogu ametlike esindajate valimiseni 2015. a novembris klassikoosolekutel läks veel omajagu aega. Mõnusa tööritmi sissesaamine ei käi üleöö, aga ühised suured ettevõtmised on alge koostööohustiku loomisel väga tähtsad, andes edasiseks jõudu ja tegutsemislusti.

VÄLJAVÕTE KOOLI VEEBISAIIDILT¹¹³ MÄRTSIS 2016

■ Miks on vaja vanematekogu?

Vanemate kaasamine kooliellu – õppetöövälise tegevuse puhul ise käte külge panemine (aitab vähendada õpetajate koormust); õppekorralduslike jm otsuste puhul laiapõhjalise (iga klassi ühisseisukohal põhineva) arvamuse viimine kooli.

■ Vanematekogu eesmärk

Vanematekogu eesmärk on kooli ja kodu tihedam koostöö ja suhtlus. Aktiivne suhtlus on nii aluseks heade mõtete loomisele ja elluviimisele kui ka üks paremaid vahendeid murede ja kitsaskohtade võimalikult varaseks avastamiseks või paremal juhul ärahoidmiseks. Suurendades klassi lapsevanemate rolli suhtluse ja ühiste ettevõtmiste algatamisel, on osaliselt võimalik vähendada ka klassijuhataja töökoormust. Klassi esindajaks valitud vanematekogu liige võiks olla omamoodi õpetaja paremaks käeks, kelle ülesanne poleks mitte niivõrd ise huvitavaid tegevusi välja mõelda, kuivõrd vahendada iga lapsevanema elluviimist väärivaid ideid ning aidata ideed lapsevanemate ühise meeskonnatööna ellu viia. Et kaasamine ja aktiivne suhtlus ei oleks vaid sõnakõlksud, on vaja koostööks reaalseid tegevusi, kus vanemad saavad panustada – mõned näited allpool.

■ Kuidas eesmärki täidetakse? Kuidas viiakse tegevused ellu?

Vanematekogusse valitud esindaja kannab kogu klassi, mitte enda isiklikku arvamust – selle kogu klassi arvamuse/seisukoha väljaselgitamiseks tuleb vanematega suhelda, vajaduse korral hääletada. Igal klassil on vanematekogus esindaja ja asendusliige, kelle volitused kestavad ühe aasta. Seisukoha väljaselgitamist vajavates küsimustes on igal klassil üks hääl. Vanematekogu liikmetel on hea võimalus teiste aktiivsete lapsevanemate käest õppida suhtluse elavdamist, heade mõtete esilekutsumist ning meeskonnatööd ideede elluviimiseks.

113 <http://kesklk.tartu.ee/index.php?id=35174>.

Vanematekogu ülesanne on ka jooksvalt ja inimlikus keeles – s.o mitte protokollide keeles – edastada infot, mida on saadud koostööst kooli juhtkonna ja hoolekoga. Vanematekogu saab koolipersonali aidata sündmuste korraldamisel ning on infokanaliks, mida mööda klassi tasandist laiemad küsimused võiksid jõuda kooli juhtkonnani.

■ Vanematekogu ja hoolekogu

Hoolekogu teeb tihedat koostööd kooli juhtkonna ja linnavalitsusega ning räägib paljudes küsimustes tõhusalt kaasa. Hoolekogu saab vanematekogu valgustada kooliga seotud õppekorralduslikes jm küsimustes. Vanematekogu oma laiapõhjalisel esindatusel ja tiheda klassisisese suhtlusega saab selgitada vanemate ootusi ja muresid, mis on seotud kooliga ning on laiemad kui vaid ühe klassi tasemel. Hoolekogust enamate liikmetega vanematekogul on hõlpsam aidata korraldada üritusi. Lapsevanem võib samaaegselt kuuluda nii hoolekokku kui ka vanematekokku.

Tartu Kesklinna Kooli lapsevanemad Liisa-Lota Kaivo, Jaak-Albert Metsoja ja Kristel Ress.

Foto: Priit Ladvä

6.5. KOLM HAKKAJAT LAPSEVANEMAT

Kersti Vilson

2014. aasta sügisel andsid Tartu Kesklinna Kooli kolm hakkajat lapsevanemat oma sõrme Tartu linna kogukonnakoolide projektile TULUKE, mille oli algatanud linnavalitsus. Minu jaoks tekitas projekt alguses küsimusi, ajades mind kohati isegi segadusse, ja usun, et sarnaste tunnetega maadlesid ka meie õpetajad. Poolteist aastat hiljem on kogukonna ja kooli koostöö muutunud nii enesestmõistetavaks, et tekib küsimus, kuidas me küll varem ilma selleta hakkama saime.

Kõik sai alguse 2014. a oktoobris esimest korda meie koolis korraldatud avalikest mõttetalgutest, mil aulasse kogunes tööpäeva õhtul üle 70 lapsevanema, õpetaja, õpilase ja muu huvilise. Pika arutelu tulemuseks oli mitu lehekülge häid mõtteid selle kohta, kuidas muuta kool sisukamaks ja avatumaks.

Nüüdseks on lastevanemate eestvedamisel mitu mõttetalgutelt pärit ideed vormunud tegudeks, millest on saanud meie koolile olulised, kogukonnatunnet tugevdavad sündmused.

- **Haridusakadeemia** eesmärk on pakkuda harivaid loenguid asjatundjatele nii vanematele kui ka õpetajatele. Esimese õppeaasta teemadeks olid näiteks küsimused, kuidas tulla toime tugevate tunnetega, mis on õppimist toetav hindamine ja kuidas saada vastu kiusamisele. Loenguõhtu toimub kolm-neli korda õppeaastas ühel tööpäevaõhtul.

*Minu jaoks tekitas projekt
algus küsimusi, ajades mind
kohati isegi segadusse, ja
usun, et sarnaste tunnetega
maadlesid ka meie õpetajad.*

*Nüüdseks on ideed
vormunud lastevanemate
eestvedamisel tegudeks,
millest on saanud
meie koolile olulised,
kogukonnatunnet
tugevdavad sündmused.*

- **Kogukonnapäeva** korraldasime esimest korda 2015. a aprillis ja see saab loodetavasti traditsiooniks. Selle panid tihedas koostöös kokku lapsevanemad, õpilased ja õpetajad koos kooliväliste partneritega. Sel pühapäeval on kooli uksed valla kõigile huvilistele. Esimesel üritusel sai külastada kohvikuid ja kontserte ning osaleda väga erinevates töötubades nii majas sees kui ka hoovis. Vanemate valmistatud toite müünud kohviku kogu tulu annetati koolile, et ehitada meie kooli aulasse lava. Kogukonnapäev kuulus samal ajal toimuva linnaosafestivali kavva, seega oli alanud ka tihedam koostöö Supilinna Seltsiga. Asub ju meie kool Supilinna linnaosa servas.
- **Advendilaat** on meie koolis olnud tavaks juba mõnda aega ja seda on eest vedanud õpilaskogu, ent 2015. a detsembris tuli toeks vanematekogu ja üritus nihutati laupäevale, et osaleda saaksid ka vanemad ja muu linnarahvas. Heategevuslikku müügipäeva ilmetasid samuti kohvikud ja kasulikud töötoad. Kogutud raha eest osteti Tartu Koduta Loomade Varjupaigale toitu ja vajalikke tarvikuid ning viidi need vanemate ja õpilaste esindusega ka kohale.
- **Lahtiste uste nädalat** korraldame tänavu teist aastat järjest. Selle jooksul on praegustel ja tulevastel lapsevanematel võimalik külastada kõiki meie kooli tunde. Oleme pakkunud ka vestlusringe ja ekskursiooni koolimajas.
- **Liikumisvõimaluste loomine** kooli on just praegu hoogsalt arendatav projekt, värskem vanematele oluline tegevussuund. Selle eesmärk on pakkuda

Mul on suur rõõm teha koostööd vanematega, kes on valmis pärast oma tööpäeva kooli tulema, et arutada, mida ja kuidas oleks võimalik kooli heaks teha, ning panustama toredate mõtete elluviimisse.

õpilastele koolipäeva jooksul rohkem ja põnevamaid liikumisvõimalusi. Oleme liitunud Tartu Ülikooli eest veetava võrgustikuga „Vunk ehk liikuma kutsuv kool“¹¹⁴ ja osaleme koolitustel, et viia end kurssi asjatundjate soovitustega ning luua vanemate, õpilaste ja õpetajate koostöös kooli juurde aktiivse kehalise tegevuse võimalusi.

Vanematest on selle kahe õppeaasta jooksul saanud ideede genereerijad ja elluviijad, meie koolipere toetajad ning

uute ja paremate võimaluste otsijad. Mul on suur rõõm teha koostööd vanematega, kes on valmis pärast oma tööpäeva kooli tulema, et arutada, mida ja kuidas oleks võimalik kooli heaks teha, ning panustama toredate mõtete elluviimisse. Lapsevanematest ja koolirahvast on saanud kaasteelised ütle mata põneval avastusterajal. Läbitud tee on küll lühike, aga uued koosmõtlemised ja -tegemised on ootel.

114 <http://liikumislabor.ut.ee/liikuma-kutsuv-kool-0>.

6.6. VANEMATEKOGU LOOMINE JA TEGEVUS TARTU MART REINIKU KOOLIS

Enn Ööpik, Kristi Terep

KOOLIJUHI VAADE

Enn Ööpik

Vanematekogu loomise üleskutse esitasime vanematele 2015. a sügisel lastevanemate üldkoosolekul. Sellele järgnenud klassikoosolekutel oli iga klassi vanematel ülesanne valida enda hulgast vanematekogusse kaks liiget. Tulemus oli hea: peaaegu kõigist klassidest tuli vähemalt üks liige, enamikust kaks liiget. Mida vanem klass, seda väiksem oli vanemate aktiivsus, ja see on igati mõistetav.

Direktor kutsus vanematekogu kokku novembri lõpus. Kohale tuli üle 50 vanema 72 valitust. Esimesel koosviibimisel tutvustas vanematekogu eest vedav lapsevanem vanematekogu eesmärgi ja vajalikkust. Direktor rääkis kooli vaatenurgast ja rõhutas, et kool on väga huvitatud vanematega koostööd tegema. Ainus, mida kool ei soovi, on vanemate

Üldkoosolekule järgnenud klassikoosolekutel oli iga klassi vanematel ülesanne valida enda hulgast kaks liiget vanematekogusse. Tulemus oli hea.

Direktor kutsus vanematekogu kokku novembri lõpus. Kohale tuli üle 50 vanema.

*Ainus, mida kool ei soovi,
on vanemate ühepoolsed
nõudmised stiilis „Tehtagu,
oldagu“.*

*Tooreste ja uitmõtetega kooli
ei koormata.*

*Iga ettepaneku puhul mõtleb
vanematekogu läbi, milline
on vanemate enda panus ja
mida nad ootavad koolilt.*

ühepoolsed nõudmised stiilis „Tehtagu, oldagu“, sest koostöö on edukas siis, kui mõlemad pooled võtavad kohustused ja vastutuse. Koosviibijad jagasid välja-õeldud seisukohti, aga nagu aeg näitas, tuleb neid mõnikord uuesti meelde tule-tada.

Esimesel kohtumisel moodustati ka töörühmad ja jagati neile väikesed üles-anded. Koosviibimise lõpuks määra-sime teemad, millele keskendutakse, ja selle, kes millega tegelema hakkab. Otsustati luua ka meililist kooli serve-risse. Direktor ja vanematekogu leppisid kokku, et direktor ei ole meililisti liige. Ettepanekud ja ideed tuuakse direktorini ja seega koolini alles siis, kui mõtted ja tegevusplaan on piisavalt küpsed – too-reste ja uitmõtetega kooli ei koormata.

Iga ettepaneku puhul mõtleb vanematekogu läbi, milline on vanemate enda panus ja mida nad ootavad koolilt.

Kirjeldatud kokkulepped on möödunud poole aasta vältel ka pidanud. Vanematekogu on koos käinud kahel korral. On tulnud ettepanekuid, mida kool on saanud oma tegemistes arvestada ning mis on parandanud kodu ja kooli suhtlust. Näiteks korral-dasime eelkoosoleku neljandate klasside lapsevanematele selleks, et anda selgitusi ja infot reaalklassi moodustamise kohta viiendas klassis. Samuti oleme kaasanud lapseva-nemaid vabatahtlikena kooli „olümpiamängude“ korraldamisse.

Vanemad on oma kogemuste ja võimalustega koolile tänuväärne koostööpartner, andes kooli tegemistesse väärtust nii rahaliselt kui ka tööpanusega. Koostöös ja kaa-satuses on aga tähtis säilitada arusaam mõlema osapoole rollidest, et mitte muutuda teineteisele koormavaks.

Praeguse seisuga on kooli poolt vaadates koostöö sujuv ja edasiviiv. Loodame, et vane-matel jagub tahtmist veel pikaks ajaks ning et TULUKese projektist välja kasvanud ettevõtmisest saab kodu ja kooli püsiva koostöö püsiv vorm.

NÄITEID VANEMATEKOGU JA KOOLI KOOSTÖÖ PÕHIMÕTETEST REINIKU KOOLIS

- Mõlemad pooled võtavad kohustused ja vastutuse. Iga ettepaneku puhul mõtleb vanematekogu läbi, milline on vanemate panus ja mida vanemad ootavad koolilt.
- Tooreste ja uitmõtetega kooli ei koormata. Koolile esitatakse ettepanek siis, kui tegevusplaan on piisavalt küps.
- Kuula teine pool ära, enne kui hakkad enda plaani õigustama ja kaitsma. Ole paindlik, aga ära murdu, ja koostöö laabub.
- Suhtluses oleme väärikad, konstruktiivsed ja koostööaltid.
- Kõige olulisem tasand on klass, sest sealt saab alguse vanematevaheline koostöö. Klassikoostööst tekkinud ettepanekud kanduvad edasi vanematekogu tasandile, kus võetakse vastu otsused, ning vajaduse korral edastatakse need kooli juhtkonnale arutamiseks ja koos lahendamiseks.
- Koostöö suurim eesmärk on tegutseda koos teineteist austades.

Nelja kooli töötajad ja lapsevanemad osalesid 2014. a sügisel vastastikku mõttetalgutel.
Loo autor Enn Õöpik (ees paremal) Tartu Forseliuse Kooli mõttetalgutel.

Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

KÕIK ON TÄPSELT NII LIHTNE, KUI LIHTSAKS ME SELLE ISE MÕTLEME! VANEMA VAADE

Kristi Terep

*Seda, et vanemad
klassisiseselt koondusid ja
hakkaksid kooli tegemistes
kaasa lööma, ei osanud ma
oodata ega tahta.*

*Kokku sai kutsutud kõik,
kel vähegi huvi koolielus
kaasa lüüa, ent kohale tuli
kümmekond vanemat.
Loomulikult oli seda vähe.*

avatud koostööks vanematega, ei olnudki vaja muud, kui hakata tegutsema.

Kõik ei läinud siiski nii libedalt, nagu olime eeldanud. Kokku sai kutsutud kõik, kel vähegi huvi koolielus kaasa lüüa, ent kohale tuli kümmekond vanemat. Loomulikult oli seda vähe, aga see ei vähendanud meie indu asjaga peale hakata.

*Arutasime koolielu
teemasid läbisegi.
Proovisime algatada ka
rahakogumiskampaaniaid.
Kõik see oli liiga kaootiline
ega kandnud algul vilja.*

Kui panin oma lapse Tartu Mart Reiniku Kooli, ootasin koolilt õpikeskkonda, mis annaks talle vajaliku hariduse. Seda, et vanemad klassisiseselt koondusid ja hakkaksid kooli tegemistes kaasa lööma, ei osanud ma oodata ega tahta. Kui aga kool liitus TULUKEsiga ning mind sellesse projekti kaasati, hakkasin vaatama kooli ja vanemate koostööd hoopis laiemalt.

Senise klassisese koostöö põhjal tundus täiesti reaalne panna samas rütmis liikuma kogu kool. Selleks oli vaja oma kogemust jagada ja asjast huvitatuid koondada. Et kool oli TULUKEsiga liitumisel näidanud üles valmisolekut

Esimesed koosviibimised olid kaootilised, pigem kompasime erinevaid teemasid, et mõista kogu koolikeskkonda ja selle toimimist. Esimestel kordadel oli kohal ka direktor. Arutasime koolielu küsimusi läbisegi. Igaüks rääkis oma kogemusest ja valgustas koosviibimistel osalejaid värvikate seikadega laste kooli-

elust. Püüdsime aru saada, millised on nii vanemate kui ka kooli ootused suhtlusele ja koostööle. Proovisime algatada ka rahakogumiskampaaniaid.

Kõik see oli liiga kaootiline ega kandnud algul vilja. Katsetamine ongi senise protsessi kohta vast õige sõna ja seda ei saa pahaks panna. Tänu sellele omandasime kogemused, mis aitas meil liikuda edasi vanematekogu moodustamiseni.

Üks olulisemaid kogemusi ja vajaliku ühise koostöötasandi loomise osa enne vanematekogu loomist oli kindlasti õpetajate ja vanemate esimene suurem kogunemine mõttetalgutel oktoobris 2014. Üllatuslikult tuli sinna palju inimesi ja selle üle oli kõigil väga hea meel. Moodustati laudkonnad – segamini õpetajatest ja vanematest –, kus arutati paljusid teemasid alates õppetööst kuni kooli füüsilise keskkonna arendamiseni.

Mõttetalgud oli hea moodus inimeste avamiseks ja koostöökeskkonna loomiseks. On üsna selge, et mõttetalgutelt ei tulnud põrutavaid uudiseid, mida üks või teine osapool ei teaks, küll aga määrasime niimoodi ühiselt arutades poolte ootused ja seisukohad. Ja see on koostöö algetapis vaata et olulisemgi kui kiirustades tehtud otsus midagi ära teha. Soov vanematekogu luua oli mõttetalgute rõõmustav ja oodatav tulemus.

Soov vanematekogu järele oli mõttetalgute rõõmustav ja oodatav tulemus.

Loo autor Kristi Terep (paremal) kooli mõttetalgutel sügisel 2014. Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

Selles, et Reiniku kool vanematekoguni üldse jõudis, on suur roll kooli juhtkonnal.

oled üksi. Õnneks oleme projekti käigus vahetanud mitu korda teiste osalevate koolide vanematega kogemusi ning see on aidanud meil edasi liikuda teiste vigu kordamata.

Kindel on see, et iga pingutus saab millalgi premeeritud. Nii võime näha esimesi saavutusi ka Reiniku koolis, kus vanematekogu töö tulemusena on sel kevadel tulemas koolipere ühine koolitus kujundava hindamise teemal ning vanemad saavad vabatahtlikena osaleda kooli „rahvaste olümpia-mängudel“.

Kõige tähtsam kogu protsessis on mõistagi see, et nii kool kui ka vanemad tunneksid, et nad on vastastikku olulised.

Selles, et Reiniku kool vanematekoguni üldse jõudis, on suur roll kooli juhtkonnal, kes kogu protsessi abistavalt suunas, ja loomulikult TULUKEse projektil endal, mis on loonud võimaluse saada abi hetkedel, mil ise enam ei oska.

Kõige raskem on just siis, kui tunned, et

Kõige tähtsam kogu protsessis on mõistagi see, et nii kool kui ka vanemad tunneksid, et nad on vastastikku olulised ning käivad üksteist abistades seda üheksat kooliaastat koos.

Kool ja vanemad peavad tundma, et on vastastikku olulised.

Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

6.7. TARTU FORSELIUSE KOOI VANEMATEKOGU ESIMENE ELUAASTA

Andres Siiman

Kool on oma loomult formaalne keskkond, mille sisemist toimimisloogikat reglementeerivad tugevasti mitmesugused korrad ning haridus- ja koolijuhid. Siiski on viimastel aastatel kasvanud vajadus koolisüsteemi muutmise ja selle formaalsete piiride laiendamise järele. Selle juurde kuulub lapsevanemate aktiivse kaasamise soov. Eks ole ka TULUKese projekt üks maamärke, mis annab aimu muutustest koolielus, ja nii on tore tõdeda, et selline asi Tartus käsile võeti.

Tartu Forseliuse Kool on ikka toiminud piirkonnakoolina, millel on olnud oluline roll Karlova linnaosa elanike ja nende laste elus. Selline positsioon on andnud koolile korraliku hoolaua hakata TULUKese toetusel kujunema kogukonnakooliks, mille toimimisse on oma sõna sekka öelda ka lapsevanematel. Sügisel 2015 korraldati esimest korda uues formaadis hoolekogu valimised, kus kandideerisid ainult värskest loodud vanematekogu liikmed – igast klassist paar lapsevanemat. Hoolekogu kanda jäi seadusest tulenev vanemate osalus koolielus, vanematekogu rolliks sai lapsevanemate hääle toomine agitasandile.

Forseliuse kooli vanematekogu algne eesmärk oli toimida mõttekojana, mis kääritaks uusi ideid, kuidas kooli kui vaimset ja füüsilist keskkonda lapsesõb-

Viimastel aastatel on kasvanud vajadus koolisüsteemi muutmise järele, mille juurde kuulub ka lapsevanemate aktiivse kaasamise soov.

Forseliuse koolil on hea positsioon hakata kujunema kogukonnakooliks, mille toimimisse on oma sõna sekka öelda ka lapsevanematel.

Forseliuse kooli vanematekogu algne eesmärk oli toimida mõttekojana. Üsna varsti oli selge, et pelk tegevus mõttetasandil ei vii sündivaid ideid ellu.

inimeste ajaressurss on napp ja sobivaid kooskäimisaegu oli raske leida. Oma osa mängis jõulueelne melu.

Uus aasta algas uue hooga. Sellesse andis panuse võimalus korraldada vanemaid ja kooliperet liitev üritus, milleks on 2. aprillil koolis toimuv perespordipäev. Ootame sinna nii oma maja rahvast kui ka naabreid – karlovlasti ja kaugemaid külalisi, kes soovivad kooliga tuttava(ma)ks saada. Ürituse programmi kokkupanekul ja auhindade meisterdamisel aitasid kaasa kooli kehalise kasvatus ja käsitööõpetajad ning majandusjuhataja. Veel on Forseliuse kooli vanematel ainulaadne võimalus lüüa kaasa Ahhaa teaduskeskuse pisikeses projektis, mis algab meie koolis sügisel.

Uus aasta algas uue hooga, tekkis plaan

- *korraldada vanemaid ja kooliperet liitev perespordipäev,*
- *lüüa kaasa Ahhaa pisikeses projektis,*
- *võtta ühiselt osa Prima Vista kirjandusfestivalist.*

ralikumaks muuta, ning leida viise, kuidas kaasata sellesse vanemaid. Üsna varsti oli selge, et pelk tegevus mõttetasandil ei vii sündivaid ideid ellu, ning tuli hakata otsima võimalusi, mil moel neid teostada. See tähendas lapsevanemate jaoks põhimõtteliselt uut vaatenurka koolile ja nõudis tunduvalt suuremat panustamist. Siin tekkisidki esimesed raskemad hetked, sest aktiivsete

korra on vanematekogu kohtunud kooli õpetajatega, mille käigus oli vanematel võimalus anda edasi oma mõtteid koostööst ja õpetajad said selgitada oma ideid. Sellest mõttevahetusest on sündinud plaan võtta ühiselt osa Prima Vista kirjandusfestivalist – mitte passiivsete jälgijatena, vaid aktiivsete osalejatena. Õpetajatega oli juttu ka vanemate huvist muuta õpikeskkond elavamaks aktiivse vahetunni abil.

Kõike seda pole just väga palju, kuid piisab, et vanematekogul oleks, mille kallal pusida nii sel kui ka järgmisel õppeaastal. Mõtteid selle kohta, mida ja kuidas veel teha, meil jagub, aga neist tahaks rääkida siis, kui nad hakkavad ilmet võtma.

Kõike seda pole just väga palju, kuid piisab, et vanematekogul oleks, mille kallal pusida nii sel kui ka järgmisel õppeaastal. Mõtteid selle kohta, mida ja kuidas veel teha, meil jagub, aga neist tahaks rääkida siis, kui nad hakkavad ilmet võtma.

Lapsevanemana koolielus ja selle kujundamises kaasa lüüa on huvitav ja pingeline, ent rahuldustunne, mis koostööst tekib, on seda väärt. Seepärast soovin, et rohkem vanemaid leiaks võimaluse ja soovi tulla kooli ka muul põhjusel kui oma laps. Selline panus toob kasu paljudele.

Lapsevanemana koolielus ja selle kujundamises kaasa lüüa on huvitav ja pingeline.

Soovin, et rohkem vanemaid leiaks võimaluse ja soovi tulla kooli ka muul põhjusel kui oma laps.

Perespordipäev Tartu Forseliuse Koolis 2016. a aprillis. Foto: Kristel Vask

Vabatahtlikku tööd jagub nii kooli kui ka kogukonnaseksi. Loo autor Kristina Kurm (paremal) Karlova päevadel.
Foto: erakogu

6.8. KAS KOOL VAJAB LAPSEVANEMATE ABI?

Kristina Kurm

Mäletan, kui küsisin mitu aastat tagasi kooli aulas lapsevanemate üldkoosolekul, kas mina kui lapsevanem saaksin kooli heaks midagi teha. Kas kool vajab vanemate abi? Vastuseks sain õlakehituse ja tõdemuse, et ega vanemate abi ikka vaja ei ole.

Nüüd oleme ühe aasta jooksul Tartu Forseliuse Kooli lapsevanematega proovinud uut koostöövormi – vanematekogu. Esialgu alles katsetame. Proovime ise aru saada, mida me tegema peaksime ja mida me teha tahame. Vajaduse korral katsume oma kooskäimist selgitada ja põhjendada ka teistele.

Vanematekogu esimesel kogunemisel 2015. aasta sügisel osales päris palju lapsevanemaid. Kooli juhtkond tutvustas meile uut hoolekogu valimise korda. Hiljem on regulaarselt koos käima jäänud kaheksa kuni kümme liiget. Vanematekogusse valiti igast klassist vähemalt kaks esindajat, seega peaks liikmete koguarv ulatuma peaaegu 40ni.

Kogesime, et vahel tuleb võtta aega lihtsalt rääkimiseks, eriti alguses. Enamik vanematekogu liikmetest ei olnud algul omavahel tuttavad. Ühel esimestest kogunemistest kirjeldas igaüks, mis ootused tal vanematekogule on ja mida ta sooviks ise koolis ära teha. Kokkuvõttes oli meil kõigil rõõm tõdeda, et lapsevanemate seas on heade ideedega entusiastlikke mõttekaaslasi.

Sõnastasime vanematekogu eesmärgi nii: tahame, et lapsed armastaksid oma kooli ja neil oleks seal hea olla. Tahame ka koolile märku anda, et me hoolime sellest, kuidas

*Esialgu alles katsetame.
Proovime ise aru saada,
mida me tegema peaksime ja
mida me teha tahame.*

*Kogesime, et vahel
tuleb võtta aega lihtsalt
rääkimiseks.*

*Tahame ka koolile märku
anda, et me hoolime sellest,
kuidas koolil läheb, ja oleme
valmis kooliellu panustama.*

koolil läheb, ja oleme valmis kooliellu panustama. Forseliuse koolist võiks saada Tartu linna kõige kokkuhoidvam kool!

Konkreetsete otsuste või tegevusteni oleme siiani jõudnud üsna vähe, kuigi paar näidet siiski on.

oleme siiani jõudnud üsna vähe, kuigi paar näidet siiski on: aitasime korraldada kooli jõuluballi ja kogukonna spordipäeva.

Sageli oleme end tabanud mõttelt, et meil on idee, mida tahame teostada, kuid me ei tea, kas meie plaanist on koolil kasu. Võib-olla tahame teha midagi, mis on juba olemas või toimib, või midagi, mida koolil vaja pole? Seepärast oleme viimastel korradel palunud vanematekogu koosolekule ka kooli esindaja, et saada oma mõtetele vahetut tagasisidet.

Näiteks oli meil kaks mõtet seoses algklassidega. Tundus, et lastel võiks olla rohkem võimalusi veeta vahetund aktiivselt. Arutasime, kas vanematekogu võiks korraldada algklasside korruse koridoris sportlikke ja muid mängu. Teiseks olime vanematega leidnud, et algklassides võiks kasutada hea alguse pedagoogikat. Kohtumisel õpetajatega saime aga teada, et mitu õpetajat on juba hea alguse elemendid oma tundides kasutusele võtnud. Lastel on ka päris head võimalused käia vahetunnis kooli spordisaalis mürgeldamas ja aktiivse vahetunni teema pole algklassiõpetajate silmis väga põletav probleem.

Peame vanematekogu töö nähtavamaks muutma ja enda olemasolu reaalse tulemustega õigustama. Nii tekib usk sellesse, et lapsevanemate panusest on koolil ja kogukonnal päriselt kasu.

Seniste arutelukoosolekute jooksul oleme hakanud vanematekogu initsiatiivgrupiga üksteist veidi paremini tunnetama, sealhulgas aru saama sellest, mis on meie võimuses, st mida tasub ette võtta ja milleks meil pigem jaksu pole. Konkreetsete otsuste ja tegevusteni

Viimasel koosolekul arutasime, kuidas motiveerida vanematekogu töös osalema neid vanemaid, kes on seni koosolekust kõrvale jäänud. Tahame, et nad julgeksid oma ideede, ettepanekute ja algustega vanematekogus ja koolielus kaasa lüüa. Küllap on üks lahendus see, et peame vanematekogu töö nähtavamaks muutma ning oma olemasolu ja kooskäi-

mist reaalse tulemustega õigustama. Nii tekib usk sellesse, et lapsevanemate panusest on koolil ja kogukonnal päriselt kasu.

6.9. HOOLEKOGU VALIMISE MUUTUS TARTU FORSELIUSE KOOLIS

Kristi Mumm

„Ei, mina küll ei taha kandideerida.“

„Ei, mina ei julge.“

„Ei, pigem mitte.“

Iga-aastased hoolekogu valimised Tartu Forseliuse Koolis on olnud ebamugavad nii lapsevanematele kui ka koolile, sest lapsevanemaid on raske saada nõusse kandideerima ja üldkoosolekul kuulatakse kandidaatidest sageli esimest korda.

Lähemal uurimisel selgus, et takistav on olnud just valimisprotsess. Seni valiti lapsevanemate esindajad hoolekogusse üldkoosolekul, kus iga kooliastme kandidaadid end tutvustasid ja kohapeal ka hääletati. Sel õppeaastal proovisime TULUKEse projekti tõukel valida hoolekogu aga e-keskkonnas.

Protsess algas taas sügisesel lastevanemate üldkoosolekul, kus iga kandidaat tutvustas end lühidalt, öeldes ka, millist kooliastet ta esindab. Seejärel võisid kandidaadid kergemalt hingata, sest järgnevalt tutvustasime kohaletulnutele uut valimissüsteemi, mitte ei hakatud kohe hääletama.

*Sel õppeaastal proovisime
valida hoolekogu
e-keskkonnas.*

Nimelt on Stuudiumi keskkonna „Registreerimise“ rubriigis suurepärane võimalus korraldada e-valimised. Olime sinna moodustanud kolm hääletusala, üks iga kooliastme kohta. Lapsevanemad saavad kandidaate valida selle kooliastme vanemate seast, kus nende laps õpib. Kui koolis õpib perest mitu last ja eri kooliastmetes, saab hääletada mitme kandidaadi poolt. Hääletusaeg kestis seekord ühe nädala.

Üllatuseks olid kandidaadid ennast kirjalikult väljendama palju julgemad.

väljendama palju julgemad kui varem suuliselt ja tundus, et kirjalik tekst annab neist palju parema ülevaate kui suuline esitus üldkoosolekul. Samuti said nii kandidaatidega tutvuda ja oma hääle anda need vanemad, kes üldkoosolekule kohale tulla ei saanud.

E-valimiste administraatoril oli ülevaade sellest, kui palju vanemaid ühe või teise kandidaadi poolt hääletas. Talle olid näha ka valijate nimed, et kontrollida, et keegi ei hääletaks mitu korda. Valimised olid salajased, st kandideerijad ise ei näinud, mitu häält keegi kogub.

Mis on sellise valimissüsteemi eelised? E-hääletus annab võimaluse panustada ja öelda sõna sekka ka neil vanematel, kes ei saa lastevanemate üldkoosolekule kohale tulla. Ka hääletamisaeg on pikem kui üks õhtu. Samuti märkasime, et vanemad olid hoolekogusse parema meelega nõus kandideerima kui varem, sest uus süsteem

Iga kandidaat võis saata enda kohta tutvustava teksti, mille lisasime Stuudiumisse tema nime juurde. See andis lastevanematele võimaluse kandidaatidega lähemalt tutvuda. Korraldajate üllatuseks olid kandidaadid ennast kirjalikult

Loo autor Kristi Mumm (fotol keskel) Tartu Forseliuse Kooli perespondipäeval aprillis 2016.
Foto: Kristel Vask

aitas vältida ebamugavustunnet, mille põhjustab avalik hääletamine. Tundus, et paljud kandidaadid mõtlesid ühtlasi rohkem läbi, miks nad tahavad hoolekogusse kuuluda, ja panid tänu sellele oma tutvustuse selgemalt kirja.

Uued katsetused on põnevad. Isegi siis, kui esimene kord kõik kohe välja ei tule, oleme seda meelt, et katsetada tuleb. Nii võime eneselegi ootamatult märgata, et huvi hoolekoguliikmeks kandideerimise vastu lastevanemate seas kasvab.

„Jah, mina tahan kandideerida.“

„Mina ka.“

„Mina olen kindel kandidaat.“

E-hääletus annab võimaluse panustada ja öelda sõna sekka ka neil vanematel, kes ei saa üldkoosolekule tulla.

Samuti märkasime, et vanemad olid hoolekogusse parema meelega nõus kandideerima kui varem, sest uus süsteem aitas vältida ebamugavustunnet, mille põhjustab avalik hääletamine.

Tartu Forseliuse Kooli perespordipäev sündis kooli ja vanematekogu koostöös.

Foto: Kristel Vask

6.10. VANEMATEKOGU LOOMISE JA TEGUTSEMISE ÕPPETUNDE

Sõnastanud Tartu Forseliuse Kooli, Tartu Karlova Kooli, Tartu Kesklinna Kooli ja Tartu Mart Reiniku Kooli vanematekogu eestvedajad ja koolijuhid TULUKEse lõpukonverentsi jaoks (21.04.2016, Tartu)

1. Vanematekogu on üks võimalus korraldada vanemate ja kooli laiapõhjalist koordineeritud koostööd. Koostööle seab raamid kool – vanemate kaasamine on osa kooli kultuurist.
2. Enne tegutsema asumist kooskõlasta oma mõtted kooli kui koostööpartneriga. See puudutab nii vanematekogu loomist kui ka kõiki tegevusi ja mõtteid koolielu kohta, mis on saanud vanematekogus heakskiidu.
3. Isegi siis, kui varasemat koostööpraktikat pole, piisab vanematekogu käimalükkamiseks kolmest hakkajast vanemast ja kooli juhtkonna toetusest.
4. Vanematekogu eesmärgid on esindada ja kujundada vanemate seisukohti, soodustada kogu koolis koostööõhkkonda, toetada muutuste elluviimist, aidata kaasa õpilaste üldpädevuste kujundamisele ning panustada oma võimaluste piires kooli arengusse. Vanematekogu täpsed ülesanded ja tegevus sõltuvad olukorrast ja koolist ning lepitakse kokku vanemate ja kooli koostöös.
5. Vanematekogu algatamine ja kooliga koostöö kujunemine võtab aega. Tähtis on tihe koostöö klassijuhatajatega ja hoolsalt tuleb läbi mõelda vanematekogusse liikmete valimise protsess. Algatusrühmal tuleb selgitada oma mõtteid ja tulevase eesmärgi nii vanematele kui ka koolile, peale juhtkonna kindlasti ka õpetajatele.
6. Töökorraldus ja kokkusaamised tuleks vanematekogus kohe alguses läbi arutada ning kindlaks määrata, et ühtlustada eri vanemate ettekujutus neist. Liiga tihe töögraafik hirmutab, mistõttu osavõtt võib tunduvalt väheneda.

7. Hoia rühma koos! Tegutse selle nimel, et nõusoleku andnud vanemad ka osaleksid vanematekogu tegelikus töös ja oleksid valmis panustama. See on vabatahtlik töö ja igaühe isegi väike panus on tunnustust väärt. Usalduse teke võtab aega. Pea meeles, et sinu kui vanematekogu liikmeka arvestatakse. Hinda oma vaba aega ja valmisolekut adekvaatselt, sest paljud head kavatsused võivad valearvestuse tõttu pooleli jääda.
8. Täpsusta ülesandeid ja jaga vastutust! Kuna võimalikke tegevussuundi on palju, on mõistlik luua vanematekogu toimkonnad, mis tegelevad eri valdkondade ja projektidega. Ole valmis tegevusi muutma, kui osalejate huvid muutuvad.
9. Ole tähelepanelik info kogumisel ja üldistuste tegemisel. Hoia faktid ja tegelikkus lahus arvamustest ja emotsioonidest.
10. Kooli lapsevanemate laiemal kaasamisel pea silmas, et üldised üleskutsed ei tööta. Kutsu üles panustama konkreetsetesse tegevustesse. Üleskutses selgita ka, miks midagi tehakse ja kuidas see idee on tekkinud, sest vanematekogusse mittekuuluvad vanemad teavad asjast palju vähem kui sina.

Nelja TULUKese kooli vanematekogu eestvedajad ja koolijuhid arutasid TULUKese lõpukonverentsil vanematekogude loomise ja tegutsemise õppetundide üle. Foto: Kristel Ress

Direktor Karin Lukk esinemas Tartu Kivilinna Kooli lastevanemate foorumil.

Tartu Kivilinna Kooli vanemad lastevanemate foorumil rühmatööst tagasisidet andmas.

Fotod: Tartu Kivilinna Kooli fotoarhiiv

6.11. LASTEVANEMATE FOORUM TARTU KIVILINNA KOOLIS

Küllike Pedaste

Tartu Kivilinna Koolis õpib ligikaudu 950 õpilast ja meil on suur hulk lapsevanemaid, kes soovivad koolielu küsimustes kaasa rääkida. Üks hästi toimiv ettevõtmine on lastevanemate foorum, mida oleme korraldanud kahel korral, ja kindlasti jätkame selle koostöövormiga edaspidigi.

Septembrikuus toimival lastevanemate koosolekul valitakse igas klassis üks või mõnikord paar-kolm aktiivset vanemat foorumi liikmeteks. Need on vanemad, kes tunnevad, et neil on soov koolielus rohkem kaasa rääkida, kes tahavad oma mõtteid teistega jagada ning anda koolile soovitusi või teha ettepanekuid. Lastevanemate foorumile on oodatud ka kõik kooli hoolekogu liikmed. Üritus toimub üks kord aastas märtsis. Seni oleme koos käinud mõne tööpäeva õhtupoolsel ajal ja kuni kolm tundi korraga.

Septembrikuus toimuvatel lastevanemate koosolekutel valitakse igas klassis üks või mõnikord paar-kolm aktiivset vanemat foorumi liikmeteks.

Foorum on jagatud osadeks. Kõigepealt on kooli juhtkond vastanud koolielu puudutavatele üldisematele küsimustele, mis on klasside lastevanemate ühisaruteludes tekkinud. Teises osas tutvustatakse kooli uusi tegemisi ja algatusi. Kolmandas osas jagunevad vanemad laudkondadesse ning analüüsivad haridus- ja koolielu päevakajalisi teemasid. Foorumi viimane osa on tagasisidestamine, kus iga rühma esindaja saab avaldada arvamust ja teha ettepanekuid.

Näiteks 2014/2015. õppeaastal olid fookuses kaks arutlusteemat: digipööre meie koolis ning lastevanemate ja kooli koostöövõimalused. Esimese teema sissejuhatuses vastasid vanemad nutiseadme abil küsimustikule, mille tulemusi oli võimalik kohe ekraanilt näha. Seejärel vahetasid vanemad laudkondades mõtteid selle üle, millega

2014/2015. õppeaastal olid foorumil kaks arutlusteemat: digipööre meie koolis ning lastevanemate ja kooli koostöövõimalused.

andsid kohalolijatele ülevaate rühmatöös räägitust. Lõpetuseks arutleti samal teemal kõigi kohalolijatega ja tehti päevast nutiseadmete abil kokkuvõte.

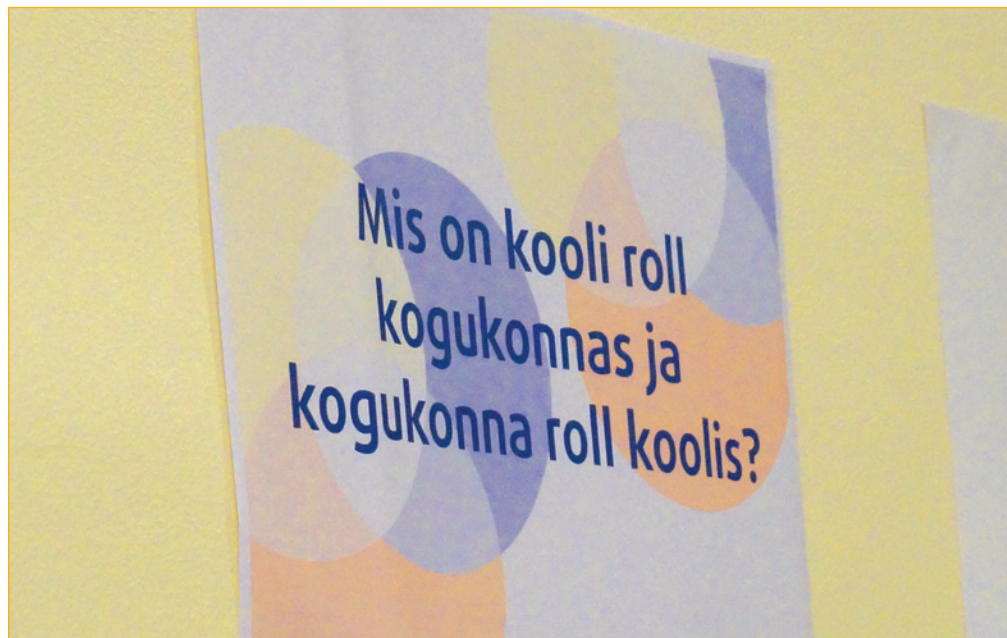
Koolil on väga hea võimalus saada kõigi kooliastmete õpilaste vanematelt edasiviivaid mõtteid ja arvestada neid kooli sisehindamises.

kool peaks edasisel digitegutsemisel arvestama. Kodu ja kooli koostöö teema sissejuhatuses andis direktor ülevaate selle tasanditest ja koostöö vajalikkusest. Laudkondades arutleti, missugused koostöövormid meie koolis hästi toimivad ja millele võiks tulevikus rohkem tähelepanu pöörata. Kõik laudkonnad

Lastevanemate foorumi memo saadetakse e-päeviku kaudu kõikidele lastevanematele. Nii on neil võimalus oma mõtteid koolile edastada, kui foorumil mõni oluline asi juhtumisi arutamata jäi.

Sellised kooskäimised on saamas traditsiooniks: Kivilinna kooli lapsevanemad ootavad foorumit, koolil jällegi on väga hea võimalus saada kõigi kooliastmete

õpilaste vanematelt edasiviivaid mõtteid ja arvestada neid kooli sisehindamises.

Plakat TULUKese mõttetalgutelt 2014. a sügisel Tartus. Foto: Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna fotoarhiiv

6.12. LAPSEVANEMATE ORGANISATSIOONID USAs JA ÜHENDKUNINGRIIGIS

Ene-Silvia Sarv

Lapsevanemate organiseerumine ühiskonnas tervikuna ning kitsamalt hariduse ja kooliga seoses erineb riigiti. Vanemate-õpetajate ja vanemate-õpetajate-õpilaste organisatsioonid võivad tegutseda kohustusliku osana haridus- ja kogukonnasüsteemist (nt Austraalias, Indias) nagu Eestis koolide hoolekogud. Sageli on need aga algul olnud rohujuuretasandi algatused, mis nüüd töötavad üleriigiliseks muutunud katusorganisatsiooni osana.

LAPSEVANEMATE-ÕPETAJATE- (ÕPILASTE) ÜHENDUSED USAs

Ameerika Ühendriikides tegutsevad Lapsevanemate ja Õpetajate Ühing (National Parent Teacher Association, PTA¹¹⁵) ning Lapsevanemate, Õpetajate ja Õpilaste Ühing (Parent Teacher Student Association, PTSA) on loodud 1897. a sihiga toetada ja edendada vanemate osalust koolielus. Ühendustel on kokku üle 20 000 allüksuse. Oma eesmärgina nähakse iga lapse potentsiaali realiseerimist, kaasates ja jõustades peresid ja kogukondi seisma kõigi laste eest¹¹⁶.

*Ameerika Ühendriikide
Lapsevanemate ja Õpetajate
Ühing on loodud 1897. a
sihiga toetada ja edendada
vanemate osalust koolielus.*

115 <http://www.pta.org>.

116 PTA kõrval on ka muid, lapsevanemaid koondavaid ühendusi, nt 1998. a asutatud USA Riiklik Lapsevanemate Organisatsioon (National Parents Organization, <https://nationalparentsorganization.org>).

Ühingute tööpõhimõtted on järgmised.

- Koostöö inimeste ja organisatsioonide partnerluse nimel.
- Pühendumine iga lapse haridusedule, heaolule ja tervisele, kaasates peresid ja kogukonda.
- Erinevuste tunnustamine. Igaühe potentsiaali tuleb tunnustada sõltumata tema eripäradest, olgu selleks vanus, kultuuritaust, majanduslik olukord, rahvus, sugu, perekonnaseis, poliitilised eelistused, sooline sättumus, rass, religioon, füüsiline võimekus vm.
- Austus iga panustaja vastu, olgu see ühingu liige, töötaja, vabatahtlik või partner.

Riiklikus pere ja kooli partnerluse standardis rõhutatakse omavahel vastutuse ja võimu jagamist lastega seotud otsuste tegemisel.

- Vastutavus. Igaühel ja kõigil on ühine vastutus suunata oma pingutused ühingu strateegiliste algatuste elluviimisele.

USA riiklikus pere ja kooli partnerluse standardis¹¹⁷ (National Standards for Family-School Partnerships) rõhutatakse iga lapse toetamist ja õppimisvõimalus-

117 <http://www.pta.org/nationalstandards>.

Allikas: www.pta.org

tele ligipääsu olulisust ning vastutuse ja võimu jagamist lastega seotud otsuste tegemisel. Tutvustame seda lühidalt.

Standard 4. Iga lapse eest seismine: peredel on õigus toetada oma ja teiste lapsi eesmärgiga tagada õpilaste õiglane kohtlemine ning see, et õpilastel oleks juurdepääs õpivõimalustele, mis toetavad nende edu.

Standard 5. Võimu jagamine: pered ja koolitöötajad on lapsi ja peresid puudutavate otsuste tegemisel võrdsed partnerid. Nad tegutsevad koos poliitika, tavade ja tegevusprogrammide loomisel, mõjutamisel ja teavitustöös.

Nagu Eestis nii on ka USAs probleeme õpetajaameti väärtustamisega. Seetõttu on mõisteta, et ühenduste üks oluline tegevussuund on õpetajate tunnustamine. Iga aasta mais alates 1984. aastast korraldatakse õpetajate tunnustamise nädal, mille puhul soovitatakse igal vanemal

*Õpetajate tunnustamise
nädalal soovitatakse
vanemal saata oma lapse
õpetajatele tänukaart ja
küsida, kuidas ta saaks neid
aasta läbi toetada.*

- saata tänukaart oma lapse õpetajatele ja küsida, kuidas ta saaks neid aasta läbi toetada;
- näidata üles oma toetust õpetajate tööle;
- avaldada sotsiaalmeediakanalites (Twitter, Facebook jt), kuidas ta tunnustab või kavatseb tunnustada oma laste õpetajaid;
- jälgida PTA veebisaiti¹¹⁸, et saada ideid õpetajate tunnustamiseks.

PTA on loonud autasude ja stipendiumide süsteemi kooli juhtkonna ja õpetajate jaoks. Lisaks osaletakse üleriigilistes aasta õpetaja valimise programmides.

118 Vt <http://www.pta.org>. Osa materjale on avalikud, osa liikmetele.

VANEMAD KAASAVAD ORGANISATSIOONID ÜHENDKUNINGRIIGI KOOLIDES

Vanemate ja õpetajate ühendused on esindatud 83% põhikoolides ja 60% gümnaasiumides.

Ühendkuningriigis on samuti loodud lapsevanemate ja õpetajate ühendused (PTA¹¹⁹), mida sageli nimetatakse kodu ja kooli ühendusteks (Home School Associations). Need on esindatud 83% põhikoolides ja 60% gümnaasiumides, kui arvestada 2006. a haridustrendide uuringu andmeid¹²⁰.

Sarnased organisatsioonid on ka Šotimaal, kus tegutseb Šotimaa Lapsevanemate ja Õpetajate Nõukogu (The Scottish Parent Teacher Council¹²¹). Walesi, Põhja-Iirimaa ja Inglismaa ühendused võivad liituda Ühendkuningriigi ühendusega, mille eesmärk on edendada haridust, soodustades koostööd kodu ja kooli, haridusvaldkonna ametivõimude, keskvalitsuse ja kõigi teiste huvipoolte vahel.

Üleriigiline ühendus esindab u 14 000 allorganisatsiooni, abistab neid näiteks asutamistoimingutes (sh tegevuslitsentsi taotlemisel), pakub koolitusi ja juhendmaterjale, kogub ja levitab häid kogemusi, annab välja tunnustusi (sh kohalikele organisatsioonidele), kontrollib ja soovitab koolitarvetega varustajaid jne.

Koolielu tegelik juhtimine on koolijuhi ja eestseisuse pädevuses.

Nii üleriigilises kui ka kohalikes ühendustes on kodu, kooli ja kogukonna koostöö kõrval tähtsal kohal kindlal eesmärgil annetuste kogumine. Koolielu tegelik juhtimine on koolijuhi ja eestseisuse pädevuses.

119 UK Parent Teacher Association, asutatud 1956 (www.pta.org.uk), on registreeritud heategevusorganisatsioon, mille liikmed tasuvad liikmemaksu.

120 Vt materjale Ühendkuningriigi haridusuuringute sihtasutuse veebilehelt: <http://www.nfer.ac.uk>.

121 Vt <http://www.sptc.info>. Peale selle on eraldi vanemate ühingud, mis tegelevad eelkõige koduse kasvatus, tervise, toimetuleku jm küsimustega. Vt nt <http://www.parentnetworkscotland.org.uk>.

Ühenduse liikmed ei pea automaatselt kuuluma kooli eestseisusse (Eesti mõistes hoolekogusse), kuid sageli nad kandideerivad ja ka valitakse sinna. Kooli eestseisuse¹²² (9–20 liiget, lisaks sponsorite esindajad) liikmed pole palgalised, kuid seadus näeb ette, et tööandja peab valitud liikmetel võimaldama eestseisuse töös osaleda (selle aja eest ei pea tasu maksma).

Seadus näeb ette, et tööandja peab valitud liikmetel võimaldama eestseisuse töös osaleda.

Tavaliselt on kooli eestseisuse liikmete seas

- kooli lapsevanemad (delegeeritud lapsevanemate poolt),
- õpetajate jm personali esindajad (delegeeritakse personali poolt, sh tavaliselt kooli õppealajuhataja),
- kohaliku omavalitsuse esindajad,

122 Vt eestseisuse töö juhendit: *Governors' handbook. For governors in maintained schools, academies and free schools. Department for Education.* https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/270398/Governors-Handbook-January-2014.pdf.

Allikas: www.pta.org.uk

Eestseisus palkab koolijuhi, võib palgata ka õpetajaid jt töötajaid ning otsustada taristu uuendamise vajaduse üle. Eestseisuse juhataja kinnitab kooli eelarve ja vastutab selle täitmise eest.

■ kutsutud liikmed (kogukonna esindajad, valitakse eestseisuse ülejäänud liikmete poolt),

■ liikmed kooli asutajate, partnerite ja sponsorite seast.

Liikmete proportsionaalne koosseis sõltub kooli tüübist. Näiteks kohaliku omavalitsuse peetavates koolides peab olema vähemalt kolmandik eestseisuse

liikmetest lapsevanemad, vähemalt kaks (kuid mitte üle kolmandiku liikmetest) kooli töötajate esindajat, 20% omavalitsuse ja 20% kogukonna esindajaid. Eestseisus valitakse kuni neljaks aastaks.

Assotsieerunud liikmeid kutsub eestseisus oma töö toetamiseks näiteks õpilaste ja erinevate komiteede liikmete hulgast. Nende hääleõiguse otsustab eestseisus.

Seaduse järgi peab eestseisuse täiskogu tulema kokku vähemalt kolm korda aastas, muul ajal tegutsetakse enamasti töörühmades ja komiteedes. Eestseisuse juhataja valitakse täiskogul, kus määratakse tema volituste kestus ja kus ta vajaduse korral tagasi kutsutakse.

Eestseisus tegeleb kooli strateegilise arengu küsimustega, olles juhtkonnale ja töötajatele n-ö kriitiliseks sõbraks. Eestseisus palkab koolijuhi, võib palgata ka õpetajaid jt töötajaid ning otsustada taristu uuendamise vajaduse üle jm. Eestseisuse juhataja kinnitab kooli eelarve ja vastutab selle täitmise eest. Eestseisus võib vaadata (vanema avalduse põhjal) läbi ja muuta õpilase väljaarvamise otsuse.

Riiklik eestseisuste ühendus (National Governors' Association) on Inglismaa eestseisuste esindusorganisatsioon, kuhu võivad kuuluda eestseisused ja/või nende üksikliikmed. Eestseisuste liikmetele korraldatakse koolitusi, töötab nõuandeliin. Walesi eestseisuste katusorganisatsiooni Governor Wales rahastab Walesi valitsus.

Praegu, 2016. aastal ettevalmistatav seadusemuudatus lubaks Inglismaal koolide eestseisustel vähendada vanemate arvu või nad üldse välja jätta vajalike professionaalsete oskustega liikmete kasuks¹²³.

123 Vt nt: <http://www.independent.co.uk/news/education/education-news/parent-governor-role-to-be-scrapped-from-schools-in-a-bid-to-attract-fewer-amateurs-a6936771.html>.

.....

7. KOOL JA VANEM

KOOLI PANUS

LASTEVANEMATE

HARIMISSE JA ÜHINE

ÕPPIMINE

.....

Tartu Waldorfgümnaasiumi koolipere traditsiooniline piknik õppeaasta lõpus.
Foto: Tartu Waldorfgümnaasiumi fotoarhiiv

7.1. LAPSEVANEMA AABITS TARTU WALDORFGÜMNAASIUMIS

Liisa-Lota Kaivo

Waldorfi kool paneb vanemate kooliellu kaasamisele väga suurt rõhku, sest see aitab täita mitut eesmärki: toetada lapsi haridusteel asjatundlikult, luua neile turvaline ja põnev arengukeskkond ning tugev koolipere, kes tagab kooli jätkusuutlikkuse. Laste, vanemate ja koolitöötajate hea koostööõhkkond mõjub koolile nii nagu magnetväli Maale – seda ei saa silmaga näha ega käega katsuda, aga see kaitseb atmosfääri raju kosmosemõju eest.

Vanemate teadlikum kaasamine ja meie-kooli tunde tekitamine võiks olla tava-koolideski rohkem tavaks. Sageli ei käi lapsed samas koolis kus nende vanemad, mistõttu on lapse kool vanematele täiesti tundmatu ja võõras. Kui isiklik side puudub, ei pruugi kord aastas toimuv lapsevanemate koosolek ja mõni kontsert sellist kooli vanema jaoks ka kogu põhikooli jooksul omaks muuta.

Minu kogemuse põhjal mõjub lapsevanema kaasamine nii lapse kui ka vanema suhtumisele kooli väga hästi. Laps tunneb end kindlamalt, kui vanemad on „kambas“. Vanemad on rahulikud, kui nad teavad, mida ja miks koolis tehakse, kui on kindel, et pere ja kool liiguvad lapse kasvatamisel sarnaste eesmärkide poole, kui õpetaja, klassikaaslased ja nende vanemad tunnevad üksteist.

Laste, vanemate ja koolitöötajate hea koostööõhkkond mõjub koolile nii nagu magnetväli Maale – seda ei saa silmaga näha ega käega katsuda, aga see kaitseb atmosfääri raju kosmosemõju eest.

Laps tunneb end kindlamalt, kui vanemad on „kambas“.

Oma lapse klassiga tegelemine on tore vaheldus nii lapsevanemale kui ka klassile. Õppetööd juhivad siiski õpetaja, kuid ta kaasab vanemaid alati, kui näeb selleks võimalust või vajadust. Kui vanemate tahet koolielus kaasa lüüa targalt suunata, on sellest koolile väga palju abi. Eestis on koole, kus lapsevanemad viivad ellu mitmesuguseid projekte, korraldavad õppekäike ja huviringe.

Kui laps alustab kooliteed, kingib kool lapsevanemale käsiraamatu e lapsevanema aabitsa.

Waldorfi koolis algab lapsevanemate kaasamine sellest, et sissejuhatuseks kool tutvustab end. Kui laps alustab 1. klassis kooliteed, kingib kool lapsevanemale käsiraamatu e lapsevanema aabitsa. Raamat on sümboolsem kui veebitekst, kuigi ka see on kooli kodulehel olemas.

WALDORFI KOOLI LAPSEVANEMA AABITS

- Sisaldab kooli missiooni ja põhiväärtusi, pedagoogikapõhimõtteid ja igapäevase koolielu kirjeldust, sh seda, millisena näeb kool lapsevanema ja õpetaja rolli.
- Annab ülevaate koolielu sündmustest ja traditsioonilistest üritustest.
- Annab nõu lapse tervise kohta: kuidas tagada kasvavale vaimule ja kehale parim enesetunne, näiteks kui palju võiks lubada ekraanide vaatamist ja millal on õige uneaeg. Tean vanemaid, kes on magamaminekust keelduvale lapsele tähtsast käsiraamatust vastavat kellaaega näidanud ja sellega väikese vääniku vastupanu murdnud!
- Viitab, kust leida täpsemat teavet kooli kodukorra kohta, ning selgitab kooli juhtimist ja rahastamist, sh kirjeldab vanema võimalusi koolielus kaasa rääkida.
- Lisatud on hindamise aluste selgitus, kooli õppekava skemaatiline puu ja lisalugemise soovitusel.

Käsiraamatu peatükid on ülevaatlilikud. Need on kohandatud lapsevanema jaoks: ühegi teemaga ei minda liiga detailidesse, ent teavet on parasjagu niipalju, et tekiks huvi ise edasi uurida.

Kõik käsiraamatu teemad on olulised ka tavakoolis. Koolitöötajate jaoks on kogu koolielu nii iseenesestmõistetav, et nad ei tule tõenäoliselt selle pealegi, kui vähe lapsevanem tegelikult koolist ja selle toimimispõhimõtetest teab. Samamoodi ei osata koolis arvata, kui palju lihtsam oleks õpetada ja probleeme eos lahendada, kui vanemad oleksid kooli püüdlustest teadlikumad, kõik tunneksid üksteist ning tahaksid ja oskaksid koolielus kaasa aidata.

Lapsevanema käsiraamat näitab kooli suhtumist. Selle raamatu kinkimisega ütleb kool esimese klassi lapsevanemale: „Tere tulemast! Meil siin koolis on sellised põhimõtted, kombad ja tavad. Me sooviksime sinu last kasvatada ja õpetada nii ja nii, sest me usume, et see on talle parim. Meie oleme asjatundjad pedagoogika alal, sina oled spetsialist oma lapse tundmises. Oled järgmised üheksa aastat meie kõige tähtsam partner. Teeme koostööd! Aga et me üksteist paremini mõistaksime ja koostöö sujuks, tutvustame end kõigepealt.“

Lapsevanema käsiraamat ise ei ole koostöö, ent see loob koostööks head eeldused. Veel paarkümmend aastat tagasi oli Eestis aeg, mil lapse sünd oli rohkem spetsialistide ja vähem vanemate asi. Nüüdseks on lapse sünni juures tähtis roll mõlemal vanemal, kes on üha teadlikumad ja oskavad teha õigeid asju õigel ajal, aidates sellega nii oma last kui ka spetsialiste, tundes end ise vajaliku ja õnnelikuna. Tänapäeva lapsevanemad on valmis lapse sünnitundide õnnestumise nimel kuude viisi kursustel käima. Arvata võib, et nad on meelsasti valmis ennast täiendama ka kooli teemadel. Eks ole ju koolis käimine ka omamoodi sünd, mis kestab vähemalt üheksa aastat.

*Koolitöötajad ei tule
tõenäoliselt selle pealegi,
kui vähe lapsevanem
tegelikult koolist ja selle
toimimispõhimõtetest teab.*

*Selle raamatu kinkimisega
ütleb kool esimese klassi
lapsevanemale: „Tere
tulemast! ... Oled järgmised
üheksa aastat meie kõige
tähtsam partner. Teeme
koostööd!“*

7.2. UUS-MEREMAA KATOLIKU KOOLI BROŠÜÜR VANEMATELE

Kohandanud ja tõlkinud Ene-Silvia Sarv

Koostöö vanemate ja koduga saab alguse selge info esitamisest ning omandab sel viisil kuju. Peale kooli veebisaidi ja koosolekute peaks olema olemas hästi struktureeritud info kooli ja õpetajaskonna missiooni, lapse ja vanematega seotud tegevuskorra jm kohta. Hea lahendus selleks on vanemate teatmik.

Uus-Meremaa Marist School koostab sellise brošüüri¹ igaks aastaks. See on huvitav näide, kuidas selgitada kooli eripära vanematele ja neid kaasata. Allpool on esitatud 2016. a brošüüri sisukord ja mõne osa kokkuvõte.

Tere tulemast Maristi Kooli!

See brošüür on mõeldud teile abiks kulgemisel läbi õppeaasta. Ootame teiega heade suhete arengut, töötades selleks teie lapse hariduse edendamise nimel partneritena koos.

1 Vt ka marist.school.nz/about-our-school/#pfta.

SISUKORD

- Aadressi muutmine
- Aruandlus, tunnistused
- Harta
- Hoolekogu
- Hooned
- Infolehed, ajaleht
- Iseseisvuse edendamine
- Kadunud asjad
- Kirjatarbed
- Kodus õppimine
- Kogunemised
- Kooli tunniplaan

- Kooliveerandite ajakava
- Koolivorm
- Mured
- Mänguasjad, mängud, isiklikud asjad
- Parkimine
- Perepuhkus õppetöö ajal
- Personal
- Privaatsus
- Puudumised, hilinemised ja väljalangemine
- Põhikiri
- Raamatukogu
- Sport
- Suitsuvaba keskkond
- Tervis ja turvalisus
- Tööajad
- Töötajate kontaktandmed, vanematega kohtumise ajad
- Vanemate abi
- Vanemate, õpetajate ja sõprade ühing
- Väljasõidud
- Õnnetusjuhtumid
- Õpilaste paigutamine klassi
- Õpilaste tervis ja heaolu
- Õppemaks

INFOLEHED, AJALEHT

Kooli infolehe saadame teie antud e-posti aadressile igal reedel ja seda saab lugeda ka kooli veebisaidilt. Paberil infolehe võime teie soovi korral saata teie lapsega koju. Õpilased annavad välja ka ajalehte Maristi Hetked, mis on kättesaadav samal viisil.

ISESEISVUSE EDENDAMINE

Me väärtustame partnerlust vanematega ja toetame võimalusi, mis meil on, et aidata lastel saada enesekindlateks iseseisvateks õppijateks.

Me teame, et

- lapsed on võimelised hoolitsema oma asjade eest, saama ise koolipäevaks valmis, riputama oma koolikoti üles ja koristama enda järel;
- lapsed vajavad, et neilt oodatakse isetegutsemist ja neil lastakse seda teha;
- eksimine on õppimise oluline osa;
- lastel on erinevad tugevad küljed ja oskused. Meid armastatakse selle eest, kes me oleme, mitte selle eest, mida me suudame teha;
- olla edukas tähendab teha oma parim, mitte olla parem kui teised.

KODUS ÕPPIMINE

Me usume, et kodus õppimine peab olema seotud koolitunni programmiga ja vastama klassi tasemele. Kodus õppimine võib olla perele peamine stressi põhjus, sest hõivatud vanemad vajavad oma lastega kvaliteetset ühistegevust, mitte vaidlusi kodutööde üle. Seepärast on meie siht regulaarne ja jõukohane kodus õppimine, millega enamasti tuleks õpilane toime ise.

Kodus õppimine peaks

- arendama õpiharjumusi ja organiseerimisvõimet,
- toetama õppimise suhtes positiivse ja vastutustundliku hoiaku arengut,
- arendama lapse iseseisvust õppimisel,
- pakkuma vanematele võimalust osaleda lapse õppimises,
- tugevdama klassis õpitut.

See haarab tavaliselt igapäevast lugemist, põhiliste matemaatikafaktide õppimist, õigekirja ja usuõpetuse õppimist ning 5. ja 6. aastal klassis õpitu täiendamist või lõpetamist.

Julgustame vanemaid toetama kodus õppimist, kuid me ei oota teilt n-ö koduõpet, sest see ei soosi iseseisvust. Õpetajad peavad ise silmas õpilasi, kes nõutud ülesandeid ei täida.

KOGUNEMISED

Reedeti kell 8.55 koguneb meie koolipere saali. See on võimalus tulla kokku ja pidulikult tähistada Maristi kooli perre kuulumist. Kordamööda juhivad iga klass palvust ja esitleb evangeeliumi lugu või üht osa meie kooli elust. Kogunemisel antakse õpilastele üle ka tunnistused ja auhinnad tunnustusena õppetööga seotud, sportlike või käitumuslike saavutuste eest. Vanemad on teretulnud neil kogunemistel osalema.

MURED

Kui teil on mure, küsimus või probleem, pöörduge palun kohe esimese asjana oma lapse õpetaja poole. Enamik probleeme leiab kergesti lahenduse, kui tegelda nendega varakult.

VANEMATE ABI

Me ootame ja julgustame vanemaid osalema koolielus. Selleks on palju võimalusi, näiteks saate

- aidata õppetundides, kui tekib vajadus,
- aidata kooli väljasõitudel ja muudel üritustel,
- toetada kooli tegevust (nii vabaaja- kui ka haridustegevust),
- treenida spordivõistkondi,
- aidata korrastada ja remontida õppevahendeid ja raamatuid,
- liituda kooli vanemate, õpetajate ja sõprade ühinguga.

VANEMATE, ÕPETAJATE JA SÕPRADE ÜHING

See rühm inimesi on keskendunud sellele, et luua võimalusi meie koolipere tugevdamiseks ja toetada kooli rahakogumisalgatustega. Koosolekud toimuvad kord kuus kooli personaliruumis või õpetajate toas. Te olete südamest kutsutud neil osalema.

ÕNNETUSJUHTUMID

Lapse tõsise õnnetuse või peavigastuse korral teeme koolis kõik endast oleneva, et saada kohe ühendust tema vanema või hooldajaga. Selleks on meil vaja teada teie telefoninumbri ja aadressi muudatusi. Hädaolukorras toimetame lapse otse haigla erakorralise meditsiini osakonda.

ÕPILASTE PAIGUTAMINE KLASSI

Õpilased paigutatakse klassidesse paljude kriteeriumide alusel (nt lapse vanus, varasem klass, õpivajadused). See on koolijuhi pädevuses ja ta peab nõu õpetajatega.

Meie koolis on liitklassid, sest meie hinnangul pakuvad need rohkem valikuid selleks, et tagada teie lapsele parim võimalik klass. Liitklasside jaotus võib sõltuvalt õpilaste arvust igas vanuserühmas aastati erineda. Lapsi õpetatakse neile sobival tasemel ja nad pole liitklassis ebasoodsas olukorras.

„Igas klassis võivad õpilased töötada erinevatel tasemetel nii eri õppevaldkondades kui ka ühes õppevaldkonnas. Nad töötavad omal kiirusel ja määral, samas ajal kui neid julgustatakse püüdlema kõrgemate sihtide poole.“ Uus-Meremaa raamõppekava, Haridusministeerium.

Uus-Meremaa Katoliku Koolis õpivad eri vanuses lapsed koos. Pildil Eesti lapsed ja vanemad. Foto: Kristel Vask

Tallinna 21. Kooli mõttepooltundide üks aruteluteema on olnud virtuaalelu võlud ja valud.
Foto: Tallinna 21. Kooli fotoarhiiv

7.3. MÖTTEPOOLTUNNID LASTEVANEMATELE TALLINNA 21. KOOLIS

Juta Hirv

Kooli kõige olulisemad koostööpartnerid on lapsevanemad. Nii on juhtkonna jaoks üks põhiküsimusi, kuidas kaasata neid koolielu korraldamisse nii, et koostöö oleks toetav ja tulemuslik kõigile asjaosalistele. Vanematega individuaalse koostöö tegemise üks nurgakive on kindlasti arenguestlused, mille vajalikkuses ja tulemuslikkuses ei kahtle enam ammu keegi.

Oleme Tallinna 21. Koolis püüdnud vastastikku kasulikku ja õpetlikku koostööd teha ka kollektiivselt, korraldades juba 15 aastat vanematele õhtuseid mõttepooltunde näiteks arengupsühholoogia ja tänapäeva kiiresti arenevas (digi)maailmas toimuva teemal. Meie eesmärk ei ole mitte vanemaid õpetada-koolitada, vaid eelkõige innustada neid mõnel lastega seotud teemal kaasa mõtlema.

Mõttepooltund on koolituste üldine nimetus. Koolitus kestab tavaliselt umbes 45 minutit ning seal osalevad ühe vanuseastme kõigi paralleelklasside lapsevanemad. Mõttepooltunnile järgnevad koosolekud-arutelud klassides. Mõttepooltunnid toimuvad peaaegu kord kuus.

Meie kogemus mõttepooltundide teemavalikuga näitab, et nende põhisisu ei muutu palju, üksnes teema kese ja fookus ajakohastuvad. Kooli 110kohaline auditoorium ei ole neil üritustel olnud kunagi pooltühi, mis näitab, et vanemad on huvitatud kaasamõtlemisest ja soovivad oma last paremini toetada.

Meie eesmärk ei ole mitte vanemaid õpetada-koolitada, vaid eelkõige innustada neid mõnel lastega seotud teemal kaasa mõtlema.

Mõttepooltunnile järgnevad koosolekud-arutelud klassides.

15aastane kogemus mõttepooltundide teemavalikuga näitab, et nende põhisisu ei muutu palju.

Teemade leidmisel annavad esmalt teavet ja tagasisidet klassijuhatajad, kes klassikoosolekutel küsivad lastevanematelt ettepanekuid.

Teemade leidmisel annavad esmalt teavet ja tagasisidet klassijuhatajad, kes klassikoosolekutel küsivad lastevanematelt ettepanekuid, ning ka juhtkond pakub välja oma vaatenurgast aktuaalseid küsimusi. Mõnikord oleme suutnud probleeme ennetada, kuid vahel räägime vigade parandamisest, st mõne teema käsitlemisega oleme ka hiljaks jäänud.

Osa teemasid puudutab ainult ühe vanuseastme lapsevanemaid, kuid on ka üldisi ja avatud teemakäsitlusi, näiteks „Kuidas aidata last ja vanemat, et mõista käitumishäire taga olevaid põhjusi?“ ja „Vaiuseminutid kui tõhus abiline enesejuhtimises ja õppetöös“. Sellistel mõttepooltundidel on oodatud osalema kõik huvitatud vanemad.

VALIK MEIE MÕTTEPOOLTUNDIDE TEEMAKIRJELDUSI

- 1) **Tervis** kui tähtsaim valdkond veel enne, kui hakatakse laduma tarkuste-teadmiste vundamenti
 - Toitumine – lapsed söövad väga halvasti ja tasuta koolitoit on seega paljuski raiskamine. Kuidas õpetada-meelitada last sööma köögi- ja juurvilju? Eredad ja ehmatavad näited, mis mõjusalt ilmestavad magusatoodete tarbimist ja suhkruisaldust jookides.
 - Teadlik hammaste eest hoolitsemine, suu tervishoid. Suuhügienist annab lastevanematele praktilisi ennetavaid soovitusi ja jagab tähelepanekuid oma praktilisest töökogemusest. Sarnane õppetund korraldatakse ka õpilastele.

2) **Lapse areng** ja sellega kaasnevad käitumismustrid

- Laste arengu müüdid ja mõistatused – liikumine ning koos sellega aju ehituse, hüperaktiivsuse ja pidurdusprotsesside teema, seosed IQ-ga. Alateemad: laste motiveerimine, erinevate meediumide mõju käitumisele; kuidas käituda siis, kui laps teeb juba viiendat korda asju, mis pole lubatud?
- Arengupsühholoogia: enesehinnang, murdeiga, kuuluvus ja konfliktid.
- Eneseanalüüs ja motivatsioon.

3) **Õpioskused**

- Õpime õppima – käsitleme õpitehnikaid ja meeldejätmismudeleid teemal, mida ja kuidas arendada: matemaatiline mõtlemine ja järeldamisoskuste arendamine. Eksimine on õpiprotsessi normaalne osa. Küsi, kuidas laps mõtleb, kuidas ja miks ta nii teeb.
- Õpioskused – iga laps on erinev ja eriline. Kuidas leida ja arendada sobiv õpi-situatsioon ja -stiil, et õppimine oleks tulemuslik ja nauditav?

4) **Lugemisarmastus ja -harjumused** – kuidas neid kujundada?

- Lugemispisikuga parema mina suunas – kuidas aidata saada lapsest raamatulaps?
- „Palun, räägi üks lugu ...“ – muinasjutukooli jutuvestja näideterohke ja kaasa-haarav esitus, mis paneb mõtlema ja tegutsema.

5) **Toimetulek probleemidega, pahed ja sõltuvusained**

- Narkootilised ained: huuletubakas, e-sigaret, kanep jm.
- Ärevuse ja käitumise seosed – mis on nende põhjused?
- Kuidas võita stressi ja sel viisil aega?

6) **Virtuaalelu võlud ja valud**

- Elektroonilised vidinad arsti ja uuringute vaates.
- Mida mõelda enne postitust?

7) **Karjääriplaneerimine** ja edasised valikud

- Kui kõneleme karjääriplaneerimisest, siis millest me tegelikult räägime?
- Võimed ja valikud – millega arvestada ja kuidas edasi?

Eelmise õppeaasta üks põhiteemasid oli „Elektroonilised vidinad arsti ja uuringute vaates“ ning selle alateemad kooliväsimus ja sõltuvus, vajadus olla järjest rohkem võrgus. Sellega seoses tekib õpilastes ärrituvus, halveneb keskendumisvõime ja mälu, tekib lugemislangus ja süveneb meeldejätmise pinnapealsus, meediatarbimises valitseb ülikülluslik info jne. Üks teema oli kiirgusoht (nutitelefon on äratuskellana kahjulik), samuti vastuolud uuringute tellija, äri ja tervishoiu vahel. Mõttepooltunni käigus anti lastevanematele õpetlikke juhiseid.

Tehnika areneb raketi kiirusel. Meie ülesanne kodus ja koolis on hoida õpilastes nutivahendite kasutamisel mõistuslik tasakaal. Mõne lapsevanema küsimustes oli tunda väärtuskonflikti, sest nad ise langevad samuti nutivahendite liigkasutamisse ja soetavad aina tihedamini uut tehnikat.

Paljud lapsevanemad ja ka vilistlased on tulnud koolile appi, esinedes mõttepooltundidel lektoritena. See rõõmustab kooli väga. Sageli esinetakse tasu küsimata, pole ju kooli eelarves selleks raha. Lektorite andmepanka on aastatega kogunenud üle 170 koolitaja, kes kõik on veendunud, et lastevanematega koos mõtlemiseks leidub tuhandeid teemasid. Nad ei ütle kunagi ei, vaid tulevad peale oma tööpäeva lõppu kooli teadmisi-kogemusi jagama.

9. ja 10. klasside õpilaste vanematele mõeldud iga-aastastel mõttepooltundidel esinevad kooli juhtkonna liikmed. Teemad on näiteks järgmised: „Sihid ja suunad“ (9. kl), gümnaasiumiõpe, õppekava ja koolikorraldus, sh eesmärgiseade, aja planeerimine ja koosõppimine („Kuidas toetada last, et ta jaksaks olla tubli?“).

Kooli sünnipäeval ja karjääripäevadel on vanemad klassi ees, et rääkida oma ettevõtmistest, õpingutest, tööst ja hobidest, õnnestumistest ning sellest, mida nad nüüd teisiti teeksid.

Kui mõttepooltundidel vanemad osalevad esinejate, kuulajate, kaasamõtlejate ja küsijate-arutlejate rollis, siis kooli sünnipäeval ja karjääripäevadel on nad juba mõne klassi ees, et rääkida oma ettevõtmistest, õpingutest, tööst ja hobidest, õnnestumistest ning sellest, mida nad nüüd teisiti teeksid. Nad annavad häid soovitusi, kuidas saavutada elukaarel õppides tasakaal ja olla enesega kooskõlas – olla õnnelik.

7.4. HARIDUSSILMAS ON INFOT VANEMALE KOOLIELUS KAASARÄÄKIMISEKS

Aune Valk

Igal aastal pannakse koole ritta gümnaasiumi riigieksamite tulemuste põhjal, ent Haridus- ja Teadusministeeriumi eesmärk on muuta koolide mõõtmine ja hindamine mitmekesisemaks. Alates 2015. a novembrist ongi haridusstatistika leheküljel **www.HaridusSilma.ee** avatud uus rubriik koolide tulemuslikkuse näitajate kohta.

Avaldatud andmete üks oluline sihtrühm on lapsevanemad, kel on suur mõju koolielule. Selleks et jõustada neid koolielus kaasalöömisel, on muu hulgas vaja jagada nendega infot, mis on seni olnud ainult koolijuhile ja kooli pidajale kättesaadav.

Võrrelda saab eri õppeasutuste, omavalitsuste või maakondade koolide tulemuslikkust, majanduslikku tõhusust ja hea õppetöö läbiviimiseks seatud eelduste täitmist. Näitajad on kättesaadavad kõigi põhikoolide ja gümnaasiumide, kutse- ja kõrgekoolide kohta.

Näitajaid võrreldes ja hinnates tuleb silmas pidada, et keskkonnad, kus õppeasutused toimivad, on erinevad ning lihtsad võrdlused pole seetõttu alati sisukad. Mõistlik on võrrelda sarnaseid asutusi ja sama asutuse näitajaid eri aastatel.

HaridusSilma andmete üks oluline sihtrühm on lapsevanemad, kel on suur mõju koolielule.

HaridusSilmas saab võrrelda eri õppeasutuste, omavalitsuste või maakondade koolide tulemuslikkust.

NELJA TÜÜPI NÄITAJAD KOOLIDE HINDAMISEKS

Tulemusnäitajate abil saab teada, kui edukalt omandatakse selles õppeasutuses haridus: palju on katkestajaid, milline on nominaalajaga lõpetajate osakaal, millised on õpitulemused, kui paljud ja kui edukalt õpivad edasi.

Rahulolunäitajad mõeldavad õpilaste, õpetajate ja vanemate rahulolu õppeasutuse tegevusega. Näiteks küsitakse õpilastelt koolikiusamise ja koolis valitsevate suhete kohta. Rahulolunäitajad on väljatöötamisel.

Kolmas rühm näitajaid iseloomustab õppeasutuste **majanduslikku tõhusust**. Siia kuuluvad näiteks ruutmeetrite arv õpilase kohta ning õpilaste ja õpetajate suhtarv ja klassikomplekti suurus, lähitulevikus ka jooksevkulu õpilase kohta.

Tulemuste kõrval tasub silmas pidada **eeldusi**, mis toetavad õppurit oma võimeid maksimaalselt kasutama. Sellised näitajad on teiste hulgas õpetajate kvalifikatsioon, tugiteenuste piisavus ja nende esimese klassi õpilaste osakaal, kes käisid aasta varem lasteaias. Hindamaks edasiminekut digivaldkonnas on tulevikus kavas õpilastelt küsida, kuidas ja kui palju kasutatakse digitaalseid materjale.

Koolipõhiste näitajate avaldamine on ministeeriumi strateegiline valik. PISA uuringul põhinev analüüs¹²⁴ näitab seost koolide (korraldusliku) autonoomia, tulemuste avalikustamise ja tulemuslikkuse vahel. Lihtsalt öeldes: suure vabadusega koolid on tulemuslikumad siis, kui nende tulemused on avalikud.

Suure vabadusega koolid on tulemuslikumad siis, kui nende tulemused on avalikud.

Autonoomia puhul eristatakse seejuures sisulist e õpetamisega seotud vabadust ning vabadust kasutada ressursse e korralduslikku autonoomiat. Eesti koolid on väga autonoomsed: OECD haridusstatistika kogumiku „Education at a Glance 2012“¹²⁵ andmetel tehakse Eesti põhikoolides kooli tasandil 76% otsuseid, aga OECD riikides keskmiselt 41%. Eesti omast autonoomsem on üksnes Ühendkuningriigi ja Hollandi koolisüsteem. Eesti koole iseloomustab suur sisuline autonoomia ja see on Euroopa riikide võrdlusuuringu andmetel viimasel kümnendil kasvanud. Ressursside kasutamisel on meie koolidel üle keskmise

124 OECD. (2011). *School autonomy and accountability: Are they related to student performance?* <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisainfocus/48910490.pdf>.

125 OECD. (2012). *Education at a Glance 2012: OECD Indicators*, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/cag-2012-en>.

suur vabadus personalijuhtimises ning suur autonoomia finants- ja struktuuri-küsimustes¹²⁶. Arvestades Eesti koolide suurt autonoomiat on loogiline, et näitajad nende kohta on võimaluse korral avalikud.

Koolijuhid on näitajate avalikustamisega seoses olnud kohati ka murelikud. Siiski on põhjust eeldada, et soovitud tulemused – võimalus koolijuhtidel ja koolipidajatel kooli(de) tegevust märksa üksikasjalikumalt analüüsida ja selle alusel oma tegevust planeerida, samuti vanemate võimalus lüüa koolielus kaasa informeeritumalt – ületavad kindlasti võimalikud soovimatud tagajärjed.

Soovimatute tagajärgedena on nimetatud olemasolevate müütide kadumist koolide kohta ja uute müütide teket, samuti andmekogumise ajakulu. Mitmekesisem pilt kooli kohta peaks tooma kaasa selle, et meil on vähem müüte ning kõigil, sh lastevanematel ja õpilastel, on rohkem objektiivset infot. Ajakulu ei lisandu, sest seni avaldatud näitajad on arvatud Eesti Hariduse Infosüsteemi andmete alusel.

Kolmanda võimaliku soovimatu tagajärjena on nimetatud seda, et kõik näitajad ei sõltu koolist ning seepärast võidakse kooli ja koolijuhti panna n-ö vastutama asjade eest, mis tegelikult tulenevad keskkonnast. See on ilmselgelt õige, sest kooli tegevus sõltub keskkonnast, ennekõike õpilastest ja nende peredest, samuti kooli koostööst peredega. Üks 2016. a lõpus lisatav näitaja – kooli panus õpitulemustesse, mis arvutatakse ainult gümnaasiumide kohta põhikooli lõpetamise tulemuste ja riigieksami võrdluses – tulenebki püüust seda probleemi ületada.

Eesti põhikoolides tehakse kooli tasandil 76% otsuseid, OECD riikides keskmiselt 41%.

Kuigi koolijuhid on näitajate avalikustamisega seoses toonud esile ka muresid, on põhjust eeldada, et soovitud tagajärjed ületavad kindlasti võimalikud soovimatud tagajärjed.

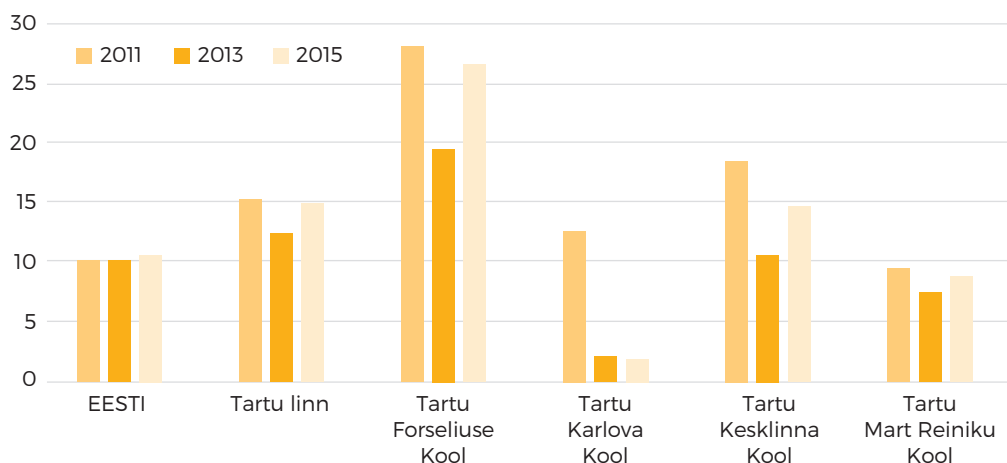
Mitmekesisem pilt kooli kohta peaks tooma kaasa selle, et meil on vähem müüte ning kõigil, sh lastevanematel ja õpilastel, on rohkem objektiivset infot.

126 Hatzopoulos, P., Kollias, A. ja Kikis-Papadakis, K. (2015). School leadership for equity and learning and the question of school autonomy. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 3 (1), 65–79. http://eha.ut.ee/wp-content/uploads/2015/04/4_03_hatzopoulos_kollias_kikis.pdf.

Neljandaks on koolidel olnud hirm, ega avalikustatud näitajate alusel ei hakata sanktsioone rakendama. Seda pole ministeeriumil plaanis teha. Näitajad on mõeldud koolidele, vanematele ja kooli pidajatele koolide arengu jälgimiseks ja üksteiselt õppimiseks. Näiteks saavad vanemad nende alusel koolijuhi või kooli pidajaga arutada, mida teha edasiõppimise, huviringides käimise või kooli ruumide kasutamise parandamiseks. Samuti saab õppida teiste sarnaste koolide praktikast.

Üldise jutu näitlikustamiseks on allpool esitatud nelja TULUKEse kooli¹²⁷ tulemusnäitajate võrdlev pilt. Kuna need on ühe linna neli põhikooli, peaksid keskkonnast tulenevad mõjud olema pigem väikesed. Võrdluseks kasutan Tartu linna ja Eesti andmeid.

- Kõigis Tartu ja keskmiselt ka Eesti koolides on 93% esimesse klassi lastest käinud eelmisel aastal lasteaias. Ka neljas TULUKEse koolis on see näitaja 93–96%.
- Eesti elukestva õppe strateegia üks eesmärk on noorte õpetajate kooli toomine, mida mõõdetakse alla 30aastaste õpetajate osakaaluga. Eestis on see näitaja keskmiselt 10,5% ja Tartus 14,8%. TULUKEse koolide vahel on siin väga suur erinevus: Forseliuse koolis on noori õpetajaid olnud viimasel viiel aastal 19–34%, Karlova koolis 2–13%, Kesklinna koolis veidi üle 10% ja Mart Reiniku koolis alla 10% (vt ka joonis 7.4.1).

Joonis 7.4.1. 30aastaste ja nooremate õpetajate osakaal koolis %

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem, www.haridussilm.ee

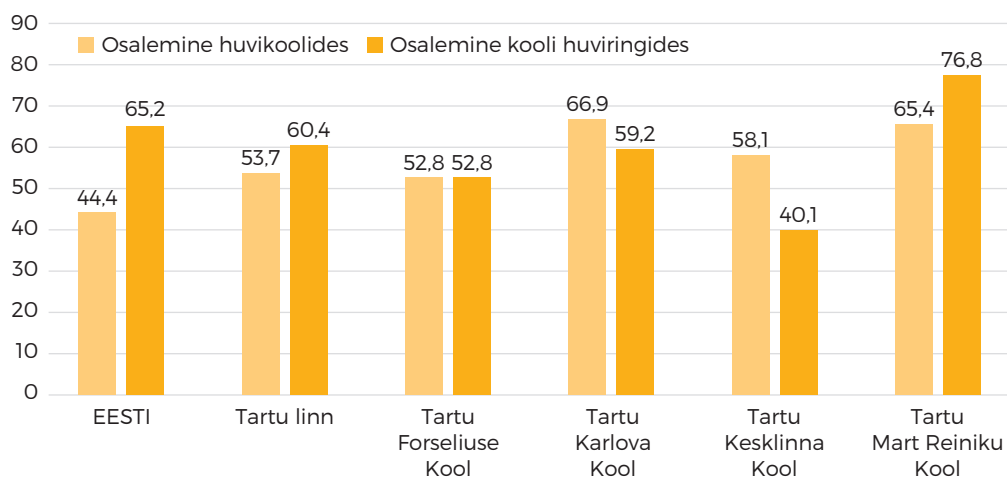
127 TULUKEse projektis osalesid Tartu Forseliuse Kool, Tartu Karlova Kool, Tartu Kesklinna Kool ja Tartu Mart Reiniku Kool. Projekti kohta vt lähemalt kogumiku eessõnast.

- Õppetöö katkestajate osakaal põhikooli kolmandas kooliastmes on Tartus (0,2–0,4%) läbivalt ligikaudu kaks korda väiksem kui kogu Eestis (0,5%). Ka kõigis TULUKEse koolides on see näitaja nulli lähedal.
- Osalemine huvikoolides on Tartus (54%) ja ka kõigis TULUKEse koolides Eesti keskmisest (44%) suurem. Kooli huviringides osaletakse enim Reiniku koolis (77% õpilastest), teistes jääb see 40% (Kesklinna kool) ja 60% (Karlova kool) vahele (vt ka joonis 7.4.2).
- Tugisüsteemide kaudu on toetatud Eestis keskmiselt 98% tuge vajavatest õpilastest, TULUKEse koolides 100% õpilasi.
- Eestis jätkab peale põhikooli õpinguid 96% õpilastest, sama on Tartu koolide keskmine. TULUKEse koolides on jätkajate osakaal veidi suurem: 98–100%.
- Nelja aastaga omandab Eestis keskhariduse 77–80% põhikooli õpilastest (2012.–2015. a andmed), Tartu koolide lõpetajatest 80–83%. TULUKEse koolidest on see osakaal väikseim Forseliuse koolis (aastail 2012–2015 oli näitaja 59–69%) ja suurim Mart Reiniku koolis, mille lõpetajatest on u 90%-l nelja aasta pärast keskharidus. Karlova koolis on näitaja veidi üle 80% ja Kesklinna koolis veidi üle 70% (vt ka joonis 7.4.3).

Huvitegevust saavad korraldada ka vanemad. Tartu Kesklinna Kooli vanemate algatatud väitlusklubi avahooaja lõpetamine seikluspargis. Foto: Kristel Ress

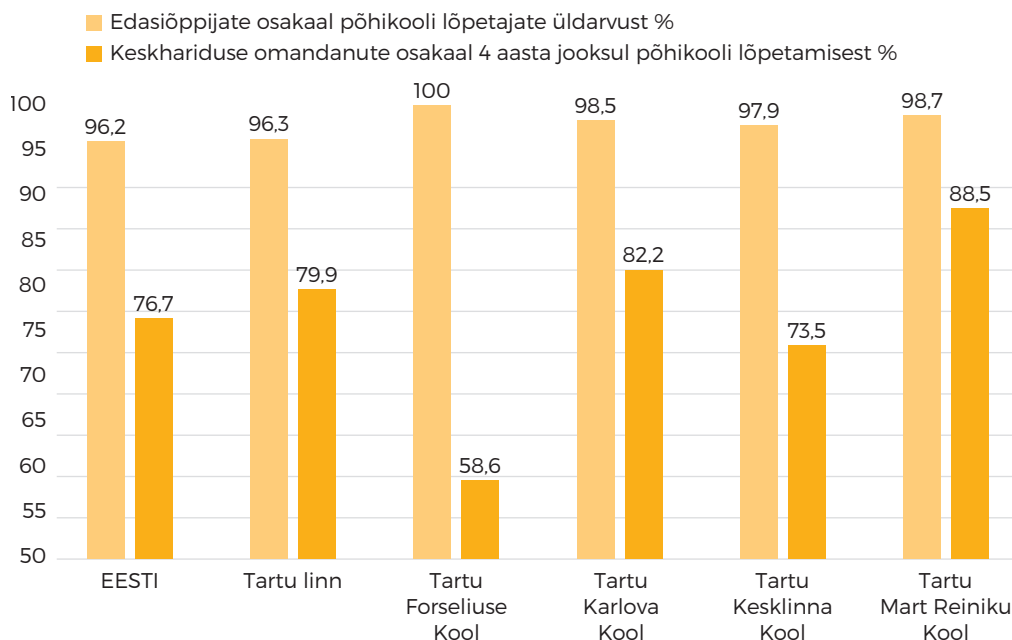
- Hariduse korraldamise majandusliku tõhususe võrdluseks vaatame kahte näitajat: klassikomplekti täituvust ja pinnakasutust. Eestis on ühes põhikooli klassis keskmiselt 16 ja Tartus 17 õpilast. Karlova, Kesklinna ja Mart Reiniku koolis on 22–23 õpilast klassis, Forseliuse koolis 19.
- Ruutmeetrid on ühe õpilase kohta Eesti koolides keskmiselt 14 ja Tartus 11. TULUKEse koolidest on kõige vähem pinda õpilase kohta Karlova koolis (7 m²) ja kõige rohkem Forseliuse koolis (12 m²). Kesklinna ja Mart Reiniku koolis on õpilase kohta ruumi 10 m². Liiga suure pinna haldamine on üks takistusi, mis jätab vähe raha näiteks õpetajate palgaks, mistõttu on elukestva õppe strateegia üks siht koolivõrgu korrastamine ja pinnakasutuse optimeerimine.

Joonis 7.4.2. Põhiharidust omandavate õpilaste osalemine huvikoolides ja kooli huviringides 2014. aastal, õpilaste osakaal %

Märkus. Kooli huviringides osalevate õpilaste osakaal Eestis ja Tartus on esitatud koolide kohta, kus ei ole gümnaasiumiastet.

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem, www.haridussilm.ee

Joonis 7.4.3. Põhikoolilõpetajate edasiõppimine ja keskhariduse omandamine nelja aasta jooksul peale põhikooli lõpetamist, õpilaste osakaal %

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem, www.haridussilm.ee

KUIDAS LEIDA HARIDUSSILMAST INFOT KOOLIDE TULEMUSLIKKUSE KOHTA?

- Avalehelt vali rubriik „Haridus“ ja edasi „Tulemuslikkus“.
- Vali hariduse tulemuslikkuse avalehelt („Näitajad ja seosed“) sobiv õppetase (nt „Alus- ja põhihariduse tulemuslikkus“) või näitaja.
- Vali vasakult aasta, näitaja, üksus (kool, kohalik omavalitsus ...).
- Kui soovid valida kõik näitajad või kõik koolid, lisa otsingulahtrisse kolm tähti (***)
- Kohaliku omavalitsuse näitaja saamiseks vali näiteks „Tartu linn kokku“.
- Kui mõnda kooli ei saa valida, siis pole valitud aasta ja näitaja kohta selle kooli infot.
- Saadud tulemuste tabeli saad eksportida MS Excelisse.
- Ära tee mõttetuid võrdlusi. Võrdle sarnaseid või ühe omavalitsuse koole, sama kooli eri aastate näitajaid.
- Vaata õpilaste arvu kohta statistikat HaridusSilma statistika lehelt.

Usaldusliku suhte loomiseks on vaja üksteist tundma õppida, teha midagi koos ...
Tundma peavad üksteist õppima nii lapsed kui ka kool ja vanemad.

Foto: Killu Teras

.....

KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

.....

Aune Valk

See kogumik annab kodu ja kooli koostööst ülevaate väga erinevatest vaatenurkadest. Lugude autorid on nii õpetajad, koolijuhid, lapsevanemad kui ka uurijad. Suurema osa raamatust moodustavad kogemuslood koostöö eri aspektidest. Nende vundamentiks ja raamiks on ülevaateartiklid raamatu kahes esimeses peatükis. Teoreetilisi lähenemisi kodu ja kooli koostöö analüüsile ja kirjeldamisele on mitmesuguseid, kuid suuri erinevusi koostöö liigitamises pole. Siin raamatus jagasime koostöökogemused viie mõõtme alusel:

- 1) vanema osa oma lapse koolitee ja -tööde toetamisel;
- 2) kodu ja kooli suhtlus ja infovahetus;
- 3) mitmekesised viisid, kuidas vanemad saavad kogu kooli tegevustesse panustada;
- 4) vanemate organiseerumise võimalused ning
- 5) kooli võimalused vanemaid toetada ja õpetada.

Paljudes lugudes oli juttu mitmest mõõtmest. Vanemate ühise panustamise tulemusena tekib vanemate kogukond või kool toetab vanemaid selleks, et nad oskaksid oma last paremini õpetada jne jne. Nii nagu elu ise pole ka raamatu struktuur selgete piiridega. Seda enam on tore tõdeda, et lugudest koorusid välja üldisemad sõnumid.

Need on õppetunnid, mida meie saime kogumikku koostades, artiklite autoritega suheldes ning tekste korduvalt üle lugedes. Igal lugejal võib olla loomulikult oma vaade ja omad õppetunnid.

1. KODU JA KOOLI KOOSTÖÖ ON TÄHTIS!

Kõlab loosunglikult. Aga miks, kellele ja kuidas? TULUKEse projekti alguses sõnastasime selle esmalt ainult enda ja hiljem ka teiste jaoks nii: koostöö peamine eesmärk on usalduse loomine kodu ja kooli vahel. Usaldusliku suhte pinnalt saavad (lihtsalt) sündida toredad asjad, aga saab lahendada ka probleeme ilma uksi paugutamata. Usaldavas suhtes saab anda probleemidest märku siis, kui need alles tekivad, kui need polegi veel probleemid. Kui me üksteist ei tunne, siis kuidas me saame samal ajal (NB! Mitte koos) tegeleda nii tähtsa tööga nagu lapse kasvatamine ja õpetamine? Mõõdarääkimised tunduvad paratamatud.

Usaldusliku suhte loomiseks on vaja üksteist tundma õppida, on vaja teha midagi koos, olgu selleks kas või akende värvimine või laada korraldamine. Usalduse olulisusest rääkis ka Karin Lukk oma ülevaatlikus artiklis. Süstemaatiliselt andsid koostöörollist ülevaate Ene-Silvia Sarv ja Karin Lukk, kes vastasid teaduslikule teadmisele tuginedes küsimusele, miks on kodu ja kooli koostöö tähtis. Kolmanda kuni seitsmenda peatüki lugudes rulluvad need põhjused lahti konkreetsete lugude najal. Kolme osapoole jaoks on koostööst saadav peamine kasu alljärgnev.

- a) **Koostöö on kasulik lapsele.** Kõige lihtsamalt seletab selle lahti Liisa-Lota Kaivo oma loos lapsevanemate aabitsast: „Laps tunneb end kindlamalt, kui vanemad on „kambas““ (vt 7. ptk). Samuti annab vanem kooliellu panustades ja sellega seotud olles lapsele tugeva sõnumi: kool ja haridus on tähtsad. Karin Lukk rõhutab üht raamatu peamist ideed, mis on seda olulisem, et selle mõju (pahatihti koostöö puudumise negatiivne mõju) on sageli varjatud ja väljendub pingetes ja pahameeles, kui kool tahab mingit muutust ette võtta, näiteks kaotada töövihikud või koolikella, minna üle kujundavale hindamisele või muuta vahetundide pikkust. Kui muudatuste põhjused on lahti seletamata, koostöös läbi rääkimata, on vanemate vastureaktsioon mõistetav. Karin Lukk kirjutab: „Vanemate napp kaasatus lapse koolihariduse omandamisse loob olukorra, kus lapse arengut mõjutavatel osapooltel ei ole ühesugune pilt, nad ei tegutse

„Laps tunneb end kindlamalt, kui vanemad on „kambas““. Vanemad ja lapsed Tartu Keslinna Kooli kogukonnapäeval.

Foto: Anu Põldsam

sarnase eesmärgi nimel, vaid pigem juhib igaüks last selles suunas, mida arvab ise õige olevat. Seetõttu ei teki lapse jaoks terviklikku arusaama sellest, mida ta peab tegema.“

- b) Koostöö on kasulik vanemale.** Vanemad pole selles loos pelgalt need, kes küpsetavad kuhjade viisi muffineid, mida heategevuslikel koolilaatadel müüa. Kodu ja kooli koostöö näide on ka mõttepooltunnid (Juta Hirve lugu, 7. ptk) ja Haridusakadeemia (Kersti Vilsoni lugu, 6. ptk), mis on mõeldud just vanemate toetamiseks ja koolitamiseks. Tõeliselt silmi avav on aga Kati Ausi ja Grete Arro lugu sellest, kuidas vanemad peaksid ja kuidas nad ei peaks lapsi kodutöodes toetama: „Viis, kuidas vanemad laste õppimist kodus toetavad, kujundab laste arusaama nii oma võimetest kui ka nende arendamise võimalusest. See annab (või ei anna) neile eneseusku ja motivatsiooni õppida.“

Kuna vanemate arusaamad ja sageli teadvustamata uskumused on kujunenud pika aja jooksul, pole võimalik neid üksnes ühe loengu või infokirja abil muuta. Siin on abiks pidev koostöö, sh arenguveestluste, vanemate nn aabitsa, koolis toimuvate seminaride, aga ka vanemate ja õpetajate usalduslike suhete ja suhtlemise kaudu. Kui alguses tundub koostöö paljudele vanematele kohustusena, milleks kiire ja tähtsa töö kõrvalt on võimatu aega leida, siis ühise tegutsemise ja usalduslike suhete loomise kaudu muutub see ühel hetkel meeldivaks võimaluseks inimestega kokku saada. Just nii tõdeb Kersti Kaljulaid oma loos, samuti Merike Jürna, kes räägib taanlaste „koogikorraldusest“, mis on oluline osa mõnusa olemise loomisest. Nagu laste koolis käimine ei pea olema (ainult) vaevanägemine, ei pea seda kindlasti olema ka vanemate oma.

- c) Koostöö on kasulik õpetajale ja koolile.** Kas tõesti? Kas vanemad pole ainult tüliks? Ene-Silvia Sarv selgitab raamatu avaloos uuringutele toetudes, et vanemate tugi annab õpetajale enesekindlust. Koostööst tekib palju head tagasisidet õpetajatele, kirjutab ka Kersti Kaljulaid: „kes ei hakkaks senisest rohkem lugu pidama õpetaja tööst, rollist ja vastutusest, kui ta on teinud just ise läbi oma selle nädala ainukese tunni 30 ülielava kaheksa-aastasega“.

Eestis on puudu konstruktiivsest ja positiivsest tagasisidest õpetajatööle ning õpetajate enesetõhususest, näitab rahvusvaheline õpetajate uuring TALIS¹²⁸. Liiga sageli olen ka ise õpetajatelt kuulnud väidet: meie ei saa siin midagi teha, kõik sõltub kodust. Jah, kodud on erinevad ja koostöö nende kõigiga pole ühesugune, kuid uuringud näitavad, et koolil ja haridusel on suurem mõju

128 Übius, Ü., Kall, K., Loogma, K. ja Ümarik, M. (2014). *Rahvusvaheline vaade õpetamisele ja õppimisele. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2013 tulemused*. Tallinn: Innove.

just neile lastele, kelle kodune keskkond on keerukam¹²⁹. Sama on täheldatud lasteaias puhul: lasteaiakogemusel on suurem mõju kehva sotsiaal-majandusliku taustaga õpilaste oskustele¹³⁰. Ka õpetajad ise on tõdenud uuringutes koostöövajadust: lapsevanemate teadlikkuse kasvatamine ja tihedam koostöö nendega on õpikäsituse muutmisel tarvilikud¹³¹. Samale teemale on pühendatud Killu Terasse artikkel. Seda veidi laiendades: matemaatika õpetamisega saavad õpetajad hakkama ilma vanemateta (ehkki siingi võiks neist abi olla), ent kuidas õpetada lastele sallivust, kui vanematega pole sellest räägitud?

2. KUIDAS KOOSTÖÖD TEHA?

Seda kogumikku lugedes võib jääda mulje, et Eesti kooli on tabanud heategevuslike laotide vaimustus. Kas see on vanematele ainus viis panustada? Kodu ja kooli koostöö võimalusi on siiski rohkesti ning on leitud, et mida mitmekesisemaid koostöövorme kasutada, seda enamad vanemad leiavad tee kooli. Lapsevanem võib oma kooliaja põhjal arvata, et mida vähem ta kooli satub, seda parem, sest tema enda vanemaid kutsti kooli enamasti ainult pahandust klaarima.

Koostöövõimalustest räägib tegelikult kogu raamat, kuid eraldi on sellele pühendatud 5. peatükk, mis algas Ene-Silvia Sarve looga 50 viisist, kuidas lapsevanem, vanavanem ja pereliige saaks koolis kaasa lüüa. Võimalustest puudu ei ole. Vahest tasub seejuures lihtsalt silmas pidada, et koostööd saab teha eri tasemetel: nii, et peamine kasusaaja on oma laps, kogu klass või terve kool. Ükski viis pole vale, kuid mida rohkem vanemaid suudab mõelda kaugemale oma lapsest, seda suurem on ühine kasu.

129 Coleman, J. S., Campbell, E. Q., Hobson, C. J., McPartland, J., Mood, A. M., Weinfeld, F. D. ja York, R. L. (1966). *Equality of educational opportunity*. [The Coleman Report]. Washington: US Government Printing Office.

130 OECD (2014a). *PISA 2012 Results: What Students Know and Can Do – Student Performance in Mathematics, Reading and Science* (Volume I, Revised edition, February 2014). PISA, OECD Publishing. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264201118-en>.

131 Kallas, K., Tatar, M., Plaan, K., Käger, M., Kivistik, K. ja Salupere, R. (2015). *Uuring „Õpetajate täiendusõppe vajadused“*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

3. KES VASTUTAB KODU JA KOOLI KOOSTÖÖ EEST?

See on küsimus, millele mina enne raamatu koostamise õppetundide saamist õiget vastust ei teadnud. Arvasin, et kuna koostööst on rohkem võita (kas on?) kodul, siis peaksid algatuse tegema vanemad. Teisalt tuleb mitmest selle raamatu artiklist välja mõte, et koostöö algatamine, selleks ootuse, pinnase ja võimaluste loomine on kooli ülesanne.

Vanem tuleb koos lapsega kooli ja võtab üle kooli kombed. Kui kool ütleb, et meie jaoks on oluline luua hea suhe ning meil on tavaks teha selliseid ja selliseid asju koos ning et osa asjade eest vastutavad vanemad, siis nii on. Kooli vastutus koostöö algatamise eest aitab taandada ka erinevate vanemate erinevat suhtumist ja valmisolekut koostööks. Viimasele viitab Karin Lukk oma loos: „Mõnegi vanema kohta võib koolis ekslikult kujuneda arvamus, et ta ei ole koostööst kooliga huvitatud või on selle suhtes hoolimatu, kuid põhjus võib peituda hoopis teadmatuses või oskamatuses teha koostööd uue lähenemise kohaselt. Seepärast peavad koolid esmalt vanematele tutvustama, missuguse rolli täitmist kool neilt lapse hariduse omandamise toetamisel ootab.“

Ja kui teile vanematena tundub, et kool nõuab liiga palju, siis lugege Kauni Sillati lugu (5. ptk) Pärnu Vabakooli ootustest oma lapsevanematele. Müts maha nii kooli kui ka vanemate ees, kes jõuavad nii palju panustada.

4. RÄÄKIGEM VÄÄRTUSTEST, MITTE VIHIKUPABERI VÄRVIST

Koostöö alus on ühised väärtused. Kooli roll on rääkida väärtustest, mida oma töös järgitakse, ja mitte ainult 1. septembri aktusel. Väärtusi ei saa ilma koostööta ellu viia. Karlova kooli õpetaja Killu Teras kirjutab oma õpetamisega seotud väärtustest ühe klassipere loos (5. ptk) ja sõnastab lihtsa tõe: kui sa ütled vanematele, mida sa püüad saavutada ja miks, on sul lihtsam oma eesmärkideni jõuda. Tundub ju elementaarne? Kui vanemad saavad aru, miks muudetakse pinginaabreid või miks on hea, kui kogu klass kutsutakse sünnipäevale, miks me teeme heategevuslaata selle asemel, et koguda igapähe 5 eurot, miks hinded ära kadusid või miks on kodutöö just selline, siis saavad vanemad kooli eesmärkide elluviimist toetada. Milline aja ja energia kokkuhoid, kui me töötame üksteisega koos, mitte üksteise vastu!

See, et vanemate ja kooli ühine suhtlus keerleb väärtuste ümber, hakkas selguma, lugedes Eneken Laanese ja Merike Jürna isiklikke lugusid USA ja Taani koolikogemusest (5. ptk) ning Ene-Silvia Sarve tõlgitud ja kohandatud näidet ühe Uus-Meremaa kooli käsiraamatust (7. ptk). Miks mulle tundub, et meie koolides keerlevad jutud sagedamini selle ümber, millised peavad olema raamatu ja vihiku kaaned või mis ajaks peaksid lapsed oskama kingapaelu siduda? Ühist arutelu selle üle, mida kool teeb, et kiusamist vältida või kuidas arendada lastes sallivust, ei võeta ette üleliia sageli.

Jõulukingituste üle vaidlemise asemel oleks klassikoosolekul hoopis õpetlikum ette võtta Ene-Silvia Sarve tõlgitud ja kohandatud näide vanemate ja õpetajate koostöö arendamise töötoast Taanis (4. ptk), kus jutt keerleb selle ümber, millised oskused ja teadmised peaksid olema 16aastasel. Põnevaid võimalusi väärtuste üle arutlemiseks leidub kuhjaga.

5. INFOT JAGADA ON ÜLIOLULINE, KUID SELLEKS EI PEA VANEMAID ÜHTE RUUMI KOKKU KUTSUMA

Kui koolid saaksid aru, kui vähe vanemad teavad selle kohta, mis koolis iga päev toimub, panustaksid nad teavitustöösse rohkem. Ühe lapse muljetest ja hinnetest ei piisa perele, et sellest tervikpilti saada. Gerli Silm annab 4. peatüki avaloos infot Tartu lapsevanemate tagasiside-uuringu tulemuste kohta. Sellest ilmneb, et kui enamik vanemaid on oma lapse hinnetest piisavalt informeeritud, siis 60% arvab, et teab liiga vähe õpetajatest ja sellest, mida kool vanematelt ootab. Samuti tunneb üle 40% vanematest, et paremini võiks olla korraldatud infovahetus suhete ja lapse sotsiaalse arengu teemal.

Info jagamiseks on praegusel ajal mõistlikumaid viise kui lastevanemate koosolek. Kui kogu koosoleku aeg kasutada ühesuunalisele teavitamisele, siis pole ime, et õpetaja leiab ennast klassist peatselt üksi koos paari eriti kohusetundliku vanemaga. Klassi koosoleku korraldamise vormi tähtsusest räägib põgusalt Karin Läntsi artikkel.

Infovahetus on keskne ka Kristina Reinsalu artiklis kooli veebilehtedest. Eeldades, et nende peamine sihtrühm on vanemad, võiks iga kool endalt küsida, kas vanem leiab seal info, mida ta vajab. Õpetajate kohta võiks olla antud seal rohkem infot kui pelgalt nimi ja meiliaadress. Lisada tuleks info selle kohta, kust saada abi, kui koolis on probleeme kiusamisega või kui lapsel on mõnes aines raskusi. Samuti tahab vanem teada, kuidas toimub koostöö vanematega – mida neilt oodatakse?

Oodatud on praktiline info ja samuti huvitab enamikku vanemaid see, milliste põnevate ettevõtmistega lapsed selles koolis kokku sattuvad. Külliki Kask kirjutab 4. peatükis infovahetuse kohta nii: „Huvitavate tegevuste nähtavale toomine on peaaegu sama oluline kui need tegevused ise“. Eestlased pole oma tagasihoidlikkuses ehk harjunud oma tegemistest teistele rääkima (eriti nende ettevalmistamise käigus), kuid seda, kui vajalik on igapäevane infovahetus usaldusliku suhte tekkeks, oleme tõdenud kõigil vanemate aruteludel TULUKEse ajal.

6. VANEMATE KAASAMISEL JA SEKKUMISEL ON OMA TAKISTUSED JA OHUD

Nii nagu igal heal asjal on ka vanemate koolielus kaasalöömisel oma probleemid. Üks oht on see, et kaasa löövad ainult aktiivsed või valjuhäälsed vanemad. Kui nende tegevus pole suunatud laiemale kasule, võivad kõlama jääda vaid kitsad ühe lapse või kitsama rühma huvid. Triin Lauri ja Kaire Pöder vaatasid oma artiklis kogu süsteemile tervikuna, lähtudes üleilmselt tähtsaks peetud võrdsete võimaluste põhimõttest hariduses, ning leidsid, et vanematele liiga suure hääle andmine võib hoopis kasvatada ebavõrdsust: „Vanemad, kes jaksavad ise kooli luua ja/või selle tegemistes regulaarselt kaasa lüüa, on kultuurilise kapitali mõttes privilegeeritud rühm“. Seda eelisseisu ei tohiks täiendada kooli õigusega koguda õppemaksu. Eestis on aktiivsus ja õppemaks sageli koos, kuna erakoolide loomises on vanemad olnud osalised. Oht ebavõrdsuse kasvuks on kindlasti olemas ning seda olulisem on vanemate kaasamise võimaluste loomine kõigis koolides.

Karin Lukk vaatleb oma artiklis probleeme, mis takistavad koostööd. Nende hulgas on esmane isiklik tõrge, st põhjused, mis on seotud vanema halva kogemusega, näiteks on tal tekkinud konflikt õpetajaga. Teiseks mõjutavad koostööd argielu probleemid, st sageli ajapuudus ja muud elumured, mille kõrval tundub laps ja tema kooliga seonduv vähem tähtis. Kolmandaks võib takistada koostöö mõttetuse tunnetamine: siia koonduvad põhjused, mis tulenevad lapsevanema kogemusest, et tema senisest tegevusest koolis ei ole olnud midagi kasu. Neljandaks nimetab Karin Lukk distantseerumist ehk huvipuudust; see tähendab vanema lähtumist seisukohast, et tema sai omal ajal ise kõigega hakkama, küll saab ka tema laps – eks elu kasvatab. See nimekiri on õpetlik ning räägib mõndagi sellest, millega peaks koostöö tegemisel arvestama. Probleemide ja ohtude teadvustamine on iga asja õnnestumise seisukohast peaaegu sama tähtis kui võimaluste ja vajalikkuse tunnetamine.

7. VANEMATE ROLL KODUTÖÖDE TEGEMISEL NING ÕPPIMISE TOETAMISEL ON ÜLIOLULINE

Üks suuremaid õppetunde, mille mina sain käesolevat raamatut koostades, on kirjastaja Kati Ausi ja Grete Arro artiklis. Lapse edenemisele koolis aitab kaasa vanema abistav käitumine, mis toetab lapse autonoomsust ehk isemääramisvõimet (mitte ei kontrolli seda), keskendub protsessile (mitte tulemusele, sooritusele), on kantud positiivsetest emotsioonidest ja väljendab usku lapse arenguvõimesse.

Põhjusi, miks vanemad ei suuda lapsi õigesti toetada, on palju. Nende hulgas on kindlasti hinnete ületähtsustamine, valed uskumused õppimise ja võimete kohta ning oskamatus kasutada õigeid õpetamisstrateegiaid. Eriti teravalt on kodutöödega seotud pinged päevakorral algklassilaste peredes ning nende vanemate hulgas, kes väärtustavad väga häid hindeid, samuti kehvamate matemaatikaoskustega õpilaste peredes ja nende vanemate jaoks, kes ei tunne end last koolitöös abistades kuigi pädevana. Teistest rohkem häiritud ja mures on veel vanemad, kes ei usu, et võimed on arendatavad, ja kes pole teadlikud strateegiatest, mis aitavad lapse õpivõimet parandada.

Vanemate pinged ja valed uskumused kanduvad üle lapsele. Kui laps ütleb, et mõni õppeaine on tema jaoks talumatult igav, võib tema lause tegelikult tähendada hoopis „Ma ei julge proovida“ või „Ma kardan, et ma ei saaks sellest kunagi aru“.

Lugege ja mõelge, mida saab kool ja mida saavad vanemad teha selle nimel, et laste võimeid paremini avada.

8. KODU JA KOOLI KOOSTÖÖLE TULEB ALUS PANNA VÕIMALIKULT VARA

Nagu siinsest kogumikust selgub, on eriti hea, kui koostöö saab alguse juba enne kooli. Avatud uste päevad selleks, et tutvustada kooli tulevastele vanematele, oli ka üks TULUKEse projekti tegevustest. Koostöö aluseks oleva info jagamine peabki ilmselgelt algama enne kooli tulekut – sellest kirjutab muu hulgas Karin Länts (4. ptk) –, sest siis on vanematel kõige rohkem küsimusi. Liisa-Lota Kaivo (7. ptk)

räägib sellest, kuidas Waldorfi kool tervitab vanemaid kooli alustades aabitsaga, mis annab neile sõnumi: „Tere tulemast! ... Teeme koostööd! Aga et me üksteisest paremini mõistaksime ja koostöö sujuks, tutvustame end kõigepealt“. Killu Teraselugu räägib ühe klassi koostöö kujunemise näitel sellest, kuidas vanemate ühise aruteluga tehti algust juba teisel septembrinädalal.

Karin Luki ülevaateartikkel rõhutab usalduse ja avatuse loomisel samuti seda, et koostöö peaks algama enne, kui tekivad probleemid: „Hea on alustada olukorras, kus on piisavalt aega üksteist tundma õppida ja ei pea otseselt tulekahju kustutama ehk tekkinud mureküsimusi lahendama“. On elementaarne, et 7aastase lapse vanemad satuvad kooli sagedamini kui 17aastase omad. Kui koolis pole koostöökultuuri, võib 15aastane eelistada, et ta vanemad pigem kooli ei tuleks.

„... enne on ühine tegutsemine ja selle käigus sünnib kogukond, sest omavahel saadakse midagi koos korraldades tuttavaks.“ Tartu Forseliuse Kooli talgupäev pakkus võimalust ühiseks tegutsemiseks ja seeläbi kogukonna sünniks.

Foto: Kristel Vask

9. LAADA MÕTE POLE AINULT LAAT ISE

Nagu eespool oli juttu, on koostöövorme erinevaid. Usun, et üks sagedasemaid neist, millest ka käesolevas raamatus on korduvalt juttu, on sügis-, jõulu-, heategevus- ja muud liiki laat, tihti koos töötubadega. Kas selliste laatade mõte on esmajoonel midagi maha müüa ja sellest kasu teenida? Või osta endale hädavajalik ese? Vaevalt. Peaesmärk pole tõenäoliselt enamasti ka koolile või muuks heategevuseks raha teenimine, mida sageli tänuväärset tehakse.

Koolilaatade võti on laste üldpädevuste arendamine ja ühine tegutsemine ehk nagu raamatu kaastoimetaja Kristel Ress nentis Tartu Kesklinna Kooli esimese kogukonnapäeva järel: kogukond tekkiski selle päeva ettevalmistuse käigus. Ei ole paraku nii, et on olemas kogukond, kes hakkab järsku ühiselt tegutsema, vaid enne on ühine tegutsemine ja selle käigus sünnib kogukond, sest omavahel saadakse midagi koos korraldades tuttavaks. Laat oma erinevate ja sageli lihtsate ülesannetega on hea võimalus kõigil kaasa lüüa. Sarnane tegevus on heakorraldud.

Nii on selliste ürituste korraldamine ja neis osalemine koolile suurepärane võimalus vanemate ulatuslikuks kaasamiseks ning koostöökultuurile aluse panemiseks või selle hoidmiseks. Küllap tuleks varjatud eesmärkidest ka selgemalt rääkida ja nende tegevustega tekkivaid koostöövõimalusi oskuslikumalt ära kasutada.

Eestlaste tühjast-tähjast rääkimise oskus, mis on suhete loomise aluseks, pole üleliia hea ja nii võib juhtuda, et riisutakse küll koos muru, aga kokku ei saada. Liisa-Lota Kaivo ütleb selle õppetunni oma loos otse välja: Tartu Waldorfgümnaasiumi advendilaat on kooli aasta suurim meeskonnatööõppus.

10. VANEMATE OMAVAHELINE KOOSTÖÖ ON VAJALIK

Kogu selle raamatu 6. peatükk oli pühendatud vanemate organiseerumise viisidele. Miks me seda nii tähtsaks teemaks pidasime? Üks põhjus peitub tõenäoliselt kolmanda õppetunni (vt kokkuvõtte 3. punkt) vales vastuses: kui eeldada, et vanemad vastutavad kooli ja kodu koostöö eest, siis on tarvis vanemate tugevat organisatsiooni, ainult seaduse nõutud hoolekogust ei piisa.

6. peatüki kuus lugu räägivad sellest, kuidas Tartus vanematekogusid loodi ning mida need aastaga teha jõudsid. Vanematekogusid või muid vanemate laiendatud organisatioone on Eesti koolides mujalgi, kuigi mitte üleliia palju. Põhjamaades on selline koostöövorm, kus igast klassist osaleb paar vanemat, sagedane.

Kui koostöö eest vastutab kool, võib vanemaid kaasata eri viisidel. Siiski on koolilegi suureks abiks, kui on teada, kelle poole pöörduda, sest iga küsimusega ei ole mõistlik kõiki vanemaid tülitada. Gustav Adolfi Gümnaasiumis on vanematekogust koolile tuge nn susiküsimuste väljaselekteerimises ehk sellest aru saamises, millised on paljudele vanematele sisuliselt olulised küsimused. Kui mingi probleem läbib vanematekogu sõela, tegeleb kooli juhtkond sellega tõsiselt.

Viimane küsimus – kuidas aru saada, millal on tegu ühe lapse või vanema ühekordse ja millal süsteemse probleemiga – on minu hinnangul vanematekogu töös üks kesksemaid ülesandeid. Ühelt poolt on selge, et kui taandada kõik küsimused ühe lapse muredeks, ei lahenda me kunagi põhimõttelisi puudujääke. See on praegu Eesti koolides üsna sagedane probleemilahendusviis: kui on mure, tuleb pöörduda oma õpetaja poole. Teisalt pole mõistlik ka see, kui iga vanem iga probleemiga otse koolijuhi poole pöörduks ja sellest üldine küsimus tekitataks.

Kokkuvõttes on vanemate ja kooli koostöövõimalused väga rohked, alates oma lapse kodutöödest kuni kogu kooli ja kõiki vanemaid kaasavate ettevõtmisteni. On aeg hakata kujundama uut normaalsust, mis – nagu kirjutab Kersti Kaljulaid – kindlustaks meie head haridust ja pehmemdaks samas koolisüsteemi rangeid näojooni. Sarnasele muutusele, mis toimus paarkümmend aastat tagasi lapse sünniga, viitab Liisa-Lota Kaivo: omal ajal oli seegi rohkem spetsialistide ja vähem vanemate asi. Usun, et keegi ei kahtle, et mõlema vanema aktiivne osalus on seda protsessi paremaks teinud, ning kindlasti teeks ka haridust.

.....

AUTORID

.....

- **Grete Arro** on omandanud psühholoogia alal doktorikraadi ja ta töötab Tallinna Ülikooli haridusteaduste instituudis teadurina. Suurema osa oma uurija-lapsepõlvest on ta veetnud suuremahuliste haridusuuringute juures, keskendudes eelkõige õpilaste enesemääratluspädevusega seotud teemadele. See, et hariduspsühholoogia teadustulemused jõuaksid õpilase ja õpetaja ühist õppimistööd paremaks tegema, on ka tema peamisi teadus- ja arendustöö eesmäärke.
- **Kati Aus** on töötanud viimased viis aastat Tallinna Ülikooli psühholoogia instituudi teadurina, olles osaline haridusuuringute tegemises. Tema põhilised uurimisvaldkonnad on olnud seotud õpipädevuse erinevate tahkudega. Praegu tegutseb Kati nii teadurina haridusuuringutes kui ka Tallinna Ülikooli õpetajahariduse projektijuhina.
- **Juta Hirv** on Tallinna 21. Kooli direktori asetäitja – arendusjuht, kelle juhtida on arengukava koostamine ja õppekava arendamine, sisehindamine, sisekoolituste korraldamine jm, sealhulgas partnerluse, koostöö ja kaasatuse tõhustamine kooli sidusrühmade seas. Ta on selles koolis lastevanemate mõt-tepooltundide algataja ja korraldaja juba 15 aastat. Tallinna 21. Koolis kasutatakse motot „Õpin, et teada. Tean, et mõista“.
- **Merike Jürna** on kahe lapse ema, kes on pikema aja jooksul saanud kogeda lasteaia- ja koolilapse vanemaks olemist Taanis. Praegu on ta lapsevanemana seotud Tartu Waldorfgümnaasiumi ja Tartu Katoliku Hariduskeskusega. Taani meeldiva kogemuse jagamisega siinses kogumikus soovib Merike kaasa aidata kodu ja kooli koostööle ka Eestis.
- **Liisa-Lota Kaivo** on Tartu Kesklinna Kooli vanematekogu liige ja ka Tartu Waldorfgümnaasiumi lapsevanem. See kogemus võimaldab tal teha tähelepanekuid, kuidas kool saaks paremini hoida ja kasvatada laste koolirõõmu. Vanemate ja laiema kogukonna tark kaasamine on siin üks võtmesõna. Ta on Emajõe Lodjaseltsi arendusjuht ja tegeleb Looduslodja õuesõppe-retkedega. Alates 2008. a on neil retkedel osalenud sadu klasse ning on üllatav, kui erinev on nende sisekliima ja koostöötahe. Et end tänapäeva kooli püüdluste ja vajadustega paremini kurssi viia, õppis Liisa-Lota hiljuti Tartu Ülikooli pedagoogikamagistrantuuris.
- **Kersti Kaljulaid** on Euroopa Kontrollikoja liige, Tartu Ülikooli nõukogu esimees ja Huvitava Kooli nõukoja liige. Tal on neli last ja lapselaps. Kersti jaoks on väga tähtis, et iga kool pakuks koolirõõmu lastele, õpetajatele ja vanematele. „Huvitava kooli“ projekti käigus on saanud selgeks, et tegelikult on igal koolil oma plussid, kuid munitsipaalkoolid on neist rääkides liiga tagasihoidlikud. Jagatud rõõm on suurem!

- **Külliki Kask** on Tartu Karlova Kooli eesti keele ja kirjanduse õpetaja, klassijuhataja, sõnamänguringi juhendaja ning kooli kodulehe uudiste rubriigi vabatahtlik toimetaja. Ta on sportlik ja aktiivne inimene, kes osaleb koos oma õpilastega nii koolikogukonna kui ka linna mitmesugustel üritustel ikka ühel põhimõttel: kui osa ei võta, ei võida niikuinii ja jääd paljust põnevast ilma.
- **Kristina Kurm** on Tartu Forseliuse Kooli vanematekogu liige. Ta hindab kõrgelt kooli ja õpetajate mõju lapse arengule ning peab seetõttu kodu ja kooli koostööd väga oluliseks. Mõlemad tema pere lapsed õpivad Tartu Forseliuse Koolis: Martin käib praegu eelkoolis ja Kristjan 8. klassis. Kogukonnakool kui mõtteviis ja koos tegutsemise vorm võib Tartus väga hästi toimida ja seda tõestasid kas või TULUKEse projekti mõttetalgud Forseliuse koolis, leiab Kristina.
- **Eneken Laanes** on kasvanud õpetajate suguvõsas ja õppinud väikese maa-kooli klassis, kus õpetajate vaimsus ja kogukondlikkus panid aluse mitme õpilase tulevasele doktorikraadile ja loominguilisele eneseteostusele. Eneken usub kooli ülehindamatusse rolli nii kogukonna kui ka laiemalt ühiskonna sidususe tagajana ning seda usku on ta püüdnud levitada ka oma arvamused artiklites sel teemal. Tema lapsed on käinud koolis Eestis, Ameerika Ühendriikides ja Saksamaal. Need kogemused on aidanud tal paremini hinnata nii Eesti kooli suuri väärtusi kui ka arenguvõimalusi.
- **Triin Lauri** on Tallinna Ülikooli avaliku poliitika lektor ja interdistsiplinaarsete eluteeuuringute tippkeskuse teadur. Tema seniste uuringute keskmes on olnud eelkõige haridusvalitsemine ja koolivalik, viimasel ajal on lisandunud lastehoiu valiku ja perepoliitika problemaatika ning nüüdisaja heaoluriigi suundumused laiemalt. Triin arvab, et see, kuidas koolivalikut korraldatakse, mõjutab haridustulemusi märksa tugevamalt, kui seda on poliitikakujunduses siiani teadvustatud. Ta tunneb muret hiilivate arengute pärast, mis suurendab koolikohtade jagamisel sõltumist perede ambitsioonikusest.
- **Karin Lukk** on Tartu Kivilinna Kooli direktor ja põhikoolis käiva teismelise lapse ema. Kodu ja kooli koostööga on ta kokku puutunud nii lapsevanema rollis kui ka ligikaudu kakskümmend aastat õpetaja ning klassijuhatajana töötades. Sügavamalt uuris Karin lastevanemate ja kooli ühistegemisi oma doktoritöö kirjutamise ajal. Tema kindel veendumus on, et kodu ja kool saavad toimida ühtse hea meeskonnana. Selleks on vaja avatud suhtumist ja vastastikust usaldust, aga ka teadmisi ja oskusi.

- **Karin Lääts** on Tartu Kesklinna Kooli õppealajuhataja. Kool ja kodu on tema hinnangul partnerid, kelle eduka koostöö aluseks on head suhted – avatus, usaldus, empaatia ja austus. Selle koostöö võtmeisik on kahtlemata klassijuhataja.
- **Jaak-Albert Metsoja** on Tartu Kesklinna Kooli lapsevanem, sealse vanematekogu liige ja üks selle algatajatest. Ta usub, et terminil *kodulähedane kool* on nii geograafiline kui ka ühiskondlik mõõde. Jaak-Albert on veendunud, et lapse iseseisvumise, turvatunde ja sotsiaalse sidususe parimaks tagamiseks on võimalik ja vältimatu, et neis mõlemas mõõtmes seisaksid kool ja kodu võimalikult lähestikku.
- **Kristi Mumm** on Tartu Forseliuse Kooli õppealajuhataja. Lisaks on ta olnud mitu aastat eesti keele ja kirjanduse õpetaja ning ka klassijuhataja ametis, kus on väga hea kontakti loomine koduga eriti oluline. Hea koostöö kodu ja kooli vahel saab tekkida siis, kui teineteist tuntakse, ollakse teadlikud vastastikutest ootustest ning tegutsetakse ühise eesmärgi nimel. Kristi leiab, et kui suhetes on usaldus, on kooli ja kodu koostöö tulemuslik.
- **Jandra Mölder** on kolme lapse ema ja tema vanem poeg on Tartu Karlova Kooli õpilane. Ta on lõpetanud Tartu Ülikooli haridusteaduskonna klassiõpetaja erialal ning töötanud Tartu Karlova Koolis alates 2007. aastast. Viimased poolteist aastat on ta olnud samas koolis huvijuht, tehes tihedalt koostööd õpilasesindusse kuuluvate ja teiste noortega.
- **Küllike Pedaste** on Tartu Kivilinna Koolis arendustööga tegelev õppejuht ning kahe koolis käiva lapse ema. Koolis on ta töötanud ka varem – nii klassiõpetaja kui ka klassijuhatajana – ning nendes rollides on ta teinud lapsevanematega tihedalt koostööd. Ta on kaasanud vanemaid koolielus kaasa lööma klassivälistesse tegevustesse ja ka õppetegevusega seondult. Tihedas koostöös vanematega on kasvanud kodu ja kooli vahel usaldus ning mõlemad pooled on saanud võrdsete partneritena teineteist tunduvalt paremini toetada.
- **Kaire Pöder** on kolme lapse ema, millest ongi tõukunud haridusteamade uurimise huvi. Tema uurimisvaldkonnad on viimasel viiel aastal olnud mikroinstitutsioonid: koolivaliku mõju hariduslikule kihistumisele, õiglus lasteaiakohtade jagamisel ja kooli tasemel hariduspoliitika mõju. Hoolimata oma kvantitatiivse uurimise taustast usub Kaire, et interdistsiplinaarne sotsiaalteadus ei suuda oma positivistlikku imago haridusteamade puhul päriselt hoida. Olulistele haridusküsimustele vastatakse seega ikkagi normatiivselt ja vastused sõltuvad tihti sellest, millisel määral parasjagu asutakse.

- **Kristina Reinsalu** on Tartu Mart Reiniku Kooli vanematekogu liige, kommunikatsiooni- ja kaasamiskspert. Ta tegeleb teemaga, kuidas muuta riigi- ja omavalitsusasutuste tegevus avatumaks ja läbipaistvamaks ning kuidas inimesed saaksid otsuste tegemises rohkem osaleda. E-riigi Akadeemia e-demokraatia valdkonna juhina huvitab Kristinat eriti see, kuidas kasutada paremini ära infoühiskonna võimalusi, sealhulgas nii hariduse sisu ja vormi uuendamisel kui ka kooli ja vanemate suhtluses. Tihti ei nõuagi muudatused poliitilisi otsuseid või suurt raha, piisab paremini läbi mõeldud suhtlusest, et muuta koolielu avatumaks, sisukamaks ja värvikamaks.
- **Kristel Ress** on kahe poja ema, Tartu Kesklinna Kooli ja Tartu Waldorfgümnaasiumi lapsevanem, ühtlasi Supilinna Seltsi esindaja TULUKEse projektis. Viimase kahe õppeaasta jooksul on ta olnud Kesklinna koolis tunnistajaks vanematekogu loomisele ning märkidele klassi- ja koolisisese koostöö tihenemisest. Tema jaoks on tähtis laste koolirõõm ja avatus maailmale ning see, et kool käiks ühiskonna arenguga kaasas. Just seepärast on kodu ja kooli tihe koostöö hindamatu väärtusega.
- **Ene-Silvia Sarv** on praegu, pensionile jäänuna vabakutseline koolitaja ja haridusekspert Eestis ja rahvusvahelistes organisatsioonides. Perede ja kooli koostööle vaatab ta kui Eesti kooli uurija, kui õpetaja ja vanavanem ning kui haridusega seotud ühenduste Eesti Haridusfoorum ja Talgud asutajaliige. Sellele vaatele loob laiematausta pikaaegne tegevus Euroopa Haridusuurijate Ühenduse sektsioonijuhatajana. Koolirahva ja perede ning kogukonna koostööst sõltub noorte inimeste areng ja turvalisus, on Ene-Silvia veendumus.
- **Andres Siiman** on Tartu Forseliuse Kooli vanematekogu esimees, kelle meelest on oluline, et kool suhtleks lapsevanemaga avatult. Talle on tähtis vanemate valmidus panustada kooliellu aktiivsete kodanikena alates osalemisest kooli sündmustel kuni isikliku panuseni oma laste õpetamisse. Vanemate kaasatus kooli argipäeva muudab selle kirevamaks ja loob koolile omanäolise taustsüsteemi.
- **Kauni Sillat** on Pärnu Vabakooli Seltsi juhatuse esimees ning viie vabakoolis käiva ja käinud lapse ema. Pärnu Vabakooliga on ta olnud seotud aastast 1992, kui tõi vabakooli idee Taanist Eestisse, töötades tollal ühe suurtöö kooli õpetajana. Kooli asutajaliikmena on Kauni veendunud, et hea kool saab toimida ainult tihedas koostöös koduga ja ühistele väärtushinnangutele toetudes. Kogukonnakooli ühine vastutus loob lapsele turvalised raamid kasvamaks õnnelikuks inimeseks ja vastutustundlikuks ühiskonnaliikmeks.

- **Gerli Silm** on doktorant ja Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi nooremteadur. TULUKEse projektiga seob teda ennekõike algaja teadlase huvi selle vastu, milline on hea haridus, kuidas seda parendada ning kas ja kuidas on seda kõike võimalik mõõta. Varem on ta uurinud testi täitmise motivatsiooni. Praegu puudutavad Gerli uurimisteemad õpetajate motivatsiooni ja uurimustliku õppe rakendamist klassiruumis.
- **Killu Teras** on Tartu Karlova Kooli klassiõpetaja. Lisaks klassiõpetajaks õppimisele on ta lõpetanud praktilise teoloogia magistriõppe. Õpetajatööd peab Killu enda kutsumuseks. Ta õpetab klassiõpetaja aineid, usundiõpetust ja õpioskusi. Klassijuhatajana peab ta oluliseks klassi ühtset toimimist, mille võti on tema arvates iga õpilase märkamine ja koostöö. Nii õpilaste kui ka lapsevanematega suheldes on talle tähtsad avatus, empaatiavõime ja tagasiside andmine. Õppeprotsessis väärtustab ta õpilaste aktiivsust ja rõõmu avastamisest. Killu ise on õpihimuline ja koostööaldis, tema huvialad on flamenkotants ja muusika.
- **Kristi Terep** on Tartu Mart Reiniku Kooli vanematekogu liige. Kooli ja vanemate koostöö peab tema arvates olema lihtne ja sünergiline, avatud ja sõbralik. Mida tugevam on kooli seljatagune, seda edukam ja rõõmsam on ta oma tegemistes. Ja mida rõõmsam on kool, seda rahulolevamad on lapsed ning ka lapsevanemad. Tekib positiivne ring, millest saavad kasu kõik!
- **Aune Valk** on Tartu Karlova Kooli vanematekogu liige ja Karlova Seltsi esindaja TULUKEse projektis. Vanemate ja kooli koostööküsimustele vaatab ta kolmest küljest: neljas Tartu koolis käinud või käiva lapse emana, Haridus- ja Teadusministeeriumi analüüsiosakonna juhatajana ning Karlova linnaosa kogukonna aktiivse liikmena. Uurijana on ta (doktorikraad psühholoogias) tegeleenud identiteedi ja rahvussuhete temaga, sh kooli vaates. Aune arvates on hea kool ühe piirkonna ja kogukonna suurim väärtus, mistõttu on oluline, et kogukonnal oleks vastutus ja võimalus koolielus kaasa rääkida.
- **Kersti Vilson** on Tartu Kesklinna Kooli direktor. Kooli ja kogukonna koostöös näeb ta võimalusi pakkuda lastele, vanematele ja õpetajatele rõõmu koostegemisest ning muuta koolielu mitmekesisemaks.
- **Enn Ööpik** on Tartu Mart Reiniku Kooli direktor. Koolijuhina arvab ta, et Reiniku kooli kogukond on eelkõige õpilased ja nende vanemad, sest ajalooline geograafiline piirkond oma kogukonnaga sel koolil puudub. Vanemate ja kooli omavaheline mõistmine ja koostöö on seatud eesmärkide elluviimise alus ning ühine siht on õnnelik ja elus hästi hakkama saav kodanik.

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

SOTSIAALMINISTEERIUM

JUSTIITSMINISTEERIUM

Tartu Linnavalitsuse
HARIDUSOSAKOND

ISBN 978-9949-9779-3-2

9 789949 977932

